

ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ХЛІБКЕВИЧ СЕРГІЙ БОРИСОВИЧ

ПРИМ. № _____

УДК 378.011.3 – 051:796(043.5)

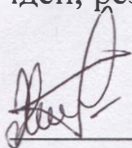
ДИСЕРТАЦІЯ
ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ЗАКЛАДАХ
ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

011 Освітні, педагогічні науки

01 «Освіта/Педагогіка»

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання чужих ідей, результатів і текстів мають посилання на відповідне джерело.

С. Б. Хлібкевич

Науковий керівник

Хоменко Павло Віталійович,
доктор педагогічних наук, професор

Полтава – 2020

АНОТАЦІЯ

Хлібкевич С. Б. Формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої педагогічної освіти. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. – Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, Полтава, 2020.

Дисертаційне дослідження присвячене проблемі формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі підготовки в закладах вищої педагогічної освіти.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що соціально-економічні зміни в Україні призвели до необхідності модернізації багатьох соціальних інститутів, і в першу чергу – системи освіти. Нова освітня парадигма зумовлює зміну підходів, принципів, змісту, методів, форм і засобів педагогічної праці, реалізацію відповідних викликам часу моделей, технологій і методик формування компетентності конкурентоздатних працівників освітньої галузі.

Концептуальні засади щодо вимог до компетентності майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту викладені в державних нормативних документах: Законах України «Про освіту» і «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, положеннях «Про державний вищий навчальний заклад», «Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», «Про організацію виробничої і педагогічної практики», а також основних програмних документах галузі фізичного виховання: Законі України «Про фізичну культуру і спорт», Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту, Указах Президента України «Про державну підтримку розвитку фізичної культури і спорту в Україні» та «Про додаткові заходи щодо державної підтримки розвитку фізичної культури і спорту в Україні», Цільовій комплексній програмі «Фізичне виховання – здоров'я нації» тощо.

У контексті проблеми формування дослідницької компетентності значущими є роботи, у яких обґрунтовано засади розуміння і розвитку професійної компетентності фахівців (Н. Бібік, О. Дубасенюк, М. Євтух, Е. Зеєр, І. Зязюн, Л. Кравченко, Н. Кузьміна, З. Курлянд, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, В. Оніпко, О. Пометун, А. Сущенко, Л. Сущенко, О. Ходань, П. Хоменко, А. Хуторський та ін.), у яких учені підкреслюють: особливу роль у процесі професійного саморозвитку педагога відіграє його готовність до переходу від традиційних технологій до технологій розвивального, особистісно зорієнтованого навчання на основі компетентнісного підходу; традиційну навчальну діяльність учителя доповнюють функціями управління, необхідності оцінки суб'єктних характеристик особистості на основі діагностики, моніторингу, проектування тощо. Водночас поза увагою науковців досі залишається проблема формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у педагогічних закладах вищої освіти, хоча загальними питаннями дослідницької компетентності вчителя цього фаху займаються: А. Акусок, Е. Бережнова, Т. Ваколя, В. Вербицький, М. Вінник, М. Головань, В. Яценко, Б. Грудинін, Г. Гунда, С. Єфремов, О. Кисла, Л. Коваль, О. Козирєва, С. Кравченко, Н. Любчак, Т. Мишковська, Н. Самборська, Є. Спіцин, Л. Сущенко, О. Феськова, О. Ходань, Д. Щербакова та ін., а специфіку професійної компетентності майбутніх і діючих учителів фізичної культури розглядають: Л. Безкоровайна, А. Граф, О. Даниско, Н. Денисенко, С. Карасевич, Т. Круцевич, О. Куц, І. Максимчук, Г. Омеляненко, А. Тіняков, О. Федик, В. Черняков, М. Щербан та ін.

Сучасна педагогічна ситуація характеризується різноманітністю та динамізмом, тому вчитель фізичної культури має безперервно адаптуватися до змін у змісті навчання й педагогічних технологій, бути готовим до пошуку й постійного оновлення дослідницьких методів, спрямованим на науково-дослідницьку діяльність у професії впродовж життя. Дослідницька компетентність стає тією якісною характеристикою особистості майбутнього вчителя фізичної культури, його загальної компетентності, яка виявляється в усвідомленому прагненні здійснювати активне творче застосування знань і досвіду, оволодівати

методами наукового пізнання і самостійного наукового пошуку, розвивати здатність здійснювати перехід від процесуальної до творчої діяльності, прагнення до саморозвитку і вдосконалення в обраній галузі, навички формування здоров'язберезувального освітнього середовища.

Вивчення сучасного стану підготовки майбутнього вчителя фізичної культури у педагогічних закладах вищої освіти виявило низку проблем, зумовлених *суперечностями* між:

- об'єктивними потребами суспільства в учителів фізичної культури належного рівня педагогічної компетентності та недостатньою якістю підготовки майбутніх фахівців у педагогічних закладах вищої освіти;

- сучасними вимогами освітньої галузі до стану дослідницької компетентності вчителів фізичної культури і відсутністю новітніх педагогічних моделей процесу їхньої підготовки, спрямованих на формування такої компетентності;

- потребою розвитку дослідницької компетентності вчителів фізичної культури відповідно до сучасних вимог загальної середньої освіти та неналежним навчально-методичним забезпеченням формування дослідницько-практичних і пошуково-перетворювальних якостей майбутніх педагогів цього фаху.

Отже, не зважаючи на інтерес до проблеми формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури, у вітчизняній теорії та практиці її системно не вивчали, недостатньо розробленими є теоретичний, методичний і організаційно-педагогічний її аспекти. Такий стан розкриття наукової проблеми, її актуальність і соціальні потреби, необхідність вирішення окреслених суперечностей зумовили вибір теми дослідження: *«Формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої педагогічної освіти»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах науково-дослідної теми кафедри медико-біологічних дисциплін і фізичного виховання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка «Теоретичні і методичні аспекти природничонаукової

підготовки майбутнього фахівця фізичної культури в умовах модернізації системи вищої освіти» (державний реєстраційний № 0117U003237), одним із виконавців якої є здобувач.

Тему затверджено вченою радою Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (протокол № 6 від 26.10.2017 р.) й узгоджено Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 3 від 29.05.2018 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити в освітньому процесі закладів вищої педагогічної освіти модель формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Відповідно до мети дослідження окреслено такі завдання:

1) з'ясувати стан розробленості проблеми формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури в сучасній педагогічній теорії і практиці;

2) визначити сутність і структуру дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури;

3) розробити модель і науково-методичні засади формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури, експериментально перевірити їх у педагогічних закладах вищої освіти;

4) створити навчально-методичний супровід формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у педагогічних ЗВО.

Об'єкт дослідження – становлення і розвиток компетентності майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої педагогічної освіти.

Предмет дослідження – структурно-функціональна модель формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі підготовки в педагогічних закладах вищої освіти.

На різних етапах роботи використано **комплекс методів дослідження**, адекватних поставленим завданням: теоретичні – вивчення й аналіз сучасних психолого-педагогічних і методичних положень про зміст підготовки та навчально-виховний процес, аналіз результатів освітнього процесу педагогічних

ЗВО; проектування змісту, форм і методів формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури, що дало змогу систематизувати, порівняти, уточнити зміст основних понять і структуру роботи; емпіричні – спостереження за діяльністю студентів, бесіди, анкетування та самооцінювання для визначення рівнів сформованості складників дослідницької компетентності, тестування, експертне оцінювання – для визначення теоретичних та науково-методичних аспектів розробленої моделі; констатувальний, пошуковий, формувальний, підсумковий педагогічний експеримент – з метою виявлення ефективності розробленої моделі формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури; методи математичної статистики – кількісного та якісного аналізу, графічного відображення – для порівняння даних та підтвердження достовірності одержаних результатів.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

– *вперше:*

визначено педагогічну сутність поняття «дослідницька компетентність майбутнього вчителя фізичної культури» як системної інтегративної компетентнісної характеристики, яка забезпечує перенесення смислового контексту педагогічної діяльності з функціонально-репродуктивного до перетворювально-евристичного; як цілісної властивості особистості фахівця, що поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід пошуково-перетворювальної роботи в галузі фізичної культури, ціннісні ставлення та особистісні якості дослідника, виявляється в стійкому прагненні до інноваційних змін і здатності до науково-дослідницької діяльності у фаховому освітньому середовищі;

розроблено і впроваджено в практику педагогічних ЗВО структурно-функціональну модель формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у єдності блоків (концептуально-цільовий, операційно-змістовий, аналітико-коригувальний), етапів підготовки (початковий – мотиваційно-аналітичний, 1-2 курси навчання; базовий професійний – організаційно-діяльнісний, 3-4 курси навчання; завершальний – професійно-адаптивний, I-II курси магістратури) та педагогічних умов її реалізації

(спрямованість змісту фахових дисциплін підготовки майбутнього учителя фізичної культури на дослідницьку діяльність; створення у закладі вищої освіти науково-освітнього професійного середовища, яке стимулює дослідницьку діяльність студента; поетапне залучення майбутніх учителів фізичної культури до дослідницької діяльності; здоров'язберігальна спрямованість дослідницької діяльності майбутнього вчителя фізичної культури; реалізація системи міжпредметних та транспредметних зв'язків при вивченні фахових дисциплін підготовки майбутнього вчителя фізичної культури); обґрунтовано координаційно-інтеграційну сітку змісту дисциплін підготовки вчителя фізичної культури, що забезпечує формування його дослідницької компетентності;

– *уточнено* структуру дослідницької компетентності майбутнього вчителя фізичної культури у єдності мотиваційно-ціннісного, когнітивного, особистісно-рефлексивного, діяльнісного компонентів; критерії (ціннісно-мотиваційний, когнітивно-методичний, інформаційно-комунікативний, професійно-рефлексивний), показники та рівні (високий, середній, низький) сформованості дослідницької компетентності; комплексу методів діагностики стану сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури;

– *подальшого розвитку* набув технологічний інструментарій формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури (форми, методи і засоби підготовки студентів до дослідницької діяльності).

Практичне значення дослідження полягає в тому, що розроблено й упроваджено в процес підготовки фахівців у педагогічних ЗВО: методику формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури (інтеграційно-дослідницький комплекс навчальних дисциплін, класифікованих за ступенем спрямованості на формування компетентності на 3 рівні дослідницької активності; центральний інтеграційно-дослідницький вектор як логічно побудована послідовність 14-ти змістових інтеграційних вузлів, що дозволяє синхронізувати та оптимізувати зміст підготовки; реалізаційні блоки як концентроване об'єднання позааудиторних форм дослідницької роботи студентів);

експериментальні програми дисциплін «Основи наукових досліджень» та «Функціональна діагностика і контроль у сфері фізичної культури і спорту»; авторські навчально-методичні посібники: «Дослідницька діяльність майбутнього вчителя фізичної культури: теорія і практика»; «Дослідницька діяльність учителя фізичної культури: збірник ситуаційних завдань і тестів».

Запропоновані в дисертації теоретичні й методичні матеріали можуть бути використані викладачами і студентами педагогічних закладів вищої освіти, у яких здійснюють підготовку майбутніх учителів фізичної культури, з метою вдосконалення змісту й технологічного забезпечення процесу формування дослідницької компетентності фахівців.

Результати дослідження впроваджено в практичну діяльність Донецького національного університету імені Василя Стуса (довідка № 71/01-13/01.1.3 від 04.02.2020 р.), ВДНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (довідка № 94 від 07.02.2020 р.), Харківської гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 01-13/135 від 20.02.2020 р.), Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (довідка № 1301/01-60/57 від 27.05.2020 р.); Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка № 01/10-236 від 16.03.2020 р.).

Особистий внесок автора. У роботах, виконаних у співавторстві, дисертантові належать: обґрунтування структури здоров'язберігальної компетентності учителя (Воробйова, 2018); розробка узагальнених результатів упровадження експериментальної методики формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі (Кметь, 2019). У навчальному посібнику «Дослідницька діяльність майбутнього учителя фізичної культури: теорія і практика» автором підготовлено розділи: «Теоретичні аспекти організації дослідницької діяльності майбутніх учителів фізичної культури» і «Методика формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури» (Хоменко, 2018).

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації обговорені на засіданнях кафедр: загальної педагогіки і андрагогіки, медико-біологічних дисциплін і фізичного виховання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, під час виступів на науково-практичних конференціях і семінарах:

– *міжнародних*: «Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі» (XXVI Каришинські читання) (Полтава, 2019 р.); «Біологічні, медичні на науково-педагогічні аспекти здоров'я людини» (Полтава, 2018 р.); «Інтернаціоналізація вищої освіти України: здобутки, невикористані резерви, перспективи розвитку» (Вінниця, 2018 р.); «Фізичне виховання, спорт та фізична реабілітація: проблеми і перспективи розвитку» (Київ, 2018 р.);

– *усеукраїнських*: «Проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, спорту і здоров'я людини» (Полтава, 2020 р.); «Роль фізичної культури і спорту в становленні та зміцненні генофонду нації» (Полтава, 2016, 2017, 2018 рр.); «Актуальні проблеми розвитку сучасної науки» (Полтава, 2019 р.); «Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм» (Кременчук, 2019 р.); «Технології здоров'язбереження в загальноосвітніх та вищих навчальних закладах України: проблеми та перспективи» (Полтава, 2017, 2019 рр.);

– *регіональних*: «Актуальні проблеми сучасного фізичного виховання і спорту» (Полтава, 2015, 2016 рр.).

Публікації. Основні результати дослідження відображено в 22 працях, із яких: 1 – колективна монографія; 2 – навчально-методичних посібники, 5 – публікації в наукових фахових виданнях України, 1 – стаття в зарубіжному виданні, 13 – матеріали конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (262 найменувань, із них 24 іноземними, крім російської, мовами), 8 додатків. Загальний обсяг дисертації – 327 сторінок, з них основний текст – 172 сторінки. Робота містить 21 таблицю і 9 рисунків.

Ключові слова: педагогічний заклад вищої освіти, майбутні вчителі фізичної культури, підготовка, фахова компетентність, дослідницька компетентність учителя фізичної культури, структурно-функціональна модель.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Публікації, що відображують основні наукові результати дослідження

1. Хлібкевич С. Б. (2018) Дослідницька діяльність в системі формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури. *Педагогічні науки*. Зб. наук. праць Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. №71. С. 109-112.

2. Хлібкевич С., Кметь А. (2019) Результати експериментальної роботи з формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури. *Імідж сучасного педагога*. №5 (188). С. 84-87.

3. Хлібкевич С. Б. (2018) Дослідницька компетентність майбутнього вчителя фізичної культури як педагогічна. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. № 30 (40). С. 22-25.

4. Хлібкевич С. Б. (2019) Методична система формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури. *Витоки педагогічної майстерності*: наук. журнал. Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава. Вип. 24. С. 222-226.

5. Хлібкевич С. Б. (2019) Нормативно-правове забезпечення формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Вип. 154. Том II. С. 84-87.

6. Khliblevich S. B. (2018) The subject of the formation of the research competence of the future teacher of physical culture. *Nauka i Studia*. №13(193). P. 35-42.

Опубліковані праці апробаційного характеру

7. Хлібкевич С. Б. Формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури. *Фізкультурно-оздоровчі та спортивні технології в освітньому просторі: теорія і практика* : колективна монографія / за заг. ред. О.

О. Момот; Ю. В. Зайцевої. Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2020. С. 273-291.

8. Хлібкевич С. Б. (2017) Дослідницька діяльність майбутнього вчителя фізичної культури на засадах компетентнісного підходу. Матер. VI Всеукр. студентської наук.-практ. конф. *«Технології здоров'язбереження в загальноосвітніх та вищих навчальних закладах України: проблеми та перспективи»*. Полтава, 26-27 жовтня С. 100-102.

9. Хлібкевич С. Б. (2019) Спрямованість навчальних дисциплін підготовки вчителя фізичної культури на дослідницьку діяльність. Матер. VII Всеукр. студентської наук.-практ. конф. *«Технології здоров'язбереження в загальноосвітніх та вищих навчальних закладах України: проблеми та перспективи»*. Полтава, 24-25 жовтня. С. 124-127.

10. Хлібкевич С. Б. (2018) Дослідницька діяльність учителя фізичної культури як основа здоров'язбереження. Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. *«Фізичне виховання, спорт та фізична реабілітація: проблеми і перспективи розвитку»*. Київ, 9-10 листопада. С. 9-14.

11. Хлібкевич С. Б. (2019) Методична система формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури. Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. *«Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі» (XXVI Каршицинські читання)*. Полтава, 30-31 травня. С. 320-321.

12. Хлібкевич С. Б. (2019) Педагогічні умови формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури. Матер. IV Всеукр. наук.-практ. конф. *«Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм»*. Кременчук, 15 березня . С. 330-333.

13. Хлібкевич С. Б. (2019) Показники і критерії сформованості дослідницької компетентності майбутнього учителя фізичної культури. Матер. XIV Всеукр. наук.-практ. конф. *«Актуальні проблеми розвитку сучасної науки»*. Полтава, 22 травня. С. 71-74.

14. Хлібкевич С. Б. (2018) Сучасні тенденції впровадження діяльнісного підходу в систему формування дослідницької компетентності майбутнього

вчителя фізичної культури. Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. *«Інтернаціоналізація вищої освіти України: здобутки, невикористані резерви, перспективи розвитку»*. Вінниця, 15-16 грудня . С. 270-272.

15. Хлібкевич С. Б. (2017) Педагогічні ігрові технології: сутність та принципи. Матер. III Всеукр. наук.-практ. конф. *«Роль фізичної культури і спорту в становленні та зміцненні генофонду нації»*. Полтава, 11 квітня . С. 9-22.

16. Хлібкевич С. Б. (2016) Нормативно-правова база використання ігрових методик у системі професійної підготовки фахівців фізичної культури. Матер. II регіональної наук.-практ. конф. *«Актуальні проблеми сучасного фізичного виховання і спорту»*. Полтава, 24 листопада. С. 15-17.

17. Хлібкевич С. Б. (2020) Сучасні тенденції підготовки вчителя фізичної культури в контексті компетентнісного підходу. Матер. Всеукр. наук.-практ. конф. *«Проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, спорту і здоров'я людини»*. Полтава, 23-24 квітня . С. 89-94.

18. Хлібкевич С. Б., Хоменко П. В. (2018) Діяльнісний підхід як основа формування дослідницької компетентності учителя фізичної культури. Часопис кафедри теорій й методики фізичного виховання, адаптивної та масової фізичної культури *«Фізична культура: теорія і практика»*. Вип. №4. Полтава. С. 135-137.

19. Хлібкевич С. Б., Воробйова О. М. (2018) Компетентнісний підхід у сучасній здоров'язберігаючій освіті. Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. *«Біологічні, медичні та науково-педагогічні аспекти здоров'я людини»*. Полтава, 4-5 жовтня. С.117-120.

20. Хлібкевич С. Б. (2018) Дослідницька діяльність в системі підготовки сучасного вчителя фізичної культури. Матер. регіональної наук.-практ. конф. *«Реалізація здоров'язберезувальних технологій у фізичному вихованні в умовах європейської інтеграції»*. Полтава, 12 квітня. С. 114-116.

21. Хлібкевич С. Б., Хоменко П. В. (2019) Дослідницька діяльність майбутнього учителя фізичної культури: теорія і практика. Навч. посіб. Полтава. 140 с.

22. Хлібкевич С. Б. (2019) Дослідницька діяльність учителя фізичної культури: збірник ситуаційних завдань і тестів. Навч. посіб. Полтава. 120 с.

ABSTRACT

Khlibkevych S.B. Formation of research competence of future physical education teachers in the higher pedagogical educational institutions. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for the scientific degree of the doctor of philosophy on the specialty 011 Educational, pedagogical sciences. – Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University, Poltava, 2020.

The thesis research is devoted to the problem of formation of research competence of future physical education teachers in the process of training in the higher pedagogical educational institutions.

The topicality of the study is due to the fact that socio-economic changes in Ukraine led to the need to modernize many social institutions, and especially the educational system. The new educational paradigm causes a change in approaches, principles, content, methods, forms and means of pedagogical work, the implementation of models and technologies for the formation of the competence of competitive workers in the education field, which are appropriate to the challenges of the time.

Conceptual principles for the requirements for the competence of future specialists in physical education and sports are set out in state regulatory documents: Laws of Ukraine «On education» and «On higher education», National doctrine of education development, National strategy for education development in Ukraine for the period until 2021, provisions «On the state higher educational institution», «On the organization of the educational process in higher educational institutions», «On the organization of specialized and pedagogical practice», as well as the main program documents of physical education field: Law of Ukraine «On physical culture and sports», National doctrine of physical culture and sports development, Decrees of the President of Ukraine «On state support for the development of physical culture and sports in Ukraine» and «On additional measures for state support for the development of

physical culture and sports in Ukraine», Target complex program «Physical education – the health of the nation».

In the context of research of the problem of formation of research competence the significance is given to the works in which the principles of understanding and development of professional competence of specialists are substantiated (N. Bibik, V. Bolotov, E. Zeer, I. Zimnia, L. Kravchenko, N. Kuzmina, V. Lugovyi, L. Lukyanova, N. Nychkalo, V. Onipko, O. Pometun, P. Khomenko, A. Khutorsky, etc.), theoretical and methodological bases of formation of research competence of specialists in higher education (A. Baskakov, O. Krushelnytska, V. Slastonin, K. Thompson, A. Fastivets, etc.). At the same time, scientists still do not pay attention to the problem of formation of research competence of future physical education teachers in the higher pedagogical educational institutions.

The current pedagogical situation is characterized by the diversity and dynamism, so the physical education teacher must constantly adapt to the changes in the content of educational and pedagogical technologies. A special role in the process of professional self-development of a teacher is played by his or her readiness to shift from traditional technologies to technologies of developmental, personality-oriented learning on the basis of a competency-based approach; the traditional educational activity of the teacher is complemented by the functions of management, the need to assess the various subjective characteristics of the pupil on the basis of diagnosis, monitoring, design, etc.

Research competence is a qualitative characteristic of the personality of the future physical education teacher, which is manifested in a conscious willingness to apply knowledge and experience actively and creatively, mastering the methods of scientific knowledge and independent scientific research and due to components: axiological, cognitive, functional and professionally reflective, ability to shift from procedural to creative activity, the desire for self-development and improvement in the chosen field, the skills of the formation of health preservation educational environment.

The study of the current state of training of future physical education teachers in higher educational institutions revealed a number of problems due to contradictions between:

– the objective needs of society for the physical education teacher of the appropriate level of pedagogical competence and insufficiently effective organization of training of future specialists in higher educational institutions;

– modern requirements of the educational area to the level of research competence of physical education teachers and low quality of the newest pedagogical technologies application at the stage of their preparation;

– the need to form the research competence of physical education teachers in accordance with modern requirements of the information society and inadequate educational and methodological support of the process of professional and practical disciplines studying.

Thus, despite the interest to the problem of formation of research competence of future physical education teachers, in domestic theory and practice it was not systematically studied, its theoretical, methodical and organizational-pedagogical aspects are insufficiently developed. This state of the scientific problem disclosure, its relevance and social needs, the need to resolve the outlined contradictions led to the choice of research topic: *«Formation of research competence of future physical education teachers in the higher pedagogical educational institutions»*.

Connection of work with scientific programs, plans, topics. The thesis was performed within the research topic of the Department of Medical and Biological Disciplines and Physical Education of Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University «Theoretical and methodical aspects of natural science training of future physical education specialists in the conditions of modernization of higher education system» (state registration № 0117U003237), one of the performers of which is the applicant.

The topic was approved by the Academic council of Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University (record № 6 of 26.10.2017) and approved by the Council for coordination of scientific research in Pedagogy and Psychology in Ukraine (record № 3 of 29.05.2018).

The purpose of the research is to substantiate theoretically, develop and test experimentally the model of formation of research competence of future physical

education teachers in the educational process of higher pedagogical educational institutions.

According to the purpose of the research, the following objectives are outlined:

1) to perform the pedagogical analysis of the essence of the concepts «competence», «research competence», «research competence of future physical education teachers», «formation of research competence of future physical education teachers» and to reveal the state of the problem in modern pedagogical theory and practice;

2) to determine the structure of research competence of future physical education teachers, criteria, indicators and levels of its formation;

3) to develop a model and methodics of the formation of research competence of future physical education teachers in higher pedagogical educational institutions;

4) to create educational and methodical support for the formation of research competence of future physical education teachers;

5) to formulate methodical recommendations on providing of pedagogical conditions of formation of research competence of future physical education teachers in higher pedagogical educational institutions.

The object of research is the formation of the competence of future physical education teachers in the higher pedagogical educational institutions.

The subject of research is a structural and functional model of formation of research competence of future physical education teachers in the process of training in higher pedagogical educational institutions.

At different stages of work a ***set of research methods*** is used, which is adequate to the objectives: theoretical – study and analysis of modern psychological, pedagogical and methodological highlights about the content of training and educational process, analysis of the results of the educational process; designing the content, forms and methods of the competence formation of future physical education teachers, which allowed to systematize, compare, clarify the content of basic concepts and structure of work; empirical – observation of students' activities, interviews, questionnaires and self-assessment to determine the level of formation of components of research competence;

testing, expert assessment – to determine the theoretical and methodological readiness of students in the direction of research activities; ascertaining and forming stages of pedagogical experiment – for the purpose of revealing of efficiency of the developed technique of formation of research competence of future physical education teachers; methods of mathematical statistics – to confirm the reliability of the gained results.

The scientific novelty of the study is that:

– for the first time a structural and functional model of formation of research competence of future physical education teachers was developed and implemented in the practice of pedagogical HEIs and pedagogical conditions of its realization were substantiated (orientation of the content of professional disciplines of future physical education teacher training to the research activity; creation of the scientific and educational professional environment in the higher educational institution, which stimulates the student's research activities; gradual involvement of future physical education teachers into research activities; health preserving orientation of research activities of future physical education teachers; implementation of a system of interdisciplinary and cross-curricular links in the study of professional disciplines for future physical education teachers) training;

– the conceptual principles, content and structure of the concept «research competence of the future physical education teacher» are specified, as well as the stages of formation (initial – motivational-analytical; basic – organizational-activity orientated; final – professional-adaptive), criteria, indicators and levels of formation of research competence; methods of diagnostics of the state of research competence formation of future teachers of physical education;

– further development the technological means of the research competence formation of future physical education teachers, forms, methods and means of students training for the research activities.

The practical significance of the research lies in the fact that the following have been developed and implemented: methods of formation of the research competence of future physical education teachers; experimental programs of the courses «Fundamentals of scientific research» and «Functional diagnosis and control in the field of physical

culture and sports»; author's textbooks: «Research activities of the future physical education teacher: theory and practice»; «Research activity of a physical education teacher: a collection of situational tasks and tests».

The theoretical and methodical materials offered in the thesis can be used by lecturers and students of higher pedagogical educational institutions, in which they train future teachers of physical education, in order to improve the content and technological support of the process of formation of the specialists' competence.

The results of the research are implemented into the practical activities of Vasyl' Stus Donetsk National University (certificate № 71/01-13/01.1.3 of 04.02.2020), State Institution of Higher Education «Pereyaslav-Khmelnysky Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University» (certificate № 94 of 07.02.2020), Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy (certificate № 01-13/135 of 20.02.2020), Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University (certificate № 1301/01-60/57 of 27.05.2020); H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (certificate № 01/10-236 of 16.03.2020).

Approbation of thesis results. The highlights of the thesis were discussed at the meetings of the Departments of general pedagogy and andragogy, medical and biological disciplines and physical education of Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University, during the reports at scientific and practical conferences and seminars:

- *international*: «Methods of natural sciences teaching in secondary and higher educational institutions» (XXVI Karyshyn readings) (Poltava, 2019); «Biological, medical and scientific-pedagogical aspects of human health» (Poltava, 2018); «Internationalization of higher education in Ukraine: achievements, unused reserves, prospects for development» (Vinnytsia, 2018); «Physical education, sports and physical rehabilitation: problems and prospects of development» (Kyiv, 2018).

- *all-Ukrainian*: «Problems and prospects of physical education, sports and human health development» (Poltava, 2020); «The role of physical culture and sports in the formation and strengthening of the nation's gene pool» (Poltava, 2016, 2017, 2018); «Topical problems of modern science development» (Poltava, 2019); «Topical issues of

modern pedagogy: creativity, mastery, professionalism» (Kremenichuk, 2019); «Technologies of health preservation in secondary and higher educational institutions of Ukraine: problems and prospects» (Poltava, 2017, 2019);

- *regional*: «Topical problems of modern physical education and sports» (Poltava, 2015, 2016).

Publications. The main results of the study are reflected in 22 works, including: 1 collective monograph; 2 textbooks, 5 publications in scientific journals of Ukraine, 1 article in a foreign edition, 13 conference materials.

The structure and amount of the thesis. The work consists of an introduction, three chapters, conclusions, references (262 items, including 24 items in foreign languages), 8 appendices. The total volume of the thesis is 327 pages, the main text of which is 172 pages. The work contains 21 tables and 9 figures.

Key words: higher pedagogical educational institution, future physical education teachers, training, professional competence, research competence of physical education teacher, structural and functional model.

List of published works on the topic of the thesis

Publications that reflect the main scientific results of the research

1. Khlibkevych S. B. (2018). Research activities in the system of professional competence formation of the future physical education teacher. *Pedagogical sciences*. Collection of scientific papers of Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University. № 71. (Pp. 109-112) – (in Ukrainian).

2. Khlibkevych S., Kmet A. (2019). The results of experimental work on the of research competence formation of future physical education teachers. *The image of a modern teacher*. № 5 (188). (Pp. 84-87) – (in Ukrainian).

3. Khlibkevych S. B. (2018). Research competence of future physical education teacher as pedagogical one. *Scientific journal of National Pedagogical Dragomanov University*. № 30 (40). (Pp. 22-25) – (in Ukrainian).

4. Khlibkevych S. B. (2019). Methodical system of research competence formation of future physical education teachers. *Origins of pedagogical mastery:*

scientific journal of Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University. Poltava. Issue 24. (Pp. 222-226) – (in Ukrainian).

5. Khibkevych S. B. (2019). Regulatory and legal support for the research competence formation of future physical education teachers. *Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University*. Issue 154. Volume II. (Pp. 84-87) – (in Ukrainian).

6. Khibkevich S. B. (2018). The subject of the formation of the research competence of the future teacher of physical culture. *Nauka i Studia*. №13(193). P. 35-42.

Published works of approbation character

7. Khibkevych S. B. (2020). Formation of research competence of future physical education teachers. *Physical culture and health and sports technologies in the educational space: theory and practice: a collective monograph / general ed. O.O. Momot; Y.O. Zaitseva*. Poltava: Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University. (Pp. 273-291) – (in Ukrainian).

8. Khibkevych S. B. (2017). Research activities of the future physical education teacher on the basis of the competence approach. Materials of VI All-Ukrainian student scientific and practical conference «Health preservation technologies in secondary and higher educational institutions of Ukraine: problems and prospects» (Poltava, October 26-27). (Pp. 100-102) – (in Ukrainian).

9. Khibkevych S. B. (2019). Orientation of educational disciplines of physical education teacher training for research activities. Materials of VII All-Ukrainian student scientific and practical conference «Health preservation technologies in secondary and higher educational institutions of Ukraine: problems and prospects» (Poltava, October 24-25). (Pp. 124-127) – (in Ukrainian).

10. Khibkevych S.B. (2018). Research activities of a physical education teacher as a basis for health preservation. Materials of International scientific and practical conference «Physical education, sports and physical rehabilitation: problems and prospects for development» (Kyiv, November 9-10). (Pp. 9-14) – (in Ukrainian).

11. Khibkevych S. B. (2019). Methodical system of research competence formation of future physical education teachers. Materials of International scientific and

practical conference «Methodics of natural sciences teaching in secondary and higher school» (XXVI Karyshyn readings) (Poltava, May 30-31). (Pp. 320-321) – (in Ukrainian).

12. Khlibkevych S.B. (2019). Pedagogical conditions of the research competence formation of future physical education teachers. Materials of IV All-Ukrainian scientific and practical conference «Topical issues of modern pedagogy: creativity, mastery, professionalism» (Kremenchuk, March 15). (Pp. 330-333) – (in Ukrainian).

13. Khlibkevych S. B. (2019). Indicators and criteria of the research competence formation of future physical education teacher. Materials of XIV All-Ukrainian scientific and practical conference «Current problems of modern science development» (Poltava, May 22). (Pp. 71-74) – (in Ukrainian).

14. Khlibkevych S. B. (2018). Modern trends in the implementation of the activity approach into the system of research competence formation of future physical education teacher. Materials of International scientific and practical conference «Internationalization of higher education in Ukraine: achievements, unused reserves, prospects of development» (Vinnytsia, December 15-16). (Pp. 270-272) – (in Ukrainian).

15. Khlibkevych S. B. (2017). Pedagogical game technologies: essence and principles. Materials of III All-Ukrainian scientific and practical conference «The role of physical culture and sports in the formation and strengthening of the nation's gene pool» (Poltava, April 11). (Pp. 9-22) – (in Ukrainian).

16. Khlibkevych S. B. (2016). Regulatory framework for the use of game methodics in the system of physical education specialists professional training. Materials of II regional scientific and practical conference «Topical problems of modern physical education and sports» (Poltava, November 24). (Pp. 15-17) – (in Ukrainian).

17. Khlibkevych S. B. (2020). Modern trends of physical education teacher training in the context of the competency approach. Materials of All-Ukrainian scientific and practical conference «Problems and prospects of physical education, sports and human health development» (Poltava, April 23-24). (Pp. 89-94) – (in Ukrainian).

18. Khlibkevych S. B., Khomenko P. V. (2018). Activity orientated approach as a basis for the formation of research competence of physical education teacher. *Journal of the Department of Theories and Methods of Physical Education, Adaptive and Mass Physical Culture «Physical Culture: Theory and Practice»*. Issue № 4. Poltava. (Pp. 135-137) – (in Ukrainian).

19. Khlibkevych S. B., Vorobiova O. M. (2018). Competence approach in modern health preservation education. Materials of International scientific and practical conference «Biological, medical and scientific and pedagogical aspects of human health» (Poltava, October 4-5). (P.117-120) – (in Ukrainian).

20. Khlibkevych S. B. (2018). Research activities in the system of a modern physical education teacher training. Materials of regional scientific and practical conference «Health preservation technologies implementation in physical education in the conditions of European integration» (Poltava, April 12). (Pp. 114-116) – (in Ukrainian).

21. Khlibkevych S. B., Khomenko P. V. (2019). Research activities of future physical education teacher: theory and practice. Textbook. Poltava – (in Ukrainian).

22. Khlibkevych S. B. (2019). Research activities of physical education teacher: a collection of situational tasks and tests. Textbook. Poltava – (in Ukrainian).

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	2
ABSTRACT	13
ВСТУП	24
РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ	32
1.1. Науковий дискурс проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до дослідницької діяльності.....	32
1.2. Поняття та сутність дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури.....	52
1.3. Нормативно-правове забезпечення формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої педагогічної освіти	67
Висновки до першого розділу.....	94
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНА МОДЕЛЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	100
2.1. Структурно-функціональна модель формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у педагогічних закладах вищої освіти.....	100
2.2. Науково-методичні засади формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури.....	121
2.3. Педагогічні умови, критерії та показники формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури.....	145
Висновки до другого розділу.....	159
РОЗДІЛ 3 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ В ПЕДАГОГІЧНИХ ЗВО	166
3.1. Характеристика змісту, технології та організації експериментального дослідження.....	166
3.2. Аналіз результатів експериментальної роботи з формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі професійної підготовки	174
Висновки до третього розділу.....	187
ВИСНОВКИ	191
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	195
ДОДАТКИ	225

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена тим, що соціально-економічні зміни в Україні призвели до необхідності модернізації багатьох соціальних інститутів, і в першу чергу – системи освіти. Нова освітня парадигма зумовлює зміну підходів, принципів, змісту, методів, форм і засобів педагогічної праці, реалізацію відповідних викликам часу моделей, технологій і методик формування компетентності конкурентоздатних працівників освітньої галузі.

Концептуальні засади щодо вимог до компетентності майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту викладені в державних нормативних документах: Законах України «Про освіту» і «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, положеннях «Про державний вищий навчальний заклад», «Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», «Про організацію виробничої і педагогічної практики», а також основних програмних документах галузі фізичного виховання: Законі України «Про фізичну культуру і спорт», Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту, Указах Президента України «Про державну підтримку розвитку фізичної культури і спорту в Україні» та «Про додаткові заходи щодо державної підтримки розвитку фізичної культури і спорту в Україні», Цільовій комплексній програмі «Фізичне виховання – здоров'я нації» тощо.

У контексті проблеми формування дослідницької компетентності значущими є роботи, у яких обґрунтовано засади розуміння і розвитку професійної компетентності фахівців (Н. Бібік, О. Дубасенюк, М. Євтух, Е. Зеєр, І. Зязюн, Л. Кравченко, Н. Кузьміна, З. Курлянд, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, В. Оніпко, О. Пометун, А. Сущенко, Л. Сущенко, О. Ходань, П. Хоменко, А. Хуторський та ін.), у яких учені підкреслюють: особливу роль у процесі професійного саморозвитку педагога відіграє його готовність до переходу від традиційних технологій до технологій розвивального, особистісно зорієнтованого навчання на основі компетентнісного підходу;

традиційну навчальну діяльність учителя доповнюють функціями управління, необхідності оцінки суб'єктних характеристик особистості на основі діагностики, моніторингу, проектування тощо. Водночас поза увагою науковців досі залишається проблема формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у педагогічних закладах вищої освіти, хоча загальними питаннями дослідницької компетентності вчителя цього фаху займаються: А. Акусок, Е. Бережнова, Т. Ваколя, В. Вербицький, М. Вінник, М. Головань, В. Яценко, Б. Грудинін, Г. Гунда, С. Єфремов, О. Кисла, Л. Коваль, О. Козирєва, С. Кравченко, Н. Любчак, Т. Мишковська, Н. Самборська, Є. Спіцин, Л. Сущенко, О. Феськова, О. Ходань, Д. Щербакова та ін., а специфіку професійної компетентності майбутніх і діючих учителів фізичної культури розглядають: Л. Безкоровайна, А. Граф, О. Даниско, Н. Денисенко, С. Карасевич, Т. Круцевич, О. Куц, І. Максимчук, Г. Омеляненко, А. Тіняков, О. Федик, В. Черняков, М. Щербан та ін.

Сучасна педагогічна ситуація характеризується різноманітністю та динамізмом, тому вчитель фізичної культури має безперервно адаптуватися до змін у змісті навчання й педагогічних технологій, бути готовим до пошуку й постійного оновлення дослідницьких методів, спрямованим на науково-дослідницьку діяльність у професії впродовж життя. Дослідницька компетентність стає тією якісною характеристикою особистості майбутнього вчителя фізичної культури, його загальної компетентності, яка виявляється в усвідомленому прагненні здійснювати активне творче застосування знань і досвіду, оволодівати методами наукового пізнання і самостійного наукового пошуку, розвивати здатність здійснювати перехід від процесуальної до творчої діяльності, прагнення до саморозвитку і вдосконалення в обраній галузі, навички формування здоров'язберезувального освітнього середовища.

Вивчення сучасного стану підготовки майбутнього вчителя фізичної культури у педагогічних закладах вищої освіти виявило низку проблем, зумовлених *суперечностями* між:

– об'єктивними потребами суспільства в учителів фізичної культури належного рівня педагогічної компетентності та недостатньою якістю підготовки майбутніх фахівців у педагогічних закладах вищої освіти;

– сучасними вимогами освітньої галузі до стану дослідницької компетентності вчителів фізичної культури і відсутністю новітніх педагогічних моделей процесу їхньої підготовки, спрямованих на формування такої компетентності;

– потребою розвитку дослідницької компетентності вчителів фізичної культури відповідно до сучасних вимог загальної середньої освіти та неналежним навчально-методичним забезпеченням формування дослідницько-практичних і пошуково-перетворювальних якостей майбутніх педагогів цього фаху.

Отже, не зважаючи на інтерес до проблеми формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури, у вітчизняній теорії та практиці її системно не вивчали, недостатньо розробленими є теоретичний, методичний і організаційно-педагогічний її аспекти. Такий стан розкриття наукової проблеми, її актуальність і соціальні потреби, необхідність вирішення окреслених суперечностей зумовили вибір теми дослідження: ***«Формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої педагогічної освіти».***

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах науково-дослідної теми кафедри медико-біологічних дисциплін і фізичного виховання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка «Теоретичні і методичні аспекти природничонаукової підготовки майбутнього фахівця фізичної культури в умовах модернізації системи вищої освіти» (державний реєстраційний № 0117U003237), одним із виконавців якої є здобувач.

Тему затверджено вченою радою Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (протокол № 6 від 26.10.2017 р.) й узгоджено Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 3 від 29.05.2018 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити в освітньому процесі закладів вищої педагогічної освіти модель формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Відповідно до мети дослідження окреслено такі завдання:

- 1) з'ясувати стан розробленості проблеми формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури в сучасній педагогічній теорії і практиці;
- 2) визначити сутність і структуру дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури;
- 3) розробити модель і науково-методичні засади формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури, експериментально перевірити їх у педагогічних закладах вищої освіти;
- 4) створити навчально-методичний супровід формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у педагогічних ЗВО.

Об'єкт дослідження – становлення і розвиток компетентності майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої педагогічної освіти.

Предмет дослідження – структурно-функціональна модель формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі підготовки в педагогічних закладах вищої освіти.

На різних етапах роботи використано **комплекс методів дослідження**, адекватних поставленим завданням: теоретичні – вивчення й аналіз сучасних психолого-педагогічних і методичних положень про зміст підготовки та навчально-виховний процес, аналіз результатів освітнього процесу педагогічних ЗВО; проєктування змісту, форм і методів формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури, що дало змогу систематизувати, порівняти, уточнити зміст основних понять і структуру роботи; емпіричні – спостереження за діяльністю студентів, бесіди, анкетування та самооцінювання для визначення рівнів сформованості складників дослідницької компетентності, тестування, експертне оцінювання

– для визначення теоретичних та науково-методичних аспектів розробленої моделі; констатувальний, пошуковий, формувальний, підсумковий педагогічний експеримент – з метою виявлення ефективності розробленої моделі формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури; методи математичної статистики – кількісного та якісного аналізу, графічного відображення – для порівняння даних та підтвердження достовірності одержаних результатів.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

– *вперше:*

визначено педагогічну сутність поняття «дослідницька компетентність майбутнього вчителя фізичної культури» як системної інтегративної компетентнісної характеристики, яка забезпечує перенесення смислового контексту педагогічної діяльності з функціонально-репродуктивного до перетворювально-евристичного; як цілісної властивості особистості фахівця, що поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід пошуково-перетворювальної роботи в галузі фізичної культури, ціннісні ставлення та особистісні якості дослідника, виявляється в стійкому прагненні до інноваційних змін і здатності до науково-дослідницької діяльності у фаховому освітньому середовищі;

розроблено і впроваджено в практику педагогічних ЗВО структурно-функціональну модель формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у єдності блоків (концептуально-цільовий, операційно-змістовий, аналітико-коригувальний), етапів підготовки (початковий – мотиваційно-аналітичний, 1-2 курси навчання; базовий професійний – організаційно-діяльнісний, 3-4 курси навчання; завершальний – професійно-адаптивний, I-II курси магістратури) та педагогічних умов її реалізації (спрямованість змісту фахових дисциплін підготовки майбутнього учителя фізичної культури на дослідницьку діяльність; створення у закладі вищої освіти науково-освітнього професійного середовища, яке стимулює дослідницьку діяльність студента; поетапне залучення майбутніх учителів фізичної культури до дослідницької діяльності; здоров'язберігальна

спрямованість дослідницької діяльності майбутнього вчителя фізичної культури; реалізація системи міжпредметних та транспредметних зв'язків при вивченні фахових дисциплін підготовки майбутнього вчителя фізичної культури); обгрунтовано координаційно-інтеграційну сітку змісту дисциплін підготовки вчителя фізичної культури, що забезпечує формування його дослідницької компетентності;

– *уточнено* структуру дослідницької компетентності майбутнього вчителя фізичної культури у єдності мотиваційно-ціннісного, когнітивного, особистісно-рефлексивного, діяльнісного компонентів; критерії (ціннісно-мотиваційний, когнітивно-методичний, інформаційно-комунікативний, професійно-рефлексивний), показники та рівні (високий, середній, низький) сформованості дослідницької компетентності; комплексу методів діагностики стану сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури;

– *подальшого розвитку* набув технологічний інструментарій формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури (форми, методи і засоби підготовки студентів до дослідницької діяльності).

Практичне значення дослідження полягає в тому, що розроблено й упроваджено в процес підготовки фахівців у педагогічних ЗВО: методика формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури (інтеграційно-дослідницький комплекс навчальних дисциплін, класифікованих за ступенем спрямованості на формування компетентності на 3 рівні дослідницької активності; центральний інтеграційно-дослідницький вектор як логічно вибудована послідовність 14-ти змістових інтеграційних вузлів, що дозволяє синхронізувати та оптимізувати зміст підготовки; реалізаційні блоки як концентроване об'єднання позааудиторних форм дослідницької роботи студентів); експериментальні програми дисциплін «Основи наукових досліджень» та «Функціональна діагностика і контроль у сфері фізичної культури і спорту»; авторські навчально-методичні посібники: «Дослідницька діяльність майбутнього вчителя фізичної культури: теорія і

практика»; «Дослідницька діяльність учителя фізичної культури: збірник ситуаційних завдань і тестів».

Запропоновані в дисертації теоретичні й методичні матеріали можуть бути використані викладачами і студентами педагогічних закладів вищої освіти, у яких здійснюють підготовку майбутніх учителів фізичної культури, з метою вдосконалення змісту й технологічного забезпечення процесу формування дослідницької компетентності фахівців.

Результати дослідження впроваджено в практичну діяльність Донецького національного університету імені Василя Стуса (довідка № 71/01-13/01.1.3 від 04.02.2020 р.), ВДНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (довідка № 94 від 07.02.2020 р.), Харківської гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 01-13/135 від 20.02.2020 р.), Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (довідка № 1301/01-60/57 від 27.05.2020 р.); Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка № 01/10-236 від 16.03.2020 р.).

Особистий внесок автора. У роботах, виконаних у співавторстві, дисертантові належать: обґрунтування структури здоров'язберігальної компетентності учителя (Воробйова, 2018); розробка узагальнених результатів упровадження експериментальної методики формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі (Кметь, 2019). У навчальному посібнику «Дослідницька діяльність майбутнього учителя фізичної культури: теорія і практика» автором підготовлено розділи: «Теоретичні аспекти організації дослідницької діяльності майбутніх учителів фізичної культури» і «Методика формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури» (Хоменко, 2018).

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації обговорені на засіданнях кафедр: загальної педагогіки і андрагогіки, медико-біологічних дисциплін і фізичного виховання Полтавського національного

педагогічного університету імені В. Г. Короленка, під час виступів на науково-практичних конференціях і семінарах:

– *міжнародних*: «Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі» (XXVI Каришинські читання) (Полтава, 2019 р.); «Біологічні, медичні на науково-педагогічні аспекти здоров'я людини» (Полтава, 2018 р.); «Інтернаціоналізація вищої освіти України: здобутки, невикористані резерви, перспективи розвитку» (Вінниця, 2018 р.); «Фізичне виховання, спорт та фізична реабілітація: проблеми і перспективи розвитку» (Київ, 2018 р.);

– *усеукраїнських*: «Проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, спорту і здоров'я людини» (Полтава, 2020 р.); «Роль фізичної культури і спорту в становленні та зміцненні генофонду нації» (Полтава, 2016, 2017, 2018 рр.); «Актуальні проблеми розвитку сучасної науки» (Полтава, 2019 р.); «Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм» (Кременчук, 2019 р.); «Технології здоров'язбереження в загальноосвітніх та вищих навчальних закладах України: проблеми та перспективи» (Полтава, 2017, 2019 рр.);

– *регіональних*: «Актуальні проблеми сучасного фізичного виховання і спорту» (Полтава, 2015, 2016 рр.).

Публікації. Основні результати дослідження відображено в 22 працях, із яких: 1 – колективна монографія; 2 – навчально-методичних посібники, 5 – публікації в наукових фахових виданнях України, 1 – стаття в зарубіжному виданні, 13 – матеріали конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (262 найменувань, із них 24 іноземними, крім російської, мовами), 8 додатків. Загальний обсяг дисертації – 327 сторінок, з них основний текст – 172 сторінки. Робота містить 21 таблицю і 9 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ

У розділі охарактеризовано науковий дискурс проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до дослідницької діяльності; обґрунтовано поняття та сутність дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури; визначено специфіку нормативно-правового забезпечення формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої педагогічної освіти.

1.1. Науковий дискурс проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до дослідницької діяльності

Однією з характерних ознак сучасного етапу розвитку теорії фізичної культури як системи науково-практичних знань учені визначають наявність декількох предметно-проблемних напрямів її вивчення:

- праксеологічний, у центрі уваги якого – діяльність (фізкультурна, рухова, фізкультурно-спортивна, професійна), спрямована на забезпечення процесу тілесно-духовного вдосконалення особистості;
- особистісно-аксіологічний, предметна галузь якого – формування фізичної культури особистості як результат засвоєння людиною духовних і матеріальних цінностей фізкультури;
- антропо-соціокультурно-педагогічний, який розглядає феномен «фізична культура» як специфічний чинник освітньо-виховного процесу, що забезпечує розвиток і саморозвиток людини, реалізацію її потенційних психофізичних можливостей в досягненні власної вершини індивідуальних властивостей, якостей, здібностей (Курамшин, 2006, с. 29-30).

Фізичне виховання нині розглядають як спеціалізований педагогічний процес цілеспрямованого систематичного впливу на людину фізичними вправами, оздоровчими силами природи, гігієнічними факторами з метою

зміцнення здоров'я і розвитку фізичних якостей, удосконалення морфологічних та функціональних можливостей, формування та покращення життєво важливих рухових умінь та навичок, пов'язаних із ними знань, забезпечення готовності людини до активної участі в суспільному, виробничому та культурному житті (Дубинська, 2013).

Фізичне виховання дітей і молоді України нині є тим важливим компонентом гуманітарного виховання, що спрямований на формування у них фізичного та морального здоров'я, вдосконалення фізичної і психічної підготовки до ведення активного життя, професійної діяльності та захисту Батьківщини. Система фізичного виховання в нашій країні базується на принципах індивідуального й особистісного підходу, пріоритету оздоровчої спрямованості, широкого застосування різноманітних засобів і форм фізичного вдосконалення. Стратегічними цілями фізичного виховання дітей і молоді є формування у них усвідомленої потреби в фізичному вдосконаленні, розвитку інтересу і звички до самостійних занять фізкультурою і спортом, набуття знань і вмінь здорового способу життя (Хоменко, 2014, с. 26).

У зазначених контекстах вагому роль відіграє особистість вчителя фізичної культури, різноаспектна та фахова відповідна підготовка якого проводиться у педагогічних закладах вищої освіти. Більшість учених традиційно розглядає таку підготовку в системі загальнопедагогічної підготовки, що означає єдність теоретичної і практичної готовності до педагогічної діяльності, яка забезпечує взаємозв'язок методологічної, спеціальної, загальнопедагогічної, психологічної, професійно-етичної, дидактичної й методичної підготовки вчителів, формування у студентів сучасного стилю цілісного науково-педагогічного мислення, готовності до професійної самоосвіти (Сластенин, 2002). Професійна підготовка – це процес, який відображає науково й методично обґрунтовані заходи вищих навчальних закладів, спрямовані на формування рівня професійної компетентності особистості, достатнього для організації своєї професійної

діяльності – вважає А. Конох у дисертації «Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму у вищих навчальних закладах» (Конох, 2007).

Поняття «професійна підготовка» Л. Сущенко у дослідженні «Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект)» тлумачить як процес, який характеризує технологічно обґрунтовані засади вищих навчальних закладів країни сформувати в майбутнього фахівця фізичної культури і спорту рівень професіоналізму, завдяки якому він стане конкурентоспроможним на ринку праці, буде самостійно організовувати фізичне виховання різних верств населення регіону й успішно працювати в усіх ланках спортивного руху (Сущенко, 2003). Рівні професійної підготовки вчені класифікують так: майбутні фахівці із високим рівнем професійної підготовки, котрі максимально швидко адаптуються та компетентні у професійному середовищі; випускники із прийнятним рівнем професійної підготовки – вмотивовані до обраної професії, проте менш успішні та відповідальні в навчанні; фахівці з недостатнім рівнем професійної підготовки – мають нижчі показники за параметрами мотивації, успішності, життєвими й професійними намірами; професійно непридатні випускники – особистості з розмитими та неконкретними поглядами на життя; майбутні фахівці з рівнем професійної підготовки, який важко класифікувати, особистості з еkleктичними та суперечливими намірами в житті (Денисенко, 2010; Урбан, 2007).

А. Чалданбаєва на основі досліджень К. Добаєва, В. Сластьоніна, О. Жука, Є. Шиянова визначила такі види рівнів професійної підготовки майбутніх педагогів: професійно обов'язковий рівень – формування у студентів універсальних загальних компетенцій за рахунок отримання фундаментальних теоретичних знань у сфері гуманітарних, соціальних, економічних, природничих наук, спрямованих на вирішення завдань у будь-якій професійній діяльності; професійний психолого-педагогічний рівень як

формування у студентів загальнопрофесійних компетенцій, пов'язаних з удосконаленням універсальних компетенцій у майбутньому та вирішенням психолого-педагогічних завдань у межах своєї спеціалізації; професійна профільний рівень – формування у студентів спеціальних компетенцій на основі здобуття знань професійної і практичної підготовки, подальше вдосконалення і розвиток перших двох видів компетенцій, що в сукупності позитивно впливає на якість професійної діяльності (Чалданбаева, 2015).

Визначальним складником системи сучасної освіти є збереження та зміцнення здоров'я і підвищення рівня фізичної підготовленості всіх верств населення України. Провідну роль у реалізації цього завдання відведено майбутнім учителям фізичної культури, від ефективності діяльності яких залежить гармонійний розвиток підростаючого покоління, єдність фізичних, психічних, духовних і соціальних потреб особистості. Нормативно-правові засади реалізації цих завдань актуалізуються в Законі України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття»), цільовій комплексній програмі «Фізичне виховання – здоров'я нації», Національній доктрині розвитку освіти, Болонської декларації (1999) та ін. Потреба у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до дослідницької діяльності і формування у них дослідницької компетентності акцентується у Національній доктрині розвитку освіти, Національній доктрині розвитку фізичної культури та спорту, Проєкті «Концепція розвитку освіти України на період 2015-2025 років» (Про національну доктрину розвитку освіти, 2002; Про національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту; Проєкт «Концепція розвитку освіти України на період 2015-2025 років»).

Необхідні вчителів фізичної культури вміння були класифіковані А. Графом у дослідженні «Підвищення ефективності підготовки вчителів фізичного виховання до організації позашкільної спортивно-масової роботи» по групах за функціями: конструктивна, комунікативна, організаторська і гностична (Граф, 1983, с. 69).

У структурі педагогічної діяльності, поряд із конструктивною, організаторською та комунікативною функціями, А. Щербаном виділені інформаційна, розвивальна, орієнтаційна, мобілізаційна і гностична функції. Дослідницька (гностична) функція, на думку вимагає від учителя наукового підходу до педагогічних явищ, фактів, передбачає вміння висунути гіпотезу і провести експеримент, проаналізувати його результати, використовувати особистий досвід і досвід колег, працювати з науковою літературою (Щербан, 1981).

У контексті проблеми дослідження важливою є позиція Г. Омеляненка та А. Тінякова щодо поєднання різних видів професійно-педагогічної діяльності фахівців фізичної культури. Автори пропонують виділяти перспективно-діагностичну, орієнтаційно-прогностичну, конструктивно-проектувальну, організаторську, інформаційно-пояснювальну, комунікативно-стимулювальну, аналітико-оцінювальну та дослідницько-творчу діяльності (Омеляненко, 2014; Тіняков, 2004). Водночас С. Карасевич зорієнтовує на вісім груп педагогічних умінь майбутнього вчителя фізичної культури: практично-проектувальні, конструктивні, організаторські, комунікативні, гностичні, дослідницькі, технологічні, рефлексивні; при цьому до дослідницьких умінь автор відносить такі: аналіз власного досвіду фізкультурно-спортивної діяльності, навчальних програм і документів; пошук оптимальних варіантів досягнення результатів у фізкультурно-спортивній діяльності; уміння пізнати й об'єктивно оцінити педагогічні ситуації і процеси; уміння здійснювати аналіз і оцінку процесів, явищ і результатів професійної діяльності; активне використання в педагогічній діяльності різних форм фізкультурно-спортивної роботи; творче застосування отриманих знань, умінь і навичок при організації та проведенні фізкультурно-спортивної діяльності в школі (Карасевич, 2017).

Отже, характеризуючи фізичну культуру та підготовку вчителя цієї галузі, необхідно розглядати аспекти: *предметно-ціннісний*, представлений

матеріальними (матеріально-технічні засоби) і духовними (наукові знання, методи) цінностями, створеними суспільством для забезпечення ефективності фізкультурної підготовки; *діяльнісний*, що охоплює рухову активність у вигляді фізичних вправ з різних видів спорту, спрямованих на формування необхідних людині рухових умінь і навичок, розвиток життєво та професійно важливих фізичних якостей, оптимізацію здоров'я та працездатності; *функціонально-забезпечувальний*, представлений створеними та використовуваними суспільством специфічними засобами, методами і технологіями, що дозволяють оптимізувати фізичний розвиток і забезпечити належний рівень фізичної підготовленості людей; *результативний* аспект характеризується сукупністю корисних результатів використання фізичної культури, які виражаються в оволодінні людиною її цінностями, досягненні високого рівня фізичної досконалості та дієздатності (Куделко, 2005).

Історико-педагогічний аналіз матеріалів з досвіду підготовки та праць провідних сучасних учених з проблеми засвідчив, що однією з умов підготовки фахівця фізичної культури у вищому педагогічному закладі освіти є формування функціональних знань, які дозволяють вирішувати конкретні практичні проблеми. Тому фахівець нової генерації має бути творчим, ініціативним, прагнути впроваджувати у практику фізичного виховання досягнення сучасної науки. Перед учителем фізичної культури постає завдання перетворити фізичне виховання у процес безперервної дії, тому специфіка роботи учителя фізичної культури полягає в тому, що, з одного боку, він вчитель-предметник, а з іншого – організатор процесу безперервного фізичного виховання учнів (Круцевич, 2008; Матвеев, 1976).

Специфікою дослідницької діяльності студентів є суб'єктивне відкриття ними нових знань на основі індивідуальної актуалізації попередньо засвоєних знань і умінь навчально-дослідної роботи з різних предметів та введення їх до особистісного пізнавального простору (Освітні технології, 2003). У своєму дослідженні А. Акусок «Теоретичні засади формування змісту загально педагогічної підготовки майбутнього вчителя» акцентує

увагу на важливості стимулювання в майбутнього вчителя фізичної культури потреби в дослідницькій діяльності на основі опанування логікою та методами педагогічного дослідження; залучення майбутнього вчителя до систематичного загальнокультурного, наукового та професійного вдосконалення (Акусок, 2009).

Поділяємо думку вчених і педагогів-практиків стосовно того, що в сучасній системі підготовки фахівця фізичної культури спостережено загалом позитивну тенденцію до переорієнтації на практичні аспекти підготовки, особистісно зорієнтовану й проблемно-дослідницьку стратегію навчання, створення умов, які забезпечують активне професійне самовиховання майбутнього вчителя (дисертація «Лабораторні заняття з педагогіки в системі загальнопедагогічної підготовки вчителя в університеті»). Це, своєю чергою зумовлює необхідність зміни цільової спрямованості змісту та структури організаційно-методичного забезпечення професійно-педагогічної підготовки вчителя, пошуку інноваційних підходів, методів і форм навчання з метою формування особистості фахівця, який би відзначався творчою індивідуальністю, високим рівнем педагогічної компетентності, професіоналізму та загальної культури (Гунда, 2001). Сучасна шкільна фізкультурна освіта має бути зорієнтованою на диференціацію навчання, що вимагає від учителя вмінь проектувати навчально-пізнавальний процес у школі та сприяти максимальному розвитку фізичних, естетичних і творчих здібностей учнів. Таке проектування неможливе, якщо в майбутнього вчителя не сформована науково-дослідницька компетентність (Шишкін, 2000). Таким чином, забезпечити вискоелективний продуктивний навчальний процес здатен учитель, який володіє навичками дослідницької інноваційної роботи, уміє виявити й правильно оцінити не тільки фізичні, а й творчі здібності учнів, знайти найбільш раціональні та достатньо ефективні методи, прийоми організації й проведення навчального процесу (Федик, 2003, с. 112).

З позицій проблеми дослідження цінною є думка М. Гончерюка, який зазначає, що професіоналізм педагога залежить від частоти досліджень у педагогічній діяльності вчителя фізичної культури загальноосвітньої школи, адже цілеспрямований педагогічний вплив на організм і особистість учня загалом можливий лише за умови досконалого вивчення його потенційних можливостей (Гончерюк, 2008).

Вивчення комплексу джерел дозволило з'ясувати типовий алгоритм дослідницької діяльності, що включає такі етапи: знайомство з літературою; виявлення проблеми; формулювання теми; формулювання гіпотез; планування і розробка дослідницьких дій; збирання, накопичення емпіричних фактів, спостережень, доказів; аналіз і синтез зібраних даних; підготовка до написання доповідей; виступи з підготовленими доповідями; переосмислення результатів у ході відповідей на запитання; перевірка гіпотези; побудова висновків та узагальнень; систематизація наукової інформації. Такий підхід зорієнтовано насамперед на формальне висвітлення результатів діяльності, але не завжди опубліковані результати, тези, узагальнення досвіду є об'єктивним і головне необхідним для встановлення учителя дослідника. На нашу думку, головним результатом дослідницької діяльності вчителя фізичної культури має стати оптимізація навчально-тренувального процесу і, як наслідок, збереження здоров'я вихованців, покращення їхніх психо-фізіологічних резервів і спортивних результатів.

Аналіз досвіду підготовки фахівців фізичної культури у європейських країнах, зокрема, проведений І. Максимчук у дисертації «Розвиток педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури у процесі професійної підготовки», уможливив констатувати таку градацію вченими рівня професіоналізму і творчої активності: перша група – учителі із низьким рівнем професійно-педагогічної компетентності, які формально виконують складники навчального плану, не прагнуть до самовдосконалення і саморозвитку, не застосовують елементи дослідницької діяльності у своїй роботі; друга група – учителі, які на достатньому рівні виконують професійні

обов'язки без залучення інноваційних методів та технологій, використовують елементи дослідницької роботи, результати якої є несистематизованими, висновки та пропозиції не знаходять системного впровадження; третя група – учителі-дослідники з високим рівнем вмотивованості до саморозвитку та вдосконалення процесу фізичного виховання учнів (Максимчук, 2017; Sikorski, 1934).

Для ефективної підготовки майбутніх учителів до дослідницької діяльності, зазначає Н. Денисенко важливо визначити роль, завдання та вимоги до вчителя у загальноосвітньому навчальному закладі (Денисенко, 2010); поділяємо також думку О. Федік про те, що забезпечити високоефективний навчальний процес може лише вчитель, який володіє навичками дослідницької інноваційної роботи, уміє виявляти ефективно оцінювати фізичні, творчі здібності учнів, знаходити оптимальні методи, прийоми організації і проведення навчального процесу (Федик, 2003).

Інноваційні зміни, які нині відбуваються в системі освіти, потребують нових підходів до структури, змісту та методів підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання, здатних здійснювати продуктивну професійну діяльність на високому науковому та фаховому рівнях, як наполягає Л. Безкоровайна в дисертаційному дослідженні «Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури та спорту до впровадження технологій спортивного менеджменту» (Безкоровайна, 2009). За основу вивчення дослідницької діяльності майбутнього вчителя фізичної культури нами використано восьмикомпонентну систему педагогічної діяльності І. Харламова, що містить: а) діагностувальну діяльність; б) організаційно-прогностичну діяльність; в) конструктивно-проективну діяльність; г) орієнтувальну-прогностичну діяльність; ґ) комунікативно-стимульовальну діяльність; д) інформаційно-пояснювальну діяльність; е) дослідницько-творчу діяльність; є) аналітико-оцінну діяльність (Харламов, 2001).

Підготовка фахівця фізичної культури до дослідницької діяльності відбувається в таких циклах професійної підготовки: соціально-гуманітарні

дисципліни, дисципліни природничо-наукового та професійно-практичного циклу. Сутність окремо взятої навчальної дисципліни (незалежно від циклу підготовки) і її специфіка розкривається на основі системно-діяльнісного підходу, згідно з яким навчальна дисципліна будується як система цілеспрямовано організованої навчальної діяльності, у ході якої студенти, здійснюючи певні дії, освоюють універсальні і предметні способи дій, ключові твердження, поняття і теорії, істотні властивості досліджуваних об'єктів і відносини між ними.

Формування дослідницької компетентності базується на ідеї поєднання та інтеграції цілісності подання змісту дослідницької діяльності, що дозволяє проводити дослідження на метапредметному рівні та відпрацювання технології з виділенням компетентності цієї дослідницької діяльності.

Узагальнюючи результати досліджень Г. Омеляненко, А. Тінякова, ми звертаємо увагу на види професійно-педагогічної діяльності: перспективно-діагностична (виявлення спортивних вподобань, задатків, здібностей, побудова перспективних напрямків фізичного розвитку дитини на основі медико-біологічних, фізичних, техніко-тактичних, психологічних даних); організаційно-прогностична (виражається в умінні визначати конкретні цілі й завдання поточного моменту педагогічного процесу, зіставленні з навчально-тренувальним процесом, прогнозуванні результатів конкретних дій і впливів); конструктивно-проектувальна (забезпечує проектування й реалізацію освітнього середовища, системи спортивної підготовки та вдосконалення, виховання рис особистості); аналітико-оцінювальна (аналіз процесу навчання і виховання в усіх аспектах, порівняння досягнутих результатів із цілями та завданнями, зіставлення своєї роботи з досвідом колег); дослідницько-творча діяльність (творчий підхід до всіх питань професійної діяльності, самоосвіти, творчий розвиток освітнього процесу в навчальному закладі та у спортивному тренуванні) (Омеляненко, 2014; Тіняков, 2004).

Аналіз наукового дискурсу проблеми свідчить, що напрями дослідницької діяльності майбутнього вчителя фізичної культури є досить широкими, динамічними, можуть змінюватися відповідно до прогресу медико-біологічної науки, теорії і методики фізичного виховання, методики спортивного тренування тощо. На ці зміни можуть також впливати зміни в навчальних програмах, загальносвітові тенденції здоров'язбереження тощо. Тобто, процес дослідницької діяльності неможливо стандартизувати й алгоритмізувати, але визначено типові напрями діагностувальної діяльності майбутнього вчителя фізичного виховання: вивчення фізичного розвитку, фізичної підготовленості та функціонального стану школярів; вивчення класу, групи учнів; спостереження й аналіз уроків; підбір адекватних засобів і методів навчання; аналіз власної діяльності та досвіду роботи колег; апробація ефективності різних режимів м'язової діяльності; планування уроків і спортивного тренування в секціях; визначення доступних навантажень для учнів під час виконання різних за характером та інтенсивністю фізичних вправ; оцінка динаміки показників фізіологічних функцій, оперативних і кумулятивних ефектів, досягнутих унаслідок фізичних навантажень (Теория и методика физического воспитания, 2003).

Виходячи з цих напрямів, на факультетах фізичного виховання використовуються такі види науково-дослідної роботи студентів: 1) збір дослідницького та експериментального матеріалу під час підготовки до семінарських та практичних занять, спецсемінарів і спецкурсів з педагогічних і спеціально-методичних дисциплін; 2) накопичення досвіду вивчення та критичного аналізу наукової літератури; 3) експериментальна робота під час підготовки рефератів, курсових і дипломних проектів; 4) виконання домашніх завдань з елементами творчого пошуку; 5) дослідження, пов'язані з педагогічною практикою – виконання індивідуальних психолого- педагогічних і методичних завдань, вивчення досвіду роботи працівників шкіл; 6) науково-дослідна та творча робота

студентів у позанавчальний час – їхню участь у наукових гуртках і товариствах (Гончерюк, 2008).

Узагальнюючи дослідження Є. Спіцина та Г. Омеляненко, підтримуємо такі принципи організації науково-дослідницької роботи студентів – майбутніх фахівців фізичної культури: систематичне залучення до науково-дослідницької роботи впродовж усього терміну навчання; система науково-дослідницької роботи у вищому закладі освіти здійснюється в навчальному процесі і в позанавчальний час; тематика наукових досліджень студентів має тісний зв'язок із науковою тематикою кафедри, лабораторії, викладачів та наукових співробітників вищого закладу освіти; планування науково-дослідницької роботи передбачає взаємозв'язок і взаємодоповнення всіх форм організації науково-дослідницької роботи студентів (Омеляненко, 2014; Спіцин, 2003). Усі ці аспекти можуть стати показниками професіоналізму вчителя фізичного виховання, якщо він у подальшій фаховій діяльності спиратиметься на системне дослідження педагогічного процесу, а саме: дослідження фізичного розвитку, фізичної підготовленості та функціонального стану школярів; вивчення класу, групи учнів; спостереження й аналіз уроків; підбір адекватних засобів і методів навчання; аналіз власної діяльності та досвіду роботи колег; апробація ефективності різних режимів м'язової діяльності; планування уроків і спортивного тренування в секціях; визначення доступних навантажень для учнів під час виконання різних за характером та інтенсивністю фізичних вправ; оцінки динаміки показників фізіологічних функцій, оперативних і кумулятивних ефектів, досягнутих унаслідок фізичних навантажень (Теория и методика физического воспитания, 2003).

Аналіз комплексу наукових досліджень із проблеми засвідчив наявність спільної думки вчених: науково-дослідна діяльність має бути спрямованою на одержання суспільно значущих нових знань про певні об'єкти, процеси або явища і має у своєму процесі певні етапи (стадії). Зазвичай це: етап планування (проектування) дослідження, етап застосування

методів до об'єкта дослідження з метою отримання потрібних результатів; етап формулювання та інтерпретації результатів дослідження. Науково-дослідна діяльність містить такі компоненти: проєктувальний компонент, який передбачає уміння, навички та здатності виявляти та формулювати проблеми, визначати об'єкт та предмет дослідження, формулювання мету та гіпотезу дослідження, визначати основні поняття; інформаційний компонент, який передбачає володіння методами збирання даних відповідно до гіпотез, створення масивів емпіричних даних, опрацювання різноманітних джерел повідомлень тощо; аналітичний компонент, який передбачає вибір і використання універсальних та спеціальних методів дослідження, розвинуте логічне мислення, творчі здібності і здатності (інтуїція, здатність до інсайту, відкриття, продуктивного мислення); практичний компонент, який передбачає створення, передавання та впровадження результатів дослідження у практику (Головань, 2012).

Для оцінювання ефективності дослідницької діяльності фахівця фізичної культури ми пропонуємо виокремлений комплекс критеріїв: ступінь самостійності студента на різних етапах дослідницької роботи; включення в групову роботу і ефективність виконання відведеної ролі; практичне використання предметних і універсальних навчальних дій; об'єм нової інформації, використаної для виконання дослідження; ступінь осмислення використаної інформації; рівень складності і ступінь володіння використаними методиками; оригінальність ідеї, способу вирішення проблеми; актуалізація проблеми і формулювання мети дослідження; рівень організації та проведення презентації: усного повідомлення, письмового звіту, забезпечення об'єктами наочності; володіння рефлексією; творчий підхід у презентації результатів; соціальне і прикладне значення отриманих результатів дослідницької діяльності.

Виходячи з даних аналізу праць, зокрема, дисертацій Т. Мишковської «Формування дослідницько-педагогічних умінь студентів в умовах модульної організації навчання», П. Хоменка «Теоретичні і методичні основи

природничонаукової підготовки майбутніх фахівців фізичної культури у вищому педагогічному навчальному закладі», В. Чернякова «Формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури засобами педагогічних ситуацій» та ін. вважаємо, що ефективність науково-дослідницької роботи майбутніх учителів фізичної культури залежить від таких чинників:

- 1) раціональне поєднання традиційних та інноваційних форм і методів організації аудиторної і позааудиторної роботи;
- 2) рівень складності науково-дослідних завдань;
- 3) забезпечення індивідуального та диференційованого підходу;
- 4) наявності довідкової та науково-методичної літератури, методичних вказівок щодо виконання самостійних завдань;
- 7) використання можливостей ІКТ та дистанційного навчання;
- 8) рівня контролю за виконанням науково-дослідних завдань (Мишковська, 1999; Хоменко, 2014; Черняков, 2011).

Методи досліджень у фізичному вихованні вчені пропонують поділяти на чотири групи (Гончерюк, 2008; Мишковська, 1999): методи одержання ретроспективної інформації, які полягають в аналізі літературних джерел, документальних матеріалів, опитування; методи організації навчально-виховного процесу в дослідних групах: експериментальний, контрольний, індивідуальний; методи збору поточної інформації: педагогічний аналіз і оцінка, хронометрування, контрольні дослідження (тестування), аналіз поточної документації, опитування (анкета, бесіда, інтерв'ю), реєстрація техніки виконання вправ, стенографування; методи математичної обробки одержаних внаслідок дослідження даних, за допомогою яких виявляють наявність зрушень, їхню величину та достовірність.

Дослідницька діяльність у творах низки вчених розглядається як форма організації освітнього процесу, як мотивована, самоорганізована діяльність, обумовлена логікою наукового дослідження та особистісним ставленням до

обраної проблеми і спрямована на отримання нового знання. Водночас метою дослідницької діяльності є не тільки кінцевий результат, а й сам процес, в ході якого розвиваються дослідницькі здібності, формується дослідницька компетентність (Вербицький, 2012).

Вивчення проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури у зарубіжній педагогічній науці засвідчує, що цю проблематику широко освітлювали такі вчені: О. Ажиппо, О. Войтовська, П. Джуринський, Є. Захаріна, Л. Іванова, Р. Карпюк, Ю. Кравченко, Б. Пангелов, Л. Сущенко, О. Тимошенко, П. Хоменко та ін.

Нами встановлено, що в Канаді (Альбертський університет) реалізується підготовку бакалаврів з фізичного виховання за такими спеціалізаціями: кінезіологія; науки в кінезіології; кінезіологія/освіта; мистецтво в сфері відпочинку, спорту і туризму. При цьому студенти отримують комбінований ступінь – бакалавр фізичної культури/бакалавр освіти, що дозволяє працювати учителем фізичної культури. У Шербрукському університеті готують бакалаврів з фізичної культури та охорони здоров'я та з кінезіології; за магістерським рівнем – магістрів у галузі геронтології та в галузі фізичної активності (University of Alberta. [Електронний ресурс] URL: // <https://www.ualberta.ca/>).

В університетах Нової Зеландії готують бакалаврів з фізичного виховання за такими напрямками: бакалавр фізичного виховання за фахом фізичних вправ і науки спорту; бакалавр фізичного виховання за фахом фізичної активності та здоров'я; бакалавр фізичного виховання за фахом професійних досліджень; бакалавр фізичного виховання за фахом спорту і відпочинку досліджень (University of Otago [Електронний ресурс] URL: // <http://www.otago.ac.nz/courses/subjects/phse.html>).

У Польщі підготовка бакалаврів здійснюється за такими спеціальностями: фізичне виховання і природа, фізичне виховання і коригуюча гімнастика, фізичне виховання та реабілітація осіб з обмеженими інтелектуальними можливостями; рухова рекреація з психосоматичним

оновленням; тренування при ожирінні і хронічних захворюваннях, а також магістрів: фізичне виховання і освіта для забезпечення безпеки, фізичне виховання і спортивне тренування, фізкультура і танці, фізичне виховання і супровід літньої людини / помічник інваліда (Іваній, 2019).

Однією з головних вимог до сучасного британського фахівця, як зазначає І. Іваній, є його ціннісні орієнтації та високий рівень професіоналізму. Фахівець у британській педагогічній системі у процесі формування свого професійного рівня, приділяє велику увагу розвитку своєї різносторонньої ерудиції, а також формуванню теоретичних, практичних, педагогічних і психологічних знань, умінь і навичок (Іваній, 2019).

На основі аналізу літературних джерел встановлено, що підготовка вчителя фізичної культури у Франції забезпечується у двох площинах: площа Міністерства освіти (мережа шкіл, закладів вищої освіти) і площа Міністерства молоді та спорту (масовий спорт, спорт вищих досягнень). Також у Франції функціонують навчально-наукові центри з фізичного виховання, які готують учителів фізичної культури; у країні існує декілька рівнів цієї підготовки: університетський, методичний, педагогічний, професійно-компетентнісний. Найбільш ефективним визначають професійно-компетентнісний рівень підготовки майбутнього вчителя, оскільки така підготовка передбачає: академічну, педагогічну та методичну підготовку, що необхідно для становлення різнобічної та висококультурної особистості педагога (Фролова, Беденко, 2014).

Відповідно до нових концепцій педагогічної системи Франції, учитель фізичної культури повинен володіти багатьма системними знаннями, професійними компетентностями та здібностями, бути компетентним у власній професійній діяльності, а також володіти такими якостями, як рефлексія, духовність, відповідальність, працьовитість, прагнення до наукової-дослідної роботи та власного професійного розвитку (Демінська, 2012).

У системі фізкультурної освіти Бельгії та Нідерландів підготовка фахівців фізичного виховання і спорту здійснюється у вищих навчальних закладах переважно медичних та реабілітаційних профілів (Вищий інститут фізичного виховання фламандського Державного університету Гента; Інститут гігієни та соціальної медицини Льежського університету, Інтерфакультет фізичної освіти університету Амстердама тощо).

У Фінляндії заклади фізичної культури готують тренерів для клубів і спортивних товариств, центрів підготовки спортсменів; розробляють оздоровчо-рекреаційні програми для шкіл; проводять курси для інструкторів фітнесу, спеціальних груп. У цих закладах найвищим попитом характеризуються такі кваліфікації: фахівець оздоровчо-масового спорту; вчитель фізичної культури; організатор спорту; фізіотерапевт; тренер. Від майбутніх викладачів фізичного виховання вимагається різнобічна фізична підготовленість; від майбутніх тренерів – високі результати з обраного виду спорту; від майбутніх спортивних менеджерів – висока академічна підготовленість, а майбутні фахівці галузі здоров'я людини повинні мати диплом про медичну освіту та стаж практичної роботи (Іваній, 2019).

Зміст академічної мобільності студентів фізкультурних спеціальностей Фінляндії репрезентують чотири підходи: функціональний (академічна мобільність студентів як набір функцій особистості); особистісний (академічна мобільність студентів як інструмент розвитку особистісних якостей); культурологічний (академічна мобільність студентів як інструмент культурного й інтелектуального обміну); віртуальний (академічна мобільність студентів у межах можливостей дистанційної освіти) (Павелко, 2011).

У Чехії фахівців фізкультурно-спортивної галузі готують за такими спеціальностями: військова фізична культура; менеджмент фізичної культури і спорту; фізіотерапія; педагогіка тілесного і трудового виховання для інвалідів; педагогіка загальноосвітніх предметів для середньої школи (Пангелов, 2014).

Магістерська програма професійної підготовки фахівців зі спеціальності «Рух і спорт» закладів вищої освіти Австрії охоплює три приблизно однакові за обсягом складові – загальнопрофесійну, спеціальну (предметну і предметно-дидактичну) та науково-дослідницьку підготовку, які завдяки тісним взаємозв'язкам забезпечують комплексну готовність випускника до професійної діяльності висококваліфікованого фахівця з фізичного виховання, що є міждисциплінарною, інтегрованою за своїм природою, змістом та охоплює фізкультурну освіту, спортивно-тренувальну, спортивнооздоровчу роботу, науково-дослідницьку діяльність тощо (Романчук, 2019).

Освітня система Німеччини ґрунтується на органічній взаємодії наукових досліджень і педагогічної практики; особливої уваги надають феноменологічному аспектові організації освітнього процесу у зв'язку з переходом більшості країн Європи на нову гуманістичну парадигму освіти. Як основа феноменологічної парадигми, гуманістична освіта своєю провідною ідеєю має інтелектуальний розвиток особистості студентів, їх підготовку до адаптації у світі праці та формування в них громадянської самосвідомості.

Європейські університети та інститути фізичної культури входять до об'єднаної мережі вищих навчальних закладів, визнаної Європейською комісією. Європейська мережа спортивних наук у вищій освіті (ENSSHE) створена в 1989 році в Люксембурзі для реалізації Європейської моделі суспільства. Пріоритетом у діяльності ENSSHE є досягнення узгодженості в організації освітніх програм майбутніх фахівців (The European Qualifications, 2004).

Таким чином, фахівець фізичної культури в Європі розглядається як професіонал, який має сприяти переходу фізичної культури суспільства на якісно новий рівень розвитку; від здібностей і можливостей такого фахівця буде залежати ефективність і результативність процесу цього розвитку. Саме тому підготовка українського фахівця фізичної культури у контексті

реалізації ідеї модернізації системи національної освіти стосовно європейських вимог є досить актуальною, потребує негайного вирішення, оскільки може виступати лімітуючим фактором упровадження інноваційних ідей у практику соціальних процесів завдяки першочергово готовності до систематичної та компетентної дослідницької діяльності.

На основі узагальнення теоретичного матеріалу і досвіду матеріалів з підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до дослідницької діяльності нами теоретично обґрунтовано етапи організації дослідницької діяльності: мотиваційно-цільовий, проєктувальний, реалізаційний та корекційний (табл 1.1)

Таблиця 1.1

**Етапи організації дослідницької діяльності майбутніх учителів
фізичної культури**

Назва етапу	Завдання та функції етапу	Провідні вміння студентів
Мотиваційно-цільовий	<ul style="list-style-type: none"> - постановка проблеми; - створення проблемної ситуації; - аргументування актуальності проблеми 	<ul style="list-style-type: none"> - усвідомлювати проблему, що прирівнюється до проблемної ситуації і розуміється як виникнення труднощів у її вирішенні за відсутності необхідних знань і засобів; - формулювати можливий варіант вирішення проблеми, який перевіряється в ході дослідження; - структурувати тексти, що є частиною вміння працювати з текстом, яке містить відповідний набір операцій; - давати визначення понять, розкриваючи їх сутність або встановлювати значення термінів, якими вони позначаються

Продовження таблиці 1.1

Проектувальний	<ul style="list-style-type: none"> - формулювання гіпотези; - формулювання гіпотези і розкриття задуму дослідження; - планування дослідних робіт; - вибір необхідного інструментарію 	<ul style="list-style-type: none"> - проводити попередній аналіз наявної інформації; - виділяти матеріал, який буде використано в дослідженні, структурувати його; - добирати параметри (показники) оцінки, аналізу (кількісні та якісні)
Реалізаційний	<ul style="list-style-type: none"> - пошук вирішення проблеми; - проведення досліджень з поетапним контролем і корекцією результатів 	<ul style="list-style-type: none"> - спостерігати; - проводити експеримент; - робити обгрунтовані висновки; - планування і проведення дослідів для знаходження необхідної інформації та перевірки гіпотез; - використання різних джерел інформації; - обговорення й оцінка отриманих результатів і застосування у нових ситуаціях; - робити висновки; - класифікувати та узагальнювати
Корекційний	<ul style="list-style-type: none"> - представлення (виклад) результатів дослідження; - співвідношення результатів з гіпотезою; - оформлення результатів діяльності як кінцевого продукту; - перенесення отриманих знань на інші ситуації; - застосування узагальнених результатів у професійній діяльності 	<ul style="list-style-type: none"> - уміння структурувати матеріал; - обговорення, пояснення, доказ, захист результатів, планування повідомлення про проведення дослідження, його результати та захист; - оцінка отриманих результатів та їх застосування до нових ситуацій; - вміння надавати отриманим знанням функціонального статусу

Отже, процес формування дослідницької компетентності базується на ідеї поєднання та інтеграції цілісності змісту і практики підготовки, що дозволяє проводити дослідження на метапредметному рівні, та відпрацювання педагогічної технології підготовки з виділенням низки компетентностей такої діяльності. Це зумовлює необхідність дослідження поняття та сутності дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

1.2. Поняття та сутність дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури

Якість підготовки вчителя фізичної культури з точки зору компетентнісного підходу трактується в сучасних дослідженнях як рівень розвитку професійних умінь і сформованості психологічної готовності до професійної діяльності. Професійна діяльність фахівця з фізичної культури першочергово є діяльністю педагогічною, головний зміст якої – це керівництво діяльністю учнів, виведення їх на новий, більш високий рівень функціонального стану, фізичної, технічної і психологічної підготовленості, а також моральне виховання (Куц, 1996). Виходячи з цього, цілісна професійна компетентність учителя фізичної культури дає йому можливість ефективно вирішувати коло професійних завдань, а дослідницька компетентність є її складовою частиною. Це означає, що для сучасного фахівця недостатньо володіти регламентованим функціональним рівнем теоретичних знань, необхідно вміти ефективно оперувати інформацією й утворювати нові знання. Саме тому формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя фізичної культури передбачає перехід від навчальної діяльності до науково-дослідної і далі – до професійно-практичної в контексті ефективного вирішення професійних завдань. Таким чином, основним критерієм оцінки якості освіти є професійна компетентність як інтегральна характеристика фахівця, що визначає його здатність

розв'язувати проблеми, які виникають у професійній діяльності (Лебедев, 2004).

Під *професійною компетентністю вчителя фізичного виховання* розуміють інтегративний стан його особистості, якому притаманні високий рівень теоретичної, методичної, практичної та психічної готовності до виконання професійно-педагогічної діяльності відповідно до кваліфікаційних вимог, а також сформованість особистісних якостей педагога та здатність до прояву соціально-педагогічної активності (Черняков, 2011).

Нині превалює така загальнонаукова думка щодо видів компетентностей: ключові, необхідні для одержання нових знань і адаптації набутих до нових вимог і ситуацій, особистісної адаптації до змінної ситуації на ринку праці (інтелектуальні, соціальні й міжособистісні, підприємницькі); наскрізні, спрямовані на взаємодію з різними елементами професійного середовища; професійні, що стосуються конкретної технології трудової діяльності (Десятов, 2011, с. 17-18). Оскільки належний рівень підготовки майбутніх учителів фізичної культури досягається за умови переорієнтації системи фізичного виховання з консервативно-нормативної моделі, що суперечить вимогам сучасної шкільної фізкультурної освіти, на інноваційну педагогічну діяльність, складовими якої є конструктивний, організаційний, комунікативний та дослідницький компоненти (Шиян, 2001), то систему компетентностей становлять: надпредметні (міжпредметні) компетентності, їх часто називають ключовими або базовими; загальнопредметні компетентності – їх набуває студент при вивченні тієї чи іншої навчальної дисципліни протягом усіх років навчання у закладі вищої освіти; спеціальної предметні – їх набуває студент при вивченні спеціальних фахових дисциплін протягом конкретного навчального семестру або відповідно до освітньо-кваліфікаційного рівня підготовки (Пометун, 2004). Саме тому гостро постає проблема формування у майбутнього фахівця фізичної культури дослідницької компетентності – готовності, відкритості та здатності до дослідницької діяльності.

Проведений структурно-функціональний аналіз практики підготовки майбутніх учителів фізичної культури зумовив висновок про низьку ефективність традиційного типу навчання через домінуючий інформаційно-догматичний принцип організації викладання професійно зорієнтованих дисциплін. Сучасна ж вища педагогічна освіта вимагає розвитку самостійності майбутніх учителів фізичної культури, яка формується, насамперед, у дослідницькій діяльності.

Проблема формування дослідницької компетентності студентів вищої школи, її зміст, структура, засоби реалізації розглянуті в роботах дослідників: М. Архіпової, М. Голованя, В. Загвязинського, М. Золочевської, В. Константинова, В. Сотник та ін. Питання ролі науково-дослідницької діяльності як компонента професійної підготовки майбутніх фахівців знайшли своє відображення в роботах С. Архипової, І. Бец, О. Бикової, О. Біди, О. Дягілевої, О. Єгорової, Л. Кравченко, А. Кузьмінського, Г. Лохонової, С. Сисоєвої, М. Солдатенка, О. Смірної, А. Сущенка, П. Хоменка та ін.

Теоретичний аналіз наукових джерел засвідчив, що проблема формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у освітньому середовищі педагогічного вищого закладу освіти дотепер не стала предметом спеціального науково-педагогічного дослідження і, по суті, в науках про освіту ще не знайшла свого належного теоретичного обґрунтування.

Формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя фізичної культури передбачає розвиток дослідницьких здатностей, які трактуються як індивідуально-психологічні риси особистості, що забезпечують успішність і якісну своєрідність процесу пошуку, придбання та осмислення нових даних (Кринецький, 2008). До таких здатностей відносять евристичність, креативність, інтелектуальну мобільність, прогнозування, незалежність мислення, відкритість інтелекту та саморефлексію (Додаток А).

Водночас, на думку А. Хуторського, дослідницька компетентність – це сукупність смислових орієнтацій, знань, умінь, навичок та досвіду діяльності фахівця щодо певного кола об'єктів реальної дійсності, необхідних для здійснення особистісної, соціально-значущої та інноваційної діяльності (Хуторской, 2008, с. 25).

Першочергово відзначимо: дослідницька компетентність розглядається провідною *характеристикою професіоналізму*, важливим складником загальної і професійної культури майбутнього фахівця, що володіє науковим апаратом дослідницької діяльності. Важливими аспектами проблеми є те, що: С. Абакумова пропонує трактувати дослідницьку компетентність фахівця як інтегративне особистісне утворення, яка забезпечує перенесення смислового контексту діяльності з функціонально-репродуктивного до перетворювально-евристичного (Абакумова, 2009); М. Головань визначає дослідницьку компетентність як цілісну інтегративну якість особистості, що поєднує знання, уміння, навички, досвід діяльності дослідника, ціннісне ставлення та особистісні якості та виявляється в готовності й здатності здійснювати дослідницьку діяльність з метою отримання нових знань шляхом застосування методів наукового пізнання, застосування творчого підходу в цілепокладанні, плануванні, прийнятті рішень, аналізі та оцінці результатів дослідницької діяльності (Головань, 2012, С. 55-62); Н. Плотнікова розглядає *дослідницьку компетентність* як здатність і дослідницькі вміння, пов'язані з аналізом й оцінкою наукового матеріалу, причому вчена вважає, що в основі дослідницької компетентності лежить поняття «уміння» як готовність особистості до певних дій й операцій у відповідності до поставленої мети, на підставі наявних знань і навичок (Плотникова, 1995).

Під *дослідницькою компетентністю* С. Осіпова розуміє інтегративну особистісну якість, яка виражається в усвідомленні готовності й здатності самостійно засвоювати й отримувати системи нових знань у результаті перенесення змістового контексту діяльності від функціонального до перетворювального, що базується на засвоєнні сукупностей знань, умінь,

навичок й способів діяльності (Осипова, 2014). Л. Абдулова розглядає дослідницьку компетентність як сукупність знань, умінь, навичок, способів діяльності, що дозволяють особистості перебувати в позиції дослідника стосовно довкілля (Абакумова, 2009); на думку О. Ушакова, дослідницька компетентність – це інтегральна властивість особистості, що проявляється в готовності й здатності до самостійної діяльності з розв’язування дослідницьких задач та творчого перетворення дійсності на основі сукупності особистісно усвідомлених знань, умінь, навичок, ціннісних ставлень (Ушаков, 2008).

Водночас Ю. Соляніков дослідницьку компетентність аналізує через базові та спеціальні компетенції, що наповнюють її змістовно. Він вважає, що ці види компетенцій взаємопов’язані, а їх розмежування може бути лише умовним (Соляніков, 2003, с. 11); О. Феськова визначає дослідницьку компетентність як інтегральну якість особистості, що виражається в усвідомленій готовності і здатності самостійно засвоювати й дотримуватися системи нових знань результаті перенесення змістового контексту діяльності від функціонального до перетворювального, базуючись на засвоєній сукупності знань, умінь, навичок і способів діяльності (Феськова, 2005); М. Шашкіна та А. Багачук під дослідницькою компетентністю розуміють інтегративну характеристику особистості, яка передбачає володіння методологічними знаннями, технологією дослідницької діяльності, а також визнання їх цінності і готовність до їх використання у професійній діяльності (Шашкіна, Багачук, 2011, с. 48).

Дослідницьку компетентність педагога О. Козирева тлумачить як характеристику, що передбачає володіння вміннями та способами дослідницької діяльності на рівні технології з метою пошуку знань для вирішення освітніх проблем, побудови освітнього процесу відповідно до цінностей-цілей сучасної освіти, місії освітнього закладу, бажаного результату (Козирева, 2004, с. 48-51). Причому науковці підкреслюють: дослідницька компетентність педагога є усвідомленою готовністю своїми

силами просуватися в засвоєнні і побудові системи нових знань, переживаючи акти розуміння, смислотворчості й саморозвитку; дослідницька компетентність містить чотири складники: мотиваційно-особистісний, інтелектуально-творчий, когнітивний і діяльнісно-операційний (Феськова, 2005).

Дослідницькі компетентності майбутнього педагога Т. Ваколя визначає як складне багатоаспектне утворення, що у своїй структурі передбачає мотиваційно-ціннісний, змістово-практичний, психолого-професійний і функціонально-рефлексивний компоненти (Ваколя, 2011); Г. Пономарьова вводить у науковий обіг поняття «інноваційно-дослідницька компетентність» – це готовність випускника педагогічного ЗВО до дослідницької діяльності з метою створення нового продукту та технології, а також до подальшого впровадження цього продукту у виробництво або соціальну діяльність з метою отримання нового соціального чи економічного ефекту (Пономарьова, 2011); О. Бережнова розглядає дослідницьку компетентність вчителя як особливу функціональну систему психіки і пов'язану з нею цілісну сукупність якостей людини, які забезпечують йому можливість бути ефективним суб'єктом цієї діяльності (Бережнова, 2007); Н. Любчак вказує, що дослідницька компетентність майбутнього вчителя є способом поведінки, способом життя майбутнього фахівця, у якому інтегруються його пізнавальні і творчо-перетворювальні здібності, а в самій основі дослідницької компетентності закладений потенціал професійного саморозвитку, професійної кар'єри, причому дослідницька компетентність фахівця виявляється у самовпевненості, самореалізації тощо (Любчак, 2013).

Для нашого дослідження вагомим є те, що Н. Борейко визначає *дослідницьку компетентність майбутніх фахівців у галузі фізичної культури і спорту*, як інтегративну якість особистості, яка характеризує їхню готовність до оволодіння методологією і методами наукового дослідження, тобто процесу планування, організації і здійснення пошуково-перетворювальної діяльності, яка виражається в єдності ціннісно-

мотиваційного, когнітивного й операційного компонентів (Борейко, 2017); а Г. Омеляненко пропонує трактувати поняття дослідницької компетентності майбутнього фахівця з фізичного виховання і спорту як інтегративну властивість особистості, що передбачає володіння методичними знаннями, технологіями реалізації дослідницької діяльності, визнання їх цінності та готовність до їх упровадження у професійній діяльності (Омеляненко, 2014, с. 185).

Із наведених означень можна виокремити загальні характеристики дослідницької компетентності:

а) дослідницька компетентність є складним особистісним утворенням, яке може бути схарактеризованим через знання та уміння, необхідні для виконання дослідницької діяльності, позитивне ставлення до неї та усвідомлення її значущості незалежно від того, виконується вона особисто або спільно;

б) дослідницька компетентність, будучи інтегральним утворенням, може бути описаною на різних рівнях: загальнометодологічному; предметному, міжпредметному;

в) дослідницька компетентність, характеризуючи здатність особистості до виконання дослідницької діяльності, може розглядатися за її видами: від навчально-дослідницької на різних етапах її формування у предметних галузях до науково-дослідницької в науковій галузі;

г) формування дослідницької компетентності тісно пов'язане із розвитком академічних компетентностей, може розглядатися як їх складник та є необхідною умовою для професійного розвитку й самовдосконалення особистості;

д) найвищий рівень сформованості дослідницької компетентності досягається у процесі самостійної творчої дослідницької діяльності (Нечипуренко, 2018).

Отже, серед дослідників не існує однозначного трактування дослідницької компетентності, внаслідок чого виникає необхідність вивчення

теоретичних аспектів такого феномену як «дослідницька компетентність майбутнього вчителя фізичної культури».

На основі аналізу комплексу літературних джерел та досвіду професійної підготовки фахівця нами розроблено власне визначення дослідницької компетентності майбутнього вчителя фізичної культури як цілісної, інтегративної властивості особистості, що поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід пошуково-перетворювальної діяльності в галузі фізичної культури, ціннісні ставлення та особистісні характеристики дослідника, виявляється в стійкому прагненні до інноваційних змін і здатності до формування здоров'язберігального освітнього середовища (рис. 1.1).

Для реалізації завдань дослідження важливою є думка Т. Ваколі, яка виділяє чотири групи знань і вмінь у практичному складникові дослідницьких компетентностей:

- аналітико-синтетичні (уміння аналізувати, визначати головне і другорядне, встановлювати взаємозв'язки між елементами цілого, синтезувати, зіставляти, класифікувати явища і процеси тощо);

- проєктувально-діагностичні (уміння прогнозувати, проєктувати, моделювати ситуації, передбачати очікувані результати і наслідки рішень, обробляти результати дослідження та ін.);

- проєктувально-алгоритмічні (конструктивні вміння, володіння методологією проєктування дослідження, передбачення поетапності проведення дослідження, діагностування логіки організації експерименту, оптимізація умов, необхідних для проведення досліджень, алгоритмізація дій);

- оцінно-критеріальні (уміння узагальнювати і аргументувати отримані результати дослідження, об'єктивно їх оцінити та інтерпретувати, визначати показники і критерії характеристик об'єктів дослідження, прогнозувати наслідки управлінських рішень) (Ваколя, 2011).

Типологічними характеристиками дослідницької компетентності майбутнього вчителя фізичної культури вважаємо неалгоритмічність, поліфункціональність, багатомірність, мобільність.

Схема дослідницької компетентності майбутнього вчителя фізичної культури

Рис. 1.1. Структура і зміст дослідницької компетентності майбутнього вчителя фізичної культури

Неалгоритмічність полягає в тому, що майбутній учитель фізичної культури, здійснюючи дослідження, проходить свій шлях розв'язання поставленої задачі засобами застосування евристичних підходів, не використовуючи типових та відомих алгоритмів. Поліфункціональність дозволяє студентові переносити дослідницький підхід на різні сфери діяльності та застосовувати в різних ситуаціях, проєктувати міжпредметні знання та метапредметний досвід. Багатомірність означає застосування в процесі дослідження аналітичних, критичних, комунікативних та інших умінь. Мобільність (варіативність) є підтвердженням ефективності досвіду дослідницької діяльності у будь-якій ситуації та на будь-якому предметному матеріалі.

На наше переконання, у майбутніх учителів фізичної культури необхідно сформувати такі характеристики, які розкривають сутність дослідницької компетентності:

- усвідомлення характеру науково-пошукової діяльності як творчої, спрямованої не лише на аналіз, опрацювання інформації, а й на її створення, на пошук нестандартних рішень;
- загальнонаукова та предметна фахова обізнаність;
- наявність творчого потенціалу, здатності до оригінальних рішень;
- оволодіння методологією наукового пошуку, сучасними дослідницькими технологіями (Кисла, 2015).

Сутність поняття «дослідницька компетентність учителя фізичної культури» пропонуємо розглядати через взаємозв'язок таких структурних компонентів: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, рефлексивно-особистісний, діяльнісний.

Мотиваційно-ціннісний компонент дослідницької компетентності учителя фізичної культури пов'язаний зі сформованістю зацікавленості фахівця до здійснення власної дослідницької діяльності та умінням активно реагувати на зміни, які відбуваються у навчально-тренувальному процесі та у розвитку медико-біологічної, фізкультурно-спортивної та психолого-

педагогічної науки. Мотиваційно-ціннісний компонент передбачає усвідомлення ролі дослідницьких аспектів професійної діяльності, інтерес до дослідницької діяльності, активність, ініціативність у такій діяльності, сприйняття позиції дослідника як особистісно-значущої. Показниками прояву цього компоненту є мотивація до професійно-дослідницької діяльності, усвідомлення її соціальної здоров'язбережувальної значущості, відповідне ставлення педагога до науково-педагогічних досліджень, бажання вирішувати творчі задачі з метою оптимізації навчально-тренувального процесу відповідно до вікових, статевих та індивідуально-типологічних особливостей учнів.

Когнітивний компонент дослідницької компетентності майбутнього вчителя фізичної культури відображає систему знань щодо цієї компетентності, її норм й цінностей у сучасному суспільстві та умінь використовувати отримані знання в нестандартних життєвих і професійних ситуаціях. Когнітивний компонент аналізується через повноту, глибину, системність, усвідомленість знань про логіку, структуру, методи та функції побудови і застосування технологій дослідження навчально-тренувального процесу.

Показниками сформованості когнітивного компоненту є: вміння бачити й формулювати педагогічну проблему, ставити цілі й задачі дослідження; визначати мету, об'єкт та предмет власного дослідження; вміння здійснювати пошук, відбирати, обробляти й узагальнювати інформацію з певного питання, користуватися різноманітними діагностичними методиками емпіричного дослідження; виконувати дослідження у певній послідовності; правильно оформлювати хід і результати педагогічного дослідження.

Рефлексивно-особистісний компонент дослідницької компетентності майбутнього учителя фізичної культури відображає розвиток особистості фахівця, його здатність до самоаналізу власної педагогічної діяльності. Показниками сформованості рефлексивного компоненту є вміння прогнозувати результати дослідження, рефлексивно мислити, оцінювати

минулий власний досвід роботи, уміння співставляти, виокремлювати головне із другорядного, виявляти зв'язки між окремими фактами. Особистісний аспект цього компоненту виявляється через особистісні якості учителя фізичної культури – творчість, самостійність у здійсненні власної педагогічної діяльності, відповідальність, працездатність, активність, упевненість у собі, розвинуте аналітичне, логічне, творче мислення, інтелектуальні здібності, достатній рівень розвитку фізичних якостей.

Діяльнісний компонент дослідницької компетентності вчителя фізичної культури свідчить про рівень його готовності використовувати систему набутих знань, умінь, навичок у процесі власної дослідницької діяльності, здібності до самоорганізації та організації дослідницької діяльності учнів. Проявляється діяльнісний компонент вміннями планувати, виконувати, контролювати й оцінювати процес власної дослідницької діяльності та її результат, розвинутим умінням презентувати отримані дослідні дані, користуватися технічними засобами (медико-біологічне обладнання, тренажери, вимірювальні комп'ютерні прилади та програми), вміння прогнозувати динаміку розвитку досліджуваних показників.

Для формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури зміст підготовки має містити можливості формування наукового світогляду, оволодіння методологією і методами наукового дослідження, розширення теоретичного кругозору і наукової ерудиції майбутнього учителя фізичної культури, розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей студентів у розв'язанні теоретичних і практичних завдань, прищеплення студентам навичок самостійної науково-дослідницької діяльності, залучення їх до розв'язання наукових проблем, поглиблення знань у певному науковому напрямі, формування вмінь виконання курсових робіт і дипломних проєктів, підготовка наукових публікацій, створення та розвиток наукових шкіл, творчих колективів (Осипова, 2014).

На основі узагальнення існуючих наукових позицій нами виділено такі критерії та показники сформованості дослідницької компетентності майбутнього учителя фізичної культури:

– *ціннісно-мотиваційний критерій* – готовність до дослідницької діяльності, ступінь дослідницької мотивації та мотивації досягнення;

– *когнітивно-методичний критерій* – застосування на практиці дослідницьких знань соціально-гуманітарного, медико-біологічного та професійно-практичного спрямування в їх інтеграційній цілісності; володіння методиками дослідження функціональних показників та технологіями організації дослідницької діяльності;

– *інформаційно-комунікативний критерій* – здатність до інтеграції дослідницького знання та знання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, вміння застосовувати сучасні комп'ютерні програми для проведення дослідницької діяльності в галузі фізичної культури та здоров'язбереження;

– *професійно-рефлексивний критерій* – спроможність оцінювати власну діяльність, уміння помічати свої помилки і прагнути їх виправити, задоволення потреби в професійному та особистісному зростанні.

Більш детально характеристику показників та рівнів сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі фахової підготовки розкрито в підрозділі 2.3. дослідження.

Дослідницькій компетентності, на нашу думку, притаманні такі *функції*: світоглядна, мотиваційно-ціннісна, інформаційно-комунікативна, професійно-адаптивна, здоров'язберігальна, творчо-продуктивна.

Світоглядна функція міститься в тому, що формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя фізичної культури має на меті всебічний розвиток особистості як людини культури. Дослідницька компетентність має сприяти студентові не лише пізнати навколишній світ, але й визначити своє місце у ньому, формувати у майбутніх учителів рефлексивне ставлення до суспільних норм і цінностей.

Мотиваційно-ціннісна функція тісно пов'язана із світоглядною й зумовлює мотиви науково-дослідної діяльності, які пояснені сформованою системою цінностей. Важливо, щоб у майбутніх учителів фізичної культури пріоритетними у шкалі цінностей були засади збереження власного здоров'я і здоров'я учнів. Саме мотивація і сформованість системи цінностей особистості майбутнього фахівця визначають вектори і ефективність дослідницької діяльності.

Інформаційно-комунікативна функція дослідницької компетентності з одного боку базується на досвіді минулих наукових досліджень, а з іншого – забезпечує здобуття студентами інформації з різноманітних джерел, її критичну оцінку та вміння передавати здобутки науково-дослідної діяльності в межах соціальних груп (кваліфікаційні роботи, участь у конференціях, симпозіумах тощо).

Професійно-адаптаційна функція дослідницької компетентності пов'язана зі здатністю майбутнього вчителя фізичної культури пристосовуватися до динамічних вимог і потреб суспільства відповідно до отриманих знань, умінь і навичок, професійних вимог і характеристик фаху.

Творчо-продуктивна функція передбачає не лише оволодіння студентами знаннями, необхідними для самореалізації і вдосконалення особистості, але й здатність творчо ці знання використовувати в різноманітних умовах професійної діяльності. Ця функція є ознакою ефективності процесу навчання, спонукає майбутніх учителів фізичної культури до самоосвіти, саморозвитку та саморефлексії.

Здоров'язберігальна функція полягає у кінцевому спрямуванні всієї дослідницької діяльності майбутнього вчителя фізичної культури на збереження і зміцнення здоров'я учнів через оволодіння знаннями фізіологічних, медичних, біологічних, психолого-педагогічних дисциплін і застосуванням цих знань у наукових дослідженнях.

Процес формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя фізичної культури в системі вищої освіти проходить поетапно і має

три етапи: початковий (мотиваційно-аналітичний), базовий професійний (організаційно-діяльнісний) і заключний (професійно-адаптивний). На кожному з указаних етапів діяльність викладача і студентів визначається метою, своїм змістом, умовами успішності й очікуваним результатом.

На початковому (мотиваційно-аналітичному) етапі розробляються й використовуються у процесі навчання і в позааудиторній роботі матеріали пошукового, проблемного, дослідницького характеру, проводяться екскурсії, круглі столи, студентів залучають до участі в загальноміських заходах спортивного та наукового спрямування. Також на цьому етапі аналізують вимоги до рівня формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя фізичної культури; визначають дослідницькі знання й уміння; викладачі здійснюють прогноз результатів дослідницької діяльності кожного студента.

На базовому професійному (організаційно-діяльнісному) етапі відбувається аналіз та відбір програмного й додаткового матеріалу для проведення науково-дослідницької роботи з психолого-педагогічних, медико-біологічних та професійно-практичних дисциплін; складання тематики курсових, дипломних і магістерських робіт. На цьому етапі студенти виконують окремі пошуково-дослідницькі завдання.

На заключному (професійно-адаптивному) етапі виявляють динаміку рівнів сформованості дослідницької компетентності та чинники, що вплинули на зміну цих рівнів у майбутніх учителів фізичної культури.

На кожному з етапів було необхідно визначити базові навчальні дисципліни та хронологію їх вивчення відповідно до завдань дослідницької діяльності, розробити координаційно-інтеграційну сітку формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя фізичної культури, що описано в підрозділі 1.3. роботи.

Отже, компетентнісна підготовка вчителя фізичної культури трактується в сучасних дослідженнях як рівень розвитку професійних умінь і сформованості психологічної готовності до професійної діяльності.

Засновуючись на цьому, цілісна професійна компетентність учителя фізичної культури дає йому можливість ефективно вирішувати коло професійних завдань, а дослідницька компетентність є складником цілісної компетентності. Саме тому формування дослідницької компетентності майбутнього учителя фізичної культури передбачає перехід від навчальної діяльності до науково-дослідної і далі – до професійно-практичної в контексті ефективного вирішення завдань здоров'язбереження. Це зумовлює необхідність поетапного аналізу нормативно-правового забезпечення формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

1.3. Нормативно-правове забезпечення формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої педагогічної освіти

У процесі бібліографічного, пошукового, системного аналізу сукупності джерел дослідження виявлено, що регламентувальними документами педагогічного університету з питань організації підготовки учителів фізичної культури є :

а) *нормативно-правові акти у сфері вищої освіти та фізичної культури й спорту*: Конституція України; Закон України «Про освіту»; Закон України «Про вищу освіту»; Закон України «Про фізичну культуру і спорт»; Укази Президента України, Постанови та Розпорядження Кабінету Міністрів України; Накази та листи Міністерства освіти і науки України; Розпорядження обласної адміністрації регіону; Накази та листи Міністерства молоді та спорту України; Накази Державного комітету України з питань фізичної культури і спорту; Накази Департаменту освіти і науки; Розпорядження Федерацій з видів спорту (додаток В);

б) *освітньо-професійні програми і навчальні плани підготовки фахівців спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура)* (додаток Б);

в) *навчальні програми підготовки бакалаврів та магістрів спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура)*, які передбачають поглиблену фундаментальну, гуманітарну, соціально-економічну, фахову, природничонаукову та практичну підготовку.

Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра і магістра за спеціальністю 014 Середня освіта (Фізична культура) визначає вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою, перелік навчальних дисциплін і логічну послідовність їхнього вивчення, кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач відповідного ступеня вищої освіти. Освітньо-професійну програму використовують під час ліцензування та акредитації, інспектування освітньої діяльності за спеціальністю; вона є основою для розроблення навчального плану, програм навчальних дисциплін і практик, визначення змісту навчання в системі перепідготовки та підвищення кваліфікації, а також професійної орієнтації здобувачів.

Наукове й методичне обґрунтування процесу реалізації освітньо-професійної програми (послідовність вивчення навчальних дисциплін, форми і періодичність виконання індивідуальних завдань та проведення контролю тощо) визначається структурно-логічною схемою підготовки (додаток Б). Об'єктом вивчення є освітньо-виховний процес у закладах середньої освіти (за предметною спеціалізацією «Фізична культура»); провідними цілями підготовки виділено формування професійних компетентностей майбутніх учителів фізичної культури основної (базової) середньої школи.

До теоретичного змісту предметної області за ОПП належать: концепція гармонійного рухового та духовного розвитку і формування здорового способу життя, свідомого ставлення людини до свого здоров'я; поняття чинників здоров'я, які поєднують заняття фізичною культурою, психологічну задоволеність, творчу самореалізацію; принципи освоєння рухових дій та розвитку рухових (фізичних) якостей. Застосування та

впровадження цих понять дає підставу для прогнозування якісного поліпшення фізичного стану та здоров'я населення; методами, методиками та технологіями, якими має оволодіти здобувач вищої освіти для застосовування на практиці є: методи навчання і тренування (загальнопедагогічні, практичні), аналітичні методи, методи педагогічних спостережень; методи педагогічного тестування та визначення функціонального стану організму, методики розвитку фізичних (рухових) якостей, формування рухових умінь і навичок, контролю рівня підготовленості і функціонального стану;

Програмні результати навчання оцінюються за рівнем сформованості інтегральної, загальних та спеціальних (фахових, предметних) компетентностей.

Інтегральні компетентності майбутнього вчителя фізичної культури включають:

– *знання* (знає та вміє застосовувати на практиці основні положення фізіології, біомеханіки, морфології, психології, біохімії для розвитку фізичних (рухових) якостей, формування рухових умінь і навичок людей різних вікових груп, володіє засобами інтегрального гармонійного (розумового, духовного і фізичного) розвитку людини);

– *вміння* (володіє педагогічними, медико-біологічними, інформаційними технологіями для формування здорового способу життя, розвитку рухових умінь і навичок, розвитку фізичних (рухових) якостей у представників різних груп населення і вміє самостійно розробляти методики і технології для інтегрального гармонійного розвитку людини);

– *комунікації* (володіє прийомами спілкування і вміє використовувати їх при роботі з колективом займаються і кожним індивідуумом; володіє прийомами формування через засоби масової інформації, інформаційні та рекламні агентства громадської думки про фізичну культуру як частини загальної культури і фактору забезпечення здоров'я);

– *автономність і відповідальність* (здатний вчитися впродовж життя і вдосконалювати з високим рівнем автономності набуту під час навчання кваліфікацію) (додаток Б).

Згідно типових ОПП бакалавра *загальні компетентності майбутнього вчителя фізичної культури передбачають*: здатність до аналізу, синтезу, оцінювання для виявлення проблем і вироблення рішення; здатність планувати та управляти часом; знання та розуміння предметної області та професійної діяльності, здатність застосовувати такі знання в практичних ситуаціях; здатність спілкуватися державною та іноземними мовами як усно, так і письмово; здатність генерувати нові ідеї (креативність); здатність приймати обґрунтовані рішення; здатність працювати в команді та автономно; володіння навичками міжособистісної взаємодії; здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети; здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей; здатність до цінування та поваги різноманітності та мультикультурності; здатність працювати в міжнародному контексті; здатність організовувати власну діяльність, визначати методи вирішення професійних завдань, оцінювати їх ефективність і якість; здатність до адаптації та дії в новій ситуації на основі креативності; здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів); прагнення до збереження навколишнього середовища; здатність діяти соціально відповідально та свідомо; здатність освоювати та вдосконалювати рухові уміння і навички з різних видів рухової активності; здатність до підтримки загального рівня фізичної активності і здоров'я; здатність розуміти сутність і соціальну значущість своєї професії, виявляти до неї стійкий інтерес (додаток Г).

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності майбутнього вчителя фізичної культури передбачають сформованість якостей: здатність формувати в учнів предметні компетентності з фізичного виховання, медико-біологічних та психологічних основ і технологій розвитку рухових умінь і навичок та фізичних якостей, санітарно-гігієнічних основ діяльності у сфері

фізичної культури; здатність застосовувати сучасні методи й освітні технології навчання у фізичному вихованні; здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з фізичного виховання; здатність аналізувати особливості сприйняття та засвоєння учнями навчальної інформації з метою прогнозу ефективності та корекції навчально-виховного процесу з фізичного виховання; здатність до володіння педагогічними, медико-біологічними, інформаційними технологіями для формування здорового способу життя, розвитку рухових умінь і навичок, розвитку фізичних (рухових) якостей у представників різних груп населення і самостійної розробки методик і технологій для інтегрального гармонійного розвитку людини; здатність до аналізу, систематизації та оцінки педагогічного досвіду, здатність до розробки методики та технологій для розвитку рухових умінь і навичок та фізичних (рухових) якостей) на основі розуміння і застосування положень фізіології, морфології, біохімії, біомеханіки; здатність оволодівати базовими і новими видами фізкультурної діяльності; здатність вести документацію, що забезпечує процес навчання з фізичної культури в середніх загальноосвітніх навчальних закладах; здатність здійснювати профілактику травматизму, забезпечувати охорону життя і здоров'я дітей; здатність самостійно проводити навчальні заняття з фізичної культури з дітьми шкільного віку та учнями в загальноосвітніх установах, освітніх закладах середньої та професійної освіти, позакласну спортивно-масову роботу з учнями; здатність самостійно проводити заняття з в шкільній секції спортивного напрямку, здійснювати профілактику травматизму; здатність виховувати в учнів соціально-особистісні якості: цілеспрямованість, організованість, працьовитість, відповідальність, громадянськість, комунікативність; здатність оцінювати фізичні здібності і функціональний стан учнів, адекватно вибирати засоби і методи рухової діяльності для корекції стану учнів з урахуванням їх індивідуальних особливостей; здатність здійснювати пошук, аналіз і оцінку інформації, за допомогою інформаційно-

комунікаційних технологій, необхідної для постановки і вирішення професійних завдань, професійного та особистісного розвитку; здатність до організаційної роботи у сфері фізкультурно-оздоровчої роботи у навчальних закладах, закладах фітнесу, рекреації та фізичної реабілітації; здатність здійснювати реабілітаційні заходи з метою відновлення функцій організму, досягнення нормального рівня здоров'я, оптимального фізичного стану та кондиції осіб різного віку (зокрема, учнів спеціальних медичних груп) з порушеннями різної нозології (додаток Г).

Перелік та аналіз дисциплін підготовки вчителя фізичної культури відповідно до загальних та спеціальних компетентностей наведено у додатку В.

Дослідницька компетентність учителя фізичної культури є тією інтегрованою структурою знань, умінь, здатностей, що визначається динамічним поєднанням загальних та спеціальних компетентностей, які зумовлюють ефективність дослідницької діяльності фахівця. На основі аналізу ОПП підготовки вчителя фізичної культури нами виокремлено перелік загальних та спеціальних компетентностей дослідницького спрямування (табл. 1.2).

Загальнопедагогічну компетентність майбутнього вчителя фізичної культури в контексті дослідницької діяльності розуміємо як здатність до аналізу й синтезу, до самостійного навчання, співпраці та комунікації, цілеспрямованість, лідерські риси, організованість і здатність до планування, реалізації власних лідерських потенціалів.

Здатність до аналізу, синтезу, оцінювання для виявлення проблем і вироблення рішення передбачає такі програмні результати навчання студентів: володіння культурою мислення, бути здібним до узагальнення, аналізу, сприйняття інформації, постановки мети й вибору шляхів її досягнення; проводити дослідження на відповідному рівні;

Таблиця 1.2

Загальні та спеціальні компетентності, що визначають ефективність дослідницької діяльності вчителя фізичної культури (рівень ОР «бакалавра»)

Шифр компетентності	Загальні компетентності, що визначають ефективність дослідницької діяльності	Шифр компетентності	Спеціальні компетентності, що визначають ефективність дослідницької діяльності
ЗК 1	Здатність до аналізу, синтезу, оцінювання для виявлення проблем і вироблення рішення	ПК 3	Здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з фізичного виховання
ЗК 5	Здатність генерувати нові ідеї (креативність)	ПК 5	Здатність до володіння педагогічними, медико-біологічними, інформаційними технологіями для формування здорового способу життя, розвитку рухових умінь і навичок, розвитку фізичних (рухових) якостей у представників різних груп населення і самостійної розробки методик та технологій для інтегрального гармонійного розвитку людини.
ЗК 6	Здатність приймати обґрунтовані рішення.	ПК 6	Здатність до аналізу, систематизації та оцінки педагогічного досвіду, до розробки методики та технологій розвитку рухових умінь і навичок та фізичних (рухових) якостей на основі розуміння і застосування положень фізіології, морфології, біохімії, біомеханіки
ЗК 13	Здатність організувати власну діяльність, визначати методи вирішення професійних завдань, оцінювати їх ефективність і якість.	ПК 9	Здатність здійснювати профілактику травматизму, забезпечувати охорону життя і здоров'я дітей

Продовження таблиці 1.2

ЗК 14	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації на основі креативності.	ПК 13	Здатність оцінювати фізичні здібності і функціональний стан учнів, адекватно обирати засоби і методи рухової діяльності для корекції стану учнів з урахуванням їх індивідуальних особливостей.
ЗК 19	Здатність до підтримки загального рівня фізичної активності і здоров'я.	ПК 14	Здатність здійснювати пошук, аналіз і оцінку інформації, у т.ч. за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, необхідної для постановки і вирішення завдань, професійного та особистісного розвитку
ЗК 20	Здатність розуміти сутність і соціальну значущість своєї професії, виявляти до неї стійкий інтерес.	ПК 16	Здатність здійснювати реабілітаційні заходи з метою відновлення функцій організму, досягнення нормального рівня здоров'я, оптимального фізичного стану та кондиції осіб різного віку (зокрема учнів спеціальних медичних груп) із порушеннями різної нозології

здійснювати пошук, обробку та аналіз інформації з різних джерел; володіти прийомами спілкування і вміти використовувати їх при роботі як із колективом, так і з кожним учнем. Досягнення визначених програмних результатів є можливим шляхом вивчення комплексу дисциплін соціально-гуманітарного циклу («Історія України», «Культура України», «Українська мова», «Іноземна мова», «Економічні та політичні теорії», «Безпекознавство», «Філософія», «Педагогіка», «Психологія», «Основи педмайстерності»), медико-біологічного циклу («Біомеханіка», «Вікова фізіологія і валеологія»), професійно-практичного спрямування («Вступ до спеціальності», «Теорія і методика фізичного виховання») (додаток Г).

Здатність генерувати нові ідеї (креативність) передбачає такі програмні результати: знати засоби розвитку креативності та шляхи впровадження в життя нових ідей; вміти виявляти та реалізовувати ініціативу

та підприємливість; володіти прийомами формування через засоби масової інформації, інформаційні та рекламні агентства громадської думки про фізичну культуру як частину загальної культури і чинник забезпечення здоров'я. Ці результати реалізуються у комплексі навчальних дисциплін підготовки майбутнього вчителя: «Теорія і методика фізичного виховання», «Організація і методика масової фізичної культури», «Організація краєзнавчо-туристичної роботи», «Управління у сфері фізичної культури», «Українська мова», «Іноземна мова».

Здатність приймати обґрунтовані рішення як провідний складник дослідницької діяльності передбачає такі результати навчання: знати, як оцінювати ризики і приймати рішення в різних (стандартних і нестандартних) ситуаціях; вміти виявляти, ставити та вирішувати проблеми; формувати комунікаційну стратегію з колегами, соціальними партнерами, учнями й вихованцями та їхніми батьками з дотриманням етичних норм. Провідними дисциплінами у формуванні цієї ознаки компетентності виділяємо такі: «Управління у сфері фізичної культури», «Організація краєзнавчо-туристичної роботи», «Теорія і методика фізичного виховання», «Організація і методика масової фізичної культури», «Філософія» (додаток Г).

Здатність організовувати власну діяльність, визначати методи вирішення професійних завдань, оцінювати їх ефективність і якість спрямована на формування таких програмних результатів підготовки фахівця: знати критерії оцінювання та забезпечення якості виконуваних робіт; оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт; організовувати співпрацю учнів і вихованців та ефективно працювати в команді (педагогічному колективі освітнього закладу, інших професійних об'єднаннях). Ці результати досягаються шляхом вивчення таких дисциплін: «Педагогіка», «Основи педмайстерності», «Теорія і методика фізичного виховання».

Здатність до адаптації та дії в новій ситуації на основі креативності передбачає такі програмні результати підготовки фахівця: знати принципи розвитку власної креативності та нестандартного мислення; розробляти проєкти та управляти їх реалізацією; володіти прийомами спілкування і вміти використовувати їх у роботі як з колективом, так і з кожним індивідумом. Провідними дисциплінами в цьому контексті визначено такі: «Філософія», «Психологія», «Українська мова», «Іноземна мова», «Теорія і методика фізичного виховання», «Управління у сфері фізичної культури».

Здатність до підтримки загального рівня фізичної активності і здоров'я передбачає такі програмні результати: знати біологічні, соціальні, психологічні та ін. фактори збереження здоров'я; розробляти і застосовувати методики та технології для збереження та поліпшення здоров'я населення; володіти прийомами формування через засоби масової інформації, інформаційні та рекламні агентства громадської думки про фізичну культуру як частину загальної культури і чинник забезпечення здоров'я. На досягнення пропонованих результатів спрямований зміст таких навчальних дисциплін: соціально-гуманітарні («Безпекознавство», «Психологія»), медико-біологічні («Фізіологія людини», «Біохімія», «Основи лікувальної фізичної культури і масажу», «Основи медичних знань», «Вікова фізіологія і валеологія», «Біомеханіка», «Гігієна шкільна та фізичного виховання», «Фізіологічні основи фізичного виховання»), дисципліни професійно-практичного спрямування («Теорія і методика викладання рухливих ігор і забав», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Теорія і методика викладання легкої атлетики», «Теорія і методика викладання плавання», «Теорія і методика викладання гімнастики», «Теорія і методика викладання атлетизму», «Організація краєзнавчо-туристичної роботи», «Організація і методика масової фізичної культури», «Теорія і методика фізичного виховання») (додаток Г).

Здатність розуміти сутність і соціальну значущість своєї професії, виявляти до неї стійкий інтерес розкривається через такі програмні

результати навчання студентів – майбутніх учителів фізичної культури: знати біологічні, соціальні, психологічні, духовні чинники, що обумовлюють значущість професії фахівця в галузі фізичного виховання та спорту; застосовувати та розробляти методики й технології для підвищення значущості професії фахівця з фізичного виховання серед населення; формувати комунікаційну стратегію з колегами, соціальними партнерами, учнями й вихованцями та їхніми батьками з дотриманням етичних норм. На досягнення пропонованих результатів працює зміст таких навчальних дисциплін: соціально-гуманітарні («Психологія», «Педагогіка»), медико-біологічні («Фізіологія людини», «Фізіологічні основи фізичного виховання»), дисципліни професійно-практичного спрямування («Теорія і методика фізичного виховання», «Теорія і методика викладання рухливих ігор і забав», «Теорія і методика викладання атлетизму», «Спортивно-педагогічне вдосконалення», «Ритміка і хореографія», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Теорія і методика викладання легкої атлетики», «Теорія і методика викладання плавання», «Теорія і методика викладання гімнастики», «Теорія і методика викладання атлетизму», «Організація краєзнавчо-туристичної роботи») (додаток Г).

Спеціальні (предметні) компетентності майбутнього вчителя фізичної культури в контексті завдань формування дослідницької компетентності трактуємо як здатність фахівця виконувати професійні функції згідно із спеціальними вимогами, які визначаються з урахуванням потреби практики фахової діяльності і доводяться до тих, хто орієнтує на ці вимоги зміст освіти.

Спеціальна дослідницька компетентність – *здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з фізичного виховання* – передбачає такі програмні вимоги до підготовки майбутнього вчителя: знання законів і принципів розучування рухових умінь і навичок, володіння теорією і методикою розвитку рухових умінь і навичок в базових видах рухової активності; володіння актуальними технологіями

педагогічного контролю і корекції, засобами і методами управління станом людини; здатність розвивати педагогічну думку, методи педагогічного контролю і контролю якості навчання, актуальні дидактичні технології; вміння з дотриманням етичних норм формувати комунікаційну стратегію з колегами, соціальними партнерами, учнями й вихованцями та їхніми батьками; здатність створювати рівноправний і справедливий мікроклімат, що сприяє навчанню всіх учнів, незалежно від соціально-культурно-економічного контексту. Ці результати досягаються в процесі вивчення комплексу дисциплін: «Педагогіка», «Основи педмайстерності», «Теорія і методика фізичного виховання», «Ритміка і хореографія», «Спортивна метрологія та фізкультурно-спортивні споруди», «Теорія і методика викладання рухливих ігор і забав», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Теорія і методика викладання легкої атлетики», «Теорія і методика викладання плавання», «Теорія і методика викладання гімнастики», «Теорія і методика викладання атлетизму», «Спортивно-педагогічне вдосконалення» (додаток Г).

Здатність до володіння педагогічними, медико-біологічними, інформаційними технологіями для формування здорового способу життя, розвитку рухових умінь і навичок, розвитку фізичних (рухових) якостей у представників різних груп населення і самостійної розробки методик і технологій для інтегрального гармонійного розвитку людини – реалізується через досягнення таких вимог: володіння актуальними для обраного виду спорту технологіями педагогічного контролю і корекції, засобами і методами управління станом людини; уміння застосовувати педагогічні, медико-біологічні, інформаційні технології для формування здорового способу життя, розвитку рухових умінь і навичок, розвитку фізичних (рухових) якостей; володіння прийомами формування громадської думки про фізичну культуру як частину загальної культури і чинник забезпечення здоров'я. Провідними дисциплінами визначені: «Фізіологія людини», «Фізіологічні основи фізичного виховання», «Теорія і методика фізичного виховання»,

«Теорія і методика викладання легкої атлетики», «Теорія і методика викладання плавання», «Теорія і методика викладання гімнастики», «Теорія і методика викладання атлетизму», «Спортивно-педагогічне вдосконалення».

Здатність до аналізу, систематизації та оцінки педагогічного досвіду, до розробки методики та технологій розвитку рухових умінь і навичок та фізичних (рухових) якостей) на основі розуміння і застосування положень фізіології, морфології, біохімії, біомеханіки – як предметна компетентність передбачає: уміння систематизувати й оцінювати педагогічний досвід і освітні технології в галузі фізичної культури; навички розробки методики та технології для розвитку рухових умінь і навичок та фізичних (рухових) якостей); здатність формувати комунікаційну стратегію з колегами, соціальними партнерами, учнями й вихованцями та їхніми батьками з дотриманням етичних норм. Ці результати досягаються через вивчення змісту таких дисциплін: «Фізіологія людини», «Біохімія», «Біомеханіка», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Педагогіка», «Теорія і методика фізичного виховання».

Здатність здійснювати профілактику травматизму, забезпечувати охорону життя і здоров'я дітей, як предметна компетентність дослідницького змісту орієнтована на формування таких вимог: знання правил профілактики травматизму та надання першої медичної допомоги; вміння аналізувати та приймати рішення щодо профілактики травматизму й надання першої медичної допомоги. Провідними дисциплінами визначено такі: «Безпекознавство», «Вікова фізіологія і валеологія», «Гігієна шкільна і фізичного виховання», «Теорія і методика фізичного виховання», «Організація і методика масової фізичної культури», «Організація краєзнавчо-туристичної роботи», «Спортивно-педагогічне вдосконалення» (додаток Г).

Здатність оцінювати фізичні здібності і функціональний стан учнів, адекватно вибирати засоби і методи рухової діяльності для корекції стану учнів з урахуванням їх індивідуальних особливостей – реалізується через

досягнення таких вимог: знання методів педагогічного, медико-біологічного контролю за рівнем функціонального стану, фізично (рухової) підготовленості; вміння здійснювати педагогічний контроль, оцінювати процесі результати навчання; вміння організовувати співпрацю учнів і вчителя та ефективно працювати в команді. Досягнення визначених результатів відбувається в процесі вивчення переважно дисциплін медико-біологічного циклу: «Фізіологія людини», «Вікова фізіологія і валеологія», «Спортивна метрологія та фізкультурно-спортивні споруди», «Фізіологічні основи фізичного виховання», «Теорія і методика фізичного виховання».

Спеціальна компетентність – *здатність за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій здійснювати пошук, аналіз і оцінку інформації, необхідної для постановки і вирішення професійних завдань, фахового та особистісного розвитку* – передбачає такі вимоги до підготовки майбутнього учителя: знати шляхи здійснення пошуку, аналізу і оцінки інформації для вирішення професійних завдань на високому сучасному рівні; знати сучасні інформаційні технології для якісного оформлення результатів педагогічних розробок в галузі фізичного виховання і спорту; вміти проводити пошук, аналіз і оцінку інформації в галузі фізичного виховання і спорту. Досягнення поставлених результатів відбувається у комплексі соціально-гуманітарних і професійно-практичних дисциплін: «Історія України», «Культура України», «Філософія», «Педагогіка», «Основи педмайстерності», «Вступ до спеціальності», «Історія фізичної культури», «Теорія і методика фізичної культури» (додаток Г).

Здатність здійснювати реабілітаційні заходи з метою відновлення функцій організму, досягнення нормального рівня здоров'я, оптимального фізичного стану та кондиції осіб різного віку (зокрема учнів спеціальних медичних груп) з порушеннями різної нозології – предметна компетентність дослідницького спрямування, зорієнтована на формування таких компетентнісних ознак: знати біологічні, соціальні, психологічні та ін. чинники збереження здоров'я; володіти педагогічними, медико-

біологічними, інформаційними технологіями для формування здорового способу життя, розвитку рухових умінь і навичок, розвитку фізичних (рухових) якостей; визначати цілі і завдання, планувати навчальні заняття, розробляти необхідну документацію для проведення занять з фізичної культури та спорту. Провідними визначено дисципліни: «Основи лікувальної фізичної культури і масажу», «Теорія і методика фізичної культури», «Основи медичних знань».

Другий (магістерський) рівень підготовки фахівця спеціальності 014 Середня освіта (фізична культура) передбачає здобуття студентом поглиблених теоретичних та/або практичних знань, умінь, навичок, загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня фахової діяльності. Фактично це рівень зорієнтований переважно на формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців

Дослідницький потенціал випускника магістратури оцінюється за сформованістю таких компетентностей:

ЗК-2. Володіє сучасними методами наукових досліджень в галузі фізичного виховання і інноваційними освітніми технологіями навчання у фізичному вихованні; знає засоби розвитку креативності та шляхи впровадження в життя нових ідей («Організація наукових досліджень», «Педагогіка вищої школи», «Психологія вищої школи»).

ЗК-3. Здатність виявляти проблему, ставити мету та обирати ефективні шляхи її досягнення («Організація наукових досліджень», «Функціональна діагностика і контроль у сфері фізичного виховання і спорту», «Інноваційні технології у фізичній культурі і спорті») (додаток Б).

ПК-1. Знає основні закони природничо-наукових дисциплін у професійній діяльності; знає методи теоретичного та експериментального дослідження в професійній діяльності («Фізіологія фізичного виховання і спортивного тренування», «Організація наукових досліджень»,

«Функціональна діагностика і контроль у сфері фізичного виховання і спорту», «Інноваційні технології у фізичній культурі і спорті»).

ПК-5. Володіє сучасними методами оцінювання зміни функціонального стану людини в процесі занять з фізичного виховання («Фізична рекреація різних груп населення», «Організація наукових досліджень», «Функціональна діагностика і контроль у сфері фізичного виховання і спорту», «Інноваційні технології у фізичній культурі і спорті», («Фізіологія фізичного виховання і спортивного тренування»).

ПК-11. Знає зміст фізкультурно-оздоровчих занять із різним контингентом осіб, що займаються, з урахуванням індивідуально-типологічних особливостей і стану здоров'я («Фізична рекреація різних груп населення», «Медико-біологічні основи фізичного виховання і спорту», «Функціональна діагностика і контроль у сфері фізичного виховання і спорту», «Фізіологія фізичного виховання і спортивного тренування»).

ПК-12. Володіє сучасними методами наукових досліджень в галузі фізичного виховання і інноваційними освітніми технологіями навчання у фізичному вихованні; знає, як систематизувати і оцінювати педагогічний досвід і освітні технології в галузі фізичної культури на основі вивчення фахової літератури, самоаналізу і аналізу діяльності інших педагогів («Організація наукових досліджень», «Функціональна діагностика і контроль у сфері фізичного виховання і спорту», «Інноваційні технології у фізичній культурі і спорті»).

Відповідно до проведеного аналізу освітніх програм підготовки учителя фізичної культури бакалаврського та магістерського рівнів підготовки зі спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура), усі навчально дисципліни підготовки фахівця розподілено на три групи та структуровано залежно від їхньої спрямованості на формування дослідницької компетентності. Критеріями такого структурування стали:

– кількість навчальних тем, які безпосередньо спрямовані на формування дослідницьких умінь і навичок;

- відсоток годин самостійної та індивідуальної роботи, що потребує прояву та розвитку дослідницьких умінь і навичок;
- наявність у програмах навчальних дисциплін творчих завдань, що стимулюють розвиток навичок дослідника;
- рівень зв'язку матеріалу з практикою діяльності вчителя фізичної культури.

Дисциплінами першого рівня дослідницької активності (1 ДА-рівень) стали ті, весь зміст яких спрямований на формування дослідницьких умінь; метою їх вивчення є підготовка майбутнього вчителя до науково-дослідної діяльності з перспективою подальшого навчання у аспірантурі. У таблиці 1.3 наведено перелік типових дисциплін 1 ДА-рівня ОР бакалавр та магістр.

Таблиця 1.3

Характеристика навчальних дисциплін 1 ДА-рівня

№	Назва дисципліни	Семестр	Нормативна /вибіркова	Кількість кредитів	Кількість годин
<i>Перший (бакалаврський) рівень підготовки</i>					
<i>Початковий (мотиваційно-аналітичний) етап формування дослідницької компетентності</i>					
1	Основи наукових досліджень у фізичній культурі	3	Вибіркова	4	120
2	Технологія тестування рухових здібностей	4	Вибіркова	4	120
Загалом на етапі				8	240
<i>Базовий професійний (організаційно-діяльнісний) етап формування дослідницької компетентності</i>					
1	Фізіологічні основи фізичного виховання	6	Нормативна (професійна підготовка)	5	150
2	Спортивна метрологія	7	Нормативна (професійна підготовка)	4	120
Загалом на етапі				9	270

Продовження таблиці 1.3

<i>Другий (магістерський рівень) підготовки</i>					
<i>Завершальний (професійно-адаптивний) етап формування дослідницької компетентності</i>					
1	Організація наукових досліджень	I (10)	Нормативна (загальна підготовка)	3	90
2	Функціональна діагностика та контроль у сфері фізичного виховання та спорту	9	Нормативна (професійна підготовка)	4	120
3	Інноваційні технології у фізичній культурі та спорті	9	Нормативна (професійна підготовка)	4	120
Загалом на етапі				11	330

Дисципліни другого рівня дослідницької активності (2 ДА-рівень) – мають високий відсоток (більше 25% годин) навчальних тем лекцій, лабораторних чи/та практичних робіт, індивідуальної та самостійної роботи, які зорієнтовані на вдосконалення навичок дослідницької діяльності студента. Ці дисципліни мають інтегрований характер, дослідницька діяльність розглядається в загальнонауковому, медико-біологічному та професійно-практичному контекстах (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Характеристика навчальних дисциплін 2 ДА-рівня

№	Назва дисципліни	Семестр	Нормативна /вибіркова	Кількість кредитів	Кількість годин
<i>Перший (бакалаврський) рівень підготовки</i>					
<i>Початковий (мотиваційно-аналітичний) етап формування дослідницької компетентності</i>					
1	Основи медичних знань	2	Нормативна (загальна підготовка)	3	90

Продовження таблиці 1.4

2	Психологія	1	Нормативна (професійна підготовка)	7	210
3	Педагогіка	3	Нормативна (професійна підготовка)	8	240
4	Теорія і методика викладання легкої атлетики	1	Нормативна (професійна підготовка)	5	150
5	Анатомія з основами спортивної морфології	1	Нормативна (професійна підготовка)	4	120
5	Біомеханіка	5	Нормативна (професійна підготовка)	4	120
6	Теорія і методика викладання спортивних ігор	1+2+3+4	Нормативна (професійна підготовка)	12	360
7	Теорія і методика викладання плавання	1	Нормативна (професійна підготовка)	3	90
8	Теорія і методика викладання рухливих ігор і забав	1	Нормативна (професійна підготовка)	3	90
9	Біохімія	2	Нормативна (професійна підготовка)	5	150
10	Фізкультурно-спортивні споруди	2	Нормативна (професійна підготовка)	4	120
11	Вступ до спеціальності	2	Нормативна (професійна підготовка)	4	120
112	Теорія і методика викладання гімнастики	2	Нормативна (професійна підготовка)	4	120

Продовження таблиці 1.4

13	Фізіологія людини	3	Нормативна (професійна підготовка)	4	120
14	Гігієна шкільна та фізичного виховання	3	Нормативна (професійна підготовка)	4	120
15	Теорія і методика фізичного виховання	4, 5	Нормативна (професійна підготовка)	11	330
Загалом на етапі				85	2550
<i>Базовий професійний (організаційно-діяльнісний) етап формування дослідницької компетентності</i>					
1	Інформаційні технології у професійній діяльності	6	Нормативна (професійна підготовка)	3	90
2	Організація і методика масової фізичної культури	8	Нормативна (професійна підготовка)	6	180
3	Спортивно-педагогічне вдосконалення	8	Нормативна (професійна підготовка)	4	120
4	Теорія і методика викладання атлетизму	6	Нормативна (професійна підготовка)	4	120
	Вікова фізіологія і валеологія	7	Нормативна (професійна підготовка)	4	120
6	Біомеханіка	5	Нормативна (професійна підготовка)	4	120
Загалом на етапі				25	750
<i>Другий (магістерський рівень) підготовки</i>					
<i>Завершальний (професійно-адаптивний) етап формування дослідницької компетентності</i>					
1	Медико-біологічні основи фізичного виховання і спорту	9	Нормативна (загальна підготовка)	4	120

Продовження таблиці 1.4

2	Психологія вищої школи	10	Нормативна (професійна підготовка)	4	120
3	Педагогіка вищої школи	9	Нормативна (професійна підготовка)	5	150
4	Методика фізичного виховання у вищій школі	9	Нормативна (професійна підготовка)	5	150
5	Адаптивне фізичне виховання	9	Нормативна (професійна підготовка)	3	90
6	Фізична рекреація різних груп населення	11	Нормативна (професійна підготовка)	4	120
7	Фізіологія фізичного виховання і спортивного тренування	10	Нормативна (професійна підготовка)	4	120
8	Екологічні та гігієнічні основи фізичного виховання і спорту	10	Вибіркова	4	120
9	Сучасні засоби комплексного оздоровлення	10	Вибіркова	4	120
10	Теорія і методика спортивного тренування	11	Вибіркова	4	120
11	Теорія і методика спортивної підготовки в обраному виді спорту	11	Вибіркова	4	120
Загалом на етапі				45	1350

Дисципліни третього рівня дослідницької активності (3 ДА-рівень) – з об’єктивних (специфіка і зміст предмету дослідження) чи суб’єктивних (індивідуальні підходи розробників програм) причин містять незначну

кількість питань дослідницької діяльності вчителя фізичної культури; завдання самостійної та індивідуальної роботи носять вузько теоретичний характер, зміст дисципліни має низький рівень професійної орієнтації (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Характеристика навчальних дисциплін 3 ДА-рівня

№	Назва дисципліни	Семестр	Нормативна /вибіркова	Кількість кредитів	Кількість годин
<i>Перший (бакалаврський) рівень</i>					
<i>Початковий (мотиваційно-аналітичний) етап формування дослідницької компетентності</i>					
1	Історія України	2	Нормативна (загальна підготовка)	3	90
2	Іноземна мова	1	Нормативна (загальна підготовка)	4	120
3	Українська мова (за професійним спрямуванням)	3+4	Нормативна (загальна підготовка)	6	180
4	Цивільний захист і працеворонна діяльність	5	Нормативна (загальна підготовка)	5	150
5	Історія фізичної культури	1	Нормативна (професійна підготовка)	5	150
6	Педагогіка фізкультурно-спортивної діяльності	4	Вибіркова	4	120
7	Фізіологія рухової активності	3	Вибіркова	4	120
8	Загальна теорія спорту для всіх	3	Вибіркова	4	120
Загалом на етапі				35	1050

Базовий професійний (організаційно-діяльнісний) етап формування дослідницької компетентності					
1	Організація туристично-краєзнавчої роботи	7	Нормативна (професійна підготовка)	4	120
2	Олімпійський і професійний спорт	5	Нормативна (професійна підготовка)	5	150
3	Управління у сфері фізичної культури	8	Нормативна (професійна підготовка)	5	150
4	Ритміка і хореографія	5	Нормативна (професійна підготовка)	4	120
5	Основи педагогічної майстерності	6	Нормативна (професійна підготовка)	3	90
Загалом на етапі				21	630
Другий (магістерський рівень) підготовки					
Завершальний (професійно-адаптивний) етап формування дослідницької компетентності					
1	Іноземна мова у професійній діяльності	9	Нормативна (загальна підготовка)	3	90
2	Цивільна безпека	11 (III)	Нормативна (загальна підготовка)	3	90
3	Менеджмент і маркетинг у фізичній культурі і спорті	10	Нормативна (професійна підготовка)	5	150
4	Програмно-нормативні основи фізичного виховання і спорту	9	Нормативна (професійна підготовка)	4	120
5	Психофізіологія професійної діяльності	9	Вибіркова	3	90

Продовження таблиці 1.5

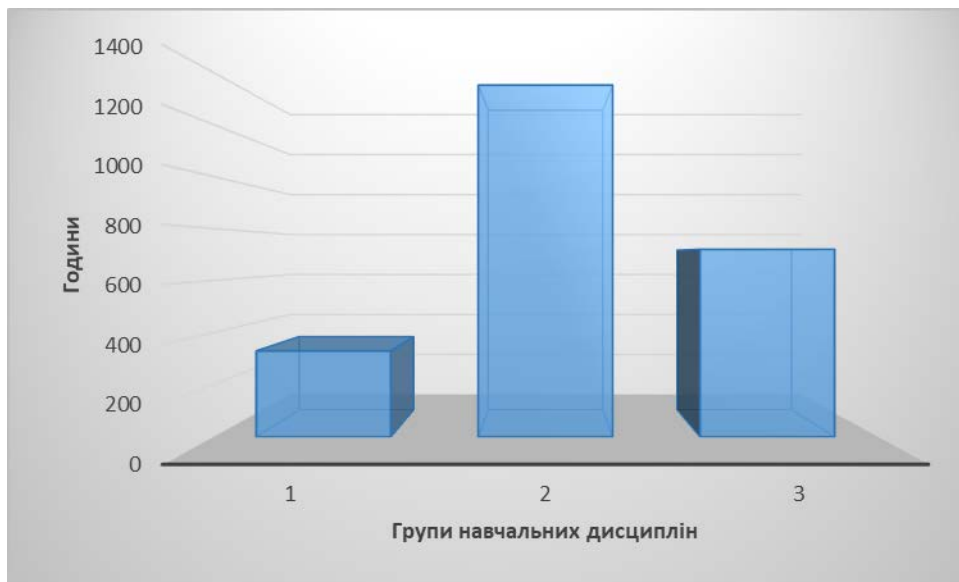
6	Сучасні фітнес-технології	9	Вибіркова	3	90
7	Професійно-прикладна фізична підготовка	11	Вибіркова	3	90
Усього				24	720

Отже, на початковому (мотиваційно-аналітичному) етапі формування дослідницької компетентності (перший (бакалаврський) рівень підготовки вчителя фізичної культури (1-4 семестри) до дисциплін першого рівня дослідницької активності віднесено 2 дисципліни, що охоплюють 8 кредитів ЄКТС, що становить 240 годин навчального часу. Дисципліни «Основи наукових досліджень у фізичній культурі» та «Технологія тестування рухових здібностей» належать до вибіркового.

Переважну більшість дисциплін (15) віднесено до 2-ДА-рівня, вони охоплюють 2550 годин навчального часу, що становить 85 кредитів ЄКТС. «Основи медичних знань» класифіковано як нормативну дисципліну загального циклу, усі інші – нормативні дисципліни циклу професійної підготовки, відображені в табл. 1.5.

На початковому (мотиваційно-аналітичному) етапі формування дослідницької компетентності третій рівень дослідницької активності забезпечують у 8 дисциплін, які охоплюють 35 кредитів ЄКТС і відповідно – 1050 годин навчального плану. До нормативних дисциплін загальної підготовки відносимо «Історію України», «Іноземну мову», «Українську мову (за професійним спрямуванням)», до нормативних професійної підготовки – «Історію фізичної культури» і «Цивільний захист і працеворонна діяльність», до вибіркового – «Педагогіку фізкультурно-спортивної діяльності», «Фізіологію рухової активності» і «Загальну теорію спорту для всіх».

Наочно розподіл навчальних дисциплін на початковому (мотиваційно-аналітичному) етапі формування дослідницької компетентності представлено на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Розподіл навчальних дисциплін на початковому (мотиваційно-аналітичному) етапі формування дослідницької компетентності (год / %)

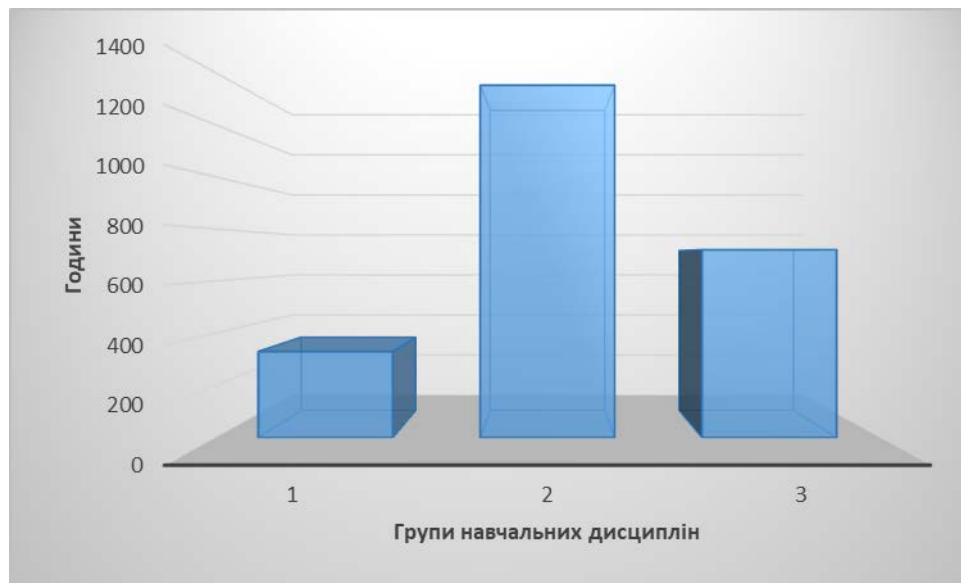
На базовому професійному (організаційно-діяльнісному) етапі формування дослідницької компетентності (перший (бакалаврський рівень підготовки вчителя фізичної культури (5-8 семестри) до дисципліни першого рівня дослідницької активності віднесено 2 дисципліни, що охоплюють 9 кредитів ЄКТС та 270 годин навчального часу; всі вони належать до нормативних дисциплін циклу професійної підготовки – «Фізіологічні основи фізичного виховання» і «Спортивна метрологія».

До 2-ДА-рівня дослідницької активності на базовому професійному етапі віднесено 6 дисциплін нормативного професійного циклу, вони охоплюють 750 годин навчального часу, що становить 25 кредитів ЄКТС (див. табл. 1.3.). Дисципліни цієї групи, особливо такі, як «Вікова фізіологія і валеологія», «Біомеханіка» мають високий дослідницький потенціал і за умови структурування змісту та раціонального планування міжпредметних зв'язків можуть стати надійним засобом формування дослідницької компетентності.

На базовому професійному етапі формування дослідницької компетентності третій рівень дослідницької активності виявлено у 5

дисциплін, які охоплюють 21 кредит ЄКТС і відповідно 630 годин навчального плану. Всі дисципліни цієї групи належать нормативних професійної підготовки.

Наочно розподіл навчальних дисциплін на базовому професійному (організаційно-діяльнісному) етапі формування дослідницької компетентності представлено на рис. 1.3.

Рис. 1.3. Розподіл навчальних дисциплін на базовому професійному (організаційно-діяльнісному) етапі формування дослідницької компетентності (год / %)

На завершальному (професійно-адаптивному) етапі формування дослідницької компетентності (другий (магістерський рівень підготовки вчителя фізичної культури) до дисципліни першого рівня дослідницької активності віднесено 3 дисципліни, що охоплюють 11 кредитів ЄКТС та 330 годин навчального часу – «Організація наукових досліджень», «Функціональна діагностика і контроль у сфері фізичного виховання та спорту», «Інноваційні технології у фізичній культурі та спорті». Переважна більшість (11) дисциплін віднесено до 2ДА-рівня, вони охоплюють 1350 годин навчального часу, що становить 45 кредитів ЄКТС. Ця група є найбільшою, тому вдала побудова інтеграційно-координаційної сітки сприятиме суттєвому посиленню дослідницької спрямованості професійної підготовки магістра. Третій рівень дослідницької активності виявлено у 7

дисциплін, які охоплюють 24 кредити ЄКТС і відповідно – 720 годин навчального плану. Посилення дослідницького потенціалу цих дисциплін можливе завдяки підвищенню їх фахової спрямованості і включенню в систему міждисциплінарної та трансдисциплінарної інтеграції.

Наочно розподіл навчальних дисциплін на завершальному (професійно-адаптивному) етапі формування дослідницької компетентності представлено на рис. 1.4.

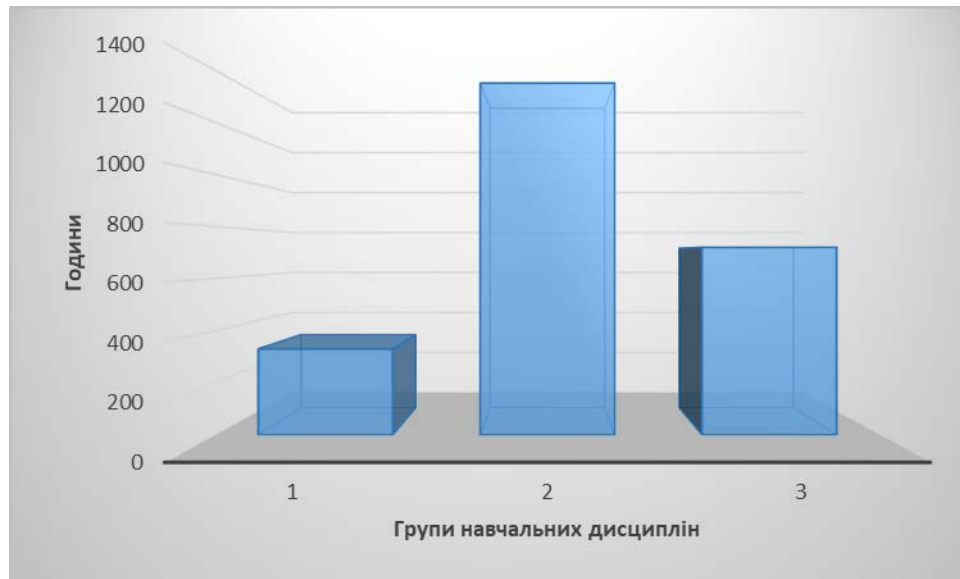
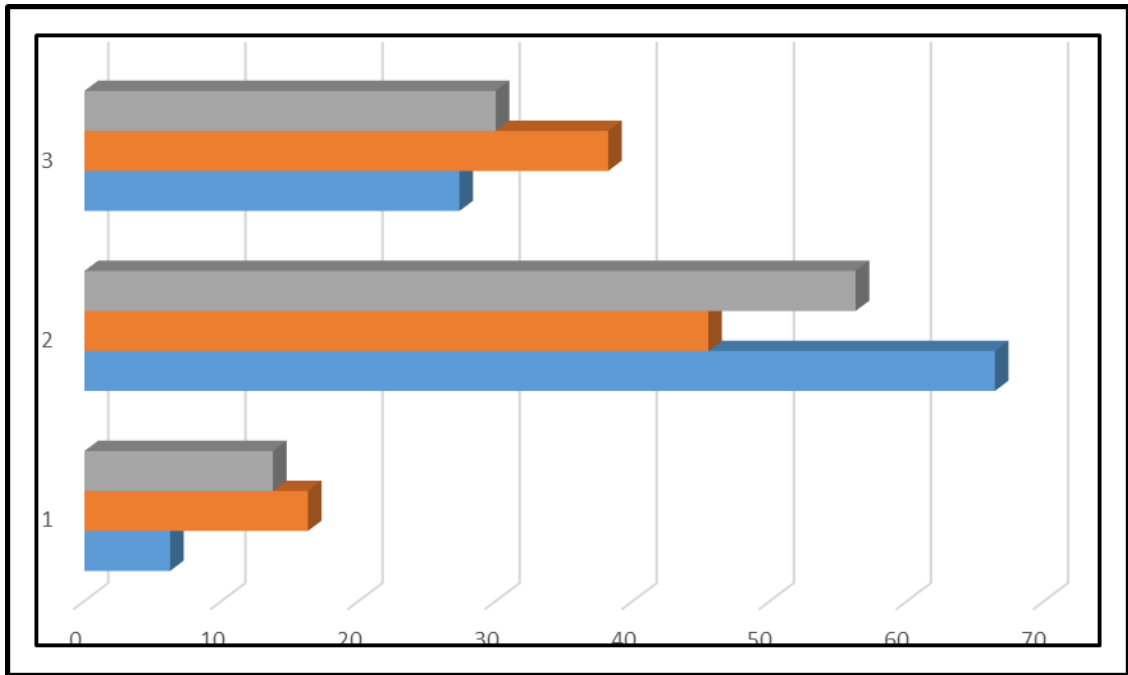

Рис. 1.4. Розподіл навчальних дисциплін на завершальному (професійно-адаптивному) етапі формування дослідницької компетентності (год / %)

Таблиця 1.6

Узагальнені кількісні та відносні дані розподілу навчального часу за етапами підготовки та рівнями дослідницької активності

№	Назва етапу підготовки (семестри)	Рівні дослідницької активності					
		1-ДА-рівень		2-ДА-рівень		3-ДА-рівень	
		год.	%	год.	%	год.	%
1	Початковий (мотиваційно-аналітичний) етап (1-4 семестри)	240	6,25	2550	66,4	1050	27,35
2	Базовий професійний (організаційно-діяльнісний) етап (5-8 семестри)	270	16,3	750	45,5	630	38,2
3	Завершальний (професійно-адаптивний) етап (1-3 семестри магістратура)	330	13,75	1350	56,25	720	30

Рис. 1.5. Розподіл навчальних дисциплін за етапами підготовки та рівнями дослідницької активності (1 – початковий (мотиваційно-аналітичний) етап); 2 – базовий професійний (організаційно-діяльнісний) етап; 3 – завершальний (професійно-адаптивний етап).

Розподіл навчальних дисциплін за рівнями дослідницької активності є досить умовним, віднесення дисципліни до певної групи визначає її «корисність» лише з авторських позицій тлумачення дослідницької компетентності. Розроблена класифікація з точки зору завдань дослідження дозволяє побудувати кординаційно-інтеграційну сітку навчальних дисциплін, спрямовану на формування дослідницької компетентності як інтегрованого, метадисциплінарного феномену; структуру та механізм функціонування такої інтеграційно-координаційної сітки наведено в підрозділі 2.3 дослідження.

Висновки до першого розділу

У розділі охарактеризовано науковий дискурс проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до дослідницької діяльності; обґрунтовано поняття та сутність дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури; визначено специфіку нормативно-

правового забезпечення формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої педагогічної освіти.

На підставі аналізу комплексу наукових праць, дисертацій, матеріалів із досвіду роботи та нормативних документів загального і локального значення з'ясовано, що вчителя фізичної культури розглядають як організатор безперервного фізичного виховання; при цьому важливим складником підготовки вчителя у педагогічних вищих закладах освіти є дослідницька діяльність як основа формування дослідницької компетентності. На основі аналізу комплексу літературних джерел (автори – А. Акусок, Л. Безкоровайна, В. Вербицький, М. Гончерюк, Г. Гунза, А. Граф, О. Даниско, Н. Денисенко, О. Дубинська, В. Жамардїй, С. Карасевич, А. Конох, О. Корносенко, Т. Круцевич, Ю. Курамшин, І. Максимчук, Т. Мишковська, Г. Омеляненко, Є. Спіцин, А. Сущенко, Л. Сущенко, А. Тіняков, П. Хоменко, О. Федик, О. Феськова, Л. Чалданбаєва, В. Черняков, А. Щербан та ін.) встановлено, що дослідницька діяльність містить такі компоненти: діагностувальний; організаційно-прогностичний; конструктивно-проектувальний; орієнтувально-прогностичний; комунікативно-стимулювальний; інформаційно-пояснювальний; дослідницько-творчий; аналітико-оцінний.

Доведено, що підготовка майбутнього учителя фізичної культури до дослідницької діяльності відбувається в усіх циклах фахової підготовки (соціально-гуманітарні дисципліни, дисципліни природничо-наукового та професійно-практичного спрямування); сутність окремо взятої навчальної дисципліни і її специфіка розкривається на основі системно-діяльнісного підходу, згідно з яким студенти освоюють універсальні і предметні способи дій, ключові твердження, поняття і теорії, істотні властивості досліджуваних об'єктів і відносини між ними; формується цілісна професійна компетентність учителя фізичної культури, що дає йому можливість ефективно вирішувати коло професійних завдань, а дослідницька компетентність є складником цієї компетентності.

Під професійною компетентністю вчителя фізичної культури розуміють інтегративний стан його особистості, якому притаманні високий рівень теоретичної, методичної, практичної та психічної готовності до виконання професійно-педагогічної діяльності відповідно до кваліфікаційних вимог, а також сформованість особистісних якостей педагога та здатність до прояву соціально-педагогічної активності. Сучасна вища педагогічна освіта стимулює розвиток самостійності майбутніх учителів фізичної культури, яка формується у дослідницькій діяльності.

Дослідницьку компетентність фахівця фізичної культури тлумачено як складну інтегративну особистісну характеристику, яка забезпечує перенесення смислового контексту діяльності з функціонально-репродуктивного до перетворювально-евристичного. Визначено поняття «дослідницька компетентність майбутнього вчителя фізичної культури» як цілісну, інтегративну властивість особистості, що поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід пошуково-перетворювальної роботи в галузі фізичної культури, ціннісні ставлення та особистісні якості дослідника, виявляється в стійкому прагненні до інноваційних змін і здатності до науково-дослідницької діяльності в освітньому середовищі.

Сутність поняття «дослідницька компетентність учителя фізичної культури» пропонувано розглядати через взаємозв'язок структурних компонентів: мотиваційно-ціннісного, когнітивного, рефлексивно-особистісного, діяльнісного. Мотиваційно-ціннісний компонент передбачає усвідомлення ролі дослідницьких аспектів професійної діяльності, інтерес до дослідницької діяльності, активність, ініціативність у такій діяльності, сприйняття позиції дослідника як особистісно-значущої; когнітивний компонент містить інтегровану систему знань, усвідомлення нормнорм й цінностей фізичної культури сучасного суспільства та умінь використовувати отримані знання в нестандартних життєвих і професійних ситуаціях; рефлексивно-особистісний компонент відображає розвиток особистості фахівця, його здатність до самоаналізу власної дослідницької діяльності

(особистісний аспект цього компоненту виявляється через якості вчителя фізичної культури – творчість, самостійність у здійсненні власної педагогічної діяльності, відповідальність, працездатність, активність, упевненість; рефлексивний – через розвинуте аналітичне, логічне, творче мислення, інтелектуальні здібності, достатній рівень самооцінки й самоаналізу); діяльнісний компонент свідчить про рівень готовності фахівця використовувати систему набутих знань, умінь, навичок у процесі власної дослідницької діяльності, здібності до самоорганізації та організації дослідницької діяльності учнів.

Дослідницькій компетентності майбутніх учителів фізичної культури притаманні функції: світоглядна, мотиваційно-ціннісна, інформаційно-комунікативна, професійно-адаптивна, здоров'язберігальна, творчо-продуктивна.

Доведено, що процес формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя фізичної культури в системі вищої педагогічної освіти має містити три етапи: початковий (мотиваційно-аналітичний), базовий професійний (організаційно-діяльнісний) і завершальний (професійно-адаптивний); на кожному з указаних етапів, які хронологічно відповідають бакалаврському (ділиться на 2 етапи) та магістерському (має 1 етап) освітнім рівням, діяльність викладачів і студентів зумовлюється метою, власним змістом, умовами успішності й очікуваними результатами.

Оскільки компетентнісну підготовку вчителя фізичної культури в сучасних дослідженнях тлумачать як рівень розвитку професійних умінь і сформованості психологічної готовності до професійної діяльності, то аналіз цілісної професійної компетентності вчителя фізичної культури і дослідницького її складника виявив істотне значення переходу від навчальної діяльності до науково-дослідної і до професійно-практичної в контексті ефективного вирішення завдань підготовки. Це зумовило необхідність поетапного аналізу нормативно-правового забезпечення умов і

можливостей формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у педагогічному закладі вищої освіти.

На основі такого аналізу систематизовано загальну нормативну базу підготовки вчителів спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура) та з'ясовано на підставі вивчення локальної нормативної бази цієї спеціальності в педагогічних ЗВО, що провідними цілями підготовки є формування професійних компетентностей майбутніх учителів фізичної культури основної (базової) середньої школи; програмні результати підготовки оцінюються за рівнем сформованості інтегральної, загальних та спеціальних (фахових, предметних) компетентностей, а дослідницька компетентність може розглядатися тією інтегрованою структурою знань, умінь, здатностей, що забезпечує динамічне поєднання загальних та спеціальних компетентностей фахівця. На основі аналізу ОПП підготовки вчителя фізичної культури виокремлено перелік загальних та спеціальних компетентностей дослідницького спрямування. З'ясовано, що дослідницький потенціал випускника магістратури оцінюється за сформованістю ознак компетентності: володіння сучасними методами наукових досліджень в галузі фізичного виховання й інноваційними освітніми технологіями навчання у фізичному вихованні; знання засобів розвитку креативності та шляхів упровадження в життя нових ідей (забезпечують навчальні дисципліни «Організація наукових досліджень», «Педагогіка вищої школи», «Психологія вищої школи»); наявність здатності виявляти проблему, ставити мету та обирати ефективні шляхи її досягнення (формують дисципліни «Організація наукових досліджень», «Функціональна діагностика і контроль у сфері фізичного виховання і спорту», «Інноваційні технології у фізичній культурі і спорті», ін.).

Відповідно до проведеного аналізу освітніх програм підготовки вчителів фізичної культури бакалаврського та магістерського освітніх рівнів, усі навчальні дисципліни підготовки розподілено на три групи та структуровано залежно від їхньої спрямованості на формування

дослідницької компетентності фахівців. Критеріями такого структурування обрано: кількість навчальних тем, безпосередньо спрямованих на формування дослідницьких умінь і навичок; відсоток годин самостійної та індивідуальної роботи, що сприяє розвитку дослідницьких умінь і навичок; наявність у програмах навчальних дисциплін творчих завдань, які стимулюють розвиток навичок дослідника; рівень зв'язку інформаційного матеріалу дисципліни з практикою діяльності вчителя фізичної культури.

Запропоновано класифікацію навчальних дисциплін підготовки фахівця за трьома групами залежно від рівня спрямованості на формування дослідницької компетентності: дисципліни першого рівня дослідницької активності (1 ДА-рівень), метою вивчення є підготовка майбутнього вчителя до науково-дослідницької діяльності з перспективою подальшого навчання в аспірантурі, а весь зміст спрямовано на формування дослідницької компетентності, дисципліни другого рівня дослідницької активності (2 ДА-рівень), які мають високий відсоток (більше 25% годин) навчальних тем лекцій, лабораторних чи/та практичних робіт, індивідуальної та самостійної роботи, які зорієнтовані на вдосконалення навичок дослідницької діяльності студента; у дисциплінах третього рівня дослідницької активності (3 ДА-рівень) завдання самостійної та індивідуальної роботи переважно вузько теоретичний характер, їхній зміст має низький рівень професійної орієнтації, з об'єктивних (специфіка і зміст предмета дослідження) чи суб'єктивних (індивідуальні підходи розробників програми) причин не повністю розкривають питання дослідницької діяльності вчителя фізичної культури.

Такий розподіл навчальних дисциплін дозволив побудувати їх координаційно-інтеграційну сітку, структуру та механізм якої наведено в розділі 2 у контексті обґрунтування моделі формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі підготовки в педагогічному ЗВО.

РОЗДІЛ 2

ПЕДАГОГІЧНА МОДЕЛЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У розділі охарактеризовано структурно-функціональну модель формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у єдності концептуально-цільового, операційно-діяльнісного і контрольно-коригувального блоків. Обґрунтовано науково-методичні засади формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у педагогічному ЗВО, охарактеризовано педагогічні умови й критеріальну базу такого формування.

2.1. Структурно-функціональна модель формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у педагогічних закладах вищої освіти

Аналіз психолого-педагогічної літератури та аспектів досвіду реалізації подібних проблем засвідчив, що дослідницька компетентність майбутніх учителів фізичної культури є однією з ключових, оскільки вона дозволяє особистості ефективно вдосконалювати свою професійну кваліфікацію в галузі здоров'язбереження, але водночас потребує інноваційних моделей і технологій педагогічної підготовки фахівців.

Необхідність моделювання процесу формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури зумовлена потребою практики педагогічної освіти в побудові цього процесу, виділенні його базових компонентів, моніторингу результатів, отримання інформації про можливі шляхи його оптимізації.

Моделювання розглядається вченими як опосередковане практичне або теоретичне дослідження об'єкта, за яким безпосередньо вивчається не сам досліджуваний об'єкт, а певна допоміжна штучна або природна система

(модель), яка знаходиться у певній об'єктивній відповідності з пізнаваним об'єктом та здатна заміщати його на певних етапах пізнання; при цьому вона в підсумку дає інформацію про сам об'єкт, що моделюється (Новик, 1968, С. 257-258). На нашу думку, під терміном «модель» необхідно розуміти організаційну систему, що пояснює структуру та характеристики процесу формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

У рамках дисертації використано метод моделювання як засіб наукового дослідження і розглянуто модель формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури як штучно створений об'єкт у вигляді структурно-функціональної схеми, яка у спрощеному, узагальненому вигляді відображає предмет дослідження. Пропонована модель базується на чіткому визначенні мети та органічному взаємозв'язку її складників, кожен із яких сприяє досягненню поставленої мети. Розроблення моделі формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури дозволяє конкретизувати етапи формування компетентності; визначати мету й очікувані результати на кожному етапі цього формування; відібрати та обґрунтувати доцільність форм і методів формування дослідницької компетентності; здійснювати та оперативно корегувати педагогічний процес для досягнення поставленої мети.

Для побудови моделі формування дослідницьких компетентностей майбутніх учителів фізичної культури нами адаптовано досвід С. Ракова та виділено такі напрями набуття досліджуваної компетентності:

- формулювати (ставити) дослідницькі задачі на основі аналізу суспільно та індивідуально значущих завдань (ідеалізація, узагальнення, специфікація);
- будувати аналітичні та алгоритмічні моделі задач;
- формулювати та емпірично перевіряти справедливність гіпотез, спираючись на відомі методи (індукція, аналогія, узагальнення), а також на власний досвід досліджень;

– інтерпретувати результати, отримані за формальними методами, у термінах вихідної предметної області задачі;

– систематизувати отримані результати: досліджувати межі застосувань отриманих результатів, встановлювати зв'язки з попередніми результатами, модифікувати вихідну задачу, шукати аналогії (Раков, 2005). По суті, педагогічна модель відображає траєкторію формування дослідницької компетентності учителів фізичної культури у процесі професійної підготовки у закладах вищої педагогічної освіти.

З позицій системного підходу до формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури модель розглядалася нами як система взаємопов'язаних компонентів, наділених такими системними властивостями як цілісність, відкритість, гнучкість, динамічність, керованість, здатність до саморозвитку.

Розроблена модель має структурно-функціональний характер. Структурність моделі полягає у виділенні елементів системи та зв'язків між ними, а також у цілісному вивченні складників дослідницької компетентності: мотиваційно-ціннісний, когнітивний (знаннєвий), діяльнісний, рефлексивно-особистісний; функціональність – актуалізується через спрямованість її компонентів на досягнення визначеної мети та реалізацією у практиці професійної діяльності фахівця.

Розробка структурно-функціональної моделі формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури має враховувати такі положення:

– мотивація самостійної пізнавальної дослідницької діяльності майбутніх фахівців повинна носити усвідомлений характер;

– дослідницька компетентність майбутнього вчителя фізичної культури забезпечується певною системою знань, специфічними дослідницькими вміннями й навичками, формування яких потребує використання комплексу адекватних засобів, що відповідають вимогам соціального замовлення та провідним тенденціям підготовки фахівця;

– цілеспрямоване формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя фізичної культури в педагогічних закладах вищої освіти реалізується через комплекс навчальних дисциплін соціально-гуманітарного та професійно-практичного циклів підготовки, які утворюють інтеграційно-кординаційну дослідницьку систему;

– практичні дії з оволодіння дослідницькими вміннями проєктуються як цілеспрямовані операції, що допомагають майбутньому вчителю фізичної культури раціонально здійснювати всі види дослідницької діяльності;

– дослідницька компетентність має у своїй структурі 4 складника (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, рефлексивно-особистісний, діяльнісний) і формування кожного з них має бути зреалізованим на всіх етапах професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Крім означених положень, при розробці структурно-функціональної моделі формування дослідницької компетентності майбутніх вчителів фізичної культури вважали потрібним урахувувати низку чинників:

– часовий – розробка етапів формування означеної компетентності з урахуванням дослідницького потенціалу початкових дисциплін, специфіки самостійної роботи та навчально-тренувального процесу;

– міждисциплінарний – усі навчальні дисципліни мали бути спрямовані на формування у студентів практичних навичок дослідницької діяльності та об'єднані в чітку систему, побудовану на міжпредметних та транспредметних зв'язках;

– діяльнісний – формування у майбутнього вчителя фізичної культури дослідницької компетентності відбувається в процесі набуття власного досвіду практичної діяльності;

– особистісний – врахування особистісних якостей майбутнього вчителя та вихідного рівня готовності до самостійного здійснення дослідницької діяльності;

– ресурсний – наявність ресурсів (дидактичних, технічних, матеріальних, кадрових) забезпечення дослідницької діяльності студентів.

Враховуючи результати аналізу психолого-педагогічної літератури і дані проведеної пошукової роботи, нами запропоновано модель формування дослідницької компетентності майбутнього учителя фізичної культури, складниками якої є пріоритетні цілі, зорієнтовані на досягнення високого рівня сформованості компетентності; специфічні принципи; зміст, спрямований на засвоєння компонентів досліджуваної компетентності, методи та форми, засоби, результат, який характеризує досягнуті зміни відповідно до поставленої мети. Модель виражає педагогічний процес поетапної підготовки учителів фізичної культури у педагогічному ЗВО.

Спроектвана нами модель містить *концептуально-цільовий, операційно-діяльнісний і контроль-коригувальний* блоки. Виділені блоки взаємопов'язані, кожен із них впливає на наступний через розв'язання властивих йому завдань, які зумовлюють зміст наступного, тобто, взаємозв'язок між ними здійснюється на змістовому й функціональному рівнях, що дозволяє реалізувати завдання всієї моделі – розвиток дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури (рис. 2.1).

Концептуально-цільовий блок моделі забезпечує створення підґрунтя для виникнення в майбутніх учителів фізичної культури ціннісних орієнтацій та мотивів щодо дослідницької діяльності, потреби в систематичному оновленні й збагаченні професійних знань. Його складником є визначена *мета моделі* – сформувати дослідницьку компетентність майбутніх учителів фізичної культури.

Для досягнення мети поставлено такі *завдання*:

- 1) розвиток мотивації майбутнього учителя фізичної культури до дослідницької діяльності та формування відповідних ціннісних орієнтацій;
- 2) формування системи теоретичних знань про науково-дослідницьку діяльність, готовності застосовувати ці знання в професійній діяльності;

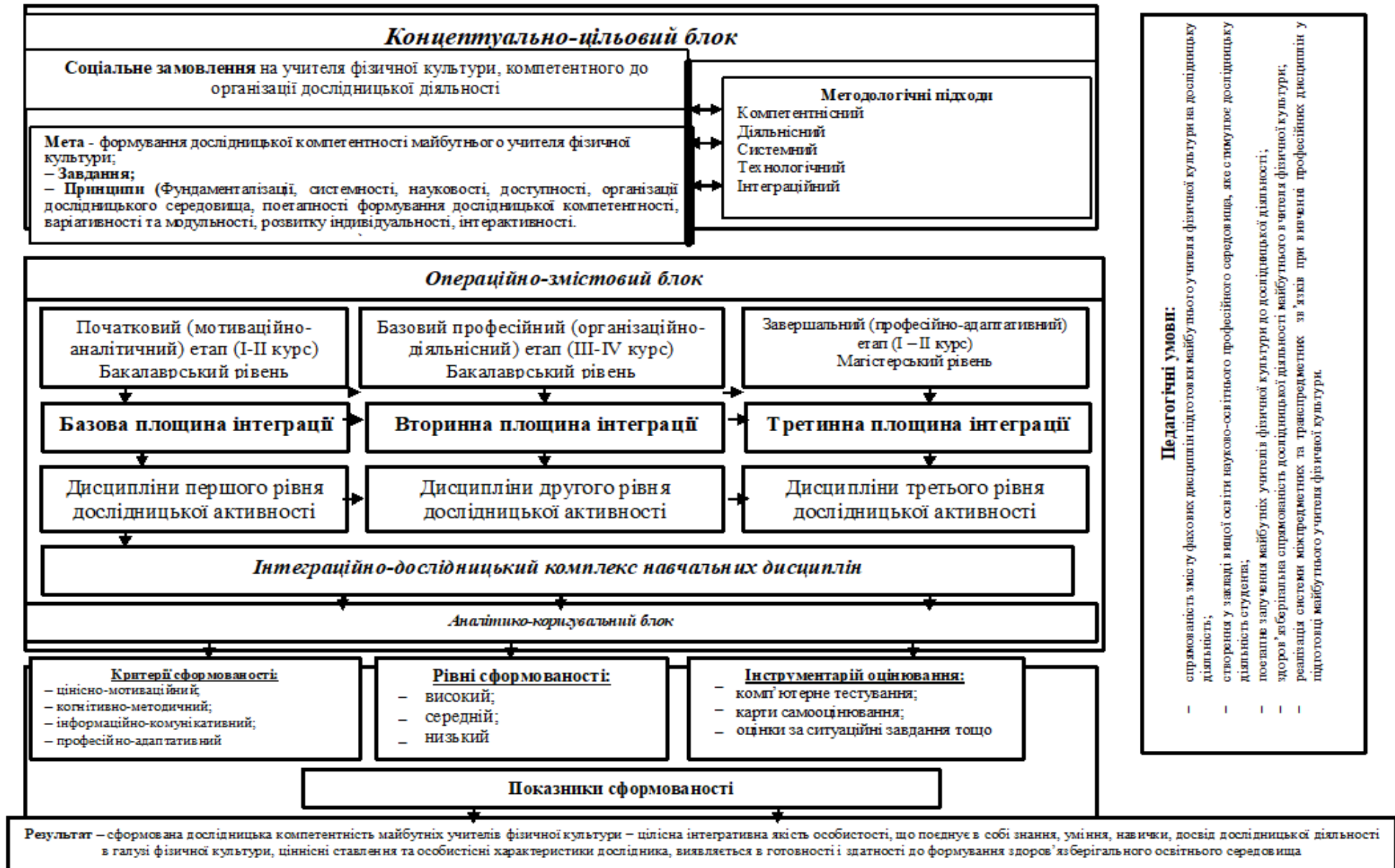

Рис. 2.1. Структурно-функціональна модель формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури

3) формування умінь і навичок виконувати різнорівневі дослідницькі завдання, розвиток здатності до самоаналізу і самооцінки рівня сформованості дослідницької компетентності.

Нормативні засади підготовки фахівців за освітньо-професійною програмою Середня освіта (Фізична культура) у закладах вищої освіти регламентуються навчальним планом підготовки фахівців першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів; варіативними частинами освітньо-професійної програми, освітньо-кваліфікаційними характеристиками як комплексом вимог до професійних якостей, знань і умінь фахівця, які необхідні для успішного виконання професійних функцій). Послідовність вивчення навчальних дисциплін, форми і періодичність виконання індивідуальних завдань та проведення контролю визначаються структурно-логічною схемою підготовки. Таким чином, реалізується соціальне замовлення до освітнього середовища з його нормативною базою й потенціалом сформувати дослідницьку компетентність у майбутніх учителів фізичної культури (Осипова, 2014).

Методологічною основою моделі є наукові підходи, на яких ґрунтується системне дослідження проблеми розвитку дослідницької компетентності майбутнього вчителя фізичної культури. Таким підходами обрано компетентнісний, системний, інтеграційний, технологічний і діяльнісний.

Охарактеризуємо методологічні підходи до формування дослідницької компетентності на основі розуміння поняття «методологічний підхід» як сукупності ідей, які визначають загальну наукову позицію, принципів, які становлять основу стратегії дослідницької діяльності, а також властивих цьому підходові способів, прийомів, процедур, що забезпечують реалізацію обраної стратегії у практичній діяльності (Ипполитова, 2009).

Загальнонаукові основи *системного наукового підходу* закладені В. Афанасьєвим, І. Блаубергом, Д. Гігом, Т. Ільїною, В. Садовським, Е. Юдіним. Педагогічну інтерпретацію системного підходу здійснили

В. Беспалько, Ю. Конаржевський, Н. Кузьміна, В. Сластьонін та ін. Системний підхід науковці розглядають як методологічний принцип спеціального наукового пізнання і соціальної практики, основою якого є дослідження об'єкта як системи.

Згідно положень системного підходу формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої педагогічної освіти – це керований і регульований процес, результативність та успішність якого залежать від визначених у моделі педагогічних умов і засобів, які реалізовано через технології, методи і форми навчального процесу. Використання системного підходу в підготовці майбутнього учителя фізичної культури дозволяє уявити варіативний компонент наукового знання – педагогічну модель як систему з усіма її характеристиками: цілісність, зв'язки, структура й організація, рівні системи і їх ієрархія, мета, самоорганізація системи, її функціонування та розвиток.

Системний підхід у контексті вивчення проблеми формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури потребує дотримання низки правил :

- визначення всіх складових елементів процесу формування компетентності; основними елементами є: а) цілі педагогічної діяльності; б) студенти, котрі відіграють роль суб'єкт-об'єктів; в) викладачі й інші особи, що беруть участь у педагогічному процесі; г) зміст педагогічного процесу; д) педагогічні технології; е) результати педагогічної діяльності;

- з'ясування зв'язків, залежностей кожного елемента від усіх інших і на цій основі виявлення основних елементів із провідними зв'язками й залежностями;

- побудова моделі формування дослідницької компетентності, що характеризується параметрами: організованістю, цілісністю й ієрархічністю;

- розкриття залежності означеної системи від зовнішніх умов, оскільки тільки в такому випадку система функціонуватиме;

– опису конкретного елемента в нерозривному зв'язку з усією системою, з визначенням його загальних і специфічних функцій усередині цілого;

– визначення, що властивості досліджуваного процесу, явища базуються не тільки на підсумуванні характеристик його елементів, а й на особливостях системи загалом, самої структури системи (Курлянд, 2007, с. 34).

Отже, системний підхід дозволяє розглядати процес формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури з точки зору його структури, змісту, функцій, сукупності методів, системних зв'язків, можливості трансформувати педагогічні вміння викладача в компетентну практичну діяльність студентів.

Діяльнісний підхід, за твердженням І. Зязюна, перебудовує процесуально-технологічну сторону педагогічного знання в такий спосіб, щоб суб'єкти освітнього процесу оволоділи діяльністю у її цілісному уявленні (Зязюн, 2000). На нашу думку, застосування діяльнісного підходу у процесі формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури передбачає, перш за все, включення елементів науково-дослідницької діяльності у професійну підготовку фахівця, адже реалізація діяльнісного підходу сприяє засвоєнню студентами дослідницьких умінь та навичок, формуванню власних способів інтелектуальних дій в опрацюванні наукових джерел у процесі підготовки (Євтух, 2015).

Учені виділяють такі етапи діяльності: постановка мети – чітке усвідомлення конкретного завдання; планування роботи – вибір найраціональнішого способу дії; виконання – здійснення діяльності; перевірка результатів; виправлення помилок (якщо є); співставлення одержаних результатів із запланованими; підведення підсумків роботи. Принцип діяльності полягає в тому, що майбутній учитель фізичної культури, отримуючи знання не в готовому вигляді, а добуваючи їх самостійно, усвідомлює при цьому зміст і форми своєї навчальної діяльності,

розуміє і обирає систему її норм, активно бере участь в їх удосконаленні, що сприяє активному успішному формуванню його загальнокультурних і діяльнісних здібностей.

Діяльнісний підхід є однією з основних умов ефективного здійснення дослідницької діяльності майбутнього учителя фізичної культури; він реалізується через такі чинники: використання активних прийомів та методів навчання; розвиток умінь, необхідних для самостійної дослідницької діяльності; здійснення рефлексивного навчання студентів викладачами, що передбачає аналіз результатів спільної продуктивної діяльності.

Застосування положень діяльнісного підходу до формування дослідницької компетентності створює умови для розвитку дослідницьких умінь студентів, здатності орієнтуватися в нетипових ситуаціях, випрацювати авторські підходи до вирішення проблем. Використання діяльнісного підходу в процесі професійної підготовки фахівців підвищує емоційне спрямування процесу пізнання, мотивацію навчальної діяльності, інтерес до оволодіння новими знаннями, вміннями та можливостями їх практичного та компетентного застосування.

Компетентнісний підхід в освіті вчені тлумачать як спрямованість освітнього процесу на формування й розвиток базових і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу має стати сформованість загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості (Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи, 2004; Мосейчук, 2017). Компетентнісний підхід відображає інтегральний характер розвитку дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури, в якому поєднуються елементи професійних знань, умінь і навичок, загальна культура особистості, досвід діяльності, що конкретизується у готовності майбутнього фахівця до ефективного вирішення дослідницьких завдань (Дубасенюк, 2011).

Поділяємо думку Н. Нагорної про те, що компетентнісний підхід ставить на перше місце не поінформованість студента, а його вміння розв'язувати проблеми, що виникають у пізнавальній, технологічній і психічній діяльності, у сферах етичних, соціальних, правових, професійних, особистих взаємовідносин. Зазначений підхід передбачає такий вид змісту освіти, який не зводиться до знаннево-орієнтованого компонента, а передбачає цілісний досвід вирішення життєвих проблем, виконання ключових функцій, соціальних ролей (Нагорна, 2007).

Саме тому компетентнісний науковий підхід зміщує акценти з процесу нагромадження нормативно визначених знань, умінь і навичок у площину формування й розвитку в майбутніх учителів фізичної культури здатності практично діяти і творчо застосовувати набуті знання й досвід у процесі дослідницької діяльності. Це, в свою чергу, змінює позицію викладача із статусу ретранслятора знань в організатора дослідницької діяльності. При цьому змінюється і модель поведінки студента – на зміну пасивному засвоєнню знань приходить дослідницько-активна самостійна діяльність. Процес науково-дослідної діяльності набуває розвивальної функції (Коваль, 2009; Ходань, 2013).

Компетентнісний підхід дає змогу оцінити як знанневі надбання, так і особистісні зміни майбутнього вчителя фізичної культури, які відбулись у процесі фахової підготовки. З позицій компетентнісного підходу рівень освіти фахівця визначається його здатністю вирішувати проблеми різної складності на основі наявних знань та досвіду дослідницької діяльності (Ходань, 2017).

Інтеграційний підхід є основою формування цілісних професійно-практичних знань. Інтеграція навчальних дисциплін, як зазначає В. Сидоренко, має ґрунтуватися на таких дидактичних положеннях: супідрядність функцій окремих навчальних дисциплін; економічність – ущільнення й концентрація навчального матеріалу, усунення дублювання в його вивченні; сталість інтегративного базису, об'єднання навчальних

дисциплін на основі одного з них; наявність достатнього обсягу навчального матеріалу, який може бути вивчений на базі іншої дисципліни (Сидоренко, 1992).

Інтеграція знань є одним із критеріїв відбору та координації навчального матеріалу, що дозволяє виявити наукові основи підготовки вчителів фізичної культури. Інтегративний підхід до навчальної інформації формує уявлення про загальні теорії та комплексні проблеми в сучасній науці та освіті, забезпечує засвоєння не лише системи знань, а й системи методів. За такого підходу розкриваються тенденції розвитку науки, які виникають під дією процесів інтеграції, наприклад, гуманізації, теоретизації тощо. Інтеграційний підхід потребує не лише взаємозв'язку дисциплін у підготовці майбутніх учителів фізичної культури, але й інтеграції знань компетентностей його професійної діяльності, зокрема – її дослідницьких аспектів.

У методичних роботах існує можливість зосередитися на таких можливостях інтеграції: інтеграція довкола проблеми; інтеграція довкола змісту навчання, що ґрунтуватиметься на причинно-спадковій синхронізації та синхронізації у часі цих самих змістів на різних навчальних предметах, при цьому у центрі уваги ставляться різні аспекти визначеної програмної проблеми; інтеграція довкола вмінь. Це є найскладнішою формою інтегрування, оскільки ключова компетентність, навколо якої здійснюється інтеграція, складається з низки часткових умінь, що формуються на багатьох предметах, у різних ситуаціях, які не завжди можна об'єктивно оцінити, в комплексних дискусіях та монологах (Антонова, Вашук, 2017).

Поділяємо думку вчених про те, що сутність інтеграційного підходу до навчального процесу відрізняється від інших підходів (наприклад, міжпредметного) тим, що встановлення зв'язків між знаннями йде не від перебудови існуючих навчальних планів і програм, а шляхом дидактичного обґрунтування та перетворення реально існуючих зв'язків між поняттями, явищами, науками тощо. Інтеграційні процеси дають можливість отримати

нові результати в рамках тих самих компонентів, забезпечують сумісність наук і знань із різних систем завдяки загальній методології, універсальним логічним прийомам сучасного мислення, сприяють виробленню єдиних методів дослідження та подоланню розрізненості знань, ведуть до значного скорочення загального обсягу змісту середньої освіти та розвантаження навчальних програм (Антонова, Ващук, 2017).

Реалізація інтеграційного підходу в навчанні передбачає створення інтегративних моделей підготовки як одного із шляхів подолання фрагментарності знань, економії навчального часу завдяки уникненню дублювань інформації суміжних чи близьких дисциплін, укрупненню дидактичних одиниць знань як результату об'єднання знанневих одиниць навколо найсуттєвіших змістових та структурних зв'язків між компонентами навчального матеріалу (Нічишина, 2008).

З позицій дослідження щодо розробки інтеграційно-дослідницького комплексу навчальних дисциплін підготовки заслуговує на увагу метод інтеграційного аналізу, пропонуваній І. Козловською, сутність якого авторка вбачає у розробці алгоритму, що забезпечує формування цілісної системи шляхом інтеграції відібраних елементів дослідницької компетентності. Методика такого інтеграційного аналізу містить чотири фази: 1. Визначення мети формування системи та відбір елементів інтеграції, забезпечення збереження індивідуальних властивостей елементів після їх інтеграції. 2. Доведення системного характеру об'єкта, сформованого в результаті інтеграції (наявність власної структури та логічних зв'язків між елементами, виявлення можливого впливу на нього зовнішніх чинників), та розробка критеріїв появи якісно нових рис у елементів і об'єкта, отриманого в результаті інтеграції. 3. Визначення параметрів кількісного опису та розробка загальної моделі новоутвореної системи. 4. Аналіз можливості існування декількох стабільних станів системи з різними рівнями, розробка варіативних моделей та визначення меж їх використання (Козловська, 2001).

Технологічний підхід передбачає розробку комплексу методик, засобів, необхідних для формування дослідницької компетентності студентів; використання таких інноваційних технологій навчання, котрі забезпечують розкриття потенційних творчих здібностей студентів у процесі навчально-професійної та науково-дослідницької діяльності. Цей підхід є чинником оптимізації професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури; його реалізація якого проходить через педагогічно обґрунтовану сукупність загальнонавчальних технологій, які мають чітку процесуальну структуру, визначені умови й етапи їх успішного застосування та прогнозовані результати, що підлягають кількісному і якісному оцінюванню; дозволяє сформувати в майбутніх учителів фізичної культури відповідний аспект дослідницької компетентності.

Технологічний підхід характеризує спрямованість педагогічних досліджень на оптимізацію, вдосконалення діяльності у процесі навчання, підвищення її результативності, інструментальності, інтенсивності. Технологія педагогічної діяльності враховує об'єктивні дидактичні закономірності і, таким чином, забезпечує в конкретних умовах відповідність результату діяльності попередньо визначеним цілям (Дзюбенко, 2007).

У педагогічній літературі поняття «технологія» використовують у таких значеннях: 1) як синонім понять «методика» чи «форма організації навчання» (технологія спілкування, технологія взаємодії, технологія організації індивідуальної діяльності); 2) як сукупність усіх використаних в конкретній педагогічній системі методів, засобів і форм (традиційна технологія навчання, технологія конкретного аченого тощо); 3) як сукупність і послідовність методів і процесів, які дозволяють одержати запланований результат (Бабак, 2003, с. 78).

До основних характеристик (критеріїв) технологій навчання вчені відносять такі: системність, науковість, концептуальність, відтворюваність, діагностичність, ефективність навчання, його вмотивованість, алгоритмічність, інформаційність, оптимальність тощо.

На підставі провідних ідей визначених вище наукових підходів в основу моделі формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури нами покладено низку дидактичних принципів: фундаменталізації, системності, науковості, доступності, варіативності та модульності, організації дослідницького середовища, етапності формування дослідницької компетентності, розвитку індивідуальності кожного студента, інтерактивності:

- принцип фундаменталізації передбачає єдність методологічної, загальноосвітньої, теоретичної і практично-професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до дослідницької діяльності;

- принцип системності – реалізацію структурних зв'язків всередині системи професійної підготовки фахівців;

- принцип науковості – відображує відповідність змісту дослідницької діяльності можливостям і прогресові сучасної науки;

- принцип доступності передбачає відповідність змісту дослідницької діяльності реальному рівневі знань студентів;

- принцип організації дослідницького середовища пояснює доцільність формування в навчально-виховному процесі середовища, яке стимулює та спрямовує дослідницьку діяльність студентів, а також створення умов та можливостей для мотивації їх суб'єктної позиції, самостійного вибору ними цілі та шляху дослідження;

- принцип поетапності формування дослідницької компетентності дозволяє врахувати особливості кожного з етапів підготовки і на цій основі забезпечити реалізацію зав'язків між методами та організаційними формами навчання дослідницькій діяльності на кожному етапі, а також між аудиторними та позааудиторними формами дослідницької діяльності (Грудинін, 2015);

- принцип варіативності та модульності забезпечує системність, логічну організацію, тобто сприяє реалізації педагогічних принципів

науковості і доступності, системності і послідовності, індивідуалізації і диференціації (Соколюк, 2015).

– принцип розвитку індивідуальності студента ґрунтується на можливостях використовувати максимальну кількість елементів дослідницької діяльності для активного спілкування зі студентами, що допомагає з'ясувати їхні індивідуальні навчальні потреби (Соколюк, 2015);

– принцип інтерактивності передбачає використання сучасних методів взаємодії викладачів зі студентами у навчально-виховному процесі, реалізує заміну старої і неефективної моделі взаємодії, орієнтованої на монолог викладача в ході занять як єдиного носія достовірних знань та фахівця з пошуку шляхів вирішення наявних проблем, принцип передбачає максимальне задіяння потенціалу тих, хто здобуває знання, перетворення студента з об'єкта навчально-виховних впливів на повноцінного учасника цього процесу (Самборська, 2015).

На часі – характеристика *операційно-змістового блоку* моделі, метою якого є формування в студентів досвіду дослідницької діяльності через набуття відповідних знань, які апробуються в діяльність і дійсно стають власним надбанням кожного майбутнього вчителя фізичної культури. Передбачається збільшення питомої ваги завдань і вправ, що потребують чіткого планування дій, підвищують пріоритет творчих форм роботи, спрямовані на пошук нової інформації, включають ситуації дослідження проблеми.

Операційно-змістовий блок моделі містить сукупність чинників технологій, форм, методів формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури. Серед чинників операційно-змістового блоку в ході дослідження визначено:

– індивідуальні – врахування вікових особливостей студентів при розробці змісту навчальних програм, диференціація та індивідуалізація завдань за рівнем сприйняття навчальної інформації.

– соціально-особистісні, до яких відносимо дослідницьку активність майбутнього учителя фізичної культури при виконанні пошукових завдань, прагнення до забезпечення здоров'язбережувального середовища професійної діяльності;

– професійно-змістові, які містять систему професійних уявлень майбутніх учителів та визначають їхню здатність успішно розв'язувати дослідницькі завдання, усвідомлювати перспективи власного професійного росту;

– технологічні, які зумовлюють технології, форми, методи, навчання, що сприяють процесу формування дослідницької компетентності.

Для формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури використані *продуктивні методи*: когнітивні (спостереження, порівнянь, гіпотез, аналогій, конструювання тощо), креативні (мозкового штурму, проблемний, евристичний, різнонаукового бачення тощо), контролю і рефлексії. Методи визначені як система послідовних дій викладачів, які організують і обумовлюють пізнавальну і практичну діяльність студентів щодо засвоєння всіх елементів змісту освіти для досягнення првідної мети – формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури (Лернер, 2012).

У формуванні дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури важлива роль відводиться спеціально організованим *засобам підготовки* студентів до науково-дослідницької діяльності. Серед засобів формування дослідницької компетентності, поряд із традиційними (словесні засоби, підручники, посібники; наочні засоби; моделі) ефективними є засоби ІКТ (комп'ютери, мережі, електронні ресурси, інформаційні системи, інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище тощо).

Основними *видами організації науково-дослідницької діяльності* майбутніх учителів фізичної культури є науково-дослідна робота у рамках навчального процесу (обов'язкова для всіх студентів) та науково-дослідна робота поза ним. До першого з них ми відносимо такі форми організації, як

лекції, семінари, практичні та лабораторні роботи, спецкурси (наприклад, «Основи наукових досліджень»), виробничу практику, виконання курсових та дипломних проєктів, тощо; до другого – самостійну роботу, роботу в науково-дослідних структурах ЗВО, участь у науково-дослідних проєктах на замовлення, роботу в наукових проблемних гуртках, наукових школах, участь у наукових конференціях і конкурсах наукових робіт, публікацію тез наукових доповідей та статей тощо. Так, результатами роботи гуртків є участь студентів у наукових конференціях і предметних олімпіадах, проведення круглих столів, зустрічей з ученими, а також публікація статей та тез науково-дослідних робіт у наукових збірниках. Проблемні студентські лабораторії дають можливість командної роботи, здобуття цінного досвіду для подальшої наукової та практичної діяльності. Участь у наукових і науково-практичних конференціях формує у студентів такі невід'ємні якості науковців як впевненість, ораторську майстерність, вміння слухати, аналізувати, висловлювати власну точку зору.

Процес формування дослідницької компетентності складається з наступних етапів: початковий (мотиваційно-аналітичний), базовий професійний (організаційно-діяльнісний), заключний (професійно-адаптивний). На наш погляд, необхідно залучати студентів до науково-дослідницької роботи з молодших курсів, що допоможе їм вибрати науковий напрям подальшої дослідницької роботи. При цьому, без сумніву, важливий поступовий перехід від простих форм науково-дослідницької роботи до найбільш складних. Цей процес дозволяє студентові гармонійно розвиватися, вдосконалювати свої вміння та навички.

Зміст формування дослідницької компетентності майбутнього учителя фізичної культури представлений у моделі єдністю змісту навчальної, науково-практичної та позанавчальної діяльності студентів і є основною частиною змісту освітнього процесу. Навчальну діяльність у рамках реалізації завдань пропонованої моделі має бути спрямовано на формування знань і вмінь науково-дослідної діяльності студентів засобом інтегрованих

технологій соціально-гуманітарних, професійно-практичних та медико-біологічних дисциплін. Науково-практична діяльність забезпечує формування навичок колективної дослідницької творчої взаємодії, готовності студентів до творчого пошуку, самостійності прийняття рішень, вміння завершувати дослідження під час проходження всіх видів навчальних педагогічних практик, участі в конференціях, конкурсах проєктів. Позанавчальну діяльність спрямовано на підтримання пошуково-творчого потенціалу фахівця за допомогою проведення екскурсій та зустрічей з у вигляді тематичних «круглих столів»; конкурсів професійної майстерності тощо.

Метою наступного, *аналітико-коригувального блоку* моделі є формування у студентів умінь здійснювати дослідницьких і рефлексію самоосвітніх дій як складових контрольно-рефлексивного компоненту компетентності у формі самоосвіти. Цей блок виконує оцінну й корегувальну функції: оцінку рівня сформованості дослідницької компетентності, її відповідність планованому результату здійснюємо за допомогою критеріїв (ціннісно-мотиваційний, когнітивно-методичний, інформаційно-комунікативний, професійно-рефлексивний), відповідних показників та логічних рівнів (низький, середній, високий) сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури; корегувальна функція полягає в здійсненні цілеспрямованого впливу на динаміку формування дослідницької компетентності, особливо у випадках низьких результатів, надання своєчасної консультативної підтримки кожному майбутньому вчителю фізичної культури.

Аналітико-коригувальний блок передбачає діагностику рівнів сформованості дослідницької компетентності кожного майбутнього вчителя фізичної культури, аналіз і оцінку його досягнень засобами деталізації критеріїв сформованості дослідницької компетентності; особистісного визначення рівнів і показників її сформованості; використання методик оцінки кожного показника (інструментарій оцінки); індивідуальний аналіз

оцінки досягнень. Визначення рівнів (високий, середній, початковий), показників за кожним критерієм (ціннісно-мотиваційний, когнітивно-методичний, інформаційно-комунікативний, професійно-рефлексивний) передбачає розробку системи діагностичного забезпечення, яка включає анкетування, тестування, спостереження, методики самооцінки та виявлення ставлення до дослідницької діяльності, вивчення та аналіз продуктів цієї діяльності. У ході дослідження використано такі засоби оцінювання рівнів сформованості дослідницької компетентності: а) тести закритої форми: альтернативні, з множинним вибором (простим множинним вибором «правильно – неправильно», ускладненим множинним вибором, відповіді яких будуються за принципами класифікації, циклічності, кумуляції, подвійної альтернативи); на відновлення відповідності частин: на відповідність (на асоціативні зв'язки); на порівняння і протиставлення; на відтворення правильної послідовності; б) тести відкритого типу: традиційні контрольні роботи; в) карти самооцінювання, опитувальники з множинними відповідями, анкетування; д) банк запитань; банк кейсів тощо.

Впроваджено такі види (попереднє, поточне, періодичне, модульне, підсумкове; взаємооцінювання; самооцінювання) та форми оцінки – усна (індивідуальне опитування, залік, екзамен); письмова (контрольні роботи, твори, диктанти, письмові заліки й екзамени, тестовий контроль, письмовий самоконтроль); фронтальна (питання до групи); групова (для оцінювання групового завдання); індивідуальне оцінювання.

Провідними організаційно-педагогічними формами підготовки для набуття й корегування рівнів сформованості дослідницької компетентності визначено: семінари; практичні заняття; лабораторно-практичні заняття; конференції (науково-теоретичні, науково-практичні, проблемні, узагальнювальні, оглядові, комплексні); дидактичні ігри (загальноосвітні та професійні); індивідуальні семестрові завдання для самостійної роботи; контрольні завдання для семінарів (практичних занять); виконання курсових

робіт; виконання проєктів (індивідуальних і групових), заліки; іспити; державна атестація) (Боярчук, 2013).

Обґрунтування критеріїв, показників та рівнів сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури проведено в підрозділі 2.3 роботи.

Для кожного етапу формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури відповідно до мети моделі було конкретизовано завдання й підібрано методи їх успішного виконання, а також визначено місце всіх указаних вище видів взаємодії між викладачами та студентами з поступовим переходом від інструктивно-виконавської до рекомендувально-евристичної діяльності учасників процесу підготовки.

Отже, розроблену структурно-функціональну модель формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури утворюють три взаємопов'язаних блоки: концептуально-цільовий, що містить мету – формування дослідницької компетентності, домінуючі аспекти наукових підходів, принципи підготовки в умовах педагогічного закладу вищої освіти; операційно-змістовий, який відображує основні складники змісту навчально-дослідницької та науково-дослідницької діяльності, засоби, форми і методи педагогічного впливу; аналітико-коригувальний, який поєднує компоненти, критерії, показники та рівні сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

У представленій структурно-функціональній моделі враховано провідні чинники освітнього середовища: зміст освіти, управлінські, інформаційно-методичні, навчально-технологічні, оцінювальні й рефлексивні аспекти діяльності викладачів та навчальну діяльність студентів. Важливою ідеєю моделі визначено готовність викладачів до реалізації компетентнісного підходу на рівні кожної навчальної дисципліни й основних форм роботи.

Розроблена структурно-функціональна модель є відкритою, динамічною системою, яка постійно розвивається та за необхідності може

бути доповненою новими елементами й деталізованими педагогічними умовами, характеристику яких проведено в підрозділі 2.3.

2.2. Науково-методичні засади формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури

Дослідження сучасного стану підготовки майбутніх учителів фізичної культури, проведене в підрозділі 1.1, дозволило зробити висновки про необхідність підготовки високопрофесійних фахівців, рівень компетентності яких дозволить науково обґрунтовано проводити навчально-тренувальний процес на засадах здоров'язбереження. Визначальним для дослідження став висновок про те, що існуюча система підготовки сучасного учителя фізичної культури не здатна швидко реагувати на вимоги суспільства до фахівців цього профілю; реальний рівень професійної майстерності, фахових знань, умінь та навичок у дослідницькій та заснованій на ній здоров'язберігальній діяльності, які отримані у процесі навчання, є недостатнім для успішного фахового становлення особистості й розвитку галузі фізичної культури. Подолання означених проблем та необхідність ефективної реалізації запропонованої структурно-функціональної моделі формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури зумовлює побудову її змістово-організаційного складника на оновлених науково-методичних засадах.

Питання вибору системи методів, прийомів і засобів навчання є однією з важливих проблем дидактики та залишається актуальним на теоретичному і практичному рівнях і нині. Потреба вдосконалення методики навчання у підготовці майбутніх учителів фізичної культури пов'язана з вирішенням важливих завдань сучасної підготовки: забезпеченням професійної спрямованості всіх навчальних дисциплін, реалізацією міжпредметних зв'язків між дисциплінами соціально-гуманітарного, медико-біологічного і професійно-практичного циклів, побудовою хронологічно логічної і послідовності вивчення нормативних і вибіркового дисциплін, проведення

виробничих практик, підготовки кваліфікаційних робіт.

Методику навчання вчені розглядають як систему передачі конкретного змісту навчання (Олешков, 2005, с. 5-19), при цьому основним завданням методики визначають трансформацію відомого науково-технічного матеріалу за допомогою дидактичних знань для підготовки майбутніх фахівців (Коваленко, 1996, с. 29).

З метою реалізації розробленої нами структурно-функціональної моделі формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури та визначених у цій моделі організаційно-педагогічних умов було розроблено *науково-методичні засади формування означеної компетентності, які передбачають використання цілісного інтеграційно-дослідницького комплексу навчальних дисциплін*, що забезпечує такі переваги:

- створення однакових умов для всіх суб'єктів навчання;
- охоплення значної кількості студентів;
- швидкий зворотний зв'язок;
- індивідуалізацію навчання;
- можливість багаторазового відпрацювання навчального матеріалу та його застосування на будь-якому етапі процесу підготовки.

Змістово-організаційною основою підготовки є інноваційний дисциплінарний комплекс знань, теоретичні позиції розробки якого обґрунтовано у розділі 1; цей інтегрований комплекс навчальних дисциплін забезпечує зв'язок між метою, завданням та результатом підготовки майбутнього учителя фізичної культури до дослідницької діяльності.

Як уже зазначено, впродовж підготовки в педагогічних ЗВО майбутні вчителі фізичної культури одержують фрагментарні, несистематизовані дослідницькі знання і вміння, тому основою формування дослідницької компетентності нами визначено трансдисциплінарне розуміння змісту фахового навчання. Трансдисциплінарність закладена вже в самій специфіці підготовки майбутнього вчителя фізичної культури, оскільки дослідницька

компетентність формується впродовж усього терміну підготовки в змісті дисциплін соціально-гуманітарного, медико-біологічного і професійного циклів підготовки.

У методиці формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури трансдисциплінарність є методологічним підґрунтям інтеграції змісту і виявляється на рівні класифікації і систематизації знань з різних дисциплін, виокремлення ключових із них, які мають фундаментальне значення, а також у тісному зв'язку з особистісним досвідом кожного студента. Фактично йдеться про те, що для формування такого складного багатокомпонентного явища, як дослідницька компетентність майбутнього вчителя, необхідне систематизоване дисциплінарне поле, а результатом має стати набуття фахівцем з фізичної культури відповідного комплексу знань та вмінь (Манчул, 2011). При цьому навчальні предмети мають залишатися відкритими для реалізації міждисциплінарних зв'язків у процесі досліджень комунікативної сфери майбутніх педагогів та знаходження спільного в їхніх когнітивних схемах (Оліяр, 2015).

З позиції завдань нашого дослідження вважаємо за доречне звернути увагу на 5 типів міждисциплінарних стратегій, розроблених В. Будановим:

1. Міждисциплінарність як погодження мови суміжних дисциплін, тобто утворення спільної для споріднених дисциплін феноменологічної бази, в якій кожна використовує свій тезаурус.

2. Міждисциплінарність як транспогодження не обов'язково близьких дисциплін, тобто єдність методів, загальнонаукових інваріантів, універсалій, які використовуються різними дисциплінами.

3. Міждисциплінарність як евристична гіпотеза аналогії, при якій переносяться конструкції однієї дисципліни в іншу без належного обґрунтування; незавершеність і креативність таких перенесень вимагає додаткових процедур їх обґрунтування в межах даної дисципліни.

4. Міждисциплінарність як конструктивний міждисциплінарний проект, організована форма взаємодії багатьох дисциплін для розуміння, обґрунтування та можливого управління феноменами суперскладних систем.

5. Міждисциплінарність як мережева комунікація або комунікація, яка самоорганізовується; таким чином відбувається впровадження міждисциплінарної методології, трансдисциплінарних норм і цінностей, інваріантів та універсальї наукової картини світу (Буданов, 2004, 2006).

Водночас акцентуємо ще одну наукову позицію: інтегрована система професійної підготовки фахівця фізичної культури, на думку П. Хоменка, характеризується низкою провідних ознак: єдність – наявність інтеграційних якостей, тобто таких властивостей, якими не володіє жоден з елементів, що становлять систему; цілісність – наявність складових (елементів, компонентів, частин), із яких утворюється система; структурність – наявність певних зв'язків і відносин між частинами й елементами; функціональність – наявність інтегральної характеристики множини технологій загалом і її компонентів зокрема (Хоменко, 2014).

За своєю сукупністю інтеграційні зв'язки передбачають об'єднання навчальних предметів за фактами, поняттями, законами, теоріями та методами наук (змістові); за вміннями, навичками та розумовими операціями (операційні); за педагогічними методами і прийомами, що застосовуються (методичні) та за формами й способами організації навчально-виховного процесу (організаційні) (Чередниченко, 2004, с. 137-138).

З метою ефективного формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури нами розроблено інтеграційно-дослідницький комплекс навчальних дисциплін – ІДК, у якому використано три рівні інтеграції змісту навчального матеріалу: *внутрішньопредметний* – інтеграція понять, знань, умінь тощо всередині окремих навчальних дисциплін; *міжпредметний* – синтез фактів, понять, принципів з двох і більшої кількості дисциплін; *транспредметний* – синтез компонентів

основного аудиторного й позааудиторного змісту підготовки майбутнього фахівця фізичної культури (Талалуєва, 1995).

Для внутрішньопредметної інтеграції характерна спіральна структура на основі принципу концентричності: накопичення знань дослідницької спрямованості відбувається поступово, систематизація знань будується навколо певної проблеми, розширюючи й поглиблюючи її розуміння. При цьому в майбутніх фахівців з'являється цілісність сприйняття проблеми конкретного дослідження. Міжпредметна інтеграція складається з міжпредметних зв'язків, інтегрованих занять і блоків, інтегрованих курсів і програм, які містять змістові блоки дослідницького спрямування. Транспредметна інтеграція забезпечується вирішенням завдань цілісного навчального і виховного процесу у спеціально сконструйованому освітньому середовищі закладу вищої освіти, що готує вчителя фізичної культури (Талалуєва, 1995; Чередниченко, 2004, с. 144).

Як нами вже зазначено, методичні засади формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури передбачають певну послідовність таких етапів: початкового (мотиваційно-аналітичний), базового професійного (організаційно-діяльнісний), завершального (професійно-адаптивний); кожен із зазначених етапів містить можливість реалізації відповідних видів педагогічного супроводу процесу формування дослідницької компетентності.

Як було встановлено під час аналізу освітньо-професійних програм підготовки вчителя фізичної культури (підрозділ 1.3, додатки Б, Г), навчальні дисципліни можна класифікувати за ступенем спрямованості на формування дослідницької компетентності на 3 групи: *дисципліни першого рівня дослідницької активності (1 ДА-рівень)* (весь зміст спрямований на формування дослідницьких умінь, метою їх вивчення є підготовка майбутнього вчителя до науково-дослідної діяльності з перспективою подальшого навчання у аспірантурі); *дисципліни другого рівня дослідницької активності (2 ДА-рівень)* – мають високий відсоток (більше 25% годин)

навчальних тем лекцій, лабораторних чи/та практичних робіт, індивідуальної та самостійної роботи, які зорієнтовані на вдосконалення навичок дослідницької діяльності студента); *дисципліни третього рівня дослідницької активності (3 ДА-рівень)* (майже не розкривають питання дослідницької діяльності учителя фізичної культури, завдання самостійної та індивідуальної роботи носять вузько теоретичний характер, зміст дисципліни має низький рівень професійної орієнтації).

При розробці методичних засад формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури нами запропоновано інтеграційно-дослідницький комплекс навчальних дисциплін (ІДК), який дозволив на практиці раціонально використовувати інтеграційні зв'язки між дисциплінами як у межах одного циклу, так і між навчальними циклами підготовки вчителя фізичної культури на початковому (мотиваційно-аналітичному), базовому професійному (організаційно-діяльнісному) і завершальному (професійно-адаптивному) етапах (рис. 2.2).

В основі інтеграційно-дослідницького комплексу знаходиться центральний інтеграційно-дослідницький вектор (ЦДВ) – логічно вибудована послідовність змістових тем (інтеграційних вузлів – ІВ), які розкривають сутність дослідницької діяльності майбутнього учителя впродовж усього періоду та на двох освітніх рівнях підготовки в педагогічному закладі вищої освіти. На основі аналізу освітньо-професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури та вивчення досвіду такої підготовки нами виокремлено 14 таких інтеграційних вузлів.

ІВ-1 – «Поняття про методи наукових досліджень. Особливості дослідницької діяльності у галузі фізичного виховання і спорту». Загальна характеристика методів дослідження. Вимоги до вибору методів дослідження. Історія розвитку наукових досліджень. Правила наукової аргументації в дослідницькій діяльності. Специфічні риси науково-дослідної діяльності у фізичній культурі.

ІВ-2 – «Основи теорії вимірювань в діяльності вчителя фізичної культури». Метрологічне забезпечення в фізичній культурі і спорті. Методика вимірювання фізичних величин та одиниці вимірювання. Шкали вимірювання. Точність вимірювання, різновиди похибок.

ІВ-3 – «Теорії тестів у галузі фізичного виховання і спорту». Поняття про тести. Класифікація тестів: нормативно-орієнтовані та критеріально-орієнтовані тести. Вимоги до тестів та процедури тестування.

ІВ-4 – «Метрологічний контроль у діяльності учителя фізичної культури». Поняття про метрологічний контроль та спортивну метрологію. Значення метрологічного контролю в системі фізичного виховання. Управління тренувальною та змагальною діяльністю. Терміновий, відставлений та кумулятивний тренувальні ефекти. Поняття про психолого-педагогічний контроль у галузі фізичного виховання в спорті. Психодіагностика у фізичній культурі і спорті.

ІВ-5 – «Методи оцінки адаптації до тренувальних навантажень». Теорія адаптації у фізичному вихованні та спорті. Оцінка фізіологічних механізмів адаптації до навантажень за показниками серцево-судинної та дихальної системи. Оцінка енергетичних витрат під час тренування. Оцінка показників адаптації нервово-м'язової системи в процесі аеробних та анаеробних навантажень, підвищення алактатних та лактатних (гліколітичних) можливостей організму.

ІВ-6 – «Методи контролю за тренувальними і змагальними навантаженнями». Загальне поняття про навантаження: характер, величина, спрямованість, координаційна складність. Методи контролю за внутрішньою і зовнішньою стороною навантаження. Методи і форми самоконтролю функціональної підготовленості.

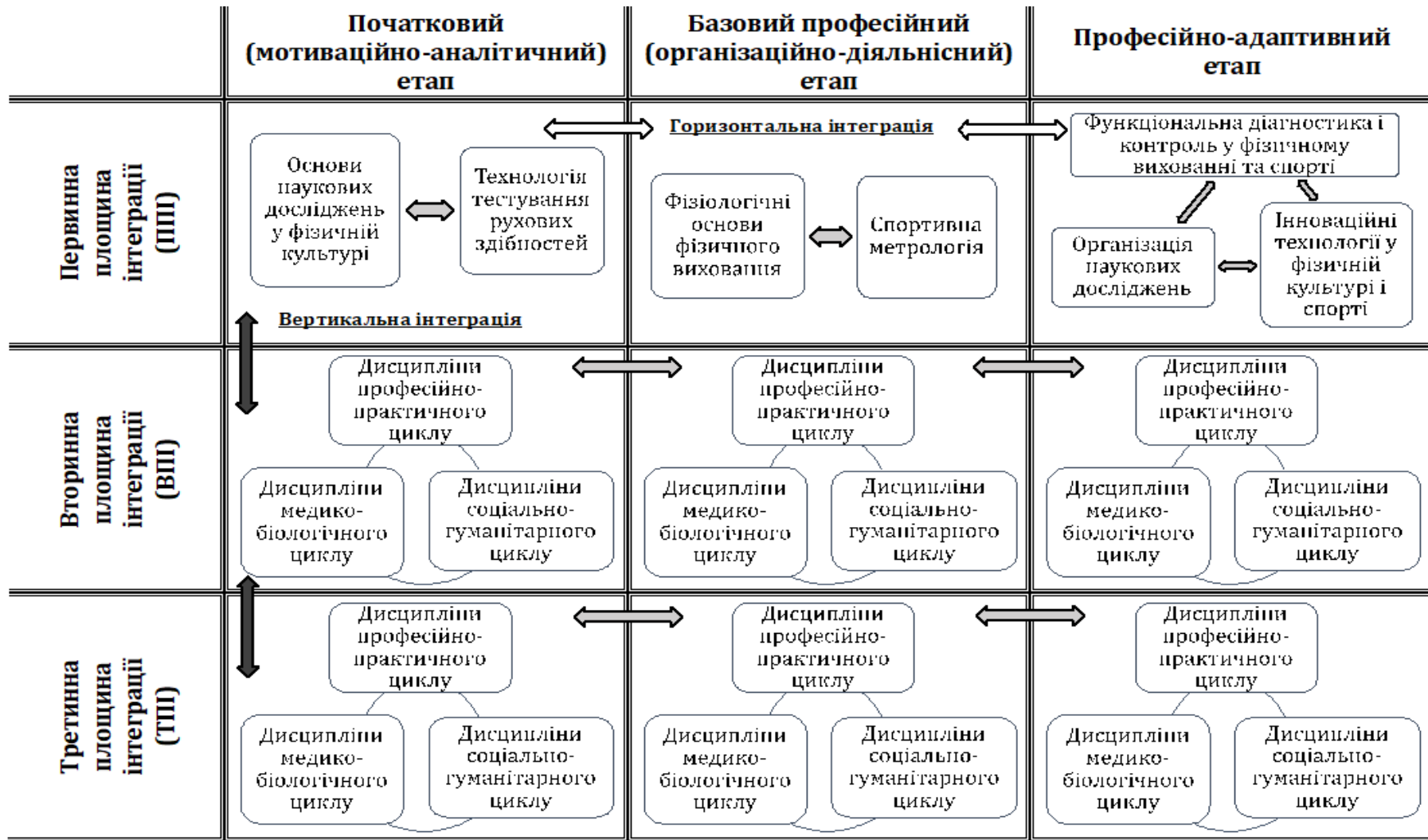

Рис. 2.2. Схема інтеграції та реалізації дослідницьких аспектів змісту підготовки майбутніх учителів культури

ІВ-7 – «Характеристика морфологічних методів дослідження у галузі фізичної культури і спорту». Поняття про антропометрію як метод морфологічного дослідження. Антропометричний інструментарій. Оцінка фізичного розвитку методом антропометричних індексів. Соматотип і конституція та їх врахування у фізичному вихованні і спорті.

ІВ-8 – «Методи контролю фізичної підготовленості та їх використання у діяльності вчителя фізичної культури». Поняття про фізичну підготовленість та вимоги до її контролю та обліку. Методика контролю за швидкісними якостями. Особливості дослідження динаміки силових якостей. Контроль за рівнем витривалості. Спритність та методи її вимірювання. Дослідження гнучкості як рухової якості. Особливості контролю за рівнем функціональної підготовленості.

ІВ-9 – «Використання інструментальних методів у системі дослідницької діяльності учителя фізичної культури». Поняття про інструментальні методи дослідження. Еволюція розвитку інструментальних методів у фізичній культурі та спорті. Використання сучасного інструментарію та обладнання у системі наукових досліджень.

ІВ-10 – «Основи наукових досліджень у системі спортивного відбору і орієнтації». Спортивний відбір як керована система педагогічного пошуку обдарованих дітей. Особливості спортивного відбору у обраному виді спорту. Прогнозування та виділення модельних характеристик спортсменів. Класифікація обдарованих дітей.

ІВ-11 – «Метод моделювання в системі фізичного виховання і спорту». Методологічні основи методу моделювання в процесі спортивної підготовки. Моделі змагальної діяльності в обраному виді спорту. Моделювання тренувальних занять. Алгоритмізовані навчальні програми. Морфо-функціональні моделі в фізичній культурі і спорті.

ІВ-12 – «Метод прогнозування в системі фізичного виховання і спорту». Загальна характеристика і класифікація методів прогнозування.

Метод моделювання. Метод експертних оцінок. Методи регресійного аналізу. Метод екстраполяції.

ІВ-13 – «Статистичні методи опрацювання результатів дослідницької діяльності». Основні поняття математичної статистики. Теоретичне та емпіричне розподілення результатів вимірювання. Варіаційні ряди та їх графічне представлення. Визначення середньостатистичних показників генеральної сукупності. Перевірка статистичних гіпотез. Кореляційний аналіз: Коефіцієнт кореляції Браве-Пірсона і ранговий коефіцієнт кореляції Спірмена. Регресивний, дисперсний, факторний аналіз.

ІВ-14 – «Методичні аспекти проведення наукових досліджень та оформлення їх результатів у галузі фізичної культури і спорту дослідження». Організація і проведення науково-дослідної роботи. Методика написання наукових статей і тез. Методика підготовки, написання, оформлення і захисту кваліфікаційної роботи.

Інтеграційно-дослідницький комплекс навчальних дисциплін включає три площини інтеграції – базова площина інтеграції (БП), вторинна площина інтеграції (ВП) і третинна площина інтеграції (ТП). Базова площина інтеграції реалізується на трьох етапах підготовки через комплекс дисциплін першого рівня дослідницької активності (1 ДА-рівень), які становлять ядра інтеграції (ЯІ). Так, на початковому (мотиваційно-аналітичному) етапі ІДК є двоядерним і представлений навчальними дисциплінами «Основи наукових досліджень у фізичній культурі» і «Технологія тестування рухових здібностей». На базовому професійному (організаційно-діяльнісному) етапі ІДК також є двоядерним і реалізується через зміст навчальних дисциплін «Фізіологічні основи фізичного виховання» і «Спортивна метрологія». На завершальному (професійно-адаптивному) етапі троядерний ІДК представлений інтегрованими дисциплінами узагальнювального типу: «Функціональна діагностика і контроль у фізичному вихованні та спорті», «Організація наукових досліджень», «Інноваційні технології у фізичній культурі і спорті».

Вторинна площина інтеграції (ВПІ) реалізується на трьох етапах підготовки через комплекс дисциплін другого рівня дослідницької активності (2 ДА-рівень), які на кожному з етапів підготовки розділені на три ЯІ: ЯІ дисциплін професійно-практичного циклу, ЯІ дисциплін медико-біологічного циклу і ЯІ соціально-гуманітарних дисциплін. ЯІ дисциплін професійно-практичного циклу в межах вторинної площини інтеграції на початковому (мотиваційно-аналітичному) етапі включає такі дисципліни як «Теорія і методика викладання легкої атлетики», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Теорія і методика викладання плавання», «Теорія і методика викладання рухливих ігор і забав», «Фізкультурно-спортивні споруди», «Вступ до спеціальності», «Теорія і методика викладання гімнастики», «Теорія і методика фізичного виховання». ЯІ дисциплін медико-біологічного циклу утворюють «Основи медичних знань», «Анатомія з основами спортивної морфології», «Біомеханіка», «Біохімія», «Фізіологія людини», «Гігієна шкільна та фізичного виховання». ЯІ соціально-гуманітарних дисциплін становить зміст дисциплін «Психологія» і «Педагогіка», в яких розкриваються загальнонаукові аспекти дослідницької діяльності фахівця.

ЯІ дисциплін професійно-практичного циклу в межах вторинної площини інтеграції на базовому професійному (організаційно-діяльнісному) етапі включає такі дисципліни як «Організація і методика масової фізичної культури», «Спортивно-педагогічне вдосконалення», «Теорія і методика викладання атлетизму». ЯІ дисциплін медико-біологічного циклу на цьому етапі утворюють дисципліни «Вікова фізіологія і валеологія» і «Біомеханіка». Ядро соціально-гуманітарних дисциплін становить зміст дисципліни «Інформаційні технології у професійній діяльності».

ЯІ дисциплін професійно-практичного циклу в межах вторинної площини інтеграції на професійно-адаптивному етапі включає такі дисципліни як «Методика фізичного виховання у вищій школі», «Адаптивне фізичне виховання», «Фізична рекреація різних груп населення», «Теорія і

методика спортивного тренування», «Теорія і методика спортивної підготовки в обраному виді спорту». ЯІ дисциплін медико-біологічного циклу на цьому етапі утворюють дисципліни «Медико-біологічні основи фізичного виховання і спорту», «Фізіологія фізичного виховання і спортивного тренування», «Екологічні та гігієнічні основи фізичного виховання і спорту», «Сучасні засоби комплексного оздоровлення». ЯІ соціально-гуманітарних дисциплін становить зміст дисциплін «Психологія вищої школи» і «Педагогіка вищої школи».

Третинна площина інтеграції (ТПІ) також реалізується на трьох етапах підготовки через комплекс дисциплін третього рівня дослідницької активності (3 ДА-рівень), які також на кожному з етапів підготовки розділені на 3 ЯІ. ЯІ дисциплін професійно-практичного циклу в межах третинної площини інтеграції на початковому (мотиваційно-аналітичному) етапі включає такі дисципліни як «Історія фізичної культури», «Педагогіка фізкультурно-спортивної діяльності» і «Загальна теорія спорту для всіх». ЯІ дисциплін медико-біологічного циклу на цьому етапі утворює «Фізіологія рухової активності». ЯІ соціально-гуманітарних дисциплін становить «Історія України», «Іноземна мова», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Цивільний захист і працевохоронна діяльність», в змісті яких питання дослідницької діяльності фахівця розкрито фрагментарно.

На базовому професійному (організаційно-діяльнісному) етапі ЯІ дисциплін професійно-практичного циклу в межах третинної площини інтеграції скомпоновано із дисциплін «Організація туристично-красознавчої роботи», «Олімпійський і професійний спорт», «Управління у сфері фізичної культури», «Ритміка і хореографія». ЯІ соціально-гуманітарних дисциплін становить дисципліна «Основи педагогічної майстерності».

На завершальному (професійно-адаптивному) етапі ЯІ дисциплін професійно-практичного циклу в межах третинної площини інтеграції представлено дисциплінами «Менеджмент і маркетинг у фізичній культурі і спорті», «Програмно-нормативні основи фізичного виховання і спорту»,

«Сучасні фітнес-технології», «Професійно-прикладна фізична підготовка». ЯІ дисциплін медико-біологічного циклу на цьому етапі утворює дисципліна «Психофізіологія професійної діяльності», а ЯІ соціально-гуманітарних дисциплін – «Іноземна мова у професійній діяльності» та «Цивільна безпека».

У межах однієї площини інтеграції через етапи підготовки працює так звана «горизонтальна інтеграція» (ГІ), яка враховує хронологію вивчення дисциплін природничо-наукового, соціально-гуманітарного та професійно-практичного циклів.

Взаємозв'язок між площинами інтеграції у межах одного етапу підготовки становить вертикальну інтеграцію (ВІ), яка дозволяє синхронізувати зміст навчальних дисциплін в межах одного циклу підготовки і між окремими циклами.

Крім площин інтеграції, які об'єднують навчальні дисципліни підготовки фахівця, виокремлено так звані реалізаційні блоки (РБ) – позадисциплінарні форми дослідницької роботи роботи студентів – майбутніх учителів фізичної культури.

Перший реалізаційний блок (РБ-1) – передбачає виконання науково-дослідних завдань під час проходження навчально-виробничої практики (4 семестр), написання тез регіональної конференції. Виконання завдань в цьому блоці є логічним завершенням початкового (мотиваційно-аналітичного) етапу підготовки фахівця.

Другий реалізаційний блок (РБ-2) – передбачає виконання курсової роботи, вирішення завдань виробничо-педагогічної практики, написання тез усеукраїнської конференції, участь у конкурсі студентських наукових робіт за галузями: «Основи здоров'я», «Фізичне виховання», «Фізична культура і спорт». Виконання науково-дослідних завдань в межах цього блоку є своєрідним завершенням базового професійного (організаційно-діяльнісного) етапу підготовки

Третій реалізаційний блок (РБ-3) – передбачає вирішення завдань виробничо-педагогічної практики в старшій та вищій школі, написання тез міжнародної конференції, участь у конкурсі студентських наукових робіт за галузями: «Основи здоров'я», «Фізичне виховання», «Фізична культура і спорт», виконання дослідного завдання в межах атестації з професійної підготовки. Виконання науково-дослідних завдань в межах цього блоку є підсумком завершального (професійно-адаптивного) етапу підготовки та результатом формування дослідницької компетентності фахівців.

Щодо знаннєвого компонента підготовки на першому, початковому (мотиваційно-аналітичному) етапі провідною в формуванні дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури є навчальна дисципліна *«Основи наукових досліджень у фізичній культурі»* включає 4 кредити ЄКТС, що становить 120 годин навчального часу, з яких 30 годин лекцій, 18 – практичних та 72 години самостійної роботи. Дисципліна вивчається у 4 семестрі на початковому (мотиваційно-аналітичному) етапі підготовки учителя фізичної культури. Метою вивчення навчальної дисципліни *«Основи наукових досліджень у фізичній культурі»* – розкриття закономірностей проведення наукових досліджень, методики проведення аналізу та обробки результатів, формування у студентів цілісної системи знань про науково-дослідну роботу, розвиток творчого мислення, формування вмінь і навичок самостійної розумової праці.

Змістовий модуль цієї дисципліни *«Теоретичні аспекти методології науково-дослідної роботи у фізичній культурі»* передбачає такі лекції: «Загальна характеристика наукових досліджень у сфері фізичної культури і спорту»; «Основи методології науково-дослідної роботи»; «Науково-дослідна робота студента в системі навчального процесу»; «Методи наукових досліджень у сфері фізичної культури і спорту»; а змістовий модуль дисципліни *«Практичні аспекти науково-дослідної роботи у фізичній культурі»* розглядається через вивчення тем: «Медико-біологічні методи дослідження у фізичній культурі та спорті», «Психологічні методи

дослідження у фізичній культурі та спорті», «Педагогічний контроль у системі фізичної культури і спорту», «Курсова, кваліфікаційна, дипломна роботи: написання, оформлення, захист» (Корносенко, 2018).

Також на цьому етапі вивчається дисципліна *«Технологія тестування рухових здібностей»*, яка включає 4 кредити ЄКТС, 120 годин навчального часу, з яких 18 годин відведено на лекції, 18 практичних робіт і 84 години самостійної роботи. Метою навчальної дисципліни є формування у студентів цілісної системи теоретичних і методичних знань, умінь і навичок контролю та оцінки розвитку рухових здібностей людини; розвиток професійного мислення та професійно-значущих особистісних якостей. Вивчення курсу передбачає зв'язок з такими дисциплінами як: «Теорія і методика фізичного виховання», «Спортивна метрологія», «Біомеханіка», «Фізіологічні основи фізичного виховання», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Теорія і методика викладання гімнастики». У структурі дисципліни виділено два змістових модулі: «Основи теорії тестів та методологія тестування» та «Метрологічні основи контролю розвитку рухових здібностей».

Змістовий модуль: «Основи теорії тестів та методологія тестування» передбачає вивчення таких тем: Тема 1. «Основи теорії тестів» (Основи теорії тестування рухових здібностей. Історичні відомості вчення про тести. Тестування у фізичному вихованні. Класифікація рухових тестів. Інформативність тестів. Шляхи підвищення надійності). Тема 2. «Методологія тестування» (Вибір тестів. Умови та частота проведення тестування. Педагогічна оцінка. Реєстрація результатів тестових вимірювань).

Змістовий модуль «Метрологічні основи контролю розвитку рухових здібностей» містить такі теми: Тема 3. «Тестування рухових здібностей в зарубіжних країнах: досвід і перспективи» (Європейська система тестування рухових здібностей. Загальні відомості про ЄВРОФІТ. Методика тестування рухових здібностей школярів. Антропометричні вимірювання. Міжнародні

тести фізичної підготовленості дітей та молоді). Тема 4. «Основи методики тестування розвитку рухових якостей людини» (Тестування координаційних здібностей. Здібність до оцінки та регуляції просторово-часових та динамічних параметрів рухів. Здібність до орієнтування у просторі. Здібність до збереження стійкості пози (рівноваги). Координованість рухів. Тестування силових здібностей. Контроль максимальної сили. Контроль швидкісної сили. Контроль силової витривалості та комплексне визначення силових здібностей. Тестування швидкісних здібностей. Визначення швидкості в цілісних рухових діях. Тестування елементарних форм прояву швидкості: рухова реакція; частота рухів; швидкість одиночного руху. Тестування гнучкості. Гоніометри. Контроль рухливості у кульшових суглобах. Контроль рухливості у суглобах хребетного стовпа. Контроль рухливості у плечових суглобах. Тестування витривалості. Поняття і структура здібності до витривалості людини. Контроль розвитку загальної витривалості та фізичної працездатності. Контроль розвитку специфічної витривалості. Контроль розвитку спеціальної витривалості. Тема 5. «Технології тестування рухових здібностей у діяльності учителя фізичної культури» (Рухові тести у шкільній програмі з фізичної культури. Поняття про сенситивні періоди розвитку рухових якостей. Тестування в системі спортивного відбору. Особливості тестування дітей із порушення рівня здоров'я) (Тараненко, 2018).

На базовому професійному (організаційно-діяльнісному) етапі ІДК також є двоядерним і реалізується через зміст навчальних дисциплін «Фізіологічні основи фізичного виховання» і «Спортивна метрологія».

Навчальна дисципліна «Фізіологічні основи фізичного виховання» відноситься до медико-біологічного циклу дисциплін підготовки майбутнього учителя фізичної культури, вона вивчається у 6 семестрі в обсязі 6 кредитів ЄКТС, що відповідно становить 180 годин навчального часу, з яких 60 годин відведено на аудиторну роботу (24 годин лекцій і 36 годин лабораторних робіт) і 120 годин самостійної роботи студентів.

Передумовами для вивчення навчальної дисципліни є матеріал дисциплін біохімія, фізіологія людини, теорія і методика фізичного виховання, спортивна медицина.

Мета навчальної дисципліни – сформувати знання про динаміку та характер взаємозв'язків різних систем організму під час виконання фізичного навантаження різного ступеня складності та оцінку функціонального стану організму людини у зв'язку із впливом оздоровчих та спортивних навантажень. У структурі дисципліни існують змістові модулі: «Загальна фізіологія фізичного виховання» і «Фізіологія рухової діяльності». *Змістовий модуль «Загальна фізіологія фізичного виховання» передбачає вивчення таких тем:* «Фізіологічні основи фізичного виховання – навчальна і наукова дисципліна»; «Адаптація до фізичних навантажень»; «Фізіологічна характеристика станів організму», «Фізіологічні основи втоми спортсмена», «Фізіологічна характеристика відновних процесів», «Фізіологічні основи тренування юних спортсменів», «Фізіологічні основи проведення занять з фізичної культури».

Змістовий модуль «Фізіологія рухової діяльності» розкривається через такі теми: «Фізіологічна класифікація і характеристика фізичних вправ», «Фізіологічні механізми і закономірності розвитку рухових навичок», «Фізіологічні механізми і закономірності розвитку рухових якостей», «Динаміка спортивної працездатності в особливих умовах навколишнього середовища. Фізіологічні основи спортивного тренування жінок», «Фізіологічні основи індивідуально-типологічних особливостей спортсменів і їх розвиток в онтогенезі», «Фізіологічні основи оздоровчої фізичної культури». Комплекс містить також 14 лабораторних робіт, пов'язаних за своїм змістом та адаптованих до загальної структури науково-дослідної діяльності фахівця (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Теми лабораторних занять з дисципліни «Фізіологічні основи фізичного виховання»

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Динаміка фізіологічного стану при спортивній діяльності	4
2.	Дослідження фізіологічних реакцій, що виникають при втомі	2
3.	Оцінка величини відновлення ЧСС після виконання комплексного навантаження	2
4.	Дослідження фізіологічних показників тренуваності	4
5.	Дослідження швидкості шляхом визначення частоти довільних рухів	2
6.	Фізіологічне обґрунтування вікових особливостей розвитку фізичних якостей школяра.	2
7.	Фізіологічне обґрунтування основних форм фізичної культури	4
8.	Дослідження поточного психофізіологічного стану учнів	2
9.	Планування тижневого комплексу відновних засобів у річному тренувальному циклі юних спортсменів	2
10.	Аналіз фізіологічних змін під час різних видів м'язової діяльності	2
11.	Функціональні особливості та можливості організму в різні вікові періоди	2
12.	Фізіологічні зміни в організмі при зміні навколишнього середовища	4
13.	Фізіологічні особливості функціонування організму жінки	2
14.	Фізіологічні особливості в організмі під час туристичних походів	2
	Разом	36

Індивідуальні завдання з дисципліни передбачають виконання дослідницького проекту з тем:

1. Порівняльна характеристика загальної фізичної працездатності дітей середнього і старшого шкільного віку, що займаються і не займаються спортом.
2. Характеристика показників зовнішнього дихання (ЧД, тимчасова затримка дихання) у стані спокою і після роботи різної потужності.
3. ЧСС і артеріальний тиск при різній потужності.

4. Фізіологічна характеристика передстартових станів по вираженій реакції ЧД і часу довільного затримки дихання у залежності від значення змагань.

5. Якість реакції серцево-судинної системи на фізичне навантаження (по пробі Руф'є) – визначається ЧСС і АТ.

6. Психофізіологічна діагностика у спортивному відборі.

7. Вплив індивідуальних біоритмів на працездатність спортсмена у вибраному виді спорту.

8. Втома при виконанні різних фізичних навантажень.

9. Розвиток м'язової сили у спортсменів різної спеціалізації.

10. Нестача рухової активності (гіпокінезія) і м'язових зусиль (гіподинамія), їх вплив на рухові і вегетативні функції (Квак, 2018).

Навчальна дисципліна «Спортивна метрологія» належить до нормативних дисциплін професійної підготовки, вивчається в сьомому семестрі, включає 4 кредити ЄКТС – 120 годин навчального часу. Мета дисципліни – ознайомлення з метрологічними основами комплексного контролю в фізичному вихованні та спорті, технологією і методикою реєстрації результатів вимірювань в тестах, вимірювань з оцінкою показників діяльності спортсмена в умовах змагань і тренувань, а також визначення рівня їх підготовленості.

Змістовий модуль 1. «Основи теорії комплексного контролю і математичні методи в фізичній культурі і спорті» містить такі теми: «Основи теорії спортивних вимірів», «Основи теорії спортивних тестів», «Основи теорії оцінок».

Змістовий модуль 2. «Техніка спортивно- педагогічних вимірювань і метрологічні основи комплексного контролю» передбачає вивчення тем: «Метрологічні основи контролю за фізичним станом людини у фізичній культурі і спорті», «Інструментальні методи контролю».

У структурі дисципліни «Спортивна метрологія» передбачено виконання творчих дослідницьких завдань:

1. Навести приклади тестів та оцінкові таблиці з Вашого виду спорту на визначення та оцінку фізичної (загальної та спеціальної) і технічної підготовленості (по два).

2. На прикладі свого виду спорту пояснити, що таке техніка й тактика та як здійснюється контроль за ними.

3. Провести дослідження за одним з тестів (на вибір) у своєму виді спорту, залучивши до нього не менше 10 осіб, дотримуючись умов правильного добору групи, та виконати завдання: · визначити основні характеристики варіаційного ряду, побудувати графік залежності варіанти від її густоти та зробити висновок щодо правильного добору групи, її однорідності й однотипності та подальшої участі у дослідженні; · визначити взаємозв'язок між двома досліджуваними величинами, самостійно обравши їх, зробити висновок щодо впливу однієї величини на іншу (за темою «Метод кореляційного аналізу»); визначити достовірність різниць між двома вимірюваними величинами, самостійно обравши їх, зробити висновок щодо причин достовірності та недостовірності різниць між ними (за темою «Вибірковий метод математичної статистики»).

4. Навести приклади тестів та оцінкові таблиці на визначення й оцінку рівня розвитку фізичних якостей, самостійно обравши вікову групу (на вибір по одному тесту на кожен фізичну якість).

5. На прикладі одного з видів спорту, який Ви вивчали у школі та в якому добре орієнтуєтесь, пояснити, що являє собою техніка й тактика та яким чином здійснюється контроль за ними.

6. Провести дослідження за одним із тестів (на вибір) з дошкільнятами, школярами, студентами (контингент для дослідження обрати самостійно), залучивши до нього не менше 10 осіб і дотримуючись умов правильного добору групи та виконати таке завдання: · визначити основні характеристики варіаційного ряду, побудувати графік залежності варіанти від її густоти та зробити висновок щодо правильного добору групи, її однорідності й однотипності та подальшої участі у дослідженні; визначити взаємозв'язок

між двома досліджуваними величинами, самостійно обравши їх, і зробити висновок щодо впливу однієї величини на іншу (за темою «Метод кореляційного аналізу»); · визначити достовірність різниць між двома вимірюваними величинами, самостійно обравши їх, зробити висновок щодо причин достовірності та недостовірності різниць між ними (за темою «Вибірковий метод математичної статистики») (Тараненко, 2018; Чередниченко, 2004).

На завершальному (професійно-адаптивному) етапі триядерний ІДК представлений інтегрованими дисциплінами узагальнювального типу: «Функціональна діагностика і контроль у фізичному вихованні та спорті», «Організація наукових досліджень», «Інноваційні технології у фізичній культурі і спорті».

Дисципліна «Інноваційні технології у фізичній культурі і спорті» належить до нормативних дисциплін підготовки фахівця вищої освіти за другим (магістерським) рівнем, вона включає 4 кредити ЕКТС, що становить 120 годин навчального часу. 16 годин навчального часу відведено на лекції, 24 години – на практичні заняття, 80 – на самостійну роботу. Метою викладання навчальної дисципліни «Інноваційні технології у фізичній культурі і спорті» є: формування у майбутніх учителів фізичної культури системи уявлень про сутність інноваційних технологій (педагогічних, медико-біологічних, інформаційних) та практичних умінь їх використання у професійній діяльності.

Навчальна дисципліна логічно і змістовно пов'язана з такими курсами, як «Педагогіка», «Основи педагогічної майстерності», «Методика виховної роботи», «Теорія і методика фізичного виховання», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Інформаційні технології та засоби навчання».

Досягнення очікуваних результатів відбувається шляхом вивчення двох змістових модулів: «Теоретичні основи використання інноваційних технологій фізичному вихованні» і «Сучасні інноваційні технології навчання і оздоровлення дітей та підлітків».

Змістовий модуль 1. «Теоретичні основи використання інноваційних технологій фізичному вихованні» включає в себе такі теми: «Сутність технологічного підходу до навчання і виховання», «Структура і динаміка інноваційних процесів», «Інноваційні технології у системі фізичного виховання». *Змістовий модуль 2. «Сучасні інноваційні технології навчання і оздоровлення дітей та підлітків»* вивчається в темах: «Методичні особливості використання інноваційних технологій у фізичному вихованні», «Упровадження інноваційних технологій у практику фізичного виховання дітей дошкільного віку», «Інноваційні практики у фізичному вихованні учнівської молоді».

Курс викладається у змішаному форматі. Практично всі цифрові інструменти, що розглядаються в курсі, є онлайн-засобами. Завдання до семінарських занять та самостійної роботи розташовані в хмарному середовищі Google Classroom і доступні за посиланням: <https://classroom.google.com>. Це означає, що на свій комп'ютер встановлювати додаткові програми не потрібно, проте необхідний доступ до Інтернету. Також студенти повинні мати обліковий запис поштового клієнта Gmail.com. (Даниско, 2018).

Навчальна дисципліна *«Організація наукових досліджень»* вивчається у 2 (10) семестрі підготовки фахівця другого (магістерського) рівня вищої освіти. Дисципліна є нормативною з циклу професійної підготовки. Аудиторна робота включає 18 годин лекцій і 12 годин семінарських, самостійна робота становить 60 годин. Мета вивчення навчальної дисципліни: розкриття закономірностей проведення наукових досліджень, методики проведення аналізу та обробки результатів, формування у студентів цілісної системи знань про науково-дослідну роботу, розвиток творчого мислення, формування вмінь і навичок самостійної розумової праці.

Змістовий модуль «Основи методології та організації наукових досліджень» передбачає вивчення таких ключових тем: «Наука й наукові

дослідження в сучасному світі», «Технологія наукових досліджень», «Робота над написанням наукових робіт».

Навчальна дисципліна *«Функціональна діагностика і контроль у сфері фізичного виховання і спорту»* відноситься до медико-біологічного циклу, є дисципліною за вибором студентів, вивчається у I (9) семестрі підготовки фахівця другого магістерського рівня. Вивчення дисципліни передбачає 90 годин навчального часу, що співвідноситься як 3 кредити ЄКТС; в структурі дисципліни 12 годин лекцій, 10 практичних, 8 лабораторних і 60 годин самостійної роботи. Мета курсу – ознайомити студентів із найсучаснішими методами діагностики функціональних станів організму людини та досліджень різних патологічних станів, навчити володіти техніками проведення цих досліджень. За допомогою, як лабораторних так й інструментальних методів обстеження навчити відслідковувати динаміку впливу реабілітаційних заходів та їх ефективність, правильно визначити адекватність об'єму та змісту методів для діагностики результативності відновлювальної терапії, узагальнювати та застосовувати весь клінічний досвід попередніх навчальних курсів зі спеціальності для адекватності оцінювання станів організму людини.

Змістовий модуль «Теоретичні аспекти функціональної діагностики у фізичній культурі та спорті» передбачає вивчення таких тем: «Функціональна діагностика як самостійна дисципліна», «Електрокардіографія як метод дослідження електричної активності серця», «Методи дослідження механічної активності серця: аускультация і фонографія», «Ехокардіографічне дослідження», «Рентгенологічні методи дослідження», «Ендоскопічні методи дослідження», «Ультразвукові методи дослідження», «Магнітно-резонансні методи дослідження», «Діагностика рівня індивідуального здоров'я», «Нетрадиційні методи діагностики».

Змістовий модуль «Методика функціональної діагностики вивченні фізіологічних систем організму» включає теми: «Функціональні проби серцево-судинної системи», «Дослідження судинної системи методами

сфігмографії та флебографії», «Артеріо- та коронарографія», «Реографічний метод дослідження судин внутрішніх органів і головного мозку», «Дослідження і оцінка функціонального стану нервової системи», «Функціональні методи дослідження респіраторної системи», «Дослідження опорно-рухового апарату», «Лабораторні методи дослідження рідких середовищ організму», «Дослідження типологічних особливостей вищої нервової діяльності та психічних процесів» (Хоменко, 2018).

Важливим моментом при вивченні дисциплін на завершальному (професійно-адаптивному) етапі є розмежування здійснюваної студентами діяльності на навчальну, навчально-професійну і квазіпрофесійну. При цьому для досягнення цілей формування особистості фахівця у вищій школі необхідно організувати таке навчання, яке забезпечує перехід (трансформацію) одного типу діяльності (пізнавальної) в інший (професійний) з відповідною зміною мотивів, цілей, дій, а також засобів, предметів і результатів. Перехідними формами активності студентів є лабораторно-практичні заняття, імітаційне моделювання, аналіз ситуацій, розігрування ролей тощо. Це становить зміст квазіпрофесійної діяльності студентів, на відміну від навчальної діяльності академічного типу (Ващенко, 2005, с. 124).

Отже, методична система формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури реалізується через інтеграційно-дослідницький комплекс навчальних дисциплін, який дозволив на практиці раціонально використовувати інтеграційні зв'язки між предметами як у межах одного циклу, так і між навчальними циклами підготовки учителя фізичної культури на початковому (мотиваційно-аналітичному), базовому професійному (організаційно-діяльнісному) і завершальному (професійно-адаптивному) етапах. Встановлено, що на початковому (мотиваційно-аналітичному) етапі ІДК є двоядерним і представлений навчальними дисциплінами «Основи наукових досліджень у фізичній культурі» і «Технологія тестування рухових здібностей». На базовому професійному

(організаційно-діяльнісному) етапі ІДК також є двоядерним і реалізується через зміст навчальних дисциплін «Фізіологічні основи фізичного виховання» і «Спортивна метрологія». На завершальному (професійно-адаптивному) етапі триядерний ІДК представлений інтегрованими дисциплінами узагальнювального типу: «Функціональна діагностика і контроль у фізичному вихованні та спорті», «Організація наукових досліджень», «Інноваційні технології у фізичній культурі і спорті».

Результатом упровадження методичної системи формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури має стати цілісне інтегроване дослідницьке знання, головними ознаками якого є: інтеграційна якість такого знання, відмінна від властивостей і якостей тих початкових знань, що його утворюють; мобільність складових інтеграційного знання і всього знання загалом як системної освіти; доцільність знання, його спрямованість на досягнення мети через суб'єкта – носія інтеграційного знання; підвищений рівень комунікативності інтеграційного знання; інтеграційне знання – інструмент розвитку (синтезованого бачення) явищ, об'єктів і процесів навколишньої дійсності.

2.3. Педагогічні умови, критерії та показники формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури

Під педагогічними умовами, необхідними для реалізації запропонованої моделі, розуміємо сукупність обставин і чинників, які істотно впливають на перебіг процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури та які свідомо сконструйовані й реалізовані у рамках наукової проблеми зі спрямуванням на ефективне формування дослідницької компетентності фахівців обраної спеціальності.

Ефективність комплексу педагогічних умов формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури залежить від того, наскільки вони є зрозумілими і оптимальними для застосування в процесі підготовки у педагогічному ЗВО.

Педагогічні умови формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури сформульовано в такому варіанті:

- спрямованість змісту фахових дисциплін підготовки майбутніх учителів фізичної культури на дослідницьку діяльність;
- створення у закладі вищої освіти науково-освітнього середовища, яке стимулює дослідницьку діяльність студента;
- поетапне залучення майбутніх учителів фізичної культури до дослідницької діяльності;
- здоров'язберігальна спрямованість дослідницької діяльності майбутніх учителів фізичної культури;
- реалізація системи міжпредметних та транспредметних зв'язків при вивченні професійних дисциплін у підготовці майбутніх учителів фізичної культури.

Охарактеризуємо першу педагогічну умову – *спрямованість змісту фахових дисциплін на дослідницьку діяльність майбутніх учителів фізичної культури*.

Зміст і структура дослідницької компетентності забезпечує взаємозалежність її засобів і форм відповідно до логіки й послідовності вивчення фахових дисциплін. Це зумовлює спадкоємність методів і форм від курсу до курсу, від кафедри до кафедри, від однієї дисципліни до іншої, поступове зростання обсягу і складності набутих студентами знань, умінь і навичок у процесі виконання ними дослідницької роботи.

Дослідницька спрямованість діяльності майбутніх учителів фізичної культури у межах навчального процесу має охоплювати всі форми навчальної роботи: написання рефератів з конкретної теми у процесі вивчення дисциплін соціально-гуманітарного циклу, медико-біологічних і професійно-практичних дисциплін, курсів спеціалізації та дисциплін за вибором; виконання лабораторних, практичних, семінарських та самостійних завдань, контрольних робіт, які містять елементи проблемного пошуку; виконання нетипових завдань дослідницького характеру під час

різних видів практики, індивідуальних завдань; підготовку і захист курсових і дипломних робіт, пов'язаних із проблематикою досліджень кафедр.

До прогностичних тенденцій розвитку професійно спрямованої науково-дослідної роботи майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах С. Єфремов відносить такі: посилення індивідуального спрямування навчальних планів і програм; поширення глибокої профілізації та спеціалізації змісту освіти; стимулювання студентів до творчої самостійної роботи; поширення в освітній практиці активних методів і засобів навчання та різновидів науково-дослідної роботи студентів; інтегрування навчальних видів робіт і виробничої практики студентів, створення для цього навчально-науково-виробничих комплексів, які б забезпечували використання здобутих знань у конкретній виробничій і науково-дослідній діяльності; удосконалення безперервної професійної освіти (Єфремов, 2010).

Умову створення у закладі вищої освіти науково-освітнього професійного середовища, яке стимулює дослідницьку діяльність студента, розглядаємо як наступну організаційно-педагогічну обставину ефективної реалізації пропонованої моделі, оскільки середовище педагогічного ЗВО розуміємо як сукупність умов, у яких здійснюється життєдіяльність суб'єктів освітнього простору, як освітнє середовище, яке має певні характеристики:

- є системним об'єктом, спрямованим на самореалізацію особистості в процесі навчання і виховання;
- є комплексним засобом навчання і виховання майбутнього фахівця;
- спрямоване на координацію взаємодій між студентами, викладачами та інформаційно-комунікаційними технологіями;
- є чинником формування динамічної системи ціннісних орієнтацій особистості;
- представлене спектром локальних середовищ різної якості (Вінник, 2016).

Процес формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури здійснюється з використанням таких засобів науково-освітнього професійного середовища педагогічного закладу вищої освіти:

– *засоби організації дослідницької діяльності студентів* (семінарські, лабораторні, практичні заняття, студентські гуртки та проблемні групи, педагогічна практика, студентські конференції, індивідуальна робота зі студентами);

– *засоби діяльності* (авторські дослідницькі завдання, ситуаційні завдання, педагогічні ситуації);

– *засоби управління діяльністю студентів* (дотримання чітко визначених етапів формування дослідницької компетентності).

Педагогічну умову *«Поетапне залучення майбутніх учителів фізичної культури до дослідницької діяльності»* зорієнтовано на те, що процес формування дослідницької компетентності фахівців у системі вищої освіти проходить у три етапи: початковий (мотиваційно-аналітичний), базовий професійний (організаційно-діяльнісний) і заваршальний (професійно-адаптивний); на кожному з указаних етапів діяльність викладачів і студентів зумовлюється метою, змістом діяльності, очікуваним результатом від провадження моделі формування дослідницької компетентності студентів. На кожному з етапів відібрано базові навчальні дисципліни, визначено хронологію їх вивчення відповідно до завдань дослідницької діяльності, розроблено координаційно-інтеграційну сітку формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

З метою набуття практичного досвіду самостійного вирішення професійних завдань запропоновано форми участі майбутніх учителів фізичної культури в науково-дослідній роботі, що передбачає вирішення таких завдань: залучення студентів до самостійного дослідницького пошуку (збір первинної або вторинної інформації, виконання організаційних та індивідуальних завдань, розв'язання творчих проблем, підготовка проєктів тощо); інформаційна підтримка з боку викладача та інших учасників процесу

(підготовка інформаційних повідомлень, участь у студентських наукових конференціях, надання алгоритмів вирішення дослідницьких вправ, застосування методу «мозкової атаки» тощо); сприяння самостійності майбутніх учителів у прийнятті щодо вибору видів і форм досліджень.

Здоров'язберігальна спрямованість дослідницької діяльності майбутнього учителя фізичної культури як організаційно-педагогічна умова формування дослідницької компетентності базується на інтеграції знань і досвіду та виявляється в здатності й готовності до збереження здоров'я в освітньому середовищі педагогічного закладу вищої освіти; при цьому дослідницьку діяльність спрямовано на усвідомлення важливості здоров'я, здорового способу життя для всієї життєдіяльності особистості, особливо – для майбутніх учнів.

Основою здоров'язберігальної спрямованості дослідницької діяльності майбутніх учителів фізичної культури є їхня обізнаність у галузі дидактики, теорії виховання, психології, зокрема, знання сутності, змісту та структури освітніх процесів, сучасних технологій навчання, вікових та індивідуальних особливостей учнів; володіння вміннями моделювання, оцінювання та корекції навчального процесу, організації позаурочної та позашкільної роботи учнів, формування учнівських колективів та особливостей керівництва ними; здатність до вироблення індивідуального стилю педагогічної поведінки (Барна, 2006).

Відповідно до складників здоров'я, реалізацію завдань дослідження кожного з них становлять: 1) з'ясування стану сформованості навичок, що сприяють розвиткові фізичної складової здоров'я (навички раціонального харчування, рухової активності, санітарно-гігієнічний режим праці та відпочинку); 2) дослідження життєвих навичок, що сприяють формуванню й удосконаленню соціальної складової здоров'я (навички ефективного спілкування, співчуття, розв'язування конфліктів, поведінки в умовах тиску, погроз, дискримінації, спільної діяльності та співробітництва); 3) вивчення наявності навичок, що сприяють підвищенню рівня духовної та психічної

складових здоров'я (самоусвідомлення та самооцінка, аналіз проблем і прийняття рішень, визначення життєвих цілей та програм, самоконтролю, мотивація успіху та тренування волі) (Вербицький, 1987).

Реалізація системи міжпредметних та транспредметних зв'язків при вивченні професійних дисциплін в підготовці майбутнього учителя фізичної культури як педагогічна умова передбачає застосування розробленої інтеграційно-дослідницької координаційної сітки та встановлення міждисциплінарних взаємозв'язків, що сприятиме ефективному формуванню дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури. На підставі аналізу освітньо-професійних програм та програм окремих фахових дисциплін зроблено висновок, що їх зміст подеколи повторюється, окремі питання дублюються, часто не дотримується логіка хронологія викладання дисциплін та окремих змістових модулів.

Зміст дисциплін соціально-гуманітарного, медикл-біологічного та професійно-практичного циклів проаналізовано, систематизовано та вдосконалено за допомогою навчальних завдань різних форм та ступенів складності (складання порівняльних таблиць, схем, тестових завдань за матеріалами лекції, підготовка доповідей, есе, рекомендацій з актуальних проблем практичної діяльності тощо).

Реалізація пропонованих педагогічних умов можлива при виборі інструментарію, до якого входять відповідні засоби, методи і форми навчального процесу та позааудиторної науково-дослідницької діяльності.

Сформоване особистісне утворення «дослідницька компетентність учителя фізичної культури» зумовлює подальший розвиток особистості фахівця у трьох важливих напрямках.

Здоров'язберігальний напрям розвитку особистості свідчить про сформованість норм здорового способу життя та реалізації їх в умовах навчально-тренувальної роботи вчителя фізичної культури. Принципи здоров'яцентризму і усвідомлення своєї причетності до вирішення проблем

здоров'я нації мають стати провідним вектором подальшої педагогічної діяльності майбутнього вчителя і передаватись поколінням учнів.

Творчо-науковий напрям розвитку особистості полягає у творчому підході до вирішення різноманітних проблем і питань як прикладного, так і фундаментального характеру, активній життєвій позиції, здатності до дослідницької діяльності впродовж життя.

Соціально-професійний напрям розвитку особистості пов'язаний з соціальним простором, який оточує і буде оточувати майбутнього вчителя фізичної культури, здатністю його знайти своє місце у соціумі згідно власних професійних якостей, бути задіяним у всіх сферах соціального простору: суспільстві, державних установах, сімейних відносинах.

Виділення сукупності закономірних, функціонально пов'язаних педагогічних умов, що становлять певну цілісну систему, дозволило забезпечити можливість більш чітко представити цілеспрямований процес формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури. Компоненти запропонованої нами моделі розкривають внутрішню організацію процесу формування компетентності (мету, завдання, зміст основних ідей, організаційних форм і методів), а педагогічні умови відповідають за постійне відтворення взаємодії між елементами цього процесу.

Важливим етапом забезпечення ефективності розробленої моделі є визначення релевантності та якості критеріїв, за якими оцінюється дослідницька компетентність майбутніх учителів фізичної культури. Релевантність передбачає вибір таких об'єктивних критеріїв, які відображають і репрезентують зміст дослідницької компетентності та динаміку її розвитку за визначеними показниками і рівнями сформованості.

Як провідні принципи оцінювання рівня сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури виділяємо: значущість (лише найбільш значущі та суттєві результати навчання та діяльності мають підлягати оцінюванню); адекватність (оцінка має відповідати меті та

результатам підготовки, оцінювання має відбуватися динамічно); об'єктивність (досягається добором адекватних ознак оцінки); інтегрованість (оцінювання має інтегруватися у процес навчання, стати його невід'ємним складником); відкритість (оцінювання має бути неприхованим, його критерії та стратегія мають бути відомі заздалегідь); зрозумілість (форми оцінювання, мета та процес оцінювання мають бути простими, доступними та зручними у використанні) (Токарчук, 2017).

Термін «критерій» у педагогічній енциклопедії визначається як провідна ознака, на основі якої здійснюється оцінка чого-небудь; умовно прийнята міра, що дозволяє здійснити вимірювання об'єкта і на підставі цього дати йому оцінку (Рапацевич, 2005). Учені виділяють такі класифікаційні блоки критеріїв: об'єктивні та суб'єктивні; результативні та процесуальні; нормативні та індивідуально-варіативні; наявного та прогностичного рівнів; професійного навчання і творчості; соціальної активності та професійної придатності; якісні та кількісні (Маркова, 1995). Водночас А. Семенова проводить таку класифікацію критеріїв: інтегральні критерії як оцінка загального стану явища або процесу; часткові критерії як оцінка складників явища або процесу; одиночні критерії як оцінка окремих сторін, складників явища або процесу (Семенова, 2009).

При виокремленні критеріїв дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури вважаємо за необхідне дотримуватися принципу наступності, взаємного логічного зв'язку та врахування загальнопедагогічних принципів формування професійної компетентності фахівця.

Кожен критерій складається із сукупності певних показників, які розкривають та уточнюють його значення і мають бути оціненими. Погоджуємося з думкою С. Кравченка про те, що між показником та критерієм існує тісний зв'язок – якість показника залежить від того, наскільки він об'єктивно та повно характеризує прийнятий критерій і, навпаки, правильний вибір показників зумовлений науково обґрунтованим вибором критерію (Кравченко, 2018).

Аналіз комплексу наукових праць дозволив встановити, що термін «показник» ученими розглядається як:

- якісна та кількісна характеристика, що визначає різні стани та рівні критерію (Зеєр, 2004);
- змінна величина, що набуває різних значень при визначенні об'єкта педагогічної діагностики (Гапончук, 1990);
- величина або якість критерію, який змінюється (Коджаспірова, 2005);
- кількісна характеристика, завдяки якій можна зробити висновок про розвиток або хід чого-небудь (Лук'янова, 2010);
- прояв, конкретне вираження критерію на певних етапах формування (Кравченко, 2018).

Ми виходимо із припущення, що критерії, на основі яких оцінюється ефективність формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури, мають об'єктивно відображати: основні закономірності формування фахових компетентностей, існуючі взаємозв'язки в розробленій моделі, загальну логіку процесу наукового пошуку.

З урахуванням наукових положень низки праць нами визначено основні вимоги до встановлення й обґрунтування критеріїв сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури: критерії мають відображати основні закономірності функціонування і розвитку процесу професійної підготовки вчителя; критерії мають відображати основні закономірності процесу формування та розвитку особистості вчителя фізичної культури; критерії повинні позитивно впливати на встановлення взаємозв'язку між усіма складниками навчально-тренувального процесу у закладі вищої освіти; критерії характеризуються окремими показниками, за динамікою яких можна робити висновок про ступінь вираженості конкретного критерію; критерії відображають просторову та часову динаміку розвитку дослідницької компетентності, а кількісні та якісні показники сформованості дослідницької компетентності мають оцінюватися в комплексі (Коростіль, 2009; Загузов, 1993).

У межах дослідження та на підставі обґрунтованих компонентів дослідницької компетентності виокремлено такі об'єктивні критерії сформованості цієї компетентності майбутніх учителів фізичної культури: ціннісно-мотиваційний (розуміння цінності дослідницької діяльності для майбутнього професійного становлення; готовність до прояву дослідницької компетентності); когнітивно-методичний (знання медико-біологічних закономірностей функціонування організму; володіння знаннями змісту дослідницької компетентності; досвід використання дослідницьких методик та технологій); інформаційно-комунікативний (вміння отримувати інформацію із альтернативних джерел, критично оцінювати її та застосовувати у дослідженні; здатність передавати інформацію отриману в процесі дослідження), професійно-рефлексивний (досвід прояву дослідницької компетентності в стандартних і нестандартних умовах; реалізація змісту компетентності в професійній діяльності) (табл. 2.1).

Залежно від прояву обраних для оцінки показників зазначених критеріїв у майбутнього учителя фізичної культури ми можемо стверджувати про сформованість певного рівня дослідницької компетентності в цілому.

Ціннісно-мотиваційний критерій відображає готовність майбутнього вчителя фізичної культури до пізнавальної діяльності (допитливість, бажання відкривати нові знання), дослідницької мотивації (прагнення освоювати професію вчителя й отримувати результати своєї праці), а також мотивацію досягнення (бажання покращувати свою діяльність, прагнення до успіху). На підставі цього, до показників мотиваційного критерію віднесено готовність до дослідницької діяльності, ступінь розвитку дослідницької мотивації та мотивації досягнення.

Когнітивно-методичний критерій передбачає застосування на практиці дослідницьких знань соціально-гуманітарного, медико-біологічного та професійно-практичного спрямування в їх інтеграційній цілісності; володіння методиками дослідження функціональних показників та технологіями організації дослідницької діяльності.

Інформаційно-комунікативний критерій виявляє готовність до отримання достовірної інформації з альтернативних джерел та використання інформаційних технологій у дослідницькій діяльності, уміння майбутнього учителя фізичної культури створити сприятливу атмосферу, в якій відбувається комунікація між учасниками педагогічного процесу. До показників цього критерію віднесено здатність інтеграції дослідницького знання та знання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, вміння застосовувати сучасні комп'ютерні програми для проведення дослідницької діяльності в галузі фізичної культури та здоров'язбереження.

Професійно-рефлексивний критерій є засобом оцінки уміння аналізувати використану систему знань і уточнювати їх, здатності розуміти особливості, переваги і недоліки сформованої дослідницької компетентності. До показників цього критерію віднесено спроможність оцінювання своєї діяльності, вміння помічати свої помилки і прагнути їх виправлення, задоволення потреби в професійному та особистісному зростанні.

Для оцінки певного критерію і дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури загалом пропонуємо застосовувати логічні рівні сформованості компетентності: низький, середній, високий.

Отже, ціннісно-мотиваційний критерій сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури відображає систему цінностей, потреб і мотивів дослідницької діяльності; когнітивно-методичний критерій – систему методологічних, професійних, міждисциплінарних наукових знань дослідницької діяльності, передбачає володіння вміннями добирати адекватні меті та завданням методи дослідження й обробки даних, аналізувати наукові факти, обговорювати та інтерпретувати результати дослідження, впроваджувати їх у практику;

Таблиця 2.1

Об'єктивні критерії, показники та рівні сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури

Критерій	Показники	Рівні сформованості		
		Низький	Середній	Високий
Цінісно-мотиваційний	готовність до дослідницької діяльності	Відсутність стійкого інтересу до розвитку дослідницьких умінь, здійснення дослідницької діяльності, відсутність мотивації досягнення	Розуміння важливості розвитку дослідницьких умінь, належний стан дослідницької мотивації, розвинений ступінь мотивації досягнення	Усвідомлення готовності до дослідницької діяльності як внутрішня потреба розвитку особистості фахівця; ступінь мотивації досягнення розвинений на рівні професійного самоусвідомлення
	ступінь дослідницької мотивації			
	ступінь мотивації досягнення			
Когнітивно-методичний	система дослідницьких знань соціально-гуманітарного, медико-біологічного та професійно-практичного спрямування	Знання з соціально-гуманітарних, медико-біологічних і професійно-практичних дисциплін мають безсистемний характер і неорієнтовані на дослідницьку діяльність.	Знання з соціально-гуманітарних, медико-біологічних і професійно-практичних дисциплін структуровані і частково спрямовані на дослідницьку діяльність; відсутній зв'язок із практикою майбутньої професійної діяльності	Знання мають системний характер, чітко структуровані, спрямовані на дослідницьку діяльність майбутнього фахівця. Сформована функціональна міжпредметна система дослідницького знання.
	володіння методиками дослідження функціональних показників та технологіями організації дослідницької діяльності			

Продовження таблиці 2.1

Інформаційно-комунікативний	здатність до інтеграції дослідницького знання та інформаційних технологій	Репродуктивне відтворює узагальнених дослідницьких умінь; усвідомлення можливості використання ІКТ в дослідницькій діяльності; має ситуативні навички праці з ресурсами-пошукачами та бібліографічними джерелами; наявність	Робота з отриманими в результаті дослідження даними у різних паперових і електронних джерелах та в різних формах їх представлення; самостійне проектування дослідницьких процесів, уміле перенесення своїх знань, умінь та навичок у нові ситуації; навички оволодіння новими інформаційними технологіями; фрагментарне використання спеціалізованого програмного забезпечення; певний досвід дослідницької роботи та уміння передавати отримані в результаті дослідження дані.	Увпевнене використання пошукових систем для пошуку необхідних даних; створення власних програмних засобів та продуктів; використовуючи спеціалізоване програмне забезпечення, уміння розробляти супровідну документацію. Володіння системними навичками та досвідом передачі інформації науково-дослідного характеру.
	рівень володіння комп'ютерними технологіями для здійснення дослідницької діяльності	труднощів з визначенням наукового апарату дослідження в проектуванні та проведенні дослідження; розрахунок на допомогу зовні; відсутність здатності ретранслювати отримані дослідницьким шляхом результати.		
	рівень використання технічних засобів збору та обробки інформації, зв'язків і комунікацій			
	вміння передавати інформацію отриману в процесі дослідження			

Продовження таблиці 2.1

Професійно-рефлексивний	здатність до оцінювання своєї діяльності	Відсутність розуміння важливості дослідницької діяльності у професійному становленні фахівця.	Несистемне усвідомлення важливості дослідницької діяльності, уміння аналізувати власний досвід і оцінювати результати, уміння виправляти можливі помилки. Майбутній фахівець здійснює самооцінку, самоаналіз власної дослідницької діяльності, але не здатен вносити об'єктивні корективи та прогнозувати динаміку.	Сформоване стійке усвідомлення важливості дослідницької діяльності, уміння аналізувати власний досвід і оцінювати результати, уміння виправляти можливі помилки.
	вміння помічати власні помилки і прагнення їх виправити	Студент не здатен об'єктивно оцінювати результати дослідницької діяльності, помічати помилки і недоліки, слабкий розвиток самоконтролю,	Дослідницька діяльність використовується для задоволення потреби в професійному та особистісному зростанні.	Студент уміє прогнозувати можливі ускладнення під час знаходження рішення до поставленого завдання; займається самоосвітою та самовдосконаленням;
	задоволення потреби в професійному та особистісному зростанні	самооцінки, прагнення до самовдосконалення та професійного становлення.		відповідає за наслідки власних досліджень; використовує особистий досвід та впевнено надає допомогу іншим
	здатність до самоаналізу, саморегуляції, саморозвитку та самовдосконалення			

інформаційно-комунікативний – передбачає володіння методами збирання даних відповідно до гіпотез, створення масивів емпіричних даних, опрацювання різноманітних інформаційних джерел тощо; вміння працювати з респондентами; співпрацювати з колегами по дослідницькій діяльності; професійно-рефлексивний – відображає вміння щодо усвідомлення й оцінювання процесу та результату власної дослідницької діяльності; здатність до саморегуляції, саморозвитку та самовдосконалення. Рівнями вираження показників обрано високий, середній та низький ступені логічного порівняння.

Висновки до другого розділу

У розділі охарактеризовано структурно-функціональну модель формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у єдності концептуально-цільового, операційно-діяльнісного і контрольного-коригувального блоків; обґрунтовано науково-методичні засади формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у педагогічному ЗВО та педагогічні умови й критеріальну базу такого формування.

Аналіз психолого-педагогічної літератури та аспектів досвіду реалізації подібних проблем засвідчив, що дослідницька компетентність майбутніх учителів фізичної культури є одним із ключових фахової компетентності, дозволяє особистості ефективно й неперервно вдосконалюватися у професії, але водночас її формування потребує інноваційних моделей і технологій педагогічної підготовки. У дисертації використано метод моделювання як засіб наукового дослідження і розглянуто модель формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури як штучно створений об'єкт у вигляді структурно-функціональної схеми, яка у спрощеному вигляді відображає предмет дослідження; як система взаємопов'язаних компонентів, що володіють властивостями – цілісністю, відкритістю, гнучкістю, динамічністю, керованістю, здатністю до саморозвитку. Структурність моделі полягає у виділенні елементів системи та зв'язків між ними, у цілісному усвідомленні складників дослідницької компетентності: мотиваційно-ціннісного, когнітивного (знаннєвий), діяльнісного, рефлексивно-особистісного;

функціональність актуалізується через спрямованість її компонентів на досягнення визначеної мети та наступну реалізацію в практиці професійної підготовки фахівця.

Складниками моделі є: пріоритетні цілі, зорієнтовані на досягнення високого рівня сформованості компетентності; специфічні принципи; зміст, спрямований на засвоєння компонентів досліджуваної компетентності; методи та форми, засоби; результат, який характеризує досягнуті зміни відповідно до поставленої мети. Модель відображає педагогічний процес поетапної підготовки учителя фізичної культури.

Методологічну основу моделі становлять наукові підходи, на яких ґрунтується системне дослідження проблеми розвитку дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури – системний, діяльнісний, компетентнісний, інтеграційний, технологічний. Системний підхід дозволяє розглядати процес формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури з точки зору його структури, змісту, функцій, сукупності методів, системних зв'язків, можливості трансформувати педагогічні вміння викладача в компетентну практичну діяльність студентів. Діяльнісний підхід реалізується через такі чинники: використання активних прийомів та методів навчання; розвиток умінь, необхідних для самостійної дослідницької діяльності; здійснення рефлексивного навчання студентів викладачами, що передбачає аналіз результатів спільної продуктивної діяльності. Інтеграційний та компетентнісний підходи відображають інтегральний характер розвитку дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури, у якому відбувається взаємопроникнення елементів професійних знань, умінь і навичок, загальної культури особистості, досвіду діяльності, що конкретизується в готовності майбутнього фахівця до ефективного вирішення дослідницьких завдань. Технологічний підхід передбачає розробку комплексу методик, засобів, необхідних для формування дослідницької компетентності студентів, використання інноваційних технологій навчання, що забезпечують розкриття творчих здібностей майбутніх учителів у процесі навчально-професійної та науково-дослідницької діяльності.

До дидактичних принципів моделі віднесено: принцип фундаменталізації, системності, науковості, доступності, варіативності та модульності, організації дослідницького середовища, етапності формування дослідницької компетентності, розвитку індивідуальності кожного студента, інтерактивності.

Концептуально-цільовий блок моделі забезпечує створення підґрунтя для виникнення в майбутніх учителів фізичної культури ціннісних орієнтацій та мотивів щодо дослідницької діяльності, потреби в систематичному оновленні й збагаченні професійних знань; до нього входить визначена мета моделі – сформуванати дослідницьку компетентність майбутніх учителів фізичної культури.

Операційно-змістовий блок моделі передбачає формування в студентів досвіду дослідницької діяльності через набуття відповідних знань, які апробуються в діяльності і стають власним надбанням кожного майбутнього вчителя фізичної культури; містить сукупність чинників, технологій, форм, методів формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури: продуктивних (когнітивні – спостереження, порівнянь, гіпотез, аналогій, конструювання тощо; креативні – мозкового штурму, проблемний, евристичний, різнонаукового бачення тощо), контролю і рефлексії; завдання і вправи, що потребують чіткого планування дій, підвищують пріоритет творчих форм роботи, спрямовані на пошук нової інформації.

Основними видами організації науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів фізичної культури визначено роботу в рамках навчального процесу (обов'язкова для всіх студентів) та поза ним; до першого виду віднесено такі форми організації, як лекції, семінари, практичні та лабораторні роботи, спецкурси (наприклад, «Основи наукових досліджень»), виробничу практику, виконання курсових та дипломних проєктів, тощо; до другого – самостійну роботу, роботу в науково-дослідних структурах ЗВО, участь у науково-дослідних проєктах на замовлення, роботу в наукових проблемних гуртках, наукових школах, участь у наукових конференціях і конкурсах наукових робіт, публікацію тез наукових доповідей та статей тощо.

У цьому блоці моделі відображено процес формування дослідницької компетентності, який складається з етапів: початковий (мотиваційно-аналітичний), базовий професійний (організаційно-діяльнісний), заключний (професійно-адаптивний) етапи.

Метою, *аналітико-коригувального блоку* моделі визначено формування у студентів дослідницьких умінь та здійснення й рефлексії самоосвітніх дій у формі самоосвіти. Блок виконує оцінну й корегувальну функції: оцінку рівня сформованості дослідницької компетентності, її відповідність планованому результату засобами критеріїв (ціннісно-мотиваційний, когнітивно-методичний, інформаційно-комунікативний, професійно-рефлексивний), відповідних показників та логічних рівнів (низький, середній, високий) сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури; корегувальні дії в ході цілеспрямованого впливу на динаміку формування дослідницької компетентності, надання викладачами своєчасної консультативної підтримки кожному майбутньому вчителю фізичної культури. Система діагностувально-коригувального забезпечення передбачає анкетування, тестування, спостереження, методики самооцінки та виявлення ставлення до дослідницької діяльності, вивчення та аналіз продуктів цієї діяльності; кординування всіх видів взаємодії між викладачами та студентами з поступовим переходом від інструктивно-виконавської до рекомендувально-евристичної діяльності учасників процесу підготовки.

Важливою ідеєю моделі визначено готовність викладачів до реалізації компетентнісного підходу на рівні кожної навчальної дисципліни й основних форм роботи, оскільки дослідницька компетентність формується впродовж усього терміну підготовки в змісті дисциплін соціально-гуманітарного, медико-біологічного і професійного циклів підготовки на засадах трансдисциплінарності. Це виявляється на рівні класифікації і систематизації знань з різних дисциплін, виокремлення ключових із них, які мають фундаментальне значення, а також у тісному зв'язку з особистісним досвідом кожного студента. У моделі представлено інтеграційно-дослідницький комплекс навчальних дисциплін (ІДК), у якому використано три рівні

інтеграції змісту навчального матеріалу: *внутрішньопредметний* – інтеграція понять, знань, умінь тощо всередині окремих навчальних дисциплін; *міжпредметний* – синтез фактів, понять, принципів з двох і більшої кількості дисциплін; *транспредметний* – синтез компонентів основного аудиторного й позааудиторного змісту підготовки майбутнього фахівця фізичної культури.

Методична система формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури реалізується через інтеграційно-дослідницький комплекс (ІДК) навчальних дисциплін, який дозволить на практиці раціонально використовувати інтеграційні зв'язки між предметами як у межах одного циклу, так і між навчальними циклами підготовки вчителя фізичної культури на всіх етапах: початковому (мотиваційно-аналітичному) етапі ІДК є двоядерним і представлений навчальними дисциплінами «Основи наукових досліджень у фізичній культурі» і «Технологія тестування рухових здібностей»; на базовому професійному (організаційно-діяльнісному) – ІДК також є двоядерним і реалізується через зміст навчальних дисциплін «Фізіологічні основи фізичного виховання» і «Спортивна метрологія»; на завершальному (професійно-адаптивному) – триядерний ІДК представлений інтегрованими дисциплінами узагальнювального типу: «Функціональна діагностика і контроль у фізичному вихованні та спорті», «Організація наукових досліджень», «Інноваційні технології у фізичній культурі і спорті».

Методичні засади такого бачення реалізовано у виокремленні 14-ти інтеграційних вузлів (ІВ) змісту та діяльності: ІВ-1 «Поняття про методи наукових досліджень. Особливості дослідницької діяльності у галузі фізичного виховання і спорту»; ІВ-2 «Основи теорії вимірювань в діяльності вчителя фізичної культури»; ІВ-3 «Теорії тестів у галузі фізичного виховання і спорту»; ІВ-4 «Метрологічний контроль у діяльності учителя фізичної культури»; ІВ-5 «Методи оцінки адаптації до тренувальних навантажень»; ІВ-6 «Методи контролю за тренувальними і змагальними навантаженнями»; ІВ-7 «Характеристика морфологічних методів дослідження у галузі фізичної культури і спорту»; ІВ-8 «Методи контролю фізичної підготовленості та їх використання у діяльності вчителя фізичної культури». ІВ-9 «Використання

інструментальних методів у системі дослідницької діяльності учителя фізичної культури»; ІВ-10 «Основи наукових досліджень у системі спортивного відбору і орієнтації»; ІВ-11 «Метод моделювання в системі фізичного виховання і спорту»; ІВ-12 «Метод прогнозування в системі фізичного виховання і спорту»; ІВ-13 «Статистичні методи опрацювання результатів дослідницької діяльності»; ІВ-14 «Методичні аспекти проведення наукових досліджень та оформлення їх результатів у галузі фізичної культури і спорту».

У моделі передбачено, що в межах однієї площини інтеграції через усі етапи підготовки працює так звана «горизонтальна інтеграція» (ГІ), яка враховує хронологію вивчення дисциплін природничо-наукового, соціально-гуманітарного та професійно-практичного циклів. Взаємозв'язок між площинами інтеграції в рамках одного етапу підготовки забезпечує вертикальна інтеграція (ВІ), яка дозволяє синхронізувати зміст навчальних дисциплін в межах одного циклу підготовки і між окремими циклами.

Для ефективності позааудиторних форм дослідницької роботи роботи майбутніх учителів фізичної культури виокремлено реалізаційні блоки: *перший реалізаційний блок (РБ-1)* передбачає реалізацію науково-дослідних завдань під час проходження навчально-виробничої практики (4 семестр), написання тез регіональної конференції, що є логічним завершенням початкового (мотиваційно-аналітичного) етапу підготовки фахівця; *другий реалізаційний блок (РБ-2)* передбачає виконання курсової роботи, вирішення завдань виробничо-педагогічної практики, написання тез усеукраїнської конференції, участь у конкурсі студентських наукових робіт за галузями «Основи здоров'я», «Фізичне виховання», «Фізична культура і спорт»; виконання цих завдань є своєрідним завершенням базового професійного (організаційно-діяльнісного) етапу підготовки; *третій реалізаційний блок (РБ-3)* передбачає вирішення завдань виробничо-педагогічної практики в старшій та вищій школі школі, написання тез міжнародної конференції, участь у конкурсі студентських наукових робіт за галузями, дослідне завдання в межах атестації з професійної підготовки. Виконання таких завдань є підсумком завершального (професійно-

адаптивного) етапу підготовки та результатом формування дослідницької компетентності фахівців.

Виділення сукупності закономірних, функціонально пов'язаних педагогічних умов, що відображають певну цілісну систему, дозволило забезпечити можливість більш чітко представити цілеспрямований процес формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури; компоненти моделі розкривають внутрішню організацію процесу функціональність формування компетентності (мету, завдання, зміст основних ідей, організаційних форм і методів), а педагогічні умови відповідають за постійне відтворення взаємодії між елементами цього процесу.

Виокремлено об'єктивні критерії та показники сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури: *ціннісно-мотиваційний* (розуміння цінності дослідницької діяльності для майбутнього професійного становлення; готовність до прояву дослідницької компетентності); *когнітивно-методичний* (знання медико-біологічних закономірностей функціонування організму; володіння знаннями змісту дослідницької компетентності; досвід використання дослідницьких методик та технологій); *інформаційно-комунікативний* (вміння отримувати інформацію із альтернативних джерел, критично оцінювати її та застосовувати у дослідженні; здатність передавати інформацію отриману в процесі дослідження), *професійно-рефлексивний* (досвід прояву дослідницької компетентності в стандартних і нестандартних умовах; реалізація змісту компетентності в професійній діяльності).

РОЗДІЛ 3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ В ПЕДАГОГІЧНИХ ЗВО

У розділі проведено характеристику змісту й організації експериментального дослідження, наведено дані кількісного та якісного аналізу результатів експериментальної роботи. З використанням статистичних методик підтверджено достовірність отриманих результатів і правильність сформульованої робочої гіпотези, запропоновано практичні рекомендації щодо оптимізації педагогічних умов процесу формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

3.1. Характеристика змісту, технології та організації експериментального дослідження

На основі теоретичних положень, викладених у попередніх розділах, що відображають теоретико-методологічні аспекти формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури нами спроектовано та реалізовано експериментальну роботу. Мета експериментальної роботи – перевірити ефективність моделі формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі педагогічних закладів вищої освіти України.

Експериментальну роботу проводили впродовж 2017-2020 років за такими видами: констатувальний, пошуковий, формувальний, контрольний експеримент; кожен із визначених видів передбачав розв'язання відповідних завдань та виокремлення необхідних методів дослідження.

У констатувальному експерименті (2017-2018 рр.) взяли участь 428 майбутніх учителів фізичної культури, що навчаються за спеціальністю 014.11 Середня освіта (Фізична культура) і 46 викладачів педагогічних закладів вищої освіти, що готують таких фахівців. З метою педагогічної діагностики стану

професійної підготовки та виявлення рівнів сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури *констатувальний експеримент* нами було проведено на базах: Донецького національного університету імені Василя Стуса, ВДНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Харківської гуманітарно-педагогічної академії, Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка та Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Складність, полівекторний характер та недостатня дослідженість проблеми формування дослідницької компетентності змусила нас проводити констатувальний експеримент у трьох напрямках, які мали свої завдання та методи.

Перший напрям передбачав визначення дефініції «дослідницька компетентність майбутніх учителів фізичної культури», дослідження генези й сучасного стану системи професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури. У контексті завдань цього напрямку було констатовано відсутність: єдино прийнятої дефініції терміну «дослідницька компетентність» та його адаптації щодо підготовки майбутніх учителів фізичної культури; цілісних досліджень процесу професійної підготовки сучасного вчителя фізичної культури в контексті компетентнісного підходу.

Другий напрям констатувального експерименту був зумовлений дослідженням проблеми формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у науковій, навчальній та методичній літературі. У руслі цього напрямку розв'язували такі завдання: визначали провідні концептуальні ідеї професійної підготовки майбутнього вчителя; обґрунтовували комплекс наукових підходів, аналізували навчальні програми, що входять у систему професійної підготовки вчителя; виявляли рівень відображення проблеми підготовки майбутнього вчителя до дослідницької діяльності у науково-методичній літературі та дисертаціях; обґрунтовували на основі визначених у підрозділі 2.3 критеріїв і показників рівневі

характеристики стану сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Третій напрям констатувального експерименту був присвячений виявленню вихідного стану сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі професійної підготовки. У контексті означеного напрямку розв'язували такі завдання: з'ясувати характер розуміння викладачами актуальності питання підготовки студентів до дослідницької діяльності в процесі професійної підготовки; виявити стан сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури відповідно високого, середнього та низького рівнів.

Пошуковий експеримент проводили у 2016-2017 р.р. На основі висновків та узагальнень, зроблених після теоретичного аналізу проблеми формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у професійній діяльності, було сформульовано робочу гіпотезу дослідження, яка лежить в основі технології експерименту. Формулюючи гіпотезу дослідження, ми виходили з припущення, що за наявності теоретично обґрунтованої моделі та адекватної їй методики підготовки відбудеться якісне формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі підготовки у педагогічному закладі вищої освіти.

Відповідно до виокремлених проблем дослідження пошуковий експеримент мав такі завдання:

- обґрунтувати використання комплексу методологічних підходів (компетентнісний, діяльнісний, інтеграційний, технологічний) до професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури;

- прийняти робоче визначення поняття «дослідницька компетентність майбутніх учителів фізичної культури»;

- розробити структурно-функціональну модель формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі професійної підготовки у педагогічному закладі вищої освіти;

- обґрунтувати критерії та показники сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури;

- спроектувати та впровадити інтеграційно-дослідницький комплекс навчальних дисциплін (ІДК) підготовки майбутніх учителів фізичної культури;
- розробити експериментальні програми курсів «Основи наукових досліджень» та «Функціональна діагностика і контроль у сфері фізичної культури і спорту»; авторські навчально-методичні посібники «Дослідницька діяльність майбутніх учителів фізичної культури: теорія і практика» і «Дослідницька діяльність учителя фізичної культури: збірник ситуаційних завдань і тестів» на засадах міжпредметної інтеграції.

Було спроектовано педагогічний експеримент, згідно логіки якого дослідно-експериментальна робота містила констатувальну, пошукову та формувальну стадії, передбачала наявність експериментальних і контрольних груп та дослідження основних показників компетентності відповідно визначених логічних рівнів порівняння результатів (високий, середній, низький).

Метою *формульованого експерименту* (2017-2020 р.р.) стало:

- впровадження у навчальний процес структурно-функціональної моделі формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури;
- створення методичних рекомендацій щодо оптимізації педагогічних умов процесу формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у ході підготовки у педагогічному ЗВО;
- перевірка ефективності запропонованої моделі та статистична оцінка отриманих кількісних і якісних даних.

Формувальний експеримент у рамках дослідження нами організовувався за правилом єдиної різниці, що передбачало однакові умови проведення підготовки у кожному з видів груп. Було створено таку експериментальну ситуацію:

- обрано експериментальні й контрольні групи так, що їхній склад був приблизно однаковим за всіма суттєвими для дослідження показниками впродовж усього періоду роботи;

– вирівняно в експериментальних групах усі основні умови проведення експерименту (спільний зміст навчання, єдині вимоги дослідників, відкритість планового результату тощо);

– упроваджено в освітній процес підготовки фахівця експериментальний фактор – модель формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури; у контрольних групах підготовка здійснювалась за традиційною методикою;

– проведено підсумкове порівняння результатів експерименту в експериментальних і контрольних групах.

Отже, експериментальними факторами дослідження стали:

- а) навчальний процес із використанням дослідницьких методів та технологій;
- б) спроектований та впроваджений інтеграційно-дослідницький комплекс навчальних дисциплін (ІДК) підготовки майбутніх учителів фізичної культури;
- в) розроблене методичне забезпечення (навчальні посібники, цикли лекцій, робочі програми); г) набір дослідницьких завдань, тестів, ситуаційних задач.

Вважаємо за доцільне обґрунтувати вибір емпіричних методів експериментального дослідження.

У експериментальній роботі використано метод спостереження, який дозволив одержати конкретний фактичний матеріал, що характеризував стан сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури на початковому (мотиваційно-аналітичному), базовому професійному (організаційно-діяльнісному) та завершальному (професійно-адаптивному) етапах підготовки. На різних етапах дослідження визначали мету і завдання спостереження, аналізували педагогічну ситуацію, розробляли план, здійснювали обробку й інтерпретацію отриманої інформації, а результати оформлювали у вигляді протоколу спостереження.

Важливим складником дослідження стали методи опитування – бесіда, інтерв'ю, анкетування. Нами використано усне й письмове опитування, проведене за заздалегідь розробленим планом з виділенням низки питань, що потребували з'ясування. Метод анкетування дозволяв у процесі дослідження за порівняно короткий термін зібрати інформацію від великої групи респондентів.

Анкетні опитування було проведено за регламентованою програмою. Для їх проведення було розроблено анкети – визначений певним чином структурно організований набір питань, кожне з яких дозволяє отримати дані, передбачені програмою опитування.

Корисний матеріал для дослідження було також отримано шляхом вивчення продуктів діяльності студентів: письмових, творчих, контрольних, самостійних та індивідуально-дослідних робіт, кваліфікаційних (курсівих і дипломних) робіт, звітів із виробничої практики, зошитів для лабораторних і практичних занять тощо. Основними критеріями, що враховувалися нами при вивченні педагогічного досвіду, були новизна, результативність, актуальність, перспективність та стабільність (Мудрік, 2005; Кравченко, 1996).

Математичні та статистичні методи в дослідженні дозволили оцінити результати педагогічного експерименту, сприяли підвищенню надійності висновків та надали підстави для теоретичних узагальнень і практичних рекомендацій щодо оптимізації процесу формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури. Результати, опрацьовані за допомогою методів математичної статистики, дозволили встановити кількісну залежність у вигляді графіків, діаграм, таблиць; статистичними методами – визначити обсяг вибірки, мінімум, максимум, інтервал, суму, середню величину, медіану та дисперсію. Головним статистичним показником достовірності даних визначили критерій Вілкоксона-Манна-Уїтні; додатковий – для перевірки середніх збігів – критерій Крамера-Уелча.

У підсумку констатувального експерименту нами було розроблено анкети для викладачів, пакети письмових контрольних робіт, тестові завдання, завдання комп'ютерного контролю знань для майбутніх учителів фізичної культури. Проведений констатувальний зріз також дозволив визначити контрольну й експериментальну групи дослідження. З цією метою із загальної кількості респондентів – студентів перших курсів педагогічних закладів вищої освіти, які брали участь у констатувальному експерименті – було виключено 10 % респондентів, що мали найвищі показники сформованості компонентів дослідницької компетентності, і 10% тих, хто показав найнижчі результати. Це

забезпечило більш високу надійність даних формувального експерименту та однорідність експериментальної і контрольної груп. Сформовані контрольна та експериментальна групи було рівномірно розподілено за рівнями сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Вихідний стан сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури
(розподіл на контрольні та експериментальні групи)

Рівень сформованості	Контрольна група		Експериментальна група	
	осіб	%	осіб	%
Низький	115	54	114	53
Середній	76	36	80	37
Високий	21	10	22	10
Всього	212	100	216	100

Як помітно з аналізу даних таблиці 3.1, контрольна та експериментальна групи були однорідними за вихідним рівнем сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури. Однорідність контрольної й експериментальної груп засвідчує також критеріальний аналіз сформованості компетентності (табл. 3.2).

У формувальному експерименті, результати якого представлено в підрозділі 3.2 цієї роботи, прийняли участь 428 студентів експериментальних груп педагогічних закладів вищої освіти України, зокрема – 26 (24 КГ+22 ЕГ) студентів Донецького національного університету імені Василя Стуса, 91 (44 КГ + 47 ЕГ) студентів ВДНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 67 (33 КГ + 34 ЕГ) студентів Харківської гуманітарно-педагогічної академії, Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка 109 (56 КГ + 53 ЕГ) та 115 (55 КГ + 60 ЕГ) студентів Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Таблиця 3.2

Вихідні результати розподілу студентів контрольної та експериментальної груп за критеріями сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури (у %)

Критерій природничонаукової компетентності	Низький		Середній		Високий	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Цінісно-мотиваційний	38	38	38	40	24	22
Когнітивно-методичний	42	43	44	43	14	14
Інформаційно-комунікативний	37	38	39	41	24	21
Професійно-рефлексивний	58	59	30	29	12	12

Контрольна й експериментальна групи були розподілені рівномірно для забезпечення достовірності даних експерименту (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Дані про розподіл студентів експериментальної і контрольної груп

Вищий навчальний заклад	Контрольна група (кількість студентів)	Експериментальна група (кількість студентів)
Донецький національний університет імені Василя Стуса	24	22
ВДНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»	44	47
Харківська гуманітарно-педагогічна академія	33	34
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка	56	53
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди	55	60
УСЬОГО	212	216

Отже, результати діагностувального зрізу стану сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури засвідчили переважання низького і середнього рівнів сформованості більшості показників усіх критеріїв. Покомпонентний аналіз даних констатувального експерименту виявив, що дещо вищі узагальнені показники сформованості відмічалися за цінісно-мотиваційним і інформаційно-комунікативним критеріями, а найнижчі – за професійно-рефлексивним критерієм.

3.2. Аналіз результатів експериментальної роботи з формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі професійної підготовки

Комплексний аналіз змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури дозволив встановити, що формування їхньої дослідницької компетентності відбувається впродовж трьох етапів: (початковий (мотиваційно-аналітичний) – (1-2-й курси навчання) – зорієнтований на розвиток цінностей та мотивів дослідницької діяльності та формування складників досліджуваної компетентності; базовий професійний (організаційно-діяльнісний) – (3-4-й курси навчання) – передбачає досягнення позитивної динаміки формування дослідницької компетентності на основі практичних знань, умінь, навичок; вивчення теоретичних дисциплін безпосередньо дослідницького спрямування та практичної підготовки, у процесі якої відбувається апробація набутого досвіду; заваршальний (професійно-адаптивний) – (5-6-й курси навчання, магістерський рівень вищої освіти), що забезпечує розвиток професійно-рефлексивних компонентів дослідницької компетентності майбутнього учителя фізичної культури, апробацію набутого досвіду в професійній діяльності.

Стан сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури оцінювали за обраними критеріями: *цінісно-мотиваційний* (готовність до дослідницької діяльності, ступінь дослідницької мотивації; ступінь мотивації досягнення); *когнітивно-методичний* (сформованість системи дослідницьких знань соціально-гуманітарного, медико-біологічного та професійно-практичного спрямування; ступінь оволодіння методиками дослідження функціональних показників та технологіями організації дослідницької діяльності); *інформаційно-комунікативний* (здатність до інтеграції дослідницького знання та знання інформаційних технологій; рівень володіння комп'ютерними технологіями для здійснення дослідницької діяльності; рівень використання технічних засобів збору та обробки інформації, зв'язків і комунікацій; вміння передавати інформацію, отриману в процесі дослідження); *професійно-рефлексивний* (здатність до оцінювання своєї

діяльності; вміння помічати власні помилки і прагнути їх виправити; задоволення потреби в професійному та особистісному зростанні; здатність до самоаналізу, саморегуляції, саморозвитку та самовдосконалення).

Динаміку визначених критеріальних показників описано за низьким, середнім та високим рівнями. Експериментальна перевірка запропонованої авторської моделі проходила в три етапи, які відповідали визначеним етапам формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Для кількісної оцінки динаміки результатів за окремими показниками в контрольній і експериментальній групах нами було використано статистичний коефіцієнт середнього приросту (ДПК), який враховує результати за кожним із рівнів розвитку компетентності (формула 3.1).

$$ДПК = \frac{A_1 + 2A_2 + 3A_3}{4} \quad (3.1)$$

де ДПК - статистичний коефіцієнт середнього приросту показників (n) компетентності;

A_1 – приріст показників групи за низьким рівнем сформованості компетентності (ЕГ2-ЕГ1; КГ2-КГ1);

A_2 – приріст показників групи за середнім рівнем сформованості компетентності (ЕГ2-ЕГ1; КГ2-КГ1);

A_3 – приріст показників групи за високим рівнем сформованості компетентності (ЕГ2-ЕГ1; КГ2-КГ1) (Гавриш, 2018).

Початковий (мотиваційно-аналітичний) етап експерименту мав на меті оцінку стану сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури та оцінку динаміки змін рівнів. Результати початкового (мотиваційно-аналітичного) етапу в експериментальній групі засвідчили найвищі показники зростання цінісно-мотиваційного критерію сформованості компетентності (+13,1 %), що пояснюємо спрямованістю базових навчальних предметів «Основи наукових досліджень у фізичній культурі» і «Технологія тестування рухових здібностей» на формування ціннісного ставлення студентів до дослідницької діяльності. Середні показники приросту відзначаємо за

показниками когнітивно-методичного (+9,3 %) та інформаційно-комунікативного критерію (10,8 %). Найнижчий приріст на цьому етапі спостерігаємо за показниками професійно-рефлексивного критерію (5,2%); пояснюємо такий стан домінуванням теоретичного матеріалу без чіткої системи зв'язку з практикою майбутньої професійної діяльності вчителя фізичної культури, що загалом відповідає логіці цього етапу навчання і переважанню дисциплін теоретичного спрямування (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Сформованість показників дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури на початковому (мотиваційно-аналітичному) етапі формувального експерименту (у %)

Критерій дослідницької компетентності	Низький		Середній		Високий		Середній приріст, %
	ЕГп	ЕГк	ЕГп	ЕГк	ЕГп	ЕГк	
Цінісно-мотиваційний	38	28	40	43	22	29	13,1
Когнітивно-методичний	43	35	43	47	14	18	9,3
Інформаційно-комунікативний	38	29	41	44	21	27	10,8
Професійно-рефлексивний	59	54	29	32	12	14	5,2

Базовий професійний (організаційно-діяльнісний) етап формувального експерименту мав на меті розвиток дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури шляхом підвищення якості теоретичних знань і їх застосування в реальних умовах; оволодіння методами дослідження, формування вміння інтегрувати практичний досвід дослідницької діяльності. Результати контрольного зрізу за підсумками цього етапу формувального експерименту в експериментальній групі виявили максимальне зростання показників за когнітивно-методичним критерієм сформованості (+25,1 %). Відмічено стабільний приріст за інформаційно-комунікативними (+20,6%) та цінісно-мотиваційними показниками (16,9 %), чому сприяло активне включення майбутніх учителів фізичної у процес практичної реалізації набутих навичок дослідницької діяльності. Водночас констатовано низький приріст за професійно-рефлексивними показниками (+ 10,9 %), що пояснюємо недостатнім включенням більшості студентів у реалії професійної діяльності, низьким рівнем дослідницької спрямованості системи навчальних практик (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Сформованість показників дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури на базовому професійному (організаційно-діяльнісному) етапі формувального експерименту (у %)

Критерій дослідницької компетентності	Низький		Середній		Високий		Середній приріст, %
	ЕГп	ЕГк	ЕГп	ЕГк	ЕГп	ЕГк	
Цінісно-мотиваційний	28	13	43	51	29	36	16,9
Когнітивно-методичний	35	13	47	58	18	29	25,1
Інформаційно-комунікативний	45	26	36	47	19	27	20,6
Професійно-рефлексивний	54	44	32	38	14	18	10,9

Третій (професійно-адаптивний) етап формувального експерименту мав на меті в процесі розвитку дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури визначення ступеня оволодіння дослідницькими технологіями; дослідження сформованості досвіду використання різноманітних форм і методів дослідницької діяльності; оцінку вмінь майбутніх учителів робити обґрунтовані висновки та вносити корективи у навчально-тренувальному процесі з урахуванням практично отриманих дослідницьких даних. Результати підсумкового зрізу на завершальному (*професійно-адаптивному*) етапі виявили найвищий позитивний приріст за професійно-рефлексивними показниками сформованості компетентності майбутніх учителів фізичної культури (+26,1 %); зростання сформованості інформаційно-комунікативних (+10,6%) і когнітивно-методичних показників (+ 9,1 %) (таблиця 3.6).

Таблиця 3.6

Сформованість показників дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури на завершальному (професійно-адаптивному) етапі формувального експерименту (у %)

Критерій дослідницької компетентності	Низький		Середній		Високий		Середній приріст, %
	ЕГп	ЕГк	ЕГп	ЕГк	ЕГп	ЕГк	
Цінісно-мотиваційний	13	9	51	53	36	38	5,2
Когнітивно-методичний	13	7	58	63	29	30	9,1
Інформаційно-комунікативний	26	18	47	51	27	31	10,6
Професійно-рефлексивний	44	24	38	45	18	31	26,1

У контрольній групі констатовано відсутність істотних змін у динаміці показників.

Загалом же в експериментальній групі спостережено стабільне зростання всіх груп критеріальних показників: найвищий приріст забезпечено за когнітивно-методичними (40,9%) та професійно-рефлексивними показниками (+41,2 %), дещо нижчі прирости – за інформаційно-комунікативними показниками (+38,8 %), найнижчі (але стабільні) прирости за цінісно-мотиваційними показниками (+32,9) (табл. 3.7, рис. 3.1).

Таблиця 3.7

Динаміка сформованості показників дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури за результатами формувального експерименту (у %)

Критерій дослідницької компетентності	Низький		Середній		Високий		Середній приріст, %
	ЕГп	ЕГк	ЕГп	ЕГк	ЕГп	ЕГк	
Цінісно-мотиваційний	38	9	40	53	22	38	32,9
Когнітивно-методичний	43	7	43	63	14	30	40,9
Інформаційно-комунікативний	54	18	31	51	15	31	38,8
Професійно-рефлексивний	59	24	29	45	12	31	41,2

Динаміку рівнів сформованості цінісно-мотиваційного критерію майбутніх учителів фізичної культури нами оцінено за такими показниками як готовність до дослідницької діяльності, ступінь дослідницької мотивації; ступінь мотивації досягнення. Результати сформованості показників цінісно-мотиваційного критерію дослідницької компетентності представлено в таблиці 3.8.

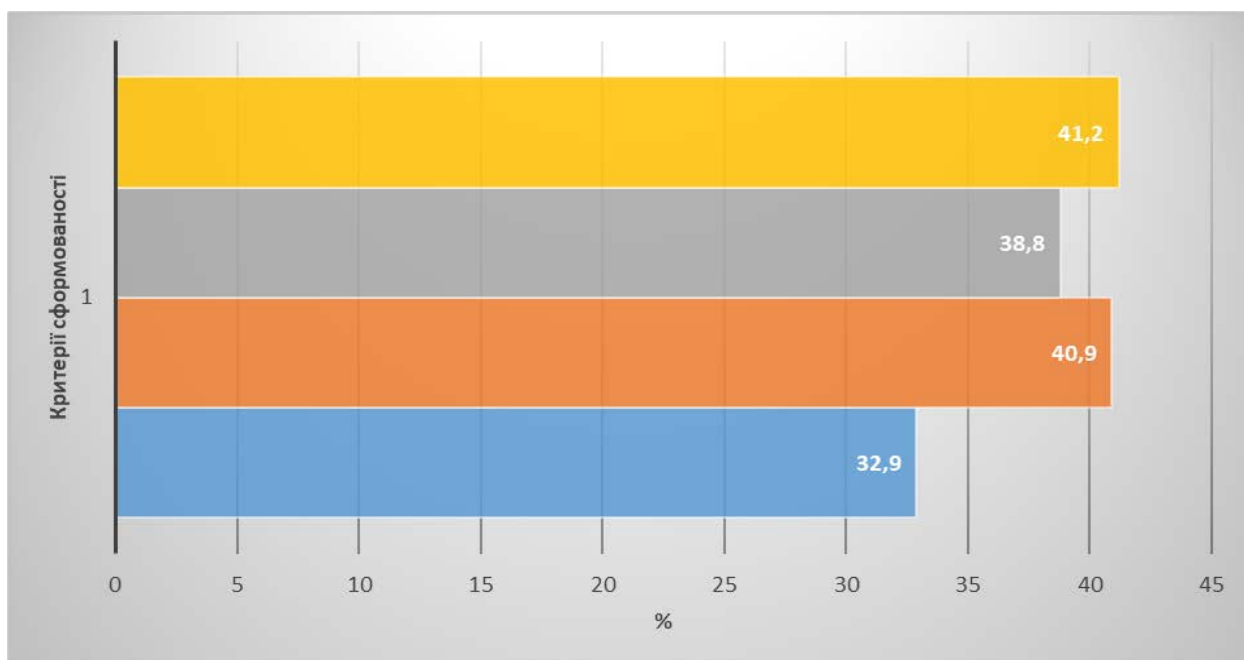

Рис. 3.1 Динаміка приросту результатів сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури

Як помітно з аналізу даних таблиці 3.8, готовність до дослідницької діяльності майбутніх учителів фізичної культури в експериментальній групі перебувають переважно на середньому (47 %) і високому (40%) рівнях сформованості.

Таблиця 3.8

Результати сформованості показників цінісно-мотиваційного критерію дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури

Показники сформованості	Рівень сформованості (%)					
	Контрольна група (n - 212)			Експериментальна група (n - 216)		
	Низький	Середній	Високий	Низький	Середній	Високий
Цінісно-мотиваційний критерій						
готовність до дослідницької діяльності	40	36	24	13	47	40
ступінь дослідницької мотивації	33	45	22	10	50	40
ступінь мотивації досягнення	43	37	20	14	45	41

У той же час в контрольній групі сформованість дослідницької компетентності за означеним показником перебуває на низькому (40 %) та середньому (36 %) рівнях сформованості.

У експериментальній групі ступінь дослідницької мотивації сформовано на середньому (50%) та високому (38%) рівнях. Частка респондентів, що виявили низький рівень сформованості компетентності за цим показником, становила 10 %. У контрольній групі переважають респонденти, що виявили середній (45 %) та низький (33 %) рівень, в той час як високий рівень продемонстрували лише 22 % досліджуваних. Ступінь мотивації досягнення у експериментальній групі виявлено на середньому (45%) та високому (41 %) рівнях. У контрольній групі спрямованість і сила внутрішніх мотивів дослідницької діяльності характеризувалася середнім та низьким рівнями.

Динаміку сформованості рівнів когнітивно-методичного критерію дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури оцінено нами за такими ознаками: сформованість системи дослідницьких знань соціально-гуманітарного, медико-біологічного та професійно-практичного спрямування; ступінь оволодіння методиками дослідження функціональних показників та технологіями організації дослідницької діяльності (табл 3.9).

Сформованість системи дослідницьких знань соціально-гуманітарного, медико-біологічного та професійно-практичного спрямування у контрольній групі виявлено на середньому (46 %) та низькому (39 %) рівнях, високий рівень сформованості виявлено у 15 % респондентів. У експериментальній групі сформованість когнітивно-методичного критерію за цим показником виявлено на середньому (57%), високому (35%) та низькому (8%) рівнях.

У експериментальній групі ступінь оволодіння методиками дослідження функціональних показників та технологіями організації дослідницької діяльності сформовано на середньому (62 %) та високому (32%) рівнях. Частка респондентів, що виявили низький рівень сформованості компетентності за цим показником, становила 6 %. У контрольній групі переважають респонденти, що виявили середній та низький рівні (42 і 44 % відповідно), у той час як високий рівень мали лише 14 % досліджуваних.

Таблиця 3.9

Результати сформованості показників когнітивно-методичного критерію дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури

Показники сформованості	Рівень сформованості (%)					
	Контрольна група (n - 212)			Експериментальна група (n - 216)		
	Низький	Середній	Високий	Низький	Середній	Високий
Когнітивно-методичний критерій						
Сформованість системи дослідницьких знань соціально-гуманітарного, медико-біологічного та професійно-практичного спрямування	39	46	15	8	57	35
Ступінь оволодіння методиками дослідження функціональних показників та технологіями організації дослідницької діяльності	44	42	14	6	62	32

Сформованість показників інформаційно-комунікативного критерію дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури оцінено нами за такими ознаками як здатність до інтеграції дослідницького знання та знання інформаційних технологій; рівень володіння комп'ютерними технологіями для здійснення дослідницької діяльності; рівень використання технічних засобів збору та обробки інформації, зв'язків і комунікацій; вміння передавати інформацію отриману в процесі дослідження (табл 3.11).

Таблиця 3.10

Результати сформованості показників інформаційно-комунікативного критерію дослідницької компетентності майбутнього учителя фізичної культури

Показники сформованості	Рівень сформованості (%)					
	Контрольна група (n - 212)			Експериментальна група (n - 216)		
	Низький	Середній	Високий	Низький	Середній	Високий
Інформаційно-комунікативний критерій						
Здатність до інтеграції дослідницького знання та знання інформаційних технологій	38	40	22	9	53	38
Рівень володіння комп'ютерними технологіями для здійснення дослідницької діяльності	37	37	26	6	56	38
Рівень використання технічних засобів збору та обробки інформації, зв'язків і комунікацій	35	43	22	11	51	38
вміння передавати інформацію отриману в процесі дослідження	41	45	16	8	58	34

Як бачимо з аналізу даних таблиці 3.10, здатність до інтеграції дослідницького знання та знання інформаційних технологій в експериментальній групі перебувають переважно на середньому (53 %) і високому (38 %) рівнях сформованості; у той же час у контрольній групі сформованість компетентності за означеним показником перебуває на низькому (38 %) та середньому (40 %) рівнях сформованості.

У експериментальній групі ступінь володіння комп'ютерними технологіями для здійснення дослідницької діяльності переважає на середньому (56%) та високому (38%) рівнях. Частка респондентів, що виявили низький рівень сформованості компетентності за цим показником становила 6 %. У контрольній групі переважають респонденти, що виявили середній та низький (по 36 %) рівень, в той час як високий рівень продемонстрували лише 28 % досліджуваних.

У експериментальній групі можливості використання технічних засобів збору та обробки інформації, зв'язків і комунікацій сформовані на середньому (51%) та високому (38%) рівнях. Частка респондентів, що виявили низький рівень сформованості компетентності за цим показником, становила 11 %. У контрольній групі переважають респонденти, що виявили середній (43 %) та низький (35 %) рівень, в той час як високий рівень продемонстрували лише 22 % досліджуваних.

Сформованість уміння передавати інформацію, отриману в процесі дослідження, у контрольній групі виявлено на середньому (45 %) та низькому (41 %) рівнях, високий рівень сформованості виявлено у 16 % респондентів. У експериментальній групі сформованість інформаційно-комунікативного критерію за цим показником виявлено переважно на середньому (58%), високому (34%) рівнях.

Сформованість ознак професійно-рефлексивного критерію дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури оцінено нами за такими ознаками: здатність до оцінювання своєї діяльності; вміння помічати власні помилки і прагнути їх виправити; задоволення потреби в професійному та

особистісному зростанні; здатність до самоаналізу, саморегуляції, саморозвитку та самовдосконалення (табл 3.11).

Високий рівень здатності до оцінювання своєї діяльності в експериментальній групі виявили 34 % респондентів – проти 11 % у контрольній групі, середній 43 і 33 % відповідно, низький – 23 і 56 %. Подібні результати відмічаємо і за сформованістю вміння помічати власні помилки і прагнути їх виправити: високий рівень у експериментальній групі – 32 %, а в контрольній – 14 %, середній рівень – 45 і 29% відповідно. Низький рівень у контрольній групі виявили 57 % студентів проти 23 % у експериментальній групі. Здатність до саморозвитку і самоосвіти в продовж професійної кар’єри у експериментальній групі зафіксована на середньому (44%) і високому (30 %) рівнях, а в контрольній – на низькому (59 %) і середньому (30 %).

Таблиця 3.11

Результати сформованості показників професійно-рефлексивного критерію дослідницької компетентності майбутнього учителя фізичної культури

Показники сформованості	Рівень сформованості (%)					
	Контрольна група (n - 212)			Експериментальна група (n - 216)		
	Низький	Середній	Високий	Низький	Середній	Високий
Професійно-рефлексивний критерій						
Здатність до оцінювання своєї діяльності	56	33	11	23	43	34
Вміння помічати власні помилки і прагнути їх виправити	57	29	14	23	45	32
Задоволення потреби в професійному та особистісному зростанні	42	46	22	11	51	38
Здатність до самоаналізу, саморегуляції, саморозвитку та самовдосконалення	43	43	14	7	59	34

Як помітно з аналізу даних таблиці 3.11, задоволення потреби в професійному та особистісному зростанні в експериментальній групі перебуває переважно на середньому (51 %) і високому (38 %) рівнях сформованості; у той же час у контрольній групі сформованість компетентності за означеним

показником перебуває на низькому (42 %) та середньому (46 %) рівнях сформованості.

Відмічаємо те, що в експериментальній групі зросла здатність до самоаналізу, саморегуляції, саморозвитку та самовдосконалення, яку сформовано на середньому (59 %) та високому (34%) рівнях. Частка респондентів, що виявили низький рівень сформованості компетентності за цим показником, становила 7 %. У контрольній групі переважають респонденти, що виявили середній та низький рівні (по 43 % відповідно), у той час як високий рівень – лише 14 % досліджуваних.

Узагальнені результати сформованості показників усіх обраних критеріїв дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури наведено в таблиці 3.12.

Таблиця 3.12

Узагальнені результати експериментальної роботи з формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури

Показники сформованості	Рівень сформованості (%)					
	Контрольна група (n - 212)			Експериментальна група (n - 216)		
	Низький	Середній	Високий	Низький	Середній	Високий
Цінісно-мотиваційний критерій						
готовність до дослідницької діяльності	40	36	24	13	47	40
ступінь дослідницької мотивації	33	45	22	10	50	40
ступінь мотивації досягнення	43	37	20	14	45	41
Когнітивно-методичний критерій						
сформованість системи дослідницьких знань соціально-гуманітарного, медико-біологічного та професійно-практичного спрямування	39	46	15	8	57	35
ступінь оволодіння методиками дослідження функціональних показників та технологіями організації дослідницької діяльності	44	42	14	6	62	32
Інформаційно-комунікативний критерій						
здатність до інтеграції дослідницького знання та знання інформаційних технологій	38	40	22	9	53	38
рівень володіння комп'ютерними технологіями для здійснення дослідницької діяльності	37	37	26	6	56	38

Продовження таблиці 3.12

рівень використання технічних засобів збору та обробки інформації, зв'язків і комунікацій	35	43	22	11	51	38
вміння передавати інформацію отриману в процесі дослідження	41	45	16	8	58	34
Професійно-рефлексивний критерій						
здатність до оцінювання своєї діяльності	56	33	11	23	43	34
вміння помічати власні помилки і прагнути їх виправити	57	29	14	23	45	32
задоволення потреби в професійному та особистісному зростанні	42	46	22	11	51	38
здатність до самоаналізу, саморегуляції, саморозвитку та самовдосконалення	43	43	14	7	59	34

Проведений якісний аналіз ефективності впровадження структурно-функціональної моделі формування дослідницької компетентності та розробленого інтеграційно-дослідницького комплексу навчальних дисциплін зумовив необхідність проведення комплексного кількісного аналізу даних дослідження. З'ясовано, що показники контрольної й експериментальної груп на вхідному контрольному зрізі фактично співпадають. Також відмічаємо відсутність істотних змін у показниках контрольної групи до та після експерименту, що стало наслідком упровадження традиційної методики підготовки.

Суттєві зміни спостережено в динаміці показників експериментальної групи до і після впровадження розробленої структурно-функціональної моделі та інтеграційно-дослідницького комплексу навчальних дисциплін спрямованих на формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Так, у експериментальній групі загалом констатовано зменшення кількості студентів- майбутніх учителів фізичної культури, що виявили низький рівень сформованості дослідницької компетентності на 77 осіб, що становить 36 %. На 32 особи (15 %) у експериментальній групі збільшилася кількість респондентів, які виявили середній рівень компетентності; водночас спостережено збільшення кількості студентів, які виявили високий (45 осіб – 21 %) рівень дослідницької компетентності (табл. 3.13).

Таблиця 3.13

Результати впровадження експериментальної структурно-функціональної моделі формування дослідницької компетентості майбутніх учителів фізичної культури (абсолютні одиниці/%)

Рівень	Контрольна група до експерименту		Експериментальна група до експерименту		Контрольна група після експерименту		Експериментальна група після експерименту	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Низький	115	54	114	53	108	51	37	17
Середній	76	36	80	37	85	40	112	52
Високий	21	10	22	10	19	9	67	31
Усього	212	100	216	100	212	100	216	100

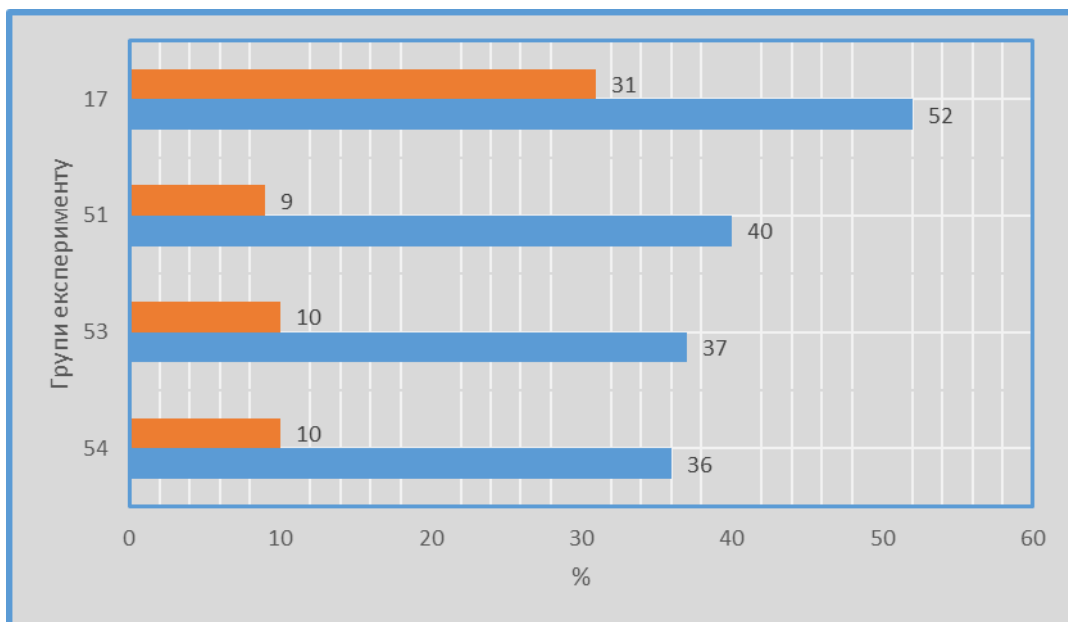

Рис. 3.2. Динаміка рівнів сформованості дослідницької компетентості майбутніх учителів фізичної культури у контрольній та експериментальній групах

Показники описової статистики (обсяг вибірки, мінімум, максимум, інтервал, сума, середня величина, медіана та дисперсія) наведено в додатку Д.

Наступним завданням експерименту було визначення достовірності отриманих статистичних даних. Емпіричне значення критерію Вілкоксона-Манна-Уїтні визначали за формулою (3.2) (Новіков, 2004):

$$W_{\text{эмт}} = \frac{\left| \frac{N \cdot M}{2} - U \right|}{\sqrt{\frac{N \cdot M \cdot (N + M + 1)}{12}}} \quad (3.2)$$

Результати визначення достовірності й різниці порівнюваних вибірок для експериментальних даних, що виміряні в шкалі відношень, наведені в додатку Д.

Для комп'ютерного розрахунку статистичних показників використано комп'ютерну програму «Статистика в педагогіці» (<http://www.mtas.ru/uploads/stat.zip>), яка дозволяє автоматично обрати статистичний критерій, а також визначити достовірність співпадіння і розбіжності показників досліджуваних об'єктів.

Визначення достовірності результатів експерименту за критерієм Крамера-Уелча проведено за формулою (3.3) (Новіков, 2004).

$$T_{\text{эмт}} = \frac{\sqrt{M \cdot N} |\bar{x} - \bar{y}|}{\sqrt{M \cdot D_x + N \cdot D_y}} \quad (3.3)$$

Результати визначення достовірності й різниці порівнюваних вибірок для експериментальних даних, що виміряні в шкалі відношень, за допомогою критерію Крамера-Уелча наведено в додатку Д.

Отримані результати зумовили висновок щодо педагогічної доцільності розробленої структурно-функціональної моделі формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі професійної підготовки в педагогічному закладі вищої освіти.

Висновки до третього розділу

У розділі проведено характеристику змісту й організації експериментального дослідження, наведено дані кількісного та якісного аналізу результатів експериментальної роботи.

Метою експериментальної роботи визначено перевірку ефективності моделі формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі педагогічних закладів вищої освіти України.

Критеріальний аналіз даних констатувального експерименту, проведеного в низці педагогічних ЗВО, дав змогу встановити, що загалом посередні результати дослідницької компетентності майбутні вчителі фізичної культури отримали за цінісно-мотиваційним та інформаційно-комунікативним критерієм,

найнижчими були показники когнітивно-методичного і професійно-рефлексивного критеріїв. За результатами констатувального експерименту шляхом відсіювання найвищих і найнижчих результатів та рівнозначного розподілу досліджуваних студентів було визначено контрольну й експериментальну групи, однорідні за початковим рівнем сформованості показників (212 і 216 осіб).

У формувальному експерименті прийняли участь загалом 428 студентів експериментальних груп педагогічних закладів вищої освіти України: Донецького національного університету імені Василя Стуса, ВДНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Харківської гуманітарно-педагогічної академії, Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка та Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди; було сформовано експертну групу з 46 викладачів педагогічних закладів вищої освіти для впровадження в процес підготовки експериментальної моделі та оцінювання її ефективності.

Експериментальна перевірка моделі проходила за трьома етапами, які відповідали визначеним на теоретичному рівні етапам формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури, передбачали оцінку рівнів сформованості компетентності та визначення динаміки їхніх змін. Результати *початкового (мотиваційно-аналітичного)* етапу в експериментальній групі засвідчили найвище зростання показників цінісно-мотиваційного критерію сформованості компетентності (+13,1 %), що пояснюємо спрямованості базових навчальних предметів «Основи наукових досліджень у фізичній культурі» і «Технологія тестування рухових здібностей» на формування ціннісного ставлення майбутніх учителів фізичної культури до дослідницької діяльності. Середні показники приросту визначено за когнітивно-методичним (+9,3 %) та інформаційно-комунікативним критерієм (10,8 %). Найнижчий приріст на цьому етапі спостерігаємо за професійно-рефлексивним критерієм (5,2%), що пояснюється певним домінуванням теоретичного матеріалу без чіткої системи зв'язку з практикою майбутньої

професійної діяльності учителя фізичної культури, що відповідає логіці цього етапу навчання, і загалом переважанню дисциплін теоретичного спрямування.

Базовий професійний (організаційно-діяльнісний) етап формувального експерименту мав на меті розвиток дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури шляхом підвищення якості теоретичних знань і їх застосування в реальних умовах; оволодіння методами дослідження, формування вміння інтегрувати практичний досвід дослідницької діяльності. Результати контрольного зрізу за підсумками цього етапу формувального експерименту в експериментальній групі виявили максимальне зростання показників за когнітивно-методичним критерієм сформованості (+25,1 %); стабільний приріст за інформаційно-комунікативними (+20,6%) та цінісно-мотиваційними показниками (16,9 %), чому сприяло активне включення майбутніх учителів фізичної культури у процес практичної реалізації набутих навичок дослідницької діяльності. Водночас констатовано нижчий приріст за професійно-рефлексивними показниками (+ 10,9 %), що пояснюємо недостатнім включенням більшості студентів у реалії ппрофесійної діяльності, недостатньою практичною спрямованістю системи навчальних практик.

Завершальний (професійно-адаптивний) етап формувального експерименту мав на меті в процесі розвитку дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури, визначення ступеня оволодіння ними дослідницькими технологіями; дослідження сформованості досвіду використання різноманітних форм і методів дослідницької діяльності; оцінку вмінь майбутніх учителів робити обґрунтовані висновки та вносити корективи у навчально-тренувальний процес з урахуванням практично отриманих дослідницьких даних. Результати підсумкового зрізу на цьому етапі виявили найвищий позитивний приріст за професійно-рефлексивними показниками рівнів сформованості компетентності майбутніх учителів фізичної культури (+26,1 %); зростання сформованості інформаційно-комунікативних (+10,6%) і когнітивно-методичних показників (+ 9,1 %)

Загалом у експериментальній групі спостережено стабільне зростання всіх груп критеріальних показників: найвищий загальний приріст забезпечено

за когнітивно-методичними (+40,9%) та професійно-рефлексивними показниками (+41,2 %), дещо нижчі прирости – за інформаційно-комунікативними показниками (+38,8 %), найнижчі, але стабільні прирости (від +16,8 до 28,3 %) – за цінісно-мотиваційними показниками. Це дало змогу дійти висновку щодо педагогічної доцільності розробленої моделі й науково-методичної системи формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури, тоді як у контрольній групі ці позитивні значення коливалися від +2,5 до 12,5 %.

Достовірність отриманих результатів та правильність сформульованої гіпотези доведено шляхом статистичних розрахунків критеріїв Крамера-Уелча та Вілкоксона-Манна-Уїтні. Результати завершеної експериментальної роботи дають змогу стверджувати, що мети дослідження досягнуто, поставлені завдання реалізовано.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне обґрунтування й експериментальну перевірку моделі формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

1. У процесі аналізу стану розробленості проблеми формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у педагогічній теорії і практиці з'ясовано, що в такому формулюванні проблема у вітчизняному й зарубіжному дискурсі не розглядалася, проте відомі окремі приклади її вирішення існують у дотичних дослідженнях (учені Л. Безкоровайна, Т. Ваколя, Г. Гунда, А. Конох, І. Максимчук, Л. Сущенко, О. Феськова, В. Черняков та ін.). Системне вивчення державних і локальних нормативних документів, які регулюють підготовку фахівців, зорієнтовує на те, що інноваційні зміни, які сьогодні відбуваються в освіті, потребують нових підходів до структури, змісту та методів підготовки майбутніх учителів фізичного виховання, компетентних здійснювати продуктивну професійну діяльність на високому науковому та фаховому рівнях. Встановлено на підставі аналізу низки ОПП спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура), що ефективний навчально-тренувальний процес із фізичного виховання може забезпечити вчитель, який володіє навичками інноваційної дослідницької діяльності, здатний об'єктивно оцінювати фізичні і творчі здібності учнів, добирати дослідницькі технології розвитку цих здібностей; на основі цього аналізу визначено типові етапи організації дослідницької діяльності фахівців – мотиваційно-цільовий, проектувальний, реалізаційний та корекційний, на кожному з етапів виокремлено завдання, функції та провідні вміння студентів.

Вивчення матеріалів зарубіжного досвіду підготовки фахівців споріднених спеціальностей у країнах Європи (Німеччина, Франція, Польща, Чехія та ін.) і світу (Канада, Нова Зеландія, США) виявило, що формування компетентності базується на ідеях поєднання та інтеграції змісту дослідницької діяльності, що дозволяє вченим проводити дослідження на метапредметному рівні та напрацьовувати відповідні технології. Напрями дослідницької діяльності майбутнього фахівця фізичної культури є досить широкими,

динамічними, вони можуть змінюватися відповідно до прогресу медико-біологічної науки, теорії і методики фізичного виховання, методик спортивних тренувань, інших галузей. Це свідчить про необхідність проведення наукового пошуку, спрямованого на побудову моделей підготовки майбутніх учителів фізичної культури, провідним компонентом компетентності яких буде саме дослідницька компетентність.

2. Визначено педагогічну сутність поняття «дослідницька компетентність майбутнього вчителя фізичної культури» як системну інтегративну компетентнісну характеристику, яка забезпечує перенесення смислового контексту діяльності з функціонально-репродуктивного до перетворювально-евристичного; як цілісну властивість особистості фахівця, що поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід пошуково-перетворювальної роботи в галузі фізичної культури, ціннісні ставлення та особистісні якості дослідника, виявляється в стійкому прагненні до інноваційних змін і здатності до науково-дослідницької діяльності в освітньому середовищі.

До компонентів структури дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури віднесено: мотиваційно-ціннісний (єдність мотивів і особистісних та професійних цінностей); когнітивний (відповідна система знань і способів мислення); особистісно-рефлексивний (стан сформованості якостей самоаналізу, самооцінки); діяльнісний (наявність структури дослідницьких умінь і навичок), проведено їх характеристику.

3. Розроблено модель і науково-методичні засади формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у педагогічних закладах вищої освіти. З позицій системного підходу до формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців модель розглянуто: як систему взаємопов'язаних елементів, наділених такими властивостями як цілісність, відкритість, гнучкість, динамічність, керованість, здатність до саморозвитку; як структурно-функціональний аналог процесу підготовки, який утворюють три взаємопов'язаних блоки: концептуально-цільовий, що містить мету (теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити у освітньому процесі закладів вищої педагогічної освіти модель

формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури), домінуючі наукові підходи (системний, компетентнісний, діяльнісний, інтеграційний, технологічний), принципи і завдання; операційно-змістовий, що відображає етапи підготовки – початковий (мотиваційно-аналітичний), базовий професійний (організаційно-діяльнісний) і завершальний (професійно-адаптивний), способи реалізації змісту дисциплін; аналітико-коригувальний, що репрезентує критерії (ціннісно-мотиваційний, когнітивно-методичний, інформаційно-комунікативний, професійно-рефлексивний), показники та рівні (високий, середній, низький) сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури. При розробці науково-методичних основ формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури запропоновано інтеграційно-дослідницький комплекс навчальних дисциплін (ІДК), який дозволив на практиці через дотримання відповідних площин інтеграції раціонально використовувати інтеграційні зв'язки між дисциплінами як у межах одного циклу, так і між навчальними циклами підготовки вчителя фізичної культури.

Структурно-функціональну модель формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури перевірено в освітньому процесі педагогічних закладів вищої освіти України відповідно пропонуваній у ній етапів і засобів формування компетентності майбутніх фахівців. Загалом у експериментальній групі виявлено стабільне поетапне зростання всіх компетентнісних показників, що зумовило висновок щодо педагогічної ефективності розробленої моделі й науково-методичних основ формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

4. Створено навчально-методичний супровід забезпечення експериментальної перевірки моделі, для чого розроблено й упроваджено в процес підготовки фахівців у педагогічних ЗВО: методику формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури (комплекс навчальних дисциплін класифіковано за ступенем спрямованості на формування компетентності на 3 рівні дослідницької активності; центральний інтеграційно-дослідницький вектор як логічно вибудована послідовність 14-ти

змістових інтеграційних вузлів, що дозволяє синхронізувати та оптимізувати зміст підготовки; реалізаційні блоки як концентровані об'єднання позааудиторних форм дослідницької роботи студентів); експериментальні програми дисциплін «Основи наукових досліджень» та «Функціональна діагностика і контроль у сфері фізичної культури і спорту»; авторські навчально-методичні посібники «Дослідницька діяльність майбутнього вчителя фізичної культури: теорія і практика»; «Дослідницька діяльність учителя фізичної культури: збірник ситуаційних завдань і тестів».

Проведене дослідження не претендує на вичерпне висвітлення проблеми формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури. Подальшого вивчення потребують питання обґрунтування теоретичних і методичних засад синергетичної єдності природничонаукового та професійно-практичного компонентів компетентності і специфіки їх реалізації в дослідницькій діяльності, розв'язання наукових завдань формування здоров'язберігального освітнього середовища на основі дослідницької компетентності вчителя фізичної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абакумова С. И. Структурно-содержательные и функциональные характеристики исследовательской компетентности будущих инженеров. Матер. XXXVIII научно-технической конференции по итогам работы профессорско-преподавательского состава СевКавГТУ за 2008 год. Ставрополь : СевКавГТУ, 2009. С. 116-117.
2. Абдулова Л. Ш. Формирование исследовательской компетентности студентов колледжа. *Стандарты и мониторинг в образовании*. 2009. № 1. С. 34-37.
3. Акусок А. М. Теоретичні засади формування змісту загально педагогічної підготовки майбутнього вчителя : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01. К., 2009. 22 с.
4. Андрущенко В. П. Особистісно орієнтовані технології навчання і виховання у вищих навчальних закладах: колективна монографія / відп. ред. В. П. Андрущенко, В. І. Луговий. Київ: Педагогічна думка, 2008. 385 с.
5. Антонова О. Є., Ващук О. В. Інтегративний підхід до побудови моделі формування готовності вчителів до розвитку академічної обдарованості учнів. Професійна освіта в умовах інтеграційних процесів: теорія і практика : зб. наук. праць. / за заг. ред. проф. С. С. Вітвицької, доц. Н. Є. Колесник. Житомир: ФОП «Н.М. Левковець», 2017. Ч. 1. С. 174-182.
6. Арефьев В.Г. Основы теории та методики физического воспитания: учебник. Київ: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова; 2010. 268 с.
7. Атанов Г. О. Теорія діяльнісного навчання. Київ : Кондор, 2007. 370 с.
8. Бабак В., Лузік Е. Фундаментальна підготовка в сучасному університеті: традиції та перспективи. *Вища освіта України*. 2003. №1. С.78-83.
9. Базильчук О. Культурологічний підхід у професійній підготовці майбутніх фахівців фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів. *Молодь і ринок*. 2015. № 11. С. 19-23.
10. Балахничева Г. В, Завацька Л. А. Формування професійної підготовки фахівців фізичної культури до практичної роботи з учнями сучасної

школи. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. Зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту імені Лесі Українки. Луцьк; 2012. №4. С. 59-62.

11. Барна Л., Барна М., Степанюк В. Підготовка вчителів біології: компетентнісний підхід. *Професійні компетенції та компетентності вчителя*: матер. регіон. наук.-практ. семінару (28-29 листоп. 2006 р., м. Тернопіль). Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка. 2006. 188 с. С. 145-147.

12. Башавець Н. А. Проблема самовдосконалення вчителів фізичного виховання у професійній діяльності. *Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі*: матеріали III Міжнародного конгресу (Одеса, 18-21 травня 2017). Одеса, 2017. С. 37-38.

13. Безкоровайна Л. В. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури та спорту до впровадження технології спортивного менеджменту: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. К., 2009. 297 с.

14. Безрукова В. С. Педагогическая интеграция : сущность, состав, механизмы реализации. В: *Интеграционные процессы в педагогической теории и практике*. Сб. науч. тр. Свердловск: СИПИ; 1990.

15. Бережнова Е. В. Профессиональная компетентность как критерий качества подготовки будущих учителей. *Компетенции в образовании: опыт проектирования*: сб. науч. тр. / под ред. А.В. Хуторского. М. : ИНЭК, 2007. 327 с.

16. Бермудес Д. Обґрунтування моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до реалізації варіативних модулів у процесі професійної діяльності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. № 7 (71). С. 26-36.

17. Белікова Н. О. Досвід використання інтерактивних методів навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту. *Сучасн. інформ. технолог. та методика навч. в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вінниця, 2014. Ч. 1. С.19-27.

18. Белікова Н. О. Пріоритетні напрями модернізації вищої освіти України на сучасному етапі. *Наукові записки Ніжинського держ. ун-ту*

ім. Миколи Гоголя. Серія: Психолого-педагогічні науки. Зб. наук. пр. Ніжин; 2013. №3. С. 161-165.

19. Бишевец Н. Г., Денисова Л. В., Усиченко В. В. Організація здоров'язберігаючого навчального середовища студентів в умовах інформатизації освіти. *Вісник Чернігів. Нац. пед. ун-ту імені Т. Г. Шевченка*. Серія: Педагогічні науки. Зб. наук. пр. Чернігів. 2018. №151. С. 5-9.

20. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / відп. ред. О. В. Овчарук. Київ: «К.І.С.», 2004. С. 47-52.

21. Бойчук Ю. Д. Компетентнісний підхід. Наукові підходи до наукових педагогічних досліджень : монографія / відп. ред. В. І. Лозова. Харків : Апостроф, 2011. С. 188-216.

22. Бондаренко В., Корносенко О. Формування професійних компетентностей фахівців фізичної культури в процесі вивчення дисциплін професійно-практичної підготовки. *Імідж сучасного педагога*. 2013. № 3. С. 5-8.

23. Борейко Н. Ю., Азаренкова Л. Л. Дослідницька компетентність студентів спеціальності фізична культура і спорт. *Вісник НТУ «ХП»*. Серія: *Актуальні проблеми розвитку українського суспільства*. Харків : НТУ «ХП», 2017. № 29 (1251). С. 56-59.

24. Боярчук Н. Модель формування професійної компетентності майбутніх економістів. *Педагогічні науки*. 2013. Вип. 1. С. 85-95. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pena_2013_1_15

25. Бріжата І. А. Підготовка фахівців фізичної культури і спорту як педагогічна система: зміст і структура. *Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту*. Серія: *Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. Зб. наук. пр. Чернігів; 2016. №136. С. 23-26.

26. Буданов В. Г. Синергетика коммуникативных сценариев. Синергетическая парадигма. М. Прогресс-традиция. 2004. С. 444-461.

27. Буданов В. Г. Трансдисциплінарне образование в ХХІ веке: проблемы становлення. Будущее России в зеркале синергетики / Под ред. Г. Г. Малинецкого. М., 2006. С. 169-179.

28. Бусигін А. Б., Ничипоренко І. В., Савчук О. С. Педагогічні умови використання інноваційних технологій у фізичному вихованні студентів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія : Педагогічні науки. 2015. Вип. 125. С. 3-6.

29. В'яла О., Путров С. Сутність формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної самореалізації в оздоровчій діяльності. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія Педагогіка. 2017. № 3. С. 44-51.

30. Ваколя Т. І. Сутність і структура дослідницьких компетентностей майбутнього вчителя початкових класі. Взято з: scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/7_2011/4.pdf

31. Ващенко Л. С. Основи здоров'я: книга для вчителя. К. : Генеза, 2005. С. 9-11.

32. Вербицкий А. А. Психолого-педагогические особенности контекстного обучения. М. : Знание, 1987. 124 с.

33. Вербицкий В. В. Дослідницька компетентність старшокласників як засіб формування особистості. «Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал». Матер. звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2011 рік / За ред. О. В. Сухомлинської, І. Д. Бега, Г. П. Пустовіта, О. В. Мельника. Івано-Франківськ : Типовіт, 2012. Вип. 2. С. 43-47.

34. Вільчковський Е. С. Професійна спрямованість підготовки фахівців з фізичного виховання. *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992- 2002 рр.*: зб.наук.праць. Харків : ОВС, 2002. Ч. 1. С. 301-310.

35. Вінник М. О. Розроблення моделі системи формування науково-дослідницької компетентності майбутніх інженерів-програмістів. *ScienceRise*.

Pedagogical Education. 2016. № 8(4). С. 69-74. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/texcped_2016_8%284%29__14

36. Вознюк О. В, Дубасенюк О. А. Цільові орієнтири розвитку особистості у системі освіти: інтегративний підхід: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка; 2009. 684 с.

37. Войтович Р. В. Логіка, методологія і методика наукових досліджень: навч. посіб. . : ЦНЛ, 2005. 116 с.

38. Войтовська О. М. Деякі аспекти професійної підготовки вчителів фізичної культури в системі безперервної освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15 Науково-педагогічні проблеми фізичної культури*. 2015. № 31(56). С. 91-93.

39. Войтовська О. М. Закордонний досвід професійного розвитку вчителів фізичної культури в умовах післядипломної педагогічної освіти. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Серія Педагогічні науки*. 2018. № 82. С. 110-114.

40. Воронін Д. Є. Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих навчальних закладів засобами фізичного виховання : дис. ... канд. пед. наук. Херсон, 2006. 201 с.

41. Воронін Д. Питання готовності вчителів фізичної культури до професійної діяльності. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві* : зб. наук. праць. 2011. №. 2 (14). С. 24-25.

42. Гадючко О. С. Формування основ професіоналізму майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у процесі фахової підготовки засобами інноваційних технологій в умовах магістратури. *Вісник Луганського нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2018. №4(1). С. 16-22.

43. Гапончук Г. И. Формирование военно-педагогической направленности у курсантов военно-политических училищ: дис.канд. пед. наук. М. : ВПА, 1990. 214 с.

44. Генкал С. Е. Формування предметної компетентності в учнів профільних класів на уроках біології. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми. 2013. № 4 (30). С. 127-135.

45. Головань М. С., Яценко В. В. Сутність та зміст поняття «дослідницька компетентність». *Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі: збірник наукових праць*. Вип. VII. Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2012. С. 55-62.

46. Гончаренко С. У. Фундаменталізація професійної освіти як дидактичний принцип. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2008. №2. С. 87-91.

47. Гончерюк М. А. Дослідницька діяльність учителя фізичного виховання як показник його професіоналізму. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2008. Т. 1. С. 155-158. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fvs_2008_1_46

48. Граф А. Г. Повышение эффективности подготовки учителя физического воспитания к организации внешкольной спортивно-массовой работы : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Ленинград. 1983. 217 с.

49. Гринченко І. Б. Підготовка фахівців фізичної культури і спорту до професійної діяльності в умовах інформатизації суспільства. *Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. Зб. наук. пр. Чернігів. 2013. №112(2). С. 69-73.

50. Гринченко І. Б. Сучасні напрями впровадження інновацій в професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2012. Вип. 64. С. 103-107

51. Гринченко І. Інтеграція інновацій в процес професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Наукові записки Кіровоград. держ. пед. ун-ту імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. Зб. наук. пр. Кіровоград. 2012. №112. С. 149-57.

52. Грудинін Б. О. Педагогічна модель розвитку дослідницької компетентності старшокласників у процесі навчання фізики. Зб. наукових праць Кам'янець Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія педагогічна / ред. кол.: П. С. Атаманчук (голова, наук. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана

Огієнка, 2015. Вип. 21: Дидактика фізики як концептуальна основа формування компетентнісних і світоглядних якостей майбутнього фахівця фізико-технічного профілю. С.187-191.

53. Гунда Г. В. Лабораторні заняття з педагогіки в системі загальнопедагогічної підготовки вчителя в університеті : автореф. дис... канд.. пед. наук : спец. 13.00.04. К. 2001. 22 с.

54. Данилко М. Т. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури: автореф. дис... канд. наук з фіз. виховання і спорту. Луцьк, 2000. 19 с.

55. Даниско О. В. Робоча програма навчальної дисципліни «Інноваційні технології у фізичній культурі і спорті » підготовки здобувачів другого освітнього ступеня Магістр за спеціальностями 014 Середня освіта (фізична культура) предметної спеціалізації 014.11 Середня освіта (фізична культура)/ 017 Фізична культура і спорт. Полтава. 2018. 11 стор.

56. Даниско О. В., Корносенко О. К. Упровадження крокового тренажера-симулятора у процес професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2 (58). 2017. 98-107. ISSN: 2076-8184. – Режим доступу: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1561>

57. Даниско О. В., Семеновська Л. А. Генеза та сучасний зміст поняття змішаного навчання в зарубіжній педагогічній теорії і практиці 2018. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 65 (3). 1-11. ISSN: 2076-8184. Режим доступу: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2138>

58. Демінська, Л. О. Аксіологічна спрямованість педагогічної системи країн Євросоюзу. *Науковий вісник Донбасу. Серія: Педагогіка за кордоном: інновації та досвід*. 2012. 4 (20). Режим доступу: <http://www.luguniv.edu.ua/archiv/N20/index.htm>.

59. Денисенко Н. Г. Науково-дослідницька робота як стратегічний елемент фахової підготовки майбутнього учителя фізичної культури в початковій школі. *Проблеми фізичного виховання і спорту*. 2010. № 5. С. 47-49.

60. Денисова Л. В., Харченко Л. А. До питання підвищення якості навчального процесу підготовки фахівців із фізичного виховання та спорту із застосуванням інформаційних технологій. *Молодіжний науковий вісник Волин. нац. ун-ту імені Лесі Українки*. 2012. №6. С. 83-87.
61. Денисова Л. В. Професійна підготовка майбутніх магістрів фізичної культури і спорту з використанням інформаційно-комунікаційних технологій: теорія та методика : монографія. Київ: Центр учбової літератури; 2020. 462 с.
62. Десятов Т. М. Професійні стандарти : теоретичні аспекти і методика : метод. посібник. За ред. Ничкало Н. Г. К. : Арт Економі, 2011. 234 с.
63. Джуринський П. Б. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчо-розвивальної діяльності у загальноосвітній школі. *Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки*. Зб. наук. пр. Чернігів. 2015. №124. С. 148-151.
64. Дзюбенко Ю. В., Олійник Л. В. Особливості технологічного підходу до навчального процесу у вищій школі як провідного засобу його оптимізації. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка* : зб. наук. праць. 2007. № 3 (21). Ч. 1. С. 138-147.
65. Дубасенюк О. А. Концептуальні підходи до професійно-педагогічної підготовки сучасного педагога. Житомир : Видво ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 114 с.
66. Дубинська О. Я. Курс лекцій з теорії фізичної культури, фізичного виховання різних груп населення: навч. метод. посіб. складено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів напряму 8.010201 «Фізичне виховання», спеціальності 8.01020101 «Фізичне виховання». Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2013. 248 с.
67. Дудорова Л. Ю. Педагогічні умови формування потреби в здоровому способі життя майбутніх учителів у процесі фізичного виховання: автореф. дис...канд. пед. наук. Вінниця, 2009. 24 с.
68. Дурманенко О. Теоретичний аналіз поняття «педагогічні умови» в контексті моніторингу виховної роботи у вищому навчальному закладі. *Молодь і ринок*. 2012. №7. С. 135-138.

69. Дутчак М. В. Теоретико-методологічні засади формування системи спорту для всіх в Україні. автореф. дис... д-ра пед. наук. Київ, 2009. 41 с.
70. Євтух М. Б., Борисенко Л. Л. Модель системи формування науково-дослідницької компетентності у студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2015. Вип. 1. С. 73-97. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2015_1_7
71. Єфремов С. В. Професійна спрямованість науково-дослідної роботи студентів у вищих навчальних закладах України у другій половині ХХ століття : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2010. 23 с.
72. Жабокрицька О. В. Педагогічні умови виховання основ здорового способу життя підлітків у позакласній діяльності : автореф. дис. ...канд. пед. наук. Київ, 2004. 21 с.
73. Жамардій В. О. Дослідження підходів до організації занять з фізичного виховання. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія № 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. Вип. 4 (29). С. 366-371.
74. Забіяко Ю. О. Професійна підготовка фахівців фізичної культури та спорту. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. Зб. наук. пр. Східноєвроп. нац ун-ту імені Лесі Українки. Луцьк. 2013. №2. С. 16-19.
75. Загузов Н. Технология подготовки и защита кандидатской диссертации. М. : Исслед. центр, 1993. С. 92.
76. Задніпрянець І. Компетентнісний підхід в освіті (світовий досвід). *Фізика в школах України*. 2011. № 3(175). С. 21-28.
77. Закон України «Про вищу освіту». 2014 [цитовано 2017 Квіт. 18]. Доступно: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/print1389899592029395>.
78. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». 1994 [цитовано 2017 Черв. 24]. Доступно: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>.

79. Захарченко Ю. В. Формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців з маркетингу у вищих навчальних закладах. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (доктора філософії). 13.00.04. Хмельницький національний університет, Хмельницький, 2018. 270 с.

80. Зеер Э. Ф. Профориентология: Теория и практика: учеб. пособ. для высшей школы. М. : Академический проект; Екатеринбург : Деловая книга. 2004. 192 с.

81. Зубанова Н. Ю. Зміст та структура професійно-педагогічної спрямованості особистості вчителя фізичної культури. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 1998. №2. С. 5-7.

82. Зязюн І. А. Концептуальні засади теорії освіти в Україні. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2000. № 1. С. 11-24.

83. Ипполитова Н. В. Взаимосвязь понятий «методология» и «методологический поход» *Вестник ЮжноУральского государственного университета. Серия Образование. Педагогические науки*. № 13 (146). 2009. С. 9-15.

84. Іваній І. Компетентнісний підхід до професійної підготовки вчителя фізичної культури. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві* : збірник наукових праць. 2013. № 1 (21). С. 42-46.

85. Іваній І. Сучасні тенденції професійно-педагогічної підготовки фахівців фізичного виховання та сорту і університетах країн Європейського союзу. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019, № 1 (85). С. 159-171

86. Іваній І. В. Сутність професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. №1(45). С. 136-145.

87. Ішук В. В. Проектування професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання на засадах контекстного навчання : автореф. дис... канд. пед. наук. Переяслав-Хмельницький, 2014. 21 с

88. Карасевич С. А. Формування у майбутнього вчителя фізичної культури вмінь і навичок фізкультурно-спортивної діяльності. *Ключові аспекти*

розвитку сучасної науки : матеріали Міжнарод. наук.-практ. конференції 27 лютого 2017 р. м. Ужгород / відп. за випуск Голденблат М. А. ГО «Європейська наукова платформа». Одеса. С. 31-36.

89. Карпюк Р. П. Пріоритет здоров'язберігальних тенденцій у фізичному вихованні студентів вищих навчальних закладів. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. Зб. наук. пр. Волин. нац ун-ту імені Лесі Українки. Луцьк. 2012. №4. С. 142-145.

90. Кашуба В., Денисова Л., Зіяд Хаміді Ахмад Насраллах. Сучасні інформаційні технології в системі підготовки фахівців із фізичного виховання і спорту. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2011. №4. С. 96-101.

91. Квак О. В. Робоча програма навчальної дисципліни «Фізіологічні основи фізичного виховання» здобувачів першого рівня вищої освіти «бакалавр» за спеціальністю (предметною спеціалізацією) «014.11 Середня освіта (Фізична культура)», Полтава. 2018. 13 стор.

92. Кисла О. Ф. Формування дослідницької компетентності студентів магістратури під час асистентської практики. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки*. 2015. Вип. 125. С. 319-322.

93. Клопов Р. В. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту із застосуванням інформаційних технологій: автореф. дис...д-ра. пед. наук. Вінниця, 2012. 40 с.

94. Коваленко О. Е. Методологічні основи технології навчання : теоретико-методичний та практичний аспекти викладання дисциплін електроенергетичного циклу. Х. : Основа, 1996. 184 с.

95. Коваль Л. В. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи: технологічна складова: монографія. Донецьк: Юго-Восток, 2009. 375 с

96. Ковальчук Г. П., Присакар В. В. Педагогіка фізичної культури: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП Зволейко Д. Г., 2012. 424 с.

97. Коджаспирова Г. М., Коджаспиров А. Ю. Педагогический словарь: для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений. 2-е изд., стер. М. : ИЦ «Академия». 2005. 176 с.

98. Козловська І. М. Теоретичні та методичні основи інтеграції знань учнів професійно-технічної школи : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. К., 2001. 460 с.
99. Козырева О. А. Компетентность современного учителя: современная проблема определения понятия. *Стандарты и мониторинг в образовании*. 2004. № 2. С. 48-51.
100. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: колективна монографія / Н. М. Бібік, Л. М. Ващенко, О. І. Локшина та ін.; під заг. ред. О. В. Овчарук. К. : К.І.С., 2004. 112 с.
101. Конох А. П. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму у вищих навчальних закладах : дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.04 ; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України. К., 2007. 494 с.
102. Корносенко О. К. Робоча програма навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень у фізичній культурі» підготовки здобувачів освітнього ступеня бакалавр за спеціальністю 014. Середня освіта (Фізична культура) / 017 Фізична культура і спорт; предметною спеціалізацією 014.11. Середня освіта (Фізична культура) / 017 Фізична культура і спорт. Полтава, 2018. 12 стор.
103. Корносенко О. К. Робоча програма навчальної дисципліни «Організація наукових досліджень» підготовки здобувачів освітнього ступеня магістр за спеціальністю 014. Середня освіта / 017 Фізична культура і спорт; предметною спеціалізацією 014.11. Середня освіта (Фізична культура) / 017 Фізична культура і спорт. Полтава, 2018. 11 стор.
104. Корносенко О., Даниско О. Упровадження крокового тренажера-симулятора у процес професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури. *Інформаційні технології і засоби навчання* / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т інформ. технологій і засобів навчання, Ун-т менеджменту освіти. 2017. Вип. 58(2). С. 98-107.
105. Коростіль Л. Самоосвіта особистості як соціальне та педагогічне явище. *Педагогічні науки* : зб. наук, праць. Суми : Видавництво СумДПУ, 2009. № 1. С. 138-145.

106. Кравченко Л., Винничук Р. Аксіологічний підхід у вітчизняній педагогічній науці та практиці: історико-педагогічна ретроспектива. *Витоки педагогічної майстерності*. Полтава. 2019. Вип. 23. С. 22-28. Режим доступу: <file:///C:/Users/User/Downloads/183168-410230-1-PB.pdf>

107. Кравченко Л., Корносенко О. Ресурсно-диференційований науковий підхід до підготовки фахівців фізичної культури. *Гуманізація навчального процесу: збірник наукових праць / За заг.ред. проф. В.І. Сипченка*. Вип. ЛІІ. Слов'янськ: СДПУ. 2010. С. 32-43.

108. Кравченко Л., Оніпко В. Нова якість вищої освіти – виклик сучасності. *Ukrainian professional education = Українська професійна освіта*. Полтава. Вип. 5. 2019. С. 9-12. Режим доступу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/14049>

109. Кравченко С. Критерії, показники та рівні сформованості дослідницької компетентності майбутніх екологів. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка* : зб. наук. праць : Вип. 15. Інст-т проф.-тех. освіти НАПН України ; Ред. кол.: В. О. Радкевич (голова) та ін.. ЖККГВ «Полісся» ЖОР., 2018. С. 135-142.

110. Кравченко Л. М. Професійна діагностика у системі післядипломного підвищення кваліфікації вчителя : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. К. 1996. 24 с.

111. Кринецкий И. И. Основы научных исследований. К.: Одесса: Вища школа, 1981. 208 с. С. 56-57.

112. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання : підруч. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту / за ред. Т. Ю. Круцевич. К. : Олімпійська література, 2008. Т. 2. 366 с.

113. Куделко В. Е. Фізична культура. Фармацевтична енциклопедія / Редкол. : (голова), передне слово В. П. Черних. К. : МОРІОН, 2005. 848 с.

114. Курамшин Ю. Ф. Об объекте и предмете теории физической культуры как научно-учебной дисциплины : историко-сравнительный анализ. *Ученые записки*. 2006. Вып. № 22. С. 20-32.

115. Курлянд З. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Знання, 2007. 495 с.
116. Куц О. С. Професійно-педагогічна модель спеціаліста фізичного виховання. Матер. 2-ї міжвуз. конф. «Фізична культура, спорт та здоров'я нації». Вінниця, 1996. С. 209-214.
117. Лебедев О. Е. Компетентностный подход в образовании. *Школьные технологии*. 2004. № 5. С. 3-12.
118. Леонтян М. А. Поняття «компетенція» і «компетентність» у теорії освіти. *Наукові праці Чорномор. держ. ун-ту імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія: Педагогіка*. 2012. №188. С. 73-75.
119. Лернер И. Классификация методов обучения. Режим доступа : <https://murzim.ru/nauka/pedagogika/didaktika/26920-klassifikaciya-metodovobucheniya-lerner-iya-skatkin-mn.html>.
120. Лук'янова Л. Б. Формування екологічної компетентності майбутніх фахівців туризму. *Формування професійної компетентності фахівця сфери послуг і туризму*. Київ, 2010. С. 87-127.
121. Любчак Н. М. Теоретичні аспекти визначення сутності дослідницької компетентності майбутнього вчителя. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія*. 2013. Вип. 39 (4). С. 33-40.
122. Максимчук І. А. Розвиток педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури в процесі професійної підготовки: дис... канд. пед. наук. 13.00.04. Хмельницький, 2017. 275 с.
123. Маліков М. В., Сватъев А. В., Богдановська Н. В. Функціональна діагностика у фізичному вихованні і спорті: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Запоріжжя: ЗДУ, 2006. 227 с.
124. Манчул Б. В. Синтез наук як умова становлення системи сучасного наукового знання. *Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць. Філософія*. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. Вип. 563-564. С. 35-39
125. Маркова А. К. Психологические критерии и ступени профессионализма учителя. *Педагогика*. 1995. №6. С. 55-63

126. Матвеев Л. П. Теория и методика физического воспитания : учебн. для ин-тов физ. культуры / под. ред. Л. П. Матвеева, А. Д. Новикова. 2-е изд., испр. и доп. М. : Физкультура и спорт, 1976. Т. 2. 256 с.
127. Матвійчук Т. Ф. Формування педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичного виховання у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук. Вінниця, 2015. 272 с.
128. Мишковська Т. Д. Формування дослідницько-педагогічних умінь студентів в умовах модульної організації навчання: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Чернівці, 1999. 230 с.
129. Мішин С. Професійне самовдосконалення майбутніх магістрів фізичного виховання. *Наукові записки Кіровоград. держ. пед. ун-ту імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. Зб. наук. пр. Кіровоград; 2014. №134. С. 173-177.
130. Мосейчук А. Р. Модель формування дослідницької компетентності майбутніх фельдшерів у процесі вивчення біологічних дисциплін. *Медична освіта*. 2017. № 1. С. 96-102. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mosv_2017_1_24
131. Москаленко Н. Науково-теоретичні основи інноваційних технологій у фізичному вихованні. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2015. № 2. С. 124-128.
132. Мудрік В.І. Виховання інтересу до професійно-прикладної й фізичної підготовки у студентів. *Теоретико-методичні пролблеми виховання дітей та учнівської молоді: Збірник наукових праць*. Житомир: Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2005. С. 339-343.
133. Нагорна Н. В. Формування у студентів понять компетентності й компетенції. *Виховання і культура*. 2007. № 1-2 (11-12). С. 266-268.
134. Наумчук В. І. Професійна підготовка майбутніх вчителів фізичної культури в процесі самостійної роботи зі спортивних ігор : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Тернопіль, 2002. 20 с.
135. Нечипуренко П. П. Теоретико-методичні засади використання інформаційно комунікаційних технологій як засобу формування дослідницьких

компетентностей старшокласників у профільному навчанні хімії : монографія / П. П. Нечипуренко, С. О. Семеріков, Л. І. Томіліна. Теорія та методика електронного навчання. Кривий Ріг : Видавничий відділ ДВНЗ «Криворізький національний університет», 2018. Том IX. Випуск 1 (9) : спецвипуск «Монографія в журналі». 350 с.

136. Нічишина В. В. Інтегративний підхід до вивчення математичних дисциплін у процесі підготовки майбутніх вчителів математики : автореф. дис.... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Кіровоград, 2008. 20 с.

137. Новик И. Б. Моделирование и аналогия. Материалистическая диалектика и методы естественных наук: сборник. М., 1968. С. 256-293.

138. Новиков Д. А. Статистические методы в педагогических исследованиях (типовые случаи). М. : МЗ-Пресс, 2004. 67 с.

139. Олешков М. Ю. Педагогическая технология : проблема классификации и реализации. Профессионально-педагогические технологии в теории и практике обучения : сб. науч. трудов. Екатеринбург : РГППУ, 2005. С. 5-19.

140. Оліяр М. П. Методика формування комунікативно-стратегічної компетентності майбутніх учителів початкових класів. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, III(27),. Issue: 51. 2015. С. 40-43.

141. Омельчук О. В. Формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі вивчення природничо-наукових дисциплін : автореф. дис... канд. пед. наук. Київ, 2014. 20 с.

142. Омеляненко Г. Дослідницька компетентність у структурі професійної компетентності майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Сер : Педагогіка*. 2014. № 2. С. 182-188.

143. Онищенко І. В. Навчально-професійна мотивація як складник професійного становлення майбутніх фахівців педагогічного профілю. *Педагогіка вищої та середньої школи*. Зб. наук. пр. Кривий Ріг. 2016. №48. С. 139-145.

144. Освітні технології / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін. К.: Видавництво А.С.К., 2003. 255 с.
145. Осипова Н. В. Модель формування дослідницької компетентності у майбутніх інженерів-програмістів. *Інформаційні технології в освіті*. 2014. № 20. С. 150-159.
146. Осипова С. И. Развитие исследовательской компетентности одарённых детей. ГОУ ВПО «Государственный университет цветных металлов и золота». Режим доступа : <http://www.fkgpu.ru/conf/17.doc>.
147. Павелко, Ю.. Науковий потенціал спортивної сфери у провідних країнах світу. 2011 Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/tmfvs/texts/2011_2/files/art_32.pdf.
148. Павленко Є. А. Система компетенцій викладача фізичного виховання: традиції та інновації. *Наукові записки Вінницьк. держ. пед. ун-ту імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. Зб. наук. пр. Вінниця. 2013. №40. С. 260-263.
149. Пангелов Б. Організаційно-методичні засади підготовки фахівців сфери фізичної культури і спорту в країнах Європи. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2014. № 2. С. 116-118.
150. Педагогика: Большая современная энциклопедия / Сост. Е. С. Рапацевич. Мн. «Современное слово», 2005. 720 с.
151. Петренко І. Г., Гончар В. І. Аналіз напрямів модернізації фізичного виховання студентів ВНЗ. *Молодий вчений* № 2 (17). 2015. С. 497-500.
152. Плотникова Т. А. Формирование исследовательской компетенции в процессе обучения биологии. Матер. фестивалю педагогических идей «Открытый урок». Режим доступа: <http://festival.1september.ru/articles/517895>
153. Полонський О., Кравченко Л., Хоменко П. Дослідницький потенціал системи військових практик та стажувань у професійній підготовці офіцерів тактичного рівня Національної гвардії України. *Ukrainian professional education = Українська професійна освіта* : наук. журнал / Полтав. нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка. Полтава, 2019. Вип. 6. С. 29-36.

154. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентісного підходу в досвіді зарубіжних країн. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. К. : «К.І.С.», 2004. 112 с.

155. Пономарьова Г. Ф. Інноваційно-дослідницька компетентність магістрів – запорука розвитку інноваційного потенціалу ВНЗ. *Міжнародний науковий вісник*. 2014. Вип. 8 (27) . С. 177-182.

156. Приступа Є. Н., Данилевич М. В. Структурні компоненти готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту до роботи у сфері фізичної рекреації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. Зб. наук. пр. Ужгород. 2018. №1. С. 359-363.

157. Про Національну доктрину розвитку освіти (Указ, Доктрина від 17.04.2002. № 347/2002.) Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.

158. Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту (Указ президента України від 28.09.2004 № 1148/2004). Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1148/2004>

159. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року (Розпорядження Кабінету міністрів України від 9 грудня 2015 р. № 1320-р). Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1320-2015-%D1%80%270>

160. Проєкт «Концепція розвитку освіти України на період 2015-2025 років». Режим доступу : <http://old.mon.gov.ua/ua/pr-viddil/1312/1390288033/1414672797>

161. Раков С. А. Формування математичних компетентностей учителя математики на основі дослідницького підходу у навчанні з використанням інформаційних технологій: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02; Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Харків, 2005. 526 с.

162. Романчук О. Організаційні аспекти професійної підготовки магістрів спеціальності «Рух і спорт» в Австрії. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019, № 5 (89).

163. Самборська Н. М. Соціально-комунікативна компетентність майбутніх медичних працівників у контексті системного та компетентнісного підходів. *Проблеми освіти: наук.-метод. зб.*; Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2015. № 85. С. 97-101.

164. Самсутіна Н. М. Діяльнісно-практичний компонент у формуванні професійних функціональних компетентностей майбутніх учителів фізичної культури. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія : Педагогіка*. 2014. Т. 251, Вип. 239. С. 74-77.

165. Сватъєв А. В. Організація та зміст процесу підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах України. *Науковий вісник Мелітоп. держ. пед. ун-ту. Серія: Педагогіка*. Зб. наук. пр. Мелітополь. 2014. №1. С. 217-220.

166. Семенова А. В. Парадигмальне моделювання у професійній підготовці майбутніх вчителів: монографія. Одеса: Юридична література, 2009. 504 с.

167. Сергієнко Л. П. Технології наукових досліджень у фізичній культурі: підручник. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан. 2014. Книга 1. 496 с.

168. Сидоренко В. К. Проблема актуальна, різнобічна: про інтеграцію навчальних предметів у педагогічній теорії і практиці. *Рідна школа*. 1992. № 7-8. С. 30-34.

169. Слостенин В.А. Педагогіка : учеб. пособие для студ. высш. учебн. заведений ; под ред. В. А. Слостенинина. М. : Академия, 2002. 576 с.

170. Соколюк О. В. Формування інформаційної компетентності майбутніх учителів основ здоров'я в процесі вивчення дисциплін природничо-наукового циклу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04; Нац. ун-т вод. госп-ва та природокористування. Рівне, 2015. 20 с.

171. Соляников Ю. В. Обеспечение качества подготовки магистрантов педагогического университета к научно-исследовательской деятельности : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Санкт-Петербург, 2003. 20 с.

172. Сорокіна Г. Ю. Професійна підготовка майбутнього фахівця в межах компетентнісно орієнтованої освіти. *Наукові праці Вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет»*. Серія: Педагогіка, психологія і соціологія. Зб. наук. пр. Донецьк. 2013. №1. С. 188-191.

173. Спіцин Є. С. Методика організації науково-дослідної роботи студентів у вищому закладі освіти. К.: Вид. Центр КНЛУ, 2003. 120 с.

174. Сухобок О. Ю. Засоби інноваційних педагогічних технологій у підготовці майбутніх учителів фізичної культури. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2011. №12. С. 109-112.

175. Сущенко А. В. Перспективи спортивно-фізкультурної підготовки як інструмента самоосвіти фахівців гіподинамічних професій. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. Запоріжжя. Вип. 51 (104). 2016 С. 281-286. Режим доступу: file:///C:/Users/User/Downloads/Pfto_2016_51_40.pdf

176. Сущенко А. В., Гришко Ю. А., Соболев А. В. Методи актуалізації професійної активності в інтернет-середовищі фахівців з фізичного виховання та спорту в ході підвищення кваліфікації. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / редкол.: А. В. Сущенко (голов. ред.) та ін. Запоріжжя, 2020. Т. 3. Вип. 69. С. 124-128. Режим доступу: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/69/part_3/27.pdf

177. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект) : монографія. Запоріжжя : Запорізький державний університет, 2003. 442 с.

178. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих

навчальних закладах: автореф. дис... д-ра наук. Київ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова 2003. 45 с.

179. Табінська С. О. Модернізація професійно-педагогічної підготовки майбутніх бакалаврів з фізичного виховання : дис. ... канд. пед. наук : 11.00.04. Запоріжжя, 2016. 285 с.

180. Талалуєва Н. Розвиток проблеми міжпредметних зв'язків на сучасному етапі. *Нові технології навчання* : наук.-метод. зб. К., 1995. Вип. 5. С. 32-37.

181. Тараненко І. В. Робоча програма навчальної дисципліни «Спортивна метрологія» підготовки здобувачів першого рівня вищої освіти «бакалавр» спеціальністю/предметною спеціалізацією/предметною 014 Середня освіта спеціальністю / спеціалізацією – 014 Середня освіта (Фізична культура). 2018 р. 12 с.

182. Тараненко І. В. Робоча програма навчальної дисципліни «Технології тестування рухових здібностей» підготовки здобувачів першого рівня вищої освіти «бакалавр» спеціальністю/предметною спеціалізацією/предметною 014 Середня освіта спеціальністю / спеціалізацією – 014 Середня освіта (Фізична культура). 2018 р. 12 с.

183. Теория и методика физического воспитания: В 2 т. / под. ред. Т. Ю. Круцевич. Т. 2. К., 2003. 391 с.

184. Тимошенко О. В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах: автореф. дис... д-ра наук. Київ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. 2009. 38 с.

185. Тіняков А. Зміст професійної діяльності вчителів спорту (тренерів) в освітніх спортивних закладах. Актуальні проблеми розвитку руху «Спорт для всіх» у контексті європейської інтеграції України: матер. міжн. наук.-практ. конф. Тернопіль, 2004. С. 122-124.

186. Токарчук О. М. Математична компетентність фахівців економічного профілю: критерії оцінювання сформованості. *Науковий вісник*

Ужгородського національного університету Серія «Педагогіка, соціальна робота». Вип. 33. С. 193-196.

187. Трушнікова Т. Г. Системный подход в педагогике как инновационная основа формирования образовательного пространства. *Человек и образование*. 2006. №7. С. 71-72.

188. Урбан О. А. Уровни профессиональной подготовки выпускников вузов Кузбасса. *Социологические исследования*. 2007. С. 83-90.

189. Ушаков А. А. Развитие исследовательской компетентности учащихся профильной школы как личностно-осмысленного опыта осуществления учебно-исследовательской деятельности. *Вестник Адыгейского государственного университета*. Майкоп : Изд-во АГУ, 2008. С. 123-126.

190. Федик О. Вплив змістовно-динамічних характеристик мотиваційної сфери студента факультету фізичного виховання на його професійне становлення. *Молода спортивна наука України: зб. наукових праць в галузі фіз. культ. і спорту*. Львів: НВФ «Українські технології», 2003. Т.2. С. 112-117.

191. Федорец Г. Ф. Межпредметные связи в преподавании дисциплин психолого-педагогического цикла. Совершенствование профессиональной подготовки будущих учителей физического воспитания : межвуз. сб. науч. тр. Пермь, 1989. С. 40-58.

192. Феськова Е. В. Составляющие элементы исследовательской компетентности. Режим доступу: http://gdt.k26.ru/gnpk/index.php?option=com_content.

193. Феськова Е. В. Становление исследовательской компетентности учащихся в дополнительном образовании и профильном обучении : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01; Государственное учреждение высшего профессионального образования «Государственный университет цветных металлов и золота». Красноярск, 2005. 210 с.

194. Фролова, Л. С. Вступ до спеціальності «Фізичне виховання». Черкаси: ПП Беденко В. П. (Frolova, L. S. (2014). Introduction to the specialty «Physical education». Cherkasy: PP Bedenko V. P.).

195. Харламов И. Ф. Педагогика. Мн.: Университетское, 2001. 272 с.

196. Хлібкевич С. Б. Нормативно-правове забезпечення формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2019. Вип. 154. Том II. С. 84-87.

197. Хлібкевич С. Б. Дослідницька діяльність в системі підготовки сучасного вчителя фізичної культури. Матер. регіональної наук.-практ. конф. «Реалізація здоров'язбережувальних технологій у фізичному вихованні в умовах європейської інтеграції». 2018, Полтава, 12 квітня. С. 114-116.

198. Хлібкевич С. Б. Дослідницька діяльність в системі формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури. *Педагогічні науки*. Зб. наук. праць Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. № 71. 2018. С. 109-112.

199. Хлібкевич С. Б. Дослідницька діяльність майбутнього вчителя фізичної культури на засадах компетентнісного підходу. Матер. VI Всеукр. студентської наук.-практ. конф. «Технології здоров'язбереження в загальноосвітніх та вищих навчальних закладах України: проблеми та перспективи». 2017, Полтава, 26-27 жовтня. С. 100-102.

200. Хлібкевич С. Б. Дослідницька діяльність учителя фізичної культури як основа здоров'язбереження. Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. «Фізичне виховання, спорт та фізична реабілітація: проблеми і перспективи розвитку». Київ, 2018, 9-10 листопада. С. 9-14.

201. Хлібкевич С. Б. Дослідницька діяльність учителя фізичної культури: збірник ситуаційних завдань і тестів. Навч. посіб. Полтава. 2019. 120 с.

202. Хлібкевич С. Б. Дослідницька компетентність майбутнього вчителя фізичної культури як педагогічна. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. № 30 (40). 2018. С. 22-25.

203. Хлібкевич С. Б. Методична система формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури. *Витоки педагогічної майстерності*: наук. журнал. Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава. Вип. 24. 2019. С. 222-226.

204. Хлібкевич С. Б. Методична система формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури. Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. *«Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі» (XXVI Карищинські читання)*. Полтава, 2019. 30-31 травня. С. 320-321.

205. Хлібкевич С. Б. Нормативно-правова база використання ігрових методик у системі професійної підготовки фахівців фізичної культури. Матер. II регіональної наук.-практ. конф. *«Актуальні проблеми сучасного фізичного виховання і спорту»*. Полтава, 24 листопада. 2016. С. 15-17.

206. Хлібкевич С. Б. Педагогічні ігрові технології: сутність та принципи. Матер. III Всеукр. наук.-практ. конф. *«Роль фізичної культури і спорту в становленні та зміцненні генофонду нації»*. 2017, Полтава, 11 квітня. С. 9-22.

207. Хлібкевич С. Б. Педагогічні умови формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури. Матер. IV Всеукр. наук.-практ. конф. *«Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм»*. Кременчук. 2019, 15 березня. С. 330-333.

208. Хлібкевич С. Б. Показники і критерії сформованості дослідницької компетентності майбутнього учителя фізичної культури. Матер. XIV Всеукр. наук.-практ. конф. *«Актуальні проблеми розвитку сучасної науки»*. Полтава. 2019, 22 травня. С. 71-74.

209. Хлібкевич С. Б. Спрямованість навчальних дисциплін підготовки вчителя фізичної культури на дослідницьку діяльність. Матер. VII Всеукр. студентської наук.-практ. конф. *«Технології здоров'язбереження в загальноосвітніх та вищих навчальних закладах України: проблеми та перспективи»*. Полтава. 2019, 24-25 жовтня. С. 124-127.

210. Хлібкевич С. Б. Сучасні тенденції впровадження діяльнісного підходу в систему формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя фізичної культури. Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. *«Інтернаціоналізація вищої освіти України: здобутки, невикористані резерви, перспективи розвитку»*. Вінниця. 2018, 15-16 грудня. С. 270-272.

211. Хлібкевич С. Б. Сучасні тенденції підготовки вчителя фізичної культури в контексті компетентнісного підходу. Матер. Всеукр. наук.-практ.

конф. «Проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, спорту і здоров'я людини». Полтава. 2020, 23-24 квітня. С. 89-94.

212. Хлібкевич С. Б. Формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури. *Фізкультурно-оздоровчі та спортивні технології в освітньому просторі: теорія і практика* : колективна монографія / за заг. ред. О. О. Момот; Ю. В. Зайцевої. Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2020. С. 273-291.

213. Хлібкевич С. Б., Воробйова О. М. Компетентністний підхід у сучасній здоров'язберігаючій освіті. Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. «Біологічні, медичні на науково-педагогічні аспекти здоров'я людини». Полтава. 2018. 4-5 жовтня. С. 117-120.

214. Хлібкевич С. Б., Хоменко П. В. Діяльнісний підхід як основа формування дослідницької компетентності учителя фізичної культури. *Часопис кафедри теорій й методик фізичного виховання, адаптивної та масової фізичної культури «Фізична культура: теорія і практика»*. Вип. №4. Полтава. 2018. С. 135-137.

215. Хлібкевич С. Б., Хоменко П. В. Дослідницька діяльність майбутнього учителя фізичної культури: теорія і практика. Навч. посіб. Полтава. 2019. 140 с.

216. Хлібкевич С., Кметь А. Результати експериментальної роботи з формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури. *Імідж сучасного педагога*. №5 (188). 2019. С. 84-87.

217. Ходань О. Компетентнісний підхід до підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2013. Вип. 29. С. 232-235. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2013_29_69

218. Хоменко П. В. Природничонаукова підготовка фахівця фізичної культури: монографія. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка. 2012. 380 с.

219. Хоменко П. В., Фастівець А. В., Шапаренко І. Є. Концептуальні підходи до дослідження проблеми професійної підготовки фахівців з фізичної терапії. *Wiadomosci Lekarskie*, tom LXXI, nr 3 cz II. 2018. 781-786.

220. Хоменко П. В., Шаповал Є. Ю., Момот О.О., Свєртнєв О. А. Фізіологічні особливості функціональної діяльності жіночого організму у процесі занять міні-футболом. *Світ медицини та біології*. 2(64). 2018. С. 98-103.

221. Хоменко П.В. Теоретичні і методичні основи природничонаукової підготовки майбутніх фахівців фізичної культури у вищому педагогічному навчальному закладі : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Національна академія педагогічних наук України. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих. Київ. 2014. 587 с.

222. Хуторской А. В. Педагогическая инноватика : учеб. пособие для студ. высших учеб. заведений. М. : Издательский центр «Академия», 2008. 256 с.

223. Чалданбаева А. К. Уровни профессиональной подготовки учителя биологии в контексте компетентного подхода. *Вестник ТГПУ (TSPU Bulletin)*. 2015. № 12 (165). С. 53-55.

224. Чередниченко І. А. Навчальна програма дисципліни «Спортивна метрологія» (для бакалаврів). К.: МАУП, 2004. 20 с.

225. Черняков В. В. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури засобами педагогічних ситуацій : автореф. дис.... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». К., 2011. 20 с.

226. Шандригось В. І., Шандригось Г. А. Формування інформаційної готовності майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту. *Професійні компетенції та компетентності вчителя* : матер. регіон. наук.-практич. семінару 28-29 листопада 2006 р. Тернопіль, 2006. С. 119-120.

227. Шапран О. І., Доброскок І. І., Коцур В. П., Нікітчина С. О. Інноваційні педагогічні технології: теорія та практика використання у вищій школі: монографія. Переяслав-Хмельницький, Видавництво С.В. Карпук. 2008. 285 с.

228. Шашкина М. Б. Формирование исследовательской компетентности у будущих учителей математики в процессе учебно-познавательной

деятельности в педагогическом вузе. *Сибирский педагогический журнал*. 2011. № 7. С. 47-55.

229. Шинкарук О. А. Інформаційно-освітнє середовище в системі підготовки фахівців з фізичного виховання та спорту. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. Зб. наук. пр. Вінницьк. держ. пед. ун-ту імені Михайла Коцюбинського. Вінниця. 2019. №8. С. 367-374.

230. Шишкін Г. О. Режим доступу : http://www.bdpu.org/scientific_published/pedagogics_4_2000/10.doc

231. Шиян Б. М. Підготовка вчителя фізичної культури третього тисячоліття. *Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні*: Зб. наук. пр. Рівне : Принт Хауз, 2001. Вип. 2. С. 371-374.

232. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан; 2001. Частина 1. 272 с.

233. Шмиголь І. Сутність та структура професійної компетентності педагога. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2011. №4(1). С. 197-204.

234. Щербакова Д. К. Розвиток професійної спрямованості студентів вищих навчальних закладів. Режим доступу : 23.08.2014 [http:// virtkafedra.usoz.ua/el_gurnal /pages /vyp11 /1/Sherbakova.pdf](http://virtkafedra.usoz.ua/el_gurnal/pages/vyp11/1/Sherbakova.pdf)

235. Щербан М. Психологические аспекты в деятельности тренера. *Спорт за рубежом*. 1981. № 22. С. 14-15.

236. Юр'єва Л., Сава М., Яворський Ю. Особливості професійної майстерності майбутнього фахівця фізичної культури. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. Зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту імені Лесі Українки. Луцьк. 2009. №3. С. 38-41.

237. Яців Я. М. Професійна підготовка фахівців фізичної культури та спорту. В: *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. Зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту імені Лесі Українки. Луцьк. 2012. №3. С. 115-117.

238. Ячнюк І. О., Ячнюк Ю. Б., Ячнюк М. Ю. Підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання до професійної діяльності. *Вісник Чернігів. нац.*

пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. Зб. наук. пр. Чернігів. 2016. №139(1). С. 369-371.

239. British Association of Sport & Exercise Sciences. URL: <http://www.bases.org.uk/>.

240. Danysko O., Kornosenko O., Denysovets T., [eds.] System of Preparation of Future Fitness Coaches' for Health-Improving Activity in the Conditions of Rehabilitation Establishments / *International Journal of Applied Exercise Physiology (IJAEP)*, № 9 (8). 2020. 33–41. – ISSN 2322-3537. – Режим доступу: <http://ijaep.com/Journal/vol.9.8.pdf>

241. Erikson E., Joan M. The life cycle completed. Norton and Company, June, 1998. 134 p.

242. Khliblevich S. B. The subject of the formation of the research competence of the future teacher of physical culture. *Nauka i Studia*. №13(193). 2018. P. 35-42.

243. Khomenko P., Kiprych S., Donets O., Kornosenko O. Evaluation of interconnection of special working capacity and response of single combat sportsmen's cardiorespiratory system at the stage of direct training for competition. *International Journal of Applied Exercise Physiology*. Vol. 9, №7. July 2020. P. 115-123.

244. Kornosenko O., Danysko O., Bondarenko V., Khomenko P. Webquest as a means of adaptation of future physical education teachers to the conditions of blended learning (прийнято редакцією та призначено рецензента). Режим доступу: <http://pedagogika.leu.lt/>
<https://scholar.google.com.ua/citations?user=MoId2FEAAAAJ&hl=uk>

245. Kornosenko O., Denysovets T., Danysko O., Synytsya S. System of Preparation of Future Fitness Coaches' for Health-Improving Activity in the Conditions of Rehabilitation Establishments. *International Journal of Applied Exercise Physiology*, Vol. 9 № 8, August 2020. P. 33–41. ISSN: 2322-3537. Режим доступу: URL :
https://apps.webofknowledge.com/full_record.do?product=WOS&search_mode=OneClickSearch&qid=5&SID=F2uWm4bUON3mOKDhYv8&page=1&doc=1

246. Kornosenko O., Kipyrych S., Donets O., Khomenko P. Evaluation of interconnection of special working capacity and response of single combat sportsmen's cardiorespiratory system at the stage of direct training for competition / S. Kipyrych, O. Donets, O. Kornosenko, P. Khomenko // International Journal of Applied Exercise Physiology Vol. 9, №7. July 2020. P. 115–123. ISSN: 2322-3537.

Режим доступу: URL :
https://apps.webofknowledge.com/full_record.do?product=WOS&search_mode=GeneralSearch&qid=44&SID=D3spmKSH5Ct4PO7V62i&page=1&doc=1

247. Kornosenko O., Taranenko I., Zaitseva Y., Petryshyn O. Complex estimation of fitness training systems and women's somatic health of the first period mature age. *Wiadomości Lekarskie*, Volume LXXIII, № 6, June 2020. P. 1134–1139. ISSN: 0043-5147.

Режим доступу: URL :
<https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85088879598&origin=AuthorNames List&txGid=acfl1da177a49a727a2a6b6a5b81a9c74>

248. Liubov M. Kravchenko, Sergey O. Romanyuk, Olexander N. Romanyuk, Sergey V. Pavlov, Oksana V. Romanyuk, Nataliia V. Dobrovolska, Sergii V. Tymchyk, Andrzej Smolarz, Olena Kulakova, Aliya Kalizhanova, and Zhazira Amirgaliyeva «Modification of existing methods of visualization of offset face skin structure», Proc. SPIE 11456, Optical Fibers and Their Applications 2020, 114560E (12 June 2020); <https://doi.org/10.1117/12.2569770>

249. Lohr S. Google and I. B. M. Join in 'Cloud Computing' Research [Internet]. 2007 [cited 2015 Apr. 15]. Available from: <http://www.nytimes.com/2007/10/08/.html>

250. Pavlo V. Khomenko, Anna V. Fastivetz, Valentyna V. Onipko, Anatoliy V. Emetc, Yevheniia O. Skrinnik (2019) Medical aspects of specialist training in physical therapy and ergotherapy in the system of higher education of Ukraine. *Wiadomości Lekarskie, tom LXXII*, nr 5 cz II. 1098-1103.

251. Seters J. R., Ossevoort M. A., Tramper J., Goedhart M. J. The influence of student characteristics on the use of adaptive elearning material. *Computers & Education*. 2012. №58. PP. 942-952.

252. Shynkaruk O., Imas Ye., Denysova L., Kostykevich V. Effect of information and communication technologies on physical and mental health of human. *Фізична активність і якість життя людини*. Зб. тез доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки; 2018. с. 34.

253. Sikorki W. Wychowanie fizyczne w szkole powszechnej. Księgarnia Św. Wojciecha. Poznań, 1934. 78 s.

254. Sushchenko, A., Byrka, M., & Lukashiv, T. (2019). Components of ict competence of teachers of mathematics and informatics. *Information Technologies and Learning Tools*, 74(6), 225-237. Doi: <https://doi.org/10.33407/itlt.v74i6.3258>

255. The European Qualifications Framework for lifelong learning. 2004. Retrieved from: <http://www.eqavet.eu/gns/policy-context/european-vet-initiatives/european>.

256. Universität Wien [Internet]. 2017 [cited 2017 Apr. 11]. Available from: <https://www.univie.ac.a>

257. University of Alberta. [Електронний ресурс] URL: // <https://www.ualberta.ca/>

258. University of Otago [Електронний ресурс] URL: // <http://www.otago.ac.nz/courses/subjects/phse.html>

259. Warschauer M. Learning in the Cloud: How (and Why) to Transform Schools with Digital Media. New York: Teachers College; 2011. 68 p.

260. Zhamardiy V. O., Donchenko V. I., Shkola O. M., Kabatska O. V., Fomenko V. H. Health-saving Competencies in Physical Education of Students. *Wiadomości Lekarskie*. 2020. Tom LXXIII, nr 1. P. 145–150. Режим доступу: <https://europepmc.org/article/med/32124825>

261. Zhamardiy V., Shkola O., Tolchieva H., Saienko V. Fitness Technologies in the System of Physical Qualities Development by Young Students. *Journal of Physical Education and Sport*. 2020. Vol 20 (1), Art 19. pp. 142–149. Режим доступу: <file:///C:/Users/User/Downloads/Art192020.pdf>

262. Zhang Y, Le-Wu L. Introducing Smart Structures Technology into Civil Engineering Curriculum: Education Development at Lehigh University. *Journal of professional issues in engineering education and practice*. 2008. №1. PP. 41-48.

ДОДАТКИ

Додаток А

Характеристика дослідницьких здатностей

Дослідницькі здатності – це індивідуально – психологічні особливості особистості, що забезпечують успішність і якісну своєрідність процесу пошуку, придбання та осмислення нових даних.

Дослідницькі здатності	Характеристика
Евристичність	Здатність виконувати творчі завдання, методи вирішення яких повністю або частково невідомий на даному етапі. Фактично студент проектує (розробляє) нові методи дослідження
Креативність	Здатність творчого вирішення проблеми
Інтелектуальна мобільність	Здатність переходити від одного типу завдань до іншого як у своїй сфері знань, так і в суміжних
Прогнозування	Здатність передбачати майбутній стан досліджуваного об'єкту, оцінювати доцільність і ефективність застосування окремих методів і знань
Незалежність мислення	Здатність мислити неупереджено, не будучи залежним від традиційних методів, застарілих уявлень та авторитетів
Відкритість інтелекту	Здатність аналізувати проблему дослідження під різними кутами, використовувати методи дослідження суміжних наук.
Саморефлексія	Здатність аналізувати свої сильні і слабкі сторони у пошуковій діяльності, вміння визнавати помилки та робити належні висновки.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

«Середня освіта (Фізична культура)»

Другого (магістерського) рівня вищої освіти

за спеціальністю	014. Середня освіта
(предметною спеціальністю)	014.11. Середня освіта (Фізична культура)
галузі знань	01 Освіта/Педагогіка

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою ПНПУ імені В. Г. КОРОЛЕНКА

Голова вченої ради М. І. Степаненко
(протокол № _____ від " ____ " _____ 2019 р.)

Освітня програма вводиться в дію з _____ 2019 р.

Ректор М. І. Степаненко

(наказ № _____ від " ____ " _____ 2019 р.)

ПОЛТАВА, 2019 р.

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ
освітньо-професійної програми
«Середня освіта (Фізична культура)»

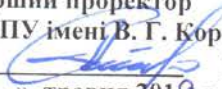
Галузь знань
Спеціальність
(предметною спеціальністю)

01 Освіта/Педагогіка

Рівень вищої освіти

014. 11. Середня освіта (Фізична культура)
другий (магістерський)

ПОГОДЖЕНО

Перший проректор
ПНПУ імені В. Г. Короленка
 Р. А. Сітарчук
«__» травня 2019 р.

СХВАЛЕНО

на засіданні кафедри ТМОВСД
фізичного виховання

Завідувач кафедри

 Момот О. О.
Протокол № 20 від 11.06. 2019 р.

РОЗРОБЛЕНО

робочою групою зі створення /
оновлення освітньої програми
Середня освіта (Фізична культура)

Гарант освітньої програми
 О. О. Момот

ПЕРЕДМОВА

Освітньо-професійна програма «**Середня освіта (Фізична культура)**» спеціальності (предметної спеціальності) **014.11 Середня освіта (Фізична культура)** для підготовки магістра розроблена робочою групою у складі:

Прізвище, ім'я, по батькові членів робочої групи	Науковий ступінь та / або вчене звання	Найменування посади (для сумісників – місце основної роботи, найменування посади)
Гарант освітньої програми Момот Олена Олегівна	кандидат педагогічних наук, доцент	доцент кафедри теоретико-методичних основ викладання спортивних дисциплін
Хоменко Павло Віталійович	доктор педагогічних наук, професор	професор кафедри медико-біологічних дисциплін і фізичного виховання
Бондаренко Валентина Володимирівна	кандидат педагогічних наук	доцент кафедри теорії й методики фізичного виховання, адаптивної та масової фізичної культури
Бондаренко Юлія Миколаївна		студентка Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка
Хлібкевич Сергій Борисович		студент Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка
Дяченко Світлана Володимирівна		директор КЗ «Полтавська гімназія №6 Полтавської міської ради Полтавської області»
Семеняка Лариса Василівна		директор Полтавського міського центру позашкільної освіти Полтавської міської ради Полтавської області.

Рецензенти:

Козіна Жанетта Леонідівна	доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор, завідувач кафедри олімпійського і професійного спорту, спортивних ігор і туризму Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
Ярчук Геннадій Васильович	кандидат філософських наук, доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та фізичної культури Ізмаїльського державного гуманітарного університету
Явтушенко Віктор Іванович	директор Полтавського навчально-виховного комплексу (ЗНЗ-ДНЗ) № 16 Полтавської міської ради Полтавської області

РЕЦЕНЗІЯ

на освітньо-професійну програму
«Середня освіта (Фізична культура)»
другого (магістерського) рівня вищої освіти
(галузь знань 01 Освіта / Педагогіка,
спеціальність 014 Середня освіта (Фізична культура)
Полтавського національного педагогічного університету імені
В.Г. Короленка

Входження України до європейського освітнього простору, зумовило необхідність здійснення низки кардинальних змін для інтеграції вітчизняної системи вищої освіти. Перехід до Нової української школи, впровадження змін на всіх ланках середньої та вищої освіти зумовлює зміни векторів професійної підготовки закладами вищої освіти. У цій ситуації педагогічні заклади вищої освіти мають відповісти на суспільний запит щодо підготовки вчителя здатного ефективно працювати в сучасному освітньому середовищі.

У представленій освітньо-професійній програмі враховані суспільні виклики, які є предметом обговорень, моніторингу, звернень педагогічної спільноти, сфокусовано увагу на педагогічній складовій при визначенні необхідних компетентностей та результатів навчання, зокрема, здатності моделювати інноваційне освітнє середовище, включаючи інклюзивну освіту, здійснювати менеджмент у фізкультурно-оздоровчій галузі, планувати й організовувати освітній процес, прогнозувати його основні показники, ґрунтуючись на сучасних теоретичних та методичних знаннях.

Структура та зміст програми засвідчують розуміння розробниками актуальних проблем галузі фізичної культури. Усі освітні компоненти освітньої програми відповідають сучасним запитам щодо підготовки фахівців, розвивають ключові компетентності, інтелектуальні та академічні навички, враховують вимоги суспільства та ринку праці. Переважна їх частка фокусується на формуванні умінь самостійно здобувати нові знання, контролювати і коректувати зроблене, вирішувати дослідницькі й управлінські завдання, проблеми функціонування закладів освіти різного рівня.

Структурно-логічна схема освітньо-професійної програми «Середня освіта (Фізична культура)» дозволяє зробити висновок, що зміст дисциплін відповідає компетентнісній моделі випускника. Унікальність запропонованої програми – підготовка педагогів, вихованих у галузі сучасних тенденцій розвитку і шляхів удосконалення викладання фізичного виховання в закладах освіти, сучасних підходів щодо впровадження освітніх технологій. Однією з переваг ОПП є врахування вимог потенційних роботодавців при формуванні дисциплін професійного циклу.

Отже, рецензована освітньо-професійна програма «Середня освіта (Фізична культура)» другого (магістерського) рівня вищої освіти (галузь знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальність 014 Середня освіта (Фізична культура) має необхідні структурні та змістові складові, відповідає основним критеріям якості вищої освіти, а також сучасному рівню розвитку галузі фізичної культури та може бути рекомендована для впровадження в Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка.

Рецензент:

д. н. фіз. вих. і с., професор, завідувач кафедри олімпійського і професійного спорту, спортивних ігор і туризму Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Ж.Л. КОЗИНА

РЕЦЕНЗІЯ

на освітньо-професійну програму
«Середня освіта (Фізична культура)»
другого (магістерського) рівня вищої освіти
(галузь знань 01 Освіта / Педагогіка,
спеціальність 014 Середня освіта (Фізична культура)
Полтавського національного педагогічного університету імені
В.Г. Короленка

Якісна підготовка здобувачів галузі фізичної культури є важливим завданням, яке стоїть перед закладами вищої освіти. Орієнтиром векторів професійної підготовки є високий рівень вимог до викладання навчальних дисциплін, висока професійна та загально-наукова підготовка професорсько-викладацького складу, високий рівень та культура викладання матеріалу, спонукання до активного, творчого засвоєння знань студентами, запровадження у навчальний процес інноваційних методик.

Освітньо-професійна програма (ОПП), що реалізується в Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка за спеціальністю 014 Середня освіта (Фізична культура) розроблена з урахуванням вимог ринку праці.

Освітньо-професійна програма регламентує мету, очікувані результати, зміст та технології реалізації освітнього процесу, кадрове, матеріально-технічне, інформаційне та навчально-методичне забезпечення підготовки випускника за даною спеціальністю. Основний фокус освітньої програми та спеціалізації спрямовані на формування фахівців із сучасним світоглядом і мисленням, які здатні конкурувати на ринку праці, здійснювати гармонійне виховання та компетентне навчання фізичній культурі в закладах загальної середньої та вищої освіти.

Освітньо-професійна програма складена логічно. У ній визначені цілі, завдання, зміст, а також програмні компетентності, що формуються в

результаті оволодіння дисциплінами. Кадрове забезпечення освітньо-професійної програми відповідає профілю дисциплін, що викладаються. До викладання залучені особи з досвідом практичної роботи за даною спеціальністю.

З урахуванням вищезазначеного вважаємо, що освітньо-професійну програму «Середня освіта (Фізична культура)» другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, можна рекомендувати для підготовки студентів спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура) у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка.

Відгук обговорено та затверджено на засіданні кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та фізичної культури Ізмаїльського державного гуманітарного університету (протокол № 6 від 12.02.2020 року).

Рецензент

кандидат філософських наук

доцент Ярчук Г. В.

Завідувач кафедри

соціальної роботи, соціальної педагогіки та фізичної культури
кандидат педагогічних наук

доцент С.Б. Фурдуй

Підпис зав. кафедри засвідчую:
Начальник відділу кадрів

М. Омельченко
М. Омельченко

РЕЦЕНЗІЯ

на освітньо-професійну програму
для підготовки бакалавра спеціальності
014.11 Середня освіта (Фізична культура)

Якісна підготовка учителів фізичної культури на теперішній час для України є важливим завданням. Така потреба викликана необхідністю модернізації системи підготовки фахівців в умовах проведення реформи як середньої, так і вищої освіти. Факультет фізичного виховання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка має в своєму арсеналі досвід, потужний кадровий потенціал та матеріально-технічну базу аби виконати таке завдання. Рецензована освітньо-професійна програма «Середня освіта (Фізична культура)» розроблена співробітниками кафедри теорії й методики фізичного виховання, адаптивної та масової фізичної культури після консультацій із науковцями, потенційними роботодавцями, які підтвердили потребу підготовці фахівців цієї спеціальності. В освітньо-професійній програмі визначені програмні компетентності виходячи із видів і завдань фізичного виховання у закладах загальної середньої освіти. Вони розподілені на загальні та фахові компетентності, найбільш відповідні для запропонованої програми. Фахові компетентності носять практичний характер і можуть бути використані у професійній діяльності майбутніх фахівців.

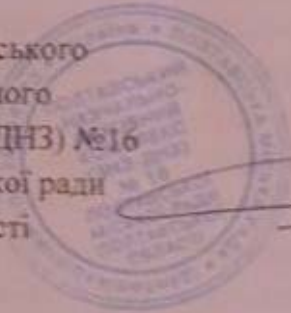
Навчальний план підготовки бакалаврів освітньо-професійної програми «Середня освіта (Фізична культура)» повністю відповідає завданням представленої програми. Послідовність вивчення дисциплін, план та графік навчального процесу, перелік та обсяг нормативних та вибірковок дисциплін відповідають структурно-логічній схемі підготовки здобувачів вищої освіти за даною спеціальністю і покликані сприяти забезпеченню відповідності програмних результатів навчання запитам потенційних роботодавців (стейкхолдерів).

Представлена освітньо-професійна програма «Середня освіта (Фізична культура)» спрямована на підготовку фахівців у сфері фізичної культури та спорту. Визначені програмою фахові компетентності та результати навчання засвідчують високий рівень професійної підготовки випускників, забезпечують достатньо широке поле їх професійної діяльності та високу конкурентоспроможність на ринку праці. Ефективність освітнього процесу забезпечується його логічною побудовою, чітко продуманою та

збалансованою структурою програми, раціональним поєднанням теоретичного навчання і практичної підготовки.

З огляду на потреби регіонального ринку в учителях фізичної культури, зміст представленої освітньої програми, високий рівень забезпечення освітнього процесу, вважаємо за доцільне рекомендувати освітньо-професійну програму «Середня освіта (Фізична культура)» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура).

Директор Полтавського
навчально-виховного
комплексу (ЗНЗ–ДНЗ) №16
Полтавської міської ради
Полтавської області

Ятушенко В.І.

1. Профіль освітньої програми зі спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура).

1. Profile of the educational program in the specialty 014.11 Secondary education by subject specialization Physical Culture.

1 – Загальна інформація	
Повна назва вищого навчального закладу	Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University
Ступінь вищої освіти та назва кваліфікації мовою оригіналу	Магістр середньої освіти (Фізична культура). Вчитель фізичної культури. Викладач фізичної культури. Master of Secondary Education (Physical Culture). Teacher of Physical Culture. Lecturer of the Physical Culture.
Офіційна назва освітньої програми	«Середня освіта (Фізична культура)» «Secondary education (Physical Culture)»
Тип диплому та обсяг освітньої програми	Диплом магістра, одиничний, 90 кредитів ЄКТС, термін навчання – 1,4 роки
Цикл/рівень	Другий (магістерський) рівень: НРК України – 8 рівень, FQ-ЕНЕА – другий цикл, EQF -LLL – 8 рівень
Передумови	На базі освітнього ступеня бакалавра (ОКР спеціаліста)
Мова(и) викладання	Українська мова
Термін дії освітньої програми	1,5 академічних роки (1 рік 4 місяці)
Інтернет – адреса постійного розміщення опису освітньої програми	http://pnpu.edu.ua/ua/osvitniProgrami.php
2 – Мета освітньої програми	
Забезпечити фундаментальну теоретичну та практичну підготовку висококваліфікованих кадрів; формування професійних компетентностей викладачів фізичної культури вищих закладів освіти та професійно-технічної освіти, учителів фізичної культури старших класів в закладах середньої освіти.	
3 – Характеристика освітньої програми	
Предметна область (галузь знань, спеціальність, спеціалізація (за наявності))	<p>3.1. Освіта/Педагогіка : Середня освіта : Середня освіта (Фізична культура) : підготовка за додатковою спеціалізацією за вибором студента «Фізична підготовка різних груп населення».</p> <p>Загальна підготовка / Професійна підготовка / Підготовка за спеціальністю / Підготовка за додатковою спеціалізацією 13,6 / 54,5 / 13,6 / 18,3.</p> <p>3.2. Освіта/Педагогіка : Середня освіта : Середня освіта (Фізична культура) : підготовка за додатковою спеціалізацією за вибором студента «Основи здоров'я».</p> <p>Загальна підготовка / Професійна підготовка / Підготовка за спеціальністю / Підготовка за додатковою спеціалізацією 13,6 / 54,5 / 13,6 / 18,3.</p> <p>Об'єкт вивчення: освітньо-виховний процес у закладах середньої та вищої освіти (за предметною спеціалізацією «Фізична культура»).</p> <p>Цілі навчання: формування професійних компетентностей майбутніх учителів фізичної культури середньої школи (базового та профільного рівнів) та викладачів фізичної культури вищих закладів освіти.</p> <p>Теоретичний зміст предметної області: концепція</p>

	<p>гармонійного рухового та духовного розвитку і формування здорового способу життя, свідомого ставлення людини до свого здоров'я; поняття факторів здоров'я, які поєднують заняття фізичною культурою, психологічну задоволеність, творчу самореалізацію; принципи освоєння рухових дій та розвитку рухових (фізичних) якостей.</p> <p>Застосування та впровадження цих понять дає підставу до прогнозування для якісного поліпшення фізичного стану та здоров'я населення різних вікових груп.</p>
Орієнтація освітньої програми	<p>Освітньо-професійна.</p> <p>Набуття академічної та професійної кваліфікації для діяльності в галузі фізичної культури в старшій та вищій школі. Програма ґрунтується на освітній технології та методиці формування ключових і предметних компетентностей, моніторингу педагогічної діяльності та аналізу педагогічного досвіду, проведення освітніх вимірювань, ефективних способів взаємодії всіх учасників освітнього процесу.</p>
Основний фокус освітньої програми та спеціалізації	<p>Здобуття поглиблених теоретичних та/або практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю (чи спеціалізацією), загальних засад методології професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності.</p> <p>Ключові слова: освіта, педагогіка, фізична культура, теорія і методика фізичного виховання</p>
Особливості програми	<p>Програмою передбачено проходження виробничої практики в загальноосвітніх та вищих навчальних закладах, що забезпечить підготовку фахівця, готового до впровадження компетентнісного, діяльнісного, особистісного підходів у систему викладання сучасної фізичної культури учнівської та студентської молоді, ефективне удосконалення аналітичних, дослідницьких та лабораторно-практичних умінь і навичок.</p>
4 – Придатність випускників до працевлаштування та подальшого навчання	
Придатність працевлаштування	<p>до Вищі заклади освіти та заклади професійно-технічної освіти, класи старшої школи базового та профільного рівня.</p> <p>Після закінчення навчання за освітніми програмами освіти (за предметною спеціалізацією «Фізична культура») випускник здатен виконувати зазначену в ДК 003:2010 професійну роботу і може займати відповідну первинну посаду:</p> <p>2310.2 – викладач вищого навчального закладу; 2320 – вчитель середнього навчального закладу; 3423 – інструктор та керівник програм фітнесу та рекреації; 3475 – інструктор методист з фізичної культури та спорту; 2359.2 – керівник секції спортивного напрямку в середній школі; 1229.6 – керівник фізичного виховання; 2351.2 – методист з фізичної культури.</p>
Подальше навчання	<p>Здобувач ступеня магістра має право на продовження навчання на наступному науковому рівні (аспірантурі); набуття кваліфікації за іншими спеціальностями / спеціалізаціями в системі вищої / післядипломної освіти.</p>
5 – Викладання та оцінювання	
Викладання та навчання	<p>Студентоцентроване навчання, що характеризується сучасними особистісно-зорієнтованими, розвивальними та</p>

	<p>креативними технологіями та інноваційними методами викладання, спрямованими на поліпшення навчання у процесі взаємодії викладачів і студентів. Викладання проводиться у вигляді лекцій (мультимедійних, інтерактивних), практичних та лабораторних занять, самостійної та індивідуальної роботи, в мережі Internet, консультацій із викладачами тощо.</p> <p>У процесі навчання застосовуються такі підходи: компетентнісний, студентоцентричний, особистіно-орієнтований, проблемний; методи: проблемний, частково-пошуковий, дослідницький; технології: педагогічні, медико-біологічні, інтерактивні.</p>
Оцінювання	<p>Оцінювання навчальних досягнень студентів здійснюється за 100-бальною шкалою, що передбачає оцінювання студентів за всіма видами аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, спрямованої на опанування навчального навантаження з освітньої програми.</p> <p><i>Види контролю:</i> поточний контроль: спостереження (за навчальною роботою студентів), усне опитування, письмовий контроль, тестовий контроль, практичний контроль, самоконтроль; підсумковий контроль: модульний контроль, залік, екзамен; відтермінований.</p> <p><i>Форми контролю:</i> усне та письмове опитування, тестові завдання; презентації, захист індивідуальних навчально-дослідних завдань (за наявності), практик, творчих проектів; заліки, екзамени, атестаційні екзамени.</p>
6 – Програмні компетентності	
Інтегральна компетентність	<p>Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі середньої та вищої освіти, що передбачає застосування теорій та методів освітніх та медико-біологічних наук, педагогіки, психології, фізичного виховання і спорту й характеризується комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах, технікумах, професійно-технічних училищах, гімназіях, ліцеях, профільних класах старшої школи.</p>
Загальні компетентності (ЗК)	<p>ЗК 1. Знання й розуміння предметної області та професії, здатність застосовувати такі знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК 2. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні, бути критичним і самокритичним, генерувати нові ідеї під час вирішення дослідницьких і практичних завдань, комплексних та інноваційних проблем.</p> <p>ЗК 3. Здатність виявляти проблему, ставити мету та обирати ефективні шляхи її досягнення.</p> <p>ЗК 4. Навички роботи з інформацією (уміння знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел, передусім – за допомогою цифрових технологій) та здатність спілкуватися державною й іноземною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК 5. Здатність до самоаналізу й критичної оцінки власної роботи та роботи колег для особистого і професійного розвитку.</p> <p>ЗК 6. Готовність здійснювати освітню й науково-дослідницьку діяльність на основі гуманістичного світогляду й розуміння суті педагогічних явищ і процесів.</p> <p>ЗК 7. Здатність освоювати та вдосконалювати рухові уміння і навички з різних видів рухової активності та</p>

	<p>підтримувати загальний рівень фізичної активності і здоров'я.</p> <p>ЗК 8. Готовність на основі самопізнання, формувати власний стиль науково-педагогічної діяльності та професійного спілкування.</p>
<p>Фахові компетентності (ФК 1) спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура)</p>	<p>ФК 1.1. Здатність застосовувати основні закони природничо-наукових дисциплін і методи теоретичного та експериментального дослідження в професійній діяльності.</p> <p>ФК 1.2. Здатність формувати теоретико-методичні, медико-біологічні та психологічні основи і технології розвитку рухових умінь і навичок та фізичних якостей, санітарно-гігієнічні основи діяльності у сфері фізичної культури.</p> <p>ФК 1.3. Здатність до володіння сучасними педагогічними, медико-біологічними, інформаційними технологіями для формування здорового способу життя, розвитку рухових умінь і навичок, розвитку фізичних (рухових) якостей у представників різних груп населення та самостійної розробки методик і технологій для інтегрального гармонійного розвитку людини.</p> <p>ФК 1.4. Здатність розв'язувати складні діагностичні й прогностичні задачі та практичні проблеми у галузі професійної діяльності в сфері фізичної культури.</p> <p>ФК 1.5. Здатність оцінювати зміни функціонального стану людини в процесі занять з фізичного виховання.</p> <p>ФК 1.6. Здатність здійснювати профілактику травматизму, забезпечувати охорону життя і здоров'я дітей у професійній діяльності.</p> <p>ФК 1.7. Здатність застосовувати знання медико-біологічної спрямованості в практичному вимірі.</p> <p>ФК 1.8. Здатність здійснювати пошук, аналіз і оцінку інформації, у т.ч. за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, необхідної для постановки і вирішення професійних завдань, професійного та особистісного розвитку.</p> <p>ФК 1.9. Здатність застосовувати теоретичні знання щодо менеджменту і маркетингу в фізкультурно-оздоровчій сфері та практичні навички організаційно-управлінської діяльності в ринкових умовах.</p> <p>ФК 1.10. Здатність здійснювати реабілітаційні заходи з метою відновлення функцій організму, досягнення нормального рівня здоров'я, оптимального фізичного стану та кондиції осіб різного віку (зокрема учнів спеціальних медичних груп) із порушеннями різної нозології.</p> <p>ФК 1.11. Уміння застосовувати інноваційні фізкультурно-оздоровчі технології, форми, методи й засоби для формування і збереження здоров'я різних груп населення.</p> <p>ФК 1.12. Здатність застосовувати сучасні методи й освітні технології навчання у фізичному вихованні.</p>
7 – Програмні результати навчання	
<p>Програмні результати навчання (ПРН 1) спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура)</p>	<p>ПРН 1.1. Знає основні вчення про методи наукових досліджень в галузі фізичного виховання та інноваційних освітніх технологій навчання у фізичному вихованні.</p> <p>ПРН 1.2. Знає теорію та методики формування рухових умінь і навичок та розвитку фізичних (рухових) якостей у представників різних груп населення.</p> <p>ПРН 1.3. Аналізує, узагальнює і розповсюджує передовий</p>

	<p>досвід, систематично підвищує свою професійну кваліфікацію; розробляє досконалий індивідуальний професійний стиль діяльності фахівця з фізичної культури.</p> <p>ПРН 1.4. Знає сучасні методи діагностики функціональних систем організму людини та досліджень різних патологічних станів.</p> <p>ПРН 1.5. Знає теоретичні положення методики фізичного виховання, класифікує засоби, методи, принципи організації навчальних занять.</p> <p>ПРН 1.6. Застосовує знання щодо менеджменту і маркетингу в фізкультурно-оздоровчій сфері та практичні навички організаційно-управлінської діяльності в ринкових умовах.</p> <p>ПРН 1.7. Розуміє базові положення в галузі теорії і практики вищої школи щодо виконання професійних функцій викладача, керівника, менеджера вищого навчального закладу.</p> <p>ПРН 1.8. Знає психолого-педагогічні основи організації освітнього процесу у старшій та вищій школі.</p> <p>ПРН 1.9. Застосовує набуті знання для реалізації базових програм і нормативних документів у професійній діяльності.</p> <p>ПРН 1.10. Здійснює профілактику захворюваності, перевтоми, перетренованості та травматизму, забезпечує охорону життя і здоров'я дітей у професійній діяльності.</p> <p>ПРН 1.11. Здатний застосовувати основні закони природничо-наукових дисциплін і методи теоретичного та експериментального дослідження в професійній діяльності.</p> <p>ПРН 1.12. Здатний аналізувати соціальні та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтирів</p>
8 – Ресурсне забезпечення реалізації програми	
Кадрове забезпечення	<p>Гарант освітньо-професійної програми, склад робочої групи зі створення / оновлення освітньої програми, професорсько-викладацький склад (науково-педагогічні працівники, фахівці з базовою освітою (фізичне виховання, спорт, фізична культура, фізична реабілітація, біологія, медицина та ін.), які мають досвід наукової і практичної діяльності (відповідно до Ліцензійних умов)), що задіяний до викладання навчальних дисциплін за спеціальністю.</p> <p>З метою підвищення фахового рівня всі науково-педагогічні працівники один раз на п'ять років проходять підвищення кваліфікації / стажування, в т. ч. закордонні.</p>
Матеріально-технічне забезпечення	<p>Забезпеченість приміщеннями та плоскінними спорудами для проведення навчальних занять (аудиторії, спортивні споруди та спортивні майданчики, бібліотека з читальними залами, пункт харчування, актові зали, медичний пункт, гуртожитки, лабораторії, комп'ютерне забезпечення та обладнання) для виконання навчальних планів і проведення науково-дослідної роботи магістрантів, передбачених цією освітньо-професійною програмою.</p>
Інформаційне та навчально-методичне забезпечення	<p>Офіційний сайт ПНПУ імені В.Г. Короленка: www.pnpu.edu.ua; офіційний сайт факультету фізичного виховання: http://sport.pnpu.edu.ua; точки бездротового доступу до мережі Інтернет; необмежений доступ до мережі Інтернет; університетський репозитарій (Institutional Repository of Poltava</p>

	<p>V.G. Korolenko National Pedagogical University) та фонди бібліотеки імені М.А. Жовтобрюха Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, читальні зали.</p> <p>Навчальний процес забезпечений навчально-методичними комплексами дисциплін, дидактичними матеріалами для самостійної та індивідуальної роботи студентів з дисциплін, наскрізними програмами та робочими програми з практик, критеріями оцінювання навчальних досягнень студентів; пакетами комплексних контрольних робіт. На офіційному веб-сайті розміщена інформація про освітні програми, навчальну, наукову і виховну діяльність, структурні підрозділи, правила прийому, навчальні і робочі плани, графіки навчального процесу.</p>
--	--

2. Перелік компонент освітньо-професійної програми та їх логічна послідовність

2.1. Перелік компонент освітньої програми

Код о/к	Компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, курсові проекти (роботи), практики, кваліфікаційна робота)	Кількість кредитів	Форма підсумкового контролю
1	2	3	4
Обов'язкові компоненти ОП			
Загальна підготовка			
ОК. 01.	Іноземна мова у професійній діяльності	3	залік
ОК. 02.	Організація наукових досліджень	3	залік
ОК. 03.	Цивільна безпека	3	залік
Професійна підготовка			
ОК 04.	Психологія вищої школи	4	екзамен
ОК 05.	Педагогіка вищої школи	4	екзамен
ОК 06.	Методика фізичного виховання у старшій та вищій школі	5	екзамен
ОК 07.	Менеджмент і маркетинг у фізичній культурі та спорті	5	екзамен
ОК 08.	Фізіологія фізичного виховання і спортивного тренування	3	залік
ОК 09.	Медико-біологічні основи фізичного виховання і спорту	3	залік
ОК 10.	Психофізіологія професійної діяльності	3	залік
ОК 11.	Інноваційні технології у фізичній культурі та спорті	4	залік
ОК 12.	Програмно-нормативні основи фізичної культури і спорту	4	залік
ОК 13.	Фізична рекреація різних груп населення	4	залік
ОК 14.	Адаптивне фізичне виховання	3	залік
	Виробнича педагогічна практика у старшій школі	6	диф. залік
	Виробнича педагогічна практика у вищій школі	6	диф. залік
	Атестація	3	
Загальний обсяг обов'язкових компонент:		66	
Вибірковий компонент ОП			
за спеціальністю «014. 11 Середня освіта (Фізична культура)»			
2.1. Підготовка за спеціальністю (предметною спеціальністю)			
ВБ 1	Теорія і методика спортивної підготовки в обраному виді спорту / Теорія і методика спортивної підготовки в олімпійських видах спорту	4	екзамен
ВБ 2	Функціональна діагностика та контроль у фізичному вихованні та спорті / Сучасні засоби комплексного оздоровлення	4	залік
ВБ 3	Екологічні та гігієнічні основи фізичного виховання і спорту / Моделювання фізіологічних станів спортсменів	4	залік

Обсяг вибіркового компонента:		12	
2.2.1. Підготовка за додатковою спеціалізацією за вибором студента «Фізична підготовка різних груп населення»			
ВБ 4	Теорія і методика спортивного тренування	4	екзамен
ВБ 5	Сучасні фітнес-технології	4	залік
ВБ 6	Професійно-прикладна фізична підготовка	4	залік
Обсяг вибіркового компонента:		12	
2.2.2. Підготовка за додатковою спеціалізацією за вибором студента «Основи здоров'я»			
ВБ 4	Теорія здоров'я	4	екзамен
ВБ 5	Методологія збереження здоров'я	4	залік
ВБ 6	Діагностика і моніторинг стану здоров'я	4	залік
Обсяг вибіркового компонента:		12	
Загальний обсяг вибіркового компонента:		24	
ЗАГАЛЬНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ		90	

**2.2.1. Структура освітньої програми «Середня освіта (Фізична культура)»
з додатковою спеціалізацією за вибором студента «Фізична підготовка різних груп населення»**

№ з/п	Код о/к	Назва компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, курсові проекти (роботи), практики, кваліфікаційна робота)	Тип компоненти
<i>I семестр</i>			
1.	3.01	Іноземна мова у професійній діяльності	Обов'язкова, цикл загальної підготовки
2.	П 06.	Медико-біологічні основи фізичного виховання і спорту	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
3.	П 01.	Психологія вищої школи	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
4.	П 03.	Методика фізичного виховання у старшій та вищій школі	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
5.	П 07.	Психофізіологія професійної діяльності	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
6.	П 08.	Інноваційні технології у фізичній культурі та спорті	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
7.	П 10.	Фізична рекреація різних груп населення	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
8.	В 2.02	Сучасні фітнес-технології	Вибіркова, цикл професійної підготовки
<i>II семестр</i>			
9.	3. 02.	Організація наукових досліджень	Обов'язкова, цикл загальної підготовки
10.	П 02.	Педагогіка вищої школи	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
11.	П 04.	Менеджмент і маркетинг у фізичній культурі і спорті	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
12.	П 11.	Адаптивне фізичне виховання	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
13.		Виробнича педагогічна практика у старшій школі	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
14.	В 1.03	Екологічні та гігієнічні основи фізичного виховання і спорту / Моделювання фізіологічних станів спортсменів	Вибіркова, цикл професійної підготовки

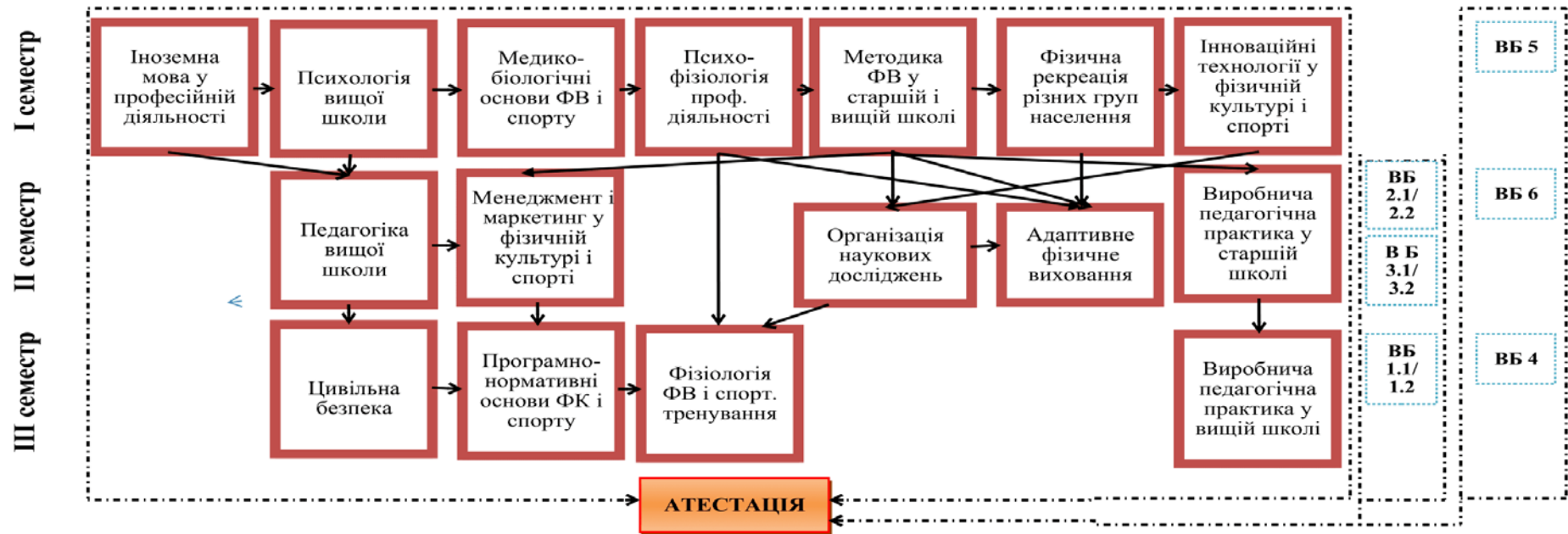
15.	В 1.02	Функціональна діагностика та контроль у фізичному вихованні та спорті / Сучасні засоби комплексного оздоровлення	Вибіркова, цикл професійної підготовки
16.	В 2.03	Професійно-прикладна фізична підготовка	Вибіркова, цикл професійної підготовки
III семестр			
17	З. 03.	Цивільна безпека	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
18	П 05.	Фізіологія фізичного виховання і спортивного тренування	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
19	П 09.	Програмно-нормативні основи фізичної культури і спорту	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
20		Виробнича педагогічна практика у вищій школі	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
21		Атестація	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
22	В 1.01	Теорія і методика спортивної підготовки в обраному виді спорту / Теорія і методика спортивної підготовки в олімпійських видах спорту	Вибіркова, цикл професійної підготовки
23	В 2.01	Теорія і методика спортивного тренування	Вибіркова, цикл професійної підготовки

**2.2.2. Структура освітньої програми «Середня освіта (Фізична культура)»
з додатковою спеціалізацією за вибором студента «Основи здоров'я»**

№ з/п	Код о/к	Назва компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, курсові проекти (роботи), практики, кваліфікаційна робота)	Тип компоненти
I семестр			
1.	3.01	Іноземна мова у професійній діяльності	Обов'язкова, цикл загальної підготовки
2.	П 06.	Медико-біологічні основи фізичного виховання і спорту	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
3.	П 01.	Психологія вищої школи	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
4.	П 03.	Методика фізичного виховання у старшій та вищій школі	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
5.	П 07.	Психофізіологія професійної діяльності	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
6.	П 08.	Інноваційні технології у фізичній культурі та спорті	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
7.	П 10.	Фізична рекреація різних груп населення	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
8.	В 2.02	Методологія збереження здоров'я	Вибіркова, цикл професійної підготовки
II семестр			
9.	З. 02.	Організація наукових досліджень	Обов'язкова, цикл загальної підготовки
10.	П 02.	Педагогіка вищої школи	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
11.	П 04.	Менеджмент і маркетинг у фізичній культурі і спорті	Обов'язкова, цикл професійної підготовки

12.	П 11.	Адаптивне фізичне виховання	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
13.		Виробнича педагогічна практика у старшій школі	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
14.	В 1.03	Екологічні та гігієнічні основи фізичного виховання і спорту / Моделювання фізіологічних станів спортсменів	Вибіркова, цикл професійної підготовки
15.	В 1.02	Функціональна діагностика та контроль у фізичному вихованні та спорті / Сучасні засоби комплексного оздоровлення	Вибіркова, цикл професійної підготовки
16.	В 2.03	Діагностика і моніторинг стану здоров'я	Вибіркова, цикл професійної підготовки
<i>III семестр</i>			
17.	З. 03.	Цивільна безпека	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
18.	П 05.	Фізіологія фізичного виховання і спортивного тренування	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
19.	П 09.	Програмно-нормативні основи фізичної культури і спорту	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
20.	В 1.01	Теорія і методика спортивної підготовки в обраному виді спорту / Теорія і методика спортивної підготовки в олімпійських видах спорту	Вибіркова, цикл професійної підготовки
21.	В 2.01	Теорія здоров'я	Вибіркова, цикл професійної підготовки
22.		Виробнича педагогічна практика у вищій школі	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
23.		Атестація	Обов'язкова, цикл професійної підготовки

2.3. Структурно-логічна схема освітньо-професійної програми «Середня освіта (Фізична культура)»

3. Форма атестації здобувачів вищої освіти

Атестація здобувачів другого рівня вищої освіти здійснюється у формі атестаційних екзаменів: із професійної підготовки за спеціальністю і предметною спеціалізацією, із професійної підготовки за додатковою спеціалізацією та має на меті встановити ступінь сформованості у здобувачів загальних і фахових компетентностей та рівня досягнення ними програмних результатів навчання, передбачених даною освітньо-професійною програмою.

За результатами екзаменів атестаційною комісією, призначеною наказом ректора Університету, приймається рішення про присудження (відмову в присудженні) кваліфікації: магістр середньої освіти (Фізична культура)». Вчитель фізичної культури. Викладач фізичної культури.

За умови опанування циклу вибіркових дисциплін за додатковою спеціалізацією за вибором студента «Фізична підготовка різних груп населення» та успішного складання атестаційного екзамену із професійної підготовки за додатковою спеціалізацією здобувачеві вищої освіти додатково присуджується кваліфікація: «Інструктор методист з фізичної культури та спорту», про що робиться відповідний запис лише в додатку до диплома.

За умови опанування циклу вибіркових дисциплін за додатковою спеціалізацією за вибором студента «Основи здоров'я» та успішного складання атестаційного екзамену із професійної підготовки за додатковою спеціалізацією здобувачеві вищої освіти додатково присуджується кваліфікація: «Учитель основ здоров'я», про що робиться відповідний запис лише в додатку до диплома.

Атестація здійснюється відкрито і публічно.

У разі відмови атестаційною комісією у присудженні здобувачеві кваліфікації, передбаченої даною освітньо-професійною програмою, він отримує Академічну довідку встановленого зразка.

Гарант освітньої програми

Момот О. О.

4. Матриця відповідності програмних компетентностей компонентам освітньо-професійної програми «Середня освіта (Фізична культура)» з додатковою спеціалізацією за вибором студента «Фізична підготовка різних груп населення» та «Основи здоров'я»
(ЗК – загальні компетентності, ФК – фахові компетентності)

	ЗК 1	ЗК 2	ЗК 3	ЗК 4	ЗК 5	ЗК 6	ЗК 7	ЗК 8	ФК 1.1	ФК 1.2	ФК 1.3	ФК 1.4	ФК 1.5	ФК 1.6	ФК 1.7	ФК 1.8	ФК 1.9	ФК 1.10	ФК 1.11	ФК 1.12
ОК. 01.	+			+												+				
ОК. 02.		+	+	+		+			+			+				+				
ОК. 03.		+									+									
ОК. 04.	+				+			+				+				+				
ОК. 05.	+	+			+	+		+				+				+				+
ОК. 06.	+						+			+			+						+	+
ОК. 07.	+		+													+	+			
ОК. 08.	+		+	+					+	+	+			+	+					
ОК. 09.	+		+	+					+	+	+				+			+		
ОК. 10.	+	+	+						+	+	+				+					
ОК. 11.	+	+	+	+			+	+			+						+		+	+
ОК. 12.	+	+	+	+					+							+	+			
ОК. 13.	+						+				+			+	+			+	+	+
ОК. 14.	+		+				+				+			+	+			+	+	+
Вибіркові компоненти освітньо-професійної програми «Середня освіта (Фізична культура)» з додатковою спеціальністю «014.11 Середня освіта (Фізична культура)»																				
ВБ 1.1	+		+				+			+	+	+								+
ВБ 1.2	+		+				+			+	+	+								
ВБ 2.1	+	+	+	+								+	+			+				
ВБ 2.2	+	+	+	+								+	+			+				
ВБ 3.1	+		+						+	+				+	+			+	+	
ВБ 3.2	+		+							+	+	+	+		+					
Вибіркові компоненти освітньо-професійної програми «Середня освіта (Фізична культура)» з додатковою спеціалізацією за вибором студента «Фізична підготовка різних груп населення»																				
ВБ 4	+		+				+			+	+	+								+
ВБ 5	+		+	+			+	+		+	+	+					+			+
ВБ 6	+	+	+				+			+	+		+	+						+
Вибіркові компоненти освітньо-професійної програми «Середня освіта (Фізична культура)» з додатковою спеціалізацією за вибором студента «Основи здоров'я»																				
ВБ 4	+		+			+			+	+	+		+	+						
ВБ 5	+		+			+			+	+	+		+	+					+	+
ВБ 6	+	+		+					+	+	+	+	+	+						

5. Матриця забезпечення програмних результатів навчання (ПРН) освітньо-професійної програми «Середня освіта (Фізична культура)»

з додатковою спеціалізацією за вибором студента «Фізична підготовка різних груп населення» та «Основи здоров'я» відповідними компонентами освітньої програми

	ПРН 1.1	ПРН 1.2	ПРН 1.3	ПРН 1.4	ПРН 1.5	ПРН 1.6	ПРН 1.7	ПРН 1.8	ПРН 1.9	ПРН 1.10	ПРН 1.11	ПРН 1.12
ОК. 01.	+		+									
ОК. 02.	+		+	+	+		+					
ОК. 03.	+		+							+	+	
ОК. 04.	+							+				+
ОК. 05.	+		+					+				+
ОК. 06.	+				+			+				
ОК. 07.						+	+					+
ОК. 08.	+			+						+		
ОК. 09.	+			+						+		
ОК. 10.	+							+				
ОК. 11.			+	+							+	+
ОК. 12					+	+	+		+			
ОК. 13	+	+										
ОК. 14			+	+	+							
Вибіркові компоненти освітньо-професійної програми «Середня освіта (Фізична культура)» з додатковою спеціальністю «014.11 Середня освіта (Фізична культура)»												
ВБ 1.1	+				+		+		+	+		+
ВБ 1.2	+				+		+		+	+		+
ВБ 2.1	+	+	+	+					+	+		
ВБ 2.2	+	+	+							+	+	
ВБ 3.1	+				+							+
ВБ 3.2				+	+						+	+
Вибіркові компоненти освітньої програми «Середня освіта (Фізична культура)» з додатковою спеціалізацією за вибором студента «Фізична підготовка різних груп населення»												
ВБ 4	+				+		+		+	+		+
ВБ 5		+		+	+					+		+
ВБ 6		+			+			+				
Вибіркові компоненти освітньої програми «Середня освіта (Фізична культура)» з додатковою спеціалізацією за вибором студента «Основи здоров'я»												
ВБ 4	+			+	+					+	+	+
ВБ 5	+		+	+	+					+	+	+
ВБ 6	+			+						+	+	

Гарант освітньої програми

Момот О.О.

Додаток В**Нормативні документи підготовки вчителя фізичної культури
Закони України**

від 05.09.2017 № 2145-VIII	Про освіту
від 19.05.2015 №453-VIII	Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки дитячо-юнацького спорту та фізичного виховання дітей
від 24.12.1993 №3808-XII	Про фізичну культуру і спорт

Президент України**Укази**

від 9.02.2016 №42/2016	Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року "Рухова активність - здоровий спосіб життя - здорова нація"
---------------------------	--

Кабінет Міністрів України**Постанови**

від 01.03.2017 №115	Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року
від 30.03.2016 №248	Про внесення змін до Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу
від 02.03.2016 №196	Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України, пов'язаних з проведенням спортивних заходів
від 09.12.2015 №1045	Про затвердження Порядку проведення щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення України
від 18.09.2013 №689	Про затвердження норм витрат на проведення спортивних заходів державного та міжнародного рівня
від 28.12.2011 №1354	Про затвердження Порядку надання навчальному закладу статусу спеціалізованого навчального закладу спортивного профілю
від 01.06.2011 №565	Про затвердження Порядку надання та оплати відпусток для підготовки та участі у всеукраїнських і спортивних змаганнях

від 08.12.2010 №1115	Про затвердження Порядку створення штатних спортивних команд резервного спорту
від 05.11.2008 №993	Про затвердження Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу
від 21.12.2005 №1251	Про затвердження Порядку організації виїзду дітей за кордон на відпочинок та оздоровлення

Розпорядження

від 30.11.2016 №898	Про затвердження плану заходів щодо національно-патріотичного виховання молоді на 2017 рік
від 21.10.2016 №440	Про затвердження плану заходів на 2017 рік щодореалізації у Київській області Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року „Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація”
від 09.12.2015 №1320-р	Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року
від 31.08.2011 №828-р	Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012-2016 роки

Міністерство освіти і науки України

Накази

від 15.02.2018 №150	Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 27.12.2017 №1681
від 13.10.2017 №1391	Про підсумки Всеукраїнського огляду-конкурсу на кращий стан фізичного виховання в на вчальних закладах системи освіти України
від 18.01.2017 №69	Про затвердження Календарного плану фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України на 2017 рік
від 31.08.2016 №125	Про поновлення проведення V Спортивних ігор школярів України 2016 року
від 29.07.2016 №909	Щодо надання щоквартальної звітності про використання державного майна
від 13.04.2016 №50	Про проведення зональних змагань V Спортивних ігор школярів України з гандболу серед дівчат
від 04.02.2016 №15	Про зміни та доповнення до "Регламенту проведення V Спортивних ігор школярів України 2016 року

від 21.01.2016 №9	Про проведення V Спортивних ігор школярів України 2016 року
від 21.08.2015 №3027	Про затвердження Порядку проведення щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення України
від 14.09.2015 №930	Про проведення Всеукраїнського огляду - конкурсу на кращий стан фізичного виховання в професійно-технічних навчальних закладах
від 30.01.2015 №67	Про затвердження Порядку державної атестації дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів
від 07.07.2014 №2213/798	Про затвердження форм Свідоцтва про закінчення дитячо-юнацької спортивної школи та Особистої картки спортсмена
від 21.10.2013 №677	Про затвердження Положення про рейтинг з олімпійських видів спорту в Україні
від 19.07.2012 №829	Про затвердження Порядку проведення атестації тренерів (тренерів-викладачів)
від 23.04.2012 №491	Про Всеукраїнський огляд-конкурс на кращий стан фізичного виховання в навчальних закладах системи освіти України
від 01.06.2010 №521	Про затвердження Правил безпеки під час проведення занять з фізичної культури і спорту в загальноосвітніх навчальних закладах
від 20.07.2009 №518/674	Про забезпечення медико-педагогічного контролю за фізичним вихованням учнів у загальноосвітніх навчальних закладах
від 20.07.2009 №518/674	Інструкція про розподіл учнів на групи для занять на уроках фізичної культури
від 02.08.2005 №458	Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту в дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах України
від 21.07.2003 №486	Про Систему організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних та позашкільних навчальних закладів

Листи

від 29.03.2018 №215	Щодо заборони участі команд у спортивних заходах на території РФ
від 17.11.2017 № 97	Регламент проведення кубку України серед школярів та студентів зі спортивної аеробіки (III ранг)

від 17.11.2017 №96	Регламент проведення чемпіонату України з хортінгу серед студентів
від 13.11.2017 №1/95	Регламент проведення чемпіонату України з лижних гонок серед школярів на 2017 рік в новій редакції
від 13.11.2017 №94	Регламент проведення Спартакіади серед учнів професійно-технічних навчальних закладів України у 2017/2018 навчальному році
від 13.11.2017 №93	Регламент проведення спортивних ігор України серед студентів коледжів у 2017/2018 навчальному році
від 26.05.2017 №346/1	Про засідання «Круглого столу» на тему: «Проблеми модернізації системи роботи з фізичного виховання в професійно-технічних навчальних закладах»
від 31.08.2016 №928	Щодо участі у фінальній частині V Спортивних ігор школярів України 2016 року в Київській області
від 02.09.2016 №1/9-456	Щодо організації фізкультурно-оздоровчої роботи у дошкільних навчальних закладах
від 11.08.2016 №891	Щодо організації роботи з фізичного виховання в навчальних закладах у 2016/2017 навчальному році
від 29.07.2016 №2.1/10-1855	Про методичні рекомендації щодо здорового способу життя та фізкультурно-спортивної роботи з дітьми та учнівською молоддю у навчальних закладах у 2016/2017 навчальному році
від 30.06.2015 №560	Щодо підвищення рівня навчально-виховної роботи з фізичного виховання в навчальних закладах (Комітет з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України)
від 30.06.2015 №559	Про організацію та проведення Дня фізичної культури і спорту та Всеукраїнського Олімпійського уроку, Олімпійського тижня 2015 року (Комітет з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України)
від 19.03.2014 №1/9-151	Про збереження системи позашкільної освіти в умовах обмеженого фінансування
від 26.09.2012 №1/9-681	Організаційно-методичні рекомендації щодо роботи з фізичного виховання

Міністерство молоді та спорту України

Накази

від 07.03.2017 №946	Про затвердження форм звітності № 5-ФК (річна), № 5-ФК (зведена) (річна) про діяльність дитячо-юнацьких
---------------------	---

	спортивних шкіл (спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних шкіл олімпійського резерву) та інструкцій щодо їх заповнення
від 28.03.2013 №1	Про затвердження Державного соціального стандарту у сфері фізичної культури і спорту
від 15.03.2016 №928	Про внесення змін до додатка 2 до Порядку наповнюваності груп відділень з видів спорту і тижневого режиму навчально-тренувальної роботи дитячо-юнацьких спортивних шкіл
від 25.05.2015 №1649	Про встановлення Консолідованого заліку
від 08.04.2015 №994	Про затвердження Порядку забезпечення вихованців, спортсменів, учнів (студентів) та тренерів (тренерів-викладачів, вчителів зі спорту) закладів фізичної культури і спорту спортивним одягом, спортивним спеціальним взуттям, спортивним інвентарем індивідуального користування та встановлення строків їх використання
від 08.04.2015 №994 (додаток)	Порядок забезпечення вихованців, спортсменів, учнів (студентів) та тренерів (тренерів-викладачів, вчителів зі спорту) закладів фізичної культури і спорту спортивним одягом, спортивним спеціальним взуттям, спортивним інвентарем індивідуального користування та встановлення строків їх використання
від 08.04.2015 №994 (додаток)	Перелік спортивного одягу, спортивного спеціального взуття, спортивного інвентарю індивідуального користування та встановлення строків їх використання
від 17.01.2015 №67	Про організацію навчально-тренувальної роботи дитячо-юнацьких спортивних шкіл
від 07.07.2014 №2213/798	Про затвердження форм Свідоцтва про закінчення дитячо-юнацької спортивної школи та Особистої картки спортсмена
від 10.06.2014 №1851	Про затвердження Порядку забезпечення закладів фізичної культури і спорту спортивним обладнанням, спортивним інвентарем та встановлення строків їх використання
від 13.01.2014 №45	Про затвердження Порядку проведення атестації тренерів (тренерів-викладачів)
від 10.12.2013 №1216	Про затвердження Положення про надання категорій спортивним школам
від 30.07.2013 №37	Про затвердження Типових штатних нормативів дитячо-юнацьких спортивних шкіл
від 28.08.2009	Про затвердження Порядку та умов надання платних

№3042/1030/936	послуг закладами фізичної культури і спорту, що утримуються за рахунок бюджетних коштів
від 21.08.2009 №2987	Про типові штати і нормативи чисельності працівників дитячо-юнацьких спортивних шкіл, шкіл вищої спортивної майстерності, центрів олімпійської підготовки
від 13.05.2009 №1591	Про затвердження переліку документів, які повинна мати дитячо-юнацька спортивна школа
від 05.06.2006 №1861	Про затвердження форм звітності №5-ФК, №5-ФК (зведена) про діяльність дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву та Інструкцій щодо їх заповнення
від 23.09.2005 №2097	Про впорядкування умов оплати праці працівників бюджетних установ, закладів та організацій галузі фізичної культури і спорту
від 23.09.2005 №2097 (додаток 20)	Тарифікаційний список тренерів викладачів

Державний комітет України з питань фізичної культури і спорту

Накази

від 29.12.2002 №2850	Про затвердження Порядку виплати щомісячної надбавки за вислугу років і Порядку виплати щорічної грошової винагороди за сумлінну працю, зразкове виконання службових обов'язків окремим категоріям працівників спортивних шкіл усіх типів та спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю
	Роз'яснення щодо виплати надбавки за вислугу років директорам дитячо-юнацьких спортивних шкіл

Освітня програма «**Середня освіта (Фізична культура)**» спеціальності (предметної спеціальності)

014.11 Середня освіта (Фізична культура) для
підготовки бакалавра

**Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова вченої ради

М. І. Степаненко

(протокол № 1 від "28" 04 2016 р.)

Ректор

М. І. Степаненко

(наказ № 147 від "28" 04 2016 р.)

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА

«014.11 Середня освіта (Фізична культура)»

Ступінь вищої освіти	бакалавр
Галузь знань	01 Освіта
Спеціальність	014.11 Середня освіта (Фізична культура)

ПОЛТАВА, 2016

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ
Освітньої програми
«Середня освіта (Фізична культура)»

Галузь знань	01 Освіта
Спеціальність (предметна спеціальність)	014.11 Середня освіта (Фізична культура)
Рівень вищої освіти	Бакалавр

ПОГОДЖЕНО

Перший проректор

ПНПУ імені В.Г. Короленка

 Р.А. Сігарчук

«26» 04 2016 р.

СХВАЛЕНО

на засіданні кафедри теорії й методики фізичного виховання, адаптивної та масової фізичної культури, факультету фізичного виховання

Завідувач кафедри

 доц. Свєртнєв О.А.

Протокол № 15 від 19.04.2016 р.

РОЗРОБЛЕНО

Робочою групою зі створення/оновлення освітньої програми «Фізична культура і спорт»

Гарант освітньої програми

 В.В. Бондаренко

ПЕРЕДМОВА

Освітня програма «Середня освіта (Фізична культура)» спеціальності (предметної спеціальності) **014.11 Середня освіта (Фізична культура)** для підготовки бакалавра розроблена робочою групою у складі:

Прізвище, ім'я, по батькові членів робочої групи	Науковий ступінь та/або вчене звання	Найменування посади (для сумісників – місце основної роботи, найменування посади)
Гарант освітньої програми Бондаренко Валентина Володимирівна	кандидат педагогічних наук, доцент	доцент кафедри теорії й методики фізичного виховання, адаптивної та масової фізичної культури
Хоменко Павло Віталійович	доктор педагогічних наук,	професор, декан факультету фізичного виховання Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка
Свертнев Олександр Анатолійович	кандидат педагогічних наук, доцент	доцент, завідувач кафедри теорії й методики фізичного виховання, адаптивної та масової фізичної культури Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.
Бондаренко Юлія Миколаївна		студентка Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка
Хлібкевич Сергій Борисович		студент Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка
Явтушенко Віктор Іванович -		директор Полтавського навчально-виховного комплексу (ЗНЗ–ДНЗ) №16 Полтавської міської ради Полтавської області.
Дяченко Світлана Володимирівна		директор КЗ «Полтавська гімназія №6 Полтавської міської ради Полтавської області».

1. Профіль освітньої програми

Загальна інформація (титул програми)

Повна назва кваліфікації мовою оригіналу БАКАЛАВР ОСВІТИ (за предметною спеціалізацією «Фізична культура»)		
Офіційна назва програми	освітньо-професійна	
Тип диплома та обсяг програми	одиничний; 240 кредитів; 3 р. 10 міс.	
Навчальний заклад	Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка	
Акредитуюча організація	Акредитаційна комісія України	
Період акредитації	Програма впроваджена у вересні 2013 року, акредитована на 10 років	
Цикл/рівень програми	перший (бакалаврський) рівень: FQ-EHEA – перший цикл, QF-LLL – 6 рівень, НРК – 6 рівень	
A	Мета освітньої програми - формування професійних компетентностей майбутніх учителів фізичної культури основної (базової) середньої школи.	
B	Характеристика програми	
<i>1</i>	<i>Предметна область (галузь знань)</i>	<p>Об’єкт вивчення: освітньо-виховний процес у закладах середньої освіти (за предметною спеціалізацією «Фізична культура»)</p> <p>Цілі навчання: формування професійних компетентностей майбутніх учителів фізичної культури основної (базової) середньої школи.</p> <p>Теоретичний зміст предметної області: концепція гармонійного рухового та духовного розвитку і формування здорового способу життя, свідомого ставлення людини до свого здоров’я; поняття факторів здоров’я, які поєднують заняття фізичною культурою, психологічну задоволеність, творчу самореалізацію; принципи освоєння рухових дій та розвитку рухових (фізичних) якостей. Застосування та впровадження цих понять дає підставу до прогнозування для якісного поліпшення фізичного стану та здоров’я населення.</p> <p>Методи, методики та технології (якими має оволодіти здобувач вищої освіти для застосовування на практиці): методи навчання і тренування (загальнопедагогічні, практичні), аналітичні методи, методи педагогічних спостережень; методи педагогічного тестування та визначення функціонального стану організму, методики розвитку фізичних (рухових) якостей, формування рухових умінь і навичок, контролю рівня підготовленості і функціонального стану;</p> <p>Технології: педагогічні (гармонійного (розумового, фізичного, духовного) розвитку, розвитку творчих здібностей, максимальної реалізації природних задатків та ін.), медико-біологічні (відновлення працездатності, контролю функціонального стану та рівня здоров’я), інформаційні (електронні бази, наукометричні бази, електронні посібники інтернет-технології тощо), інтерактивні (без застосування та з застосуванням інформаційних та мультимедійних засобів навчання).</p> <p>Інструментарії та обладнання: набуття методик навчання і виховання; вмінь і навичок використання інструментів</p>

		іобладнання, необхідних в освітньому процесі
2	<i>Основний фокус програми та спеціалізації</i>	Науки про освіту. Професійна освіта. Професійна підготовка вчителя. Професійна підготовка фахівця. Акцент: формування фахівців із сучасним світоглядом і мисленням, який здатний конкурувати на ринку праці, здійснювати гармонійне виховання та компетентісне навчання фізичній культурі в загальноосвітніх навчальних закладах.
3	<i>Орієнтація програми</i>	Освітньо-професійна
4	<i>Особливості та відмінності</i>	Забезпечення індивідуальної траєкторії фахової підготовки вчителя фізичної культури. Впровадження майбутнім фахівцем практичного аспекту компетентісного, діяльнісного, проблемного й індивідуального підходів до навчання фізичній культурі забезпечує наявність виробничої педагогічної практики
С	Здатність до працевлаштування та подальшого навчання	
1	<i>Здатність до працевлаштування</i>	Основна (базова) середня школа та непрофільні класи старшої школи. Після закінчення навчання за освітніми програмами бакалавра фізичної культури випускник здатен виконувати зазначену в ДК 003:2010 професійну роботу і може займати відповідну первинну посаду: 2331 Вчитель загальноосвітнього навчального закладу (фізична культура) 3475 Інструктор з фізкультури 2359.2 Керівник секції спортивного напрямку в середній школі 1229.6 Керівник фізичного виховання 2351.2 Методист з фізичної культури
2	<i>Подальше навчання</i>	Можливість навчання за програмою магістерського рівня вищої освіти. Набуття кваліфікацій за іншими спеціальностями та/або спеціалізаціями.
Д	Стиль викладання	
1	<i>Підходи до викладання та навчання</i>	Основними підходами до навчання є компетентісний, студентоцентризований та проблемно-орієнтований. Викладання та навчання проводяться у формі лекції, мультимедійних лекцій, лабораторних, семінарських та практичних занять, самостійного навчання, індивідуальних і групових проєктів, консультування, курсового дослідження, виробничої педагогічної практики. Методи навчання: проблемний, частково-пошуковий та дослідницький. Методики: навчання і тренування, розвитку фізичних (рухових) якостей, контролю рівня підготовленості і функціонального стану та ін. Технології: педагогічні, медико-біологічні, інтерактивні (без застосування та із застосуванням інформаційних та мультимедійних засобів навчання). Інструменти та обладнання (об'єкти/предмети, пристрої та прилади, які здобувач вищої освіти вчиться застосовувати і

		використовувати):		
2	Методи оцінювання	Накопичувальна система, що передбачає оцінювання студентів за всі види аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності. Письмові та усні екзамени, лабораторні звіти, презентації, поточний, підсумковий, модульний контроль та контроль залишкових знань, захист рефератів, проектів, курсової роботи, практика, випусковий екзамен тощо.		
Е	Програмні компетентності Бакалавр – 6 рівень НРК:			
	Знання	Уміння	Комунікація	Автономність і відповідальність
	Інтегральні компетентності			
	Знає та вміє застосовувати на практиці основні положення фізіології, біомеханіки, морфології, психології, біохімії для розвитку фізичних (рухових) якостей, формування рухових умінь і навичок людей різних вікових груп, володіє засобами інтегрального гармонійного (розумового, духовного і фізичного) розвитку людини,	Володіє педагогічними, медико-біологічними, інформаційними технологіями для формування здорового способу життя, розвитку рухових умінь і навичок, розвитку фізичних (рухових) якостей у представників різних груп населення і вміє самостійно розробляти методики і технології для інтегрального гармонійного розвитку людини	Володіє прийомами спілкування і вміє використовувати їх при роботі з колективом займаються і кожним індивідуумом; володіє прийомами формування через засоби масової інформації, інформаційні та рекламні агентства громадської думки про фізичну культуру як частини загальної культури і факторі забезпечення здоров'я	Здатний вчитися упродовж життя і вдосконалювати З високим рівнем автономності набути під час навчання кваліфікацію
	Загальні компетентності			
	ЗК 1. Володіє культурою мислення, здатний до узагальнення, аналізу, сприйняття інформації, постановці мети і вибору шляхів її досягнення	Вміє проводити дослідження на відповідному рівні. Вміє здійснювати пошук, обробку та аналізу інформації з різних джерел.	Володіє прийомами спілкування і вміє використовувати їх при роботі з колективом займаються і кожним індивідуумом	Здатний вчитися упродовж життя і вдосконалювати З високим рівнем автономності набути під час навчання кваліфікацію
ЗК 2. Знає основи планування роботи	Вміє розподіляти час для вирішення завдань професійного та особистісного характеру	Здатний з дотриманням етичних норм формувати комунікаційну	Здатний створювати рівноправний і справедливий клімат, що сприяє навчанню всіх	

			стратегію з колегами, соціальними партнерами, учнями й вихованцями та їхніми батьками	учнів, незалежно від їх соціально-культурно-економічного контексту	
ЗК 3. Знає зміст професійної діяльності в галузі фізичного виховання і спорту	Вміє довести значущість своєї професійної діяльності для суспільства	Організовує співпрацю учнів і вихованців та ефективно працює в команді (педагогічному колективі освітнього закладу, інших професійних об'єднаннях)	Здатний вчитися упродовж життя і вдосконалювати З високим рівнем автономності набути під час навчання кваліфікацію		
ЗК 4. Знає правила побудови речень, правила орфографії, стилістики для грамотного викладення своїх думок в усній і письмовій формі	Вміє логічно вірно, аргументовано і ясно будувати усну та письмову мову	Здатний розуміти значення культури як форми людського існування, цінувати різноманіття та мультикультурність світу і керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва	Здатний аналізувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтирів		
ЗК 5. Знає засоби розвитку креативності та шляхи впровадження в життя нових ідей	Вміє виявляти та реалізовувати ініціативу та підприємливість	Володіє прийомами формування через засоби масової інформації, інформаційні та рекламні агентства громадської думки про фізичну культуру як частини загальної культури і факторі забезпечення здоров'я	Здатний вчитися упродовж життя і вдосконалювати З високим рівнем автономності набути під час навчання кваліфікацію		
ЗК 6. Знає, як оцінювати ризики і приймати рішення в різних (стандартних і нестандартних) ситуаціях	Вміє виявляти, ставити та вирішувати проблеми	Здатний з дотриманням етичних норм формувати комунікаційну стратегію з колегами, соціальними партнерами, учнями й вихованцями та їхніми батьками	Здатний аналізувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтирів		

	<p>ЗК 7.Готовий до кооперації з колегами, роботі в колективі</p> <p>Вміє критично оцінювати свої достоїнства і недоліки, намітити шляхи і вибрати засоби розвитку достоїнств і усунення недоліків</p>	<p>Вміє працювати в колективі і команді, взаємодіяти з керівництвом, колегами та соціальними партнерами, бути критичним і самокритичним</p>	<p>Організовує співпрацю учнів і вихованців та ефективно працює в команді (педагогічному колективі освітнього закладу, інших професійних об'єднаннях), керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва</p>	<p>Здатний створювати рівноправний і справедливий клімат, що сприяє навчанню всіх учнів, незалежно від їх соціально-культурно-економічного контексту</p>
	<p>ЗК 8.Знає шляхи знаходження організаційно - управлінських рішень в нестандартних ситуаціях і готовий нести за них відповідальність; вміє використовувати нормативні правові документи в своїй діяльності</p>	<p>Вміє будувати міжособистісні співвідношення в колективі на основі взаєморозуміння, взаємоповаги та пошуку оптимальних шляхів досягнення мети</p>	<p>Здатний розуміти значення культури як форми людського існування, цінувати різноманіття та мультикультурність світу і керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва</p>	<p>Здатний вчитися упродовж життя і вдосконалювати З високим рівнем автономності набути під час навчання кваліфікацію</p>
	<p>ЗК 9.Усвідомлює соціальну значимість професії в сфері фізичної культури, національні інтереси, цінність праці та служіння на благо Вітчизни, володіє високою мотивацією: до виконання професійної діяльності і підвищення свого культурного і професійного рівня</p>	<p>Вміє ставити цілі, мотивувати діяльність учнів, організовувати і контролювати їх роботу з прийняттям на себе відповідальності за якість освітнього процесу</p>	<p>Володіє прийомами спілкування і вміє використовувати їх при роботі з колективом займаються і кожним індивідуумом</p>	<p>Здатний аналізувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтирів</p>
	<p>ЗК 10.Прагне до постійного саморозвитку, самовдосконалення та підвищення своєї кваліфікації і</p>	<p>Володіє засобами саморозвитку, самовдосконалення, підвищення кваліфікації та професійної</p>	<p>Володіє прийомами формування через засоби масової інформації, інформаційні та рекламні агентства</p>	<p>Здатний створювати рівноправний і справедливий клімат, що сприяє навчанню всіх учнів, незалежно</p>

	майстерності	майстерності	громадської думки про фізичну культуру як частини загальної культури і факторі забезпечення здоров'я	від їх соціально-культурно-економічного контексту
	ЗК 11. Шанобливо і дбайливо ставиться до історичної спадщини і культурних традицій, толерантно сприймає соціальні та культурні відмінності, здатний до діалогу з представниками інших культур і держав	Вміє зберігати і розвивати культурні традиції, знаходити та зберігати історичну та культурну спадщину, передавати ці знання наступним поколінням	Здатний з дотриманням етичних норм формувати комунікаційну стратегію з колегами, соціальними партнерами, учнями й вихованцями та їхніми батьками	Здатний вчитися упродовж життя і вдосконалювати З високим рівнем автономності набути під час навчання кваліфікацію
	ЗК 12. Усвідомлює рушійні сили і закономірності історичного процесу; роль насильства і ненасильства в історії, місце людини в історичному процесі, політичної організації суспільства	Вміє спілкуватися та працювати з представниками різних країн, культур, політичних та релігійних поглядів	Організовує співпрацю учнів і вихованців та ефективно працює в команді (педагогічному колективі освітнього закладу, інших професійних об'єднаннях)	Здатний аналізувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтирів
	ЗК 13. Знає критерії оцінювання та забезпечення якості виконуваних робіт	Вміє оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт	Організовує співпрацю учнів і вихованців та ефективно працює в команді (педагогічному колективі освітнього закладу, інших професійних об'єднаннях)	Здатний створювати рівноправний і справедливий клімат, що сприяє навчанню всіх учнів, незалежно від їх соціально-культурно-економічного контексту
	ЗК 14. Знає принципи розвитку креативності та нестандартного мислення	Вміє розробляти проекти та управляти їх реалізацією	Володіє прийомами спілкування і вміє використовувати їх при роботі з колективом займаються і кожним індивідуумом	Здатний вчитися упродовж життя і вдосконалювати З високим рівнем автономності набути під час навчання кваліфікацію

	ЗК 15. Знає основні положення і методи соціальних, гуманітарних та економічних наук при вирішенні соціальних і професійних завдань	Вміє діяти на основі принципів етики, моралі, свідомого ставлення до гармонійних співвідношень у суспільстві	Здатний з дотриманням етичних норм формувати комунікаційну стратегію з колегами, соціальними партнерами, учнями й вихованцями та їхніми батьками	Здатний створювати рівноправний і справедливий клімат, що сприяє навчанню всіх учнів, незалежно від їх соціально-культурно-економічного контексту
	ЗК 16. Знає принципи гармонійного співвідношення з навколишнім середовищем для запобігання його руйнування. Знає світоглядні, соціально особистісно значущі філософські проблеми процеси	Вміє реалізовувати моральні зобов'язання по відношенню до навколишнього середовища і навколишньої природи на основі системи життєвих цінностей, сформованої на гуманістичних ідеалах	Організовує співпрацю учнів і вихованців та ефективно працює в команді (педагогічному колективі освітнього закладу, інших професійних об'єднаннях)	Здатний вчитися упродовж життя і вдосконалювати З високим рівнем автономності набути під час навчання кваліфікацію
	ЗК 17. Знає закономірності здійснення професійної діяльності в умовах поновлення її цілей, змісту, зміни технологій	Вміє брати на себе відповідальність за результати професійної діяльності; вміє самостійно визначати завдання професійного і особистісного розвитку, займатися самоосвітою, усвідомлено планувати підвищення кваліфікації	Здатний розуміти значення культури як форми людського існування, цінувати різноманіття та мультикультурність світу і керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва	Здатний аналізувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтирів
	ЗК 18. Знає закономірності розвитку фізичних (рухових) якостей в різних видах спорту	Вміє розробляти методики формування рухових умінь і навичок та розвитку фізичних (рухових) якостей у представників різних груп населення	Володіє прийомами спілкування і вміє використовувати їх при роботі з колективом займаються і кожним індивідуумом	Здатний створювати рівноправний і справедливий клімат, що сприяє навчанню всіх учнів, незалежно від їх соціально-культурно-економічного контексту

	ЗК 19. Знає біологічні, соціальні, психологічні та ін. Фактори збереження здоров'я	Вміє розробляти і застосовувати методики та технології для збереження та поліпшення здоров'я населення	Володіє прийомами формування через засоби масової інформації, інформаційні та рекламні агентства громадської думки про фізичну культуру як частини загальної культури і факторі забезпечення здоров'я	Здатний вчитися упродовж життя і вдосконалювати З високим рівнем автономності набути під час навчання кваліфікацію
	ЗК 20. Знає біологічні, соціальні, психологічні, духовні фактори, що обумовлюють значущість професії фахівця в галузі фізичного виховання та спорту	Вміє застосовувати та розробляти методики та технології для підвищення значущості професії фахівця з фізичного виховання серед населення	Здатний з дотриманням етичних норм формувати комунікаційну стратегію з колегами, соціальними партнерами, учнями й вихованцями та їхніми батьками	Здатний аналізувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтирів
Спеціальні (фахові) компетентності				
	СК1. Знати основні теоретичні положення в галузі фізичної культури. Усвідомлює витоки і еволюцію формування теорії спортивного тренування, медико-біологічні та психологічні основи і технологію тренування в обраному виді спорту, санітарно-гігієнічні основи діяльності у сфері фізичної культури і спорт	Уміти застосовувати на практиці основні положення фізіології, біомеханіки, морфології, психології, біохімії для розвитку фізичних (рухових) якостей, формування рухових умінь і навичок людей різних вікових груп, володіє засобами інтегрального гармонійного (розумового, духовного і фізичного) розвитку людини.	Володіє прийомами спілкування і вміє використовувати їх при роботі з колективом займаються і кожним індивідуумом	Здатний вчитися упродовж життя і вдосконалювати З високим рівнем автономності набути під час навчання кваліфікацію
	СК2. Знає як застосовувати на практиці основні вчення в галузі фізичної культури	Володіє педагогічними, медико-біологічними, інформаційними технологіями для формування	Володіє прийомами формування через засоби масової інформації, інформаційні та рекламні агентства	Здатний аналізувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на основі

	<p>Володіє актуальними для обраного виду спорту технологіями педагогічного контролю і корекції, засобами і методами управління станом людини</p>	<p>здорового способу життя, розвитку рухових умінь і навичок, розвитку фізичних (рухових) якостей у представників різних груп населення і вмє самостійно розробляти методики і технології для інтегрального гармонійного розвитку людини</p>	<p>громадської думки про фізичну культуру як частини загальної культури і факторі забезпечення здоров'я</p>	<p>сформованих ціннісних орієнтирів</p>
	<p>СК3. Знає закони і принципи розучування рухових умінь і навичок, володіє теорією і методикою розвитку рухових умінь і навичок в базових видах рухової активності</p>	<p>Володіти актуальними технологіями педагогічного контролю і корекції, засобами і методами управління станом людини. Спроможний розвивати педагогічну думку, методи педагогічного контролю і контролю якості навчання, актуальні дидактичні технології.</p>	<p>Здатний з дотриманням етичних норм формувати комунікаційну стратегію з колегами, соціальними партнерами, учнями й вихованцями та їхніми батьками</p>	<p>Здатний створювати рівноправний і справедливий клімат, що сприяє навчанню всіх учнів, незалежно від їх соціально-культурно-економічного контексту.</p>
	<p>СК4. Знати основні теоретичні положення в галузі фізичної культури. Знати основні закони природничо-наукових дисциплін у професійній діяльності, застосовувати методи теоретичного та експериментального дослідження в професійній діяльності.</p>	<p>Вміти проводити дослідження на відповідному рівні, здійснювати пошук, обробку та аналізу інформації з різних джерел., вчитися і оволодівати сучасними знаннями для їх подальшої реалізації в практиці.</p>	<p>Володіти прийомами спілкування і вмє використовувати їх при роботі з колективом займаються і кожним індивідуумом.</p>	<p>Здатний вчитися упродовж життя і вдосконалювати з високим рівнем автономності набути під час навчання кваліфікацію.</p>
	<p>СК5. Знає як застосовувати на практиці основні вчення в галузі фізичної культури</p>	<p>Володіє педагогічними, медико-біологічними, інформаційними технологіями для формування</p>	<p>Володіє прийомами формування через засоби масової інформації, інформаційні та рекламні агентства</p>	<p>Здатний аналізувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на основі</p>

	<p>Володіє актуальними для обраного виду спорту технологіями педагогічного контролю і корекції, засобами і методами управління станом людини</p>	<p>здорового способу життя, розвитку рухових умінь і навичок, розвитку фізичних (рухових) якостей у представників різних груп населення і вміє самостійно розробляти методики і технології для інтегрального гармонійного розвитку людини</p>	<p>громадської думки про фізичну культуру як частини загальної культури і факторі забезпечення здоров'я</p>	<p>сформованих ціннісних орієнтирів</p>
	<p>СК6.Знає, як систематизувати і оцінювати педагогічний досвід і освітні технології в галузі фізичної культури на основі вивчення фахової літератури, самоаналізу і аналізу діяльності інших педагогів.</p>	<p>Вміє розробляти методики та технології для розвитку рухових умінь і навичок та фізичних (рухових) якостей) на основі розуміння і застосування положень фізіології, морфології, біохімії, біомеханіки.</p>	<p>Здатний з дотриманням етичних норм формувати комунікаційну стратегію з колегами, соціальними партнерами, учнями й вихованцями та їхніми батьками</p>	<p>Здатний створювати рівноправний і справедливий клімат, що сприяє навчанню всіх учнів, незалежно від їх соціально-культурно-економічного контексту</p>
	<p>СК7.Знає закони і принципи розучування рухових умінь і навичок, володіє теорією і методикою розвитку рухових умінь і навичок в обраному виді спорту та в базових видах спорту Знає основні теоретичні положення в галузі фізичної культури</p>	<p>Володіє руховими умінями і навичками в обраному виді спорту на рівні кваліфікованого спортсмена; Володіє руховими навичками в базових видах спорту на рівні масових розрядів; вдосконалює руховий арсенал шляхом формування рухових умінь і навичок в інших видах спорту</p>	<p>Здатний з дотриманням етичних норм формувати комунікаційну стратегію з колегами, соціальними партнерами, учнями й вихованцями та їхніми батьками</p>	<p>Здатний створювати рівноправний і справедливий клімат, що сприяє навчанню всіх учнів, незалежно від їх соціально-культурно-економічного контексту</p>
	<p>СК8.Знає вимоги до оформлення документації та основні закономірності побудови документів для здійснення навчально-тренувального</p>	<p>Вміє розробляти навчально-методичні матеріали (робочі програми, навчально-тематичні плани) на основі освітнього стандарту та зразкових програм з урахуванням виду освітньої установи,</p>	<p>Організовує співпрацю учнів і вихованців та ефективно працює в команді (педагогічному колективі освітнього закладу, інших професійних об'єднаннях)</p>	<p>Здатний вчитися упродовж життя і вдосконалювати З високим рівнем автономності набути під час навчання кваліфікацію</p>

	<p>процесу в галузі фізичного виховання та спорту</p>	<p>особливостей класу / групи та окремих учнів.</p> <p>Вміє розробляти перспективні та оперативні плани і програми конкретних занять в сфері дитячо-юнацького спорту та зі спортсменами масових розрядів</p> <p>Вміє визначати цілі і завдання, планувати навчальні заняття, розробляти необхідну документацію для проведення занять з фізичної культури та спорту</p> <p>Здатний складати планувальну і звітну документацію, організовувати та проводити масові фізкультурні заходи та спортивні змагання</p> <p>Вміє практично використовувати документи державних і громадських органів управління у сфері фізичної культури</p> <p>Вміє розробляти оперативні плани роботи і забезпечувати їх реалізацію в первинних структурних підрозділах</p> <p>Вміє складати індивідуальні фінансові документи обліку та звітності у сфері фізичної</p>		
--	---	--	--	--

		культури, працювати з фінансово-господарською документацією		
	СК9. Знає правила профілактики травматизму та надання першої медичної допомоги; володіє основними методами захисту персоналу та населення від можливих наслідків аварій, катастроф, стихійних лих	Вміє приймати рішення щодо профілактики травматизму та надання першої медичної допомоги; Володіє навичками здійснення безпечної діяльності	Володіє прийомами формування через засоби масової інформації, інформаційні та рекламні агентства громадської думки про фізичну культуру як частини загальної культури і факторі забезпечення здоров'я	Здатний аналізувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтирів
	СК10. Здатність самостійно проводити навчальні заняття з фізичної культури з дітьми дошкільного, шкільного віку та учнями в загальноосвітніх установах, освітніх закладах середньої та вищої професійної освіти, позакласну спортивно-масову роботу з учнями.	Знає закономірності побудови навчально-тренувального процесу з різних видів рухової активності та різних видів спорту здатний формувати усвідомлене використання засобів фізичної культури як фактора відновлення працездатності, забезпечення активного довголіття вміє реалізовувати програми оздоровчого тренування для різних контингентів займаються, що включають в себе технології управління масою тіла, питання харчування і регуляції психічного стану, враховуючи морфофункціональні, психологічні та вікові особливості людей з установкою на відновлення	Вміє визначати цілі і завдання, планувати заходи і заняття Вміє проводити навчальні, секційні та позаурочні заходи і заняття. Вміє аналізувати навчальні, секційні та позаурочні заняття вміє проводити профілактику травматизму, надавати першу долікарську допомогу постраждалим в процесі занять здатний реалізовувати систему відбору та спортивної орієнтації в обраному виді спорту з використанням сучасних методик по визначенню антропометричних, фізичних і психологічних параметрів індивіда	Володіє прийомами спілкування і вміє використовувати їх при роботі з колективом займаються і кожним індивідуумом
	СК11. Здатність самостійно проводити заняття в секції спортивного напрямку, здійснювати профілактику травматизму			

			<p>Вміє самостійно проводити рекреаційну діяльність в установах різного типу з обліками особливостей учнів, а також гігієнічних і природно-середовищних факторів</p> <p>Вміє вибирати засоби і методи рекреаційної рухової діяльності для корекції стану займаються з урахуванням їх віку, статі, професійної діяльності і психофізіологічного стану на основі даних контролю фізичних здібностей і функціонального стану учнів.</p> <p>Здатний забезпечувати техніку безпеки при проведенні занять</p>	
	<p>СК12. Знає основні закономірності формування та розвитку інтересу до рухової активності, знає можливості застосування інформаційних та комунікативних технологій для формування і розвитку мотивації до занять фізичною культурою і спортом</p>	<p>Вміє мотивувати учнів, батьків (осіб, які їх замінюють) до участі в фізкультурно-спортивної діяльності.</p> <p>Спроможний формувати мотивації у дітей і молоді до занять обраним видом спорту, виховувати в учнів моральні принципи чесної спортивної конкуренції здатний формувати особистість</p>	<p>Володіє прийомами формування через засоби масової інформації, інформаційні та рекламні агентства громадської думки про фізичну культуру як частини загальної культури і факторі забезпечення здоров'я</p>	<p>Здатний аналізувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтирів</p>

		займаються в процесі рекреативних форм занять, долучати займаються до загальнолюдських цінностейздатний зацікавлювати населення, використовуючи комунікативні та організаторські здібності, для участі в рекреаційній діяльності		
СК13. Знає методи педагогічного, медико-біологічного контролю за рівнем функціонального стану, фізично (рухової) підготовленості	Вміє здійснювати педагогічний контроль, оцінювати процесі результати навчання	Організовує співпрацю учнів і вихованців та ефективно працює в команді (педагогічному колективі освітнього закладу, інших професійних об'єднаннях)	Здатний вчитися упродовж життя і вдосконалювати З високим рівнем автономності набути під час навчання кваліфікацію	
СК14. Знає шляхи здійснення пошуку, аналізу і оцінки інформації для вирішення професійних завдань на високому сучасному рівні Знає, як працювати з інформацією в глобальних комп'ютерних мережах, використовувати традиційні і інноваційні засоби комунікації в професійній області державною мовою	Вміє проводити пошук, аналіз і оцінку інформації в галузі фізичного виховання і спорту; вміє вирішувати професійні завдання на сучасному рівні, вміє проявляти наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків Володіє навичками використання інформаційних і комунікаційних технологій.	Здатний розуміти значення культури як форми людського існування, цінувати різноманіття та мультикультурність світу і керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва Володіє прийомами спілкування і вміє використовувати їх при роботі з колективом займаються і кожним індивідуумом	Здатний вчитися упродовж життя і вдосконалювати З високим рівнем автономності набути під час навчання кваліфікацію Здатний аналізувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтирів	
СК15. Знати закономірності побудови навчально-виховного процесу з різних видів	Здатний формувати усвідомлене використання засобів фізичної культури як фактора відновлення працездатності,	Вміє визначати цілі і завдання, планувати заходи і заняття Вміє проводити навчальні, секційні	Володіє прийомами спілкування і вміє використовувати їх при роботі з колективом займаються і	

	рухової активності	<p>забезпечення активного довголіття</p> <p>Вміє реалізовувати програми оздоровчого тренування для різних контингентів займаються, що включають в себе технології управління масою тіла, питання харчування і регуляції психічного стану, враховуючи морфофункціональні, психологічні та вікові особливості людей з установкою на відновлення</p>	<p>та позаурочні заходи і заняття.</p> <p>Вміє аналізувати навчальні, секційні та позаурочні заняття вміє проводити профілактику травматизму, надавати першу долікарську допомогу постраждалим в процесі занять здатний реалізовувати систему відбору та спортивної орієнтації в обраному виді спорту з використанням сучасних методик по визначенню антропометричних, фізичних і психологічних параметрів індивіда</p> <p>Вміє самостійно проводити рекреаційну діяльність в установах різного типу з обліками особливостей учнів, а також гігієнічних і природно-середовищних факторів</p> <p>Вміє вибирати засоби і методи рекреаційної рухової діяльності для корекції стану займаються з урахуванням їх віку, статі, професійної діяльності і психофізіологічного стану на основі</p>	кожним індивідуумом
--	--------------------	---	--	---------------------

			даних контролю фізичних здібностей і функціонального стану учнів. Здатний забезпечувати техніку безпеки при проведенні занять	
	<p>СК16. Знати закономірності побудови навчально-виховного процесу з різних видів рухової активності</p> <p>Знати біологічні, соціальні, психологічні та ін. фактори збереження здоров'я.</p>	<p>Здатний формувати усвідомлене використання засобів фізичної культури як фактора відновлення працездатності, забезпечення активного довголіття</p> <p>Вміє реалізовувати програми оздоровчого тренування для різних контингентів займаються, що включають в себе технології управління масою тіла, питання харчування і регуляції психічного стану, враховуючи морфофункціональні, психологічні та вікові особливості людей з установкою на відновлення</p>	<p>Вміє визначати цілі і завдання, планувати заходи і заняття</p> <p>Вміє проводити навчальні, секційні та позаурочні заходи і заняття.</p> <p>Вміє аналізувати навчальні, секційні та позаурочні заняття вміє проводити профілактику травматизму, надавати першу долікарську допомогу постраждалим в процесі занять здатний реалізовувати систему відбору та спортивної орієнтації в обраному виді спорту з використанням сучасних методик по визначенню антропометричних, фізичних і психологічних параметрів індивіда Вміє самостійно проводити рекреаційну діяльність в установах різного типу з обліками особливостей учнів, а також гігієнічних і</p>	<p>Володіє прийомами спілкування і вміє використовувати їх при роботі з колективом займаються і кожним індивідуумом</p>

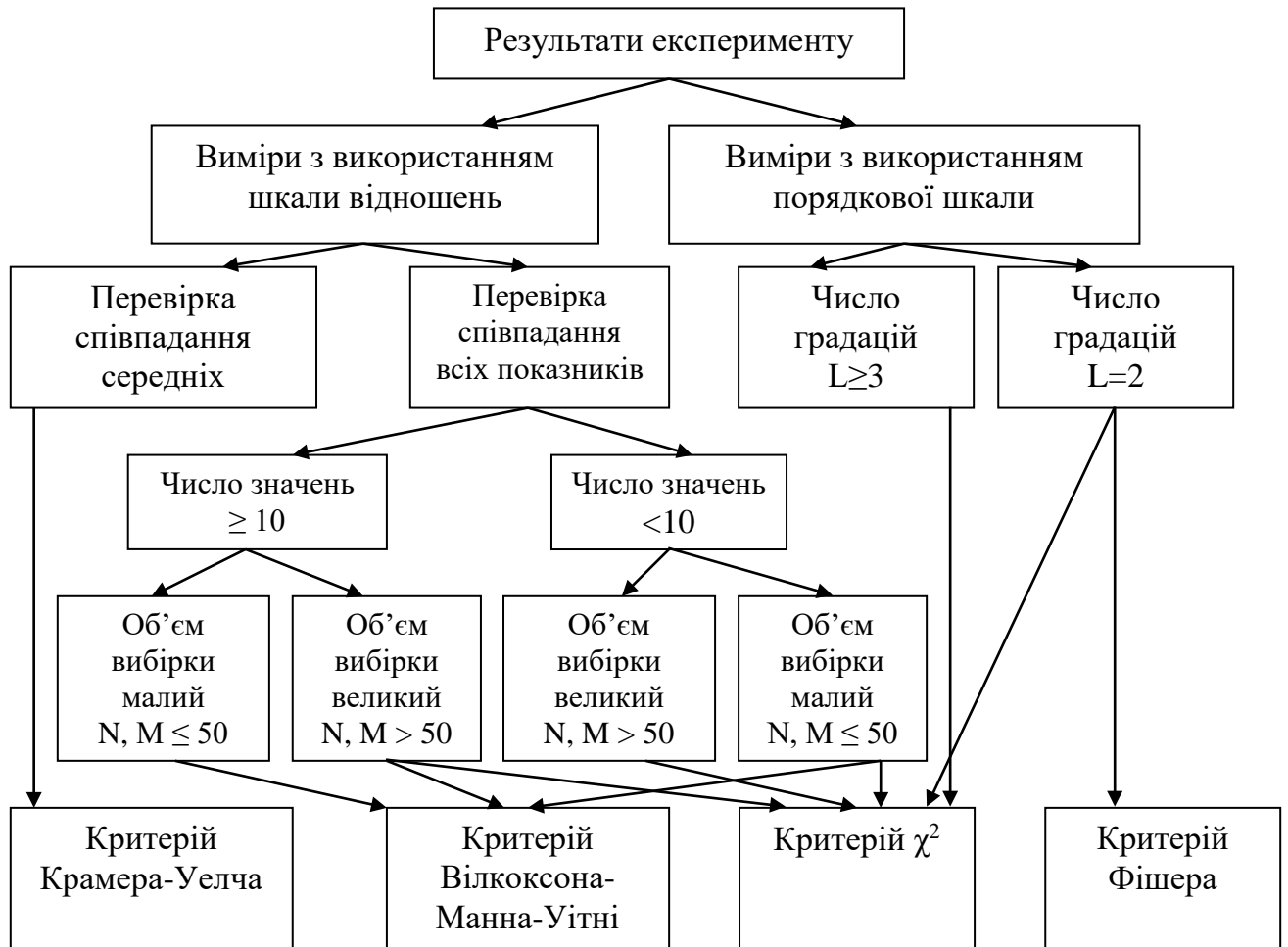
			<p>природно-середовищних факторів</p> <p>Вміє вибирати засоби і методи рекреаційної рухової діяльності для корекції стану займаються з урахуванням їх віку, статі, професійної діяльності і психофізіологічного стану на основі даних контролю фізичних здібностей і функціонального стану учнів.</p> <p>Здатний забезпечувати техніку безпеки при проведенні занять</p>	
Ф	Програмні результати навчання Інтегральна компетентність			
	<p>ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій та методів освітніх наук та педагогіки, фізичного виховання і спорту, фізіології, біомеханіки, морфології і характеризується комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі..</p>			
ПРН 1	Володіє основами професійної культури при підготовці та редагуванні текстів державною мовою, прийомами спілкування, використовує традиційні й інноваційні засоби комунікації в професійній діяльності державною мовою.			
ПРН2	Знає як організувати продуктивний комунікативний простір на основі вільного володіння державною та іноземними мовами; володіє іноземною мовою на рівні не нижче розмовного			
ПРН3	Спроможний розвивати педагогічну думку, методи педагогічного контролю і контролю якості навчання, актуальні дидактичні технології, ставити цілі, мотивувати діяльність учнів, організувати і контролювати їх роботу з прийняттям на себе відповідальності за якість освітнього процесу; Організувати співпрацю учнів і вихованців та ефективно працювати в команді (педагогічному колективі освітнього закладу, інших професійних об'єднаннях).			
ПРН4	Вміє зберігати і розвивати культурні традиції, історичну та культурну спадщину, передавати ці знання наступним поколінням, толерантно сприймає соціальні та культурні відмінності, здатний до діалогу з представниками інших культур і держав; усвідомлює рушійні сили і закономірності історичного процесу, роль насильства і ненасильства в історії, місце людини в історичному процесі, політичної організації суспільства.			
ПРН5	Знає правила та вміє приймати рішення щодо профілактики травматизму та надання першої медичної допомоги; володіє основними методами захисту персоналу та населення від можливих наслідків аварій, катастроф, стихійних лих; володіє навичками здійснення безпечної діяльності. .			
ПРН6	Знає шляхи здійснення пошуку, обробки інформації, вміє аналізувати інформацію з			

	різних джерел (у тому числі й іншомовних); застосовувати основні закони природничо-наукових дисциплін у професійній діяльності, методи теоретичного та експериментального дослідження; знає, як працювати з інформацією в глобальних комп'ютерних мережах.
ПРН7	Знає шляхи знаходження організаційно – управлінських рішень в нестандартних ситуаціях і готовий нести за них відповідальність; вміє оперувати інформацією щодо правових положень та використовувати нормативні правові документи державних і громадських органів управління в своїй діяльності.
ПРН8	Знає та вміє застосовувати на практиці основні положення фізіології, біомеханіки, морфології, психології, біохімії для розвитку фізичних (рухових) якостей, формування рухових умінь і навичок.
ПРН9	Знає біологічні, соціальні, психологічні та ін. фактори збереження здоров'я, біологічні, соціальні психологічні, духовні фактори, що обумовлюють значущість професії фахівця у фізичній культурі
ПРН10	Знає, як застосовувати на практиці основні вчення в галузі фізичної культури; володіє актуальними технологіями інтегрального гармонійного розвитку людини, технологіями контролю і корекції функціонального та психофізіологічного стану, засобами і методами управління станом людини.
ПРН11	Знає основні положення методичної та організаційної роботи для проведення навчальної роботи в галузі фізичної культури в загальноосвітніх установах, освітніх закладах середньої та професійної освіти, проведення позакласної спортивно-масової, організаційної та навчально-методичної роботи у сфері фізкультурно-оздоровчої роботи у навчальних закладах
ПРН12	Володіє педагогічними, медико-біологічними, інформаційними технологіями для формування здорового способу життя, розвитку рухових умінь і навичок, фізичних (рухових) якостей у представників різних груп населення і вміє самостійно розробляти методики і технології для інтегрального гармонійного розвитку людини.
ПРН13	Знає основні закономірності побудови документів планування для здійснення навчального процесу з фізичного виховання, вимоги до оформлення документації та вміє розробляти навчально-методичні матеріали на основі освітнього стандарту, програм з урахуванням виду освітньої установи, особливостей класу / групи та окремих учнів.
ПРН14	Усвідомлює витoki і еволюцію формування теорії і технологію фізичного виховання, медико-біологічні, психологічні та санітарно-гігієнічні основи діяльності у фізичній культурі
ПРН15	Володіє актуальними технологіями педагогічного контролю, засобами і методами управління станом людини, та застосовує різні форми, методи та критерії оцінювання навчальної діяльності.
ПРН16	Вміє будувати міжособистісні співвідношення в колективі на основі взаєморозуміння, взаємоповаги та пошуку оптимальних шляхів досягнення мети.
ПРН17	Володіє руховими вміннями і навичками в обраному виді спорту на рівні кваліфікованого спортсмена. Володіє руховими навичками в базових видах спорту на рівні масових розрядів; вдосконалює руховий арсенал шляхом формування рухових умінь і навичок в інших видах спорту.
ПРН18	Здатний складати планувальну і звітну документацію, організовувати та проводити масові фізкультурні заходи та спортивні змагання.
ПРН19	Вміє самостійно проводити навчальні заняття з фізичної культури з дітьми дошкільного, шкільного віку та учнями в загальноосвітніх установах, освітніх закладах дошкільної, середньої та професійної освіти, проводити позакласну спортивно-масову, організаційну та навчально-методичну роботу у сфері фізкультурно-оздоровчої роботи у навчальних закладах, закладах фітнесу, рекреації та фізичної реабілітації.

ПРН20	Володіє базовими і новими видами фізкультурної діяльності, вміє здійснювати пошук, аналіз і оцінку інформації, у т.ч. за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, необхідної для постановки і вирішення професійних завдань, професійного та особистісного розвитку.
ПРН21	Володіє прийомами формування через засоби масової інформації, інформаційні та рекламні агентства громадської думки про фізичну культуру як частини загальної культури і фактора забезпечення здоров'я; здатний з дотриманням етичних норм формувати комунікаційну стратегію з колегами, соціальними партнерами, учнями й вихованцями та їхніми батьками.
ПРН22	Вміє виховувати в учнів соціально-особистісні якості: цілеспрямованість, організованість, працьовитість, відповідальність, комунікативність
ПРН23	Здатний аналізувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтирів, створювати рівноправний і справедливий клімат, що сприяє навчанню всіх учнів, незалежно від їх соціально-культурно-економічного контексту..

Додаток Д

Алгоритм вибору статистичного критерію (за Д. О. Новиковим)

Додаток Є

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА
Факультет фізичного виховання
Кафедра теорії й методики фізичного виховання, адаптивної та масової
фізичної культури

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова вченої ради

Факультету фізичного виховання

_____ Хоменко П.В.

Протокол № _____ від _____

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«Основи науково-дослідної діяльності»

підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр»

Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність	014. Середня освіта / 017 Фізична культура і спорт
Предметна спеціалізація	014.11. Середня освіта (Фізична культура) / 017 Фізична культура і спорт
Освітня програма	Середня освіта «Фізична культура» / «Фізична культура спорт»

2018-2019 н.рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Основи науково-дослідної діяльності» підготовки здобувачів освітнього ступеня бакалавр за спеціальністю 014. Середня освіта / 017 Фізична культура і спорт; предметною спеціалізацією 014.11. Середня освіта (Фізична культура) / 017 Фізична культура і спорт 10 стор.

Розробник (-и) програми:

к.п.н., доц. Корносенко О.К., Хлібкевич С. Б.

(П. І. П., науковий ступінь, вчене звання, посада НПП)

Робоча програма навчальної дисципліни «Основи науково-дослідної діяльності» обговорена і схвалена на засіданні кафедри теорії й методики фізичного виховання, адаптивної та масової фізичної культури.

Протокол засідання № 1 від 28 серпня 2018 р.

Завідувач кафедри теорії й методики фізичного виховання, адаптивної та масової фізичної культури

Свертнев О.А.

(підпис))

ПОГОДЖЕНО:

Керівник групи забезпечення освітньої програми Середня освіта «Фізична культура» / «Фізична культура спорт»

(підпис)

(П. І. П.)

(Оформлюється на звороті титульної сторінки)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	вибіркова	
	Рік підготовки:	
	2/1(скроч.термін)	1/2(скроч.термін)
Загальна кількість годин – 90	Семестр	
	5/1(скороч.термін)	1/3(скороч.термін)
Кількість змістових модулів (за умов поділу) – 1	Лекції	
	24 год.	4 год.
	Семінарські заняття	
	12 год.	4 год.
Самостійна робота – 54 год./ 74год.	Самостійна робота	
	54 год.	74 год.
	Вид підсумкового контролю: залік	
Мова навчання	Українська	

2. Мета вивчення навчальної дисципліни: розкриття закономірностей проведення наукових досліджень, методики проведення аналізу та обробки результатів, формування у студентів цілісної системи знань про науково-дослідну роботу, розвиток творчого мислення, формування вмінь і навичок самостійної розумової праці.

3. Передумови для вивчення навчальної дисципліни: : «Філософія», «Психологія», «ТМФВ», «Менеджмент», «Біомеханіка», «Фізіологія спорту»

4. Очікувані результати навчання з дисципліни:

Сума балів, накопичених студентом у процесі вивчення навчальної дисципліни	Рівень досягнення студентом запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни
90-100	Наявний високий рівень досягнення запланованих результатів вивчення навчальної дисципліни, що засвідчують його безумовну готовність до подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом
75-89	Наявний достатній рівень досягнення запланованих результатів вивчення навчальної дисципліни та готовності до подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом
60-74	Наявні мінімально достатні для подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом результати вивчення навчальної дисципліни.
35-59	Низка запланованих результатів вивчення навчальної дисципліни відсутні. Рівень наявних результатів навчання не є достатнім для подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом
0-34	Результати навчання практично відсутні.

5. Засоби діагностики результатів навчання: питання й завдання для самоконтролю, усного та письмового опитування, завдання самостійної роботи, варіанти завдань модульної контрольної роботи.

6. Програма навчальної дисципліни:

Змістовий модуль № 1 ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ТЕМА 1. ВИНИКНЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ НАУКИ. Риси науки. Розвиток науки і різні періоди становлення суспільства.

ТЕМА 2. НАУКА І НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ. Загальні відомості про суть наукового пізнання. Базові поняття дисципліни «Основи науково-дослідної діяльності». Типові схеми фінансування наукоємних розробок. Основи сучасної науково-технічної політики. Класифікація наук.

ТЕМА 3. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ НАУКОВОГО ЗНАННЯ. Наукове дослідження. Етапи наукового дослідження. Основи методології наукових досліджень.

ТЕМА 4. ВИБІР НАПРЯМКУ Й ПЛАНУВАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ. Формулювання теми наукового дослідження. Обґрунтування актуальності обраної теми. Алгоритм визначення об'єкта й предмета дослідження. Постановка мети й конкретних завдань дослідження. Вибір методів проведення дослідження. Формулювання висновків та оцінка отриманих результатів.

ТЕМА 5. НАУКОВА ІНФОРМАЦІЯ: ПОШУК, НАКОПИЧЕННЯ І ОБРОБКА. Наукова інформація та її джерела. Робота із джерелами інформації. Загальні вимоги до науково-дослідної роботи.

ТЕМА 6. РОБОТА НАД НАПИСАННЯМ НАУКОВИХ РОБІТ. Види наукових публікацій. Загальна характеристика видів кваліфікаційних робіт. Робота над написанням і оформленням курсової роботи.

7. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин								
	Денна форма навчання				Заочна форма навчання				
	Лекції	Практ./ Семинар. заняття	Лаборат. заняття	Самост. робота	Теми узагальнених лекцій	Лекції	Практ./ Семинар. заняття	Лаборат. заняття	Самост. робота
ЗМ Основи наукових досліджень									
Тема 1. Виникнення та еволюція науки	4	2		9					9
Тема 2. Наука і наукові дослідження	4	2		9					14
Тема 3. Методологічні основи наукового знання	4	2		9	Тема Методологічні основи наукового знання	2	2		14
Тема 4. Вибір напрямку й планування науково-дослідної роботи	4	2		9	Тема Вибір напрямку й планування науково-дослідної роботи	2	2		14
Тема 5. Наукова інформація: пошук, накопичення і обробка	4	2		9					14
Тема 6. Робота над написанням наукових робіт	4	2		9					9
Разом за модуль	24	12		54		4	4		74
Усього годин	24	12		54		4	4		74

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	<p>Тема 1. Виникнення та еволюція науки</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дайте визначення поняттю «наука». 2. Схарактеризуйте загальні відомості про суть наукового пізнання. 3. Дайте визначення поняттям «об'єкт» та «предмет» наукового пізнання, наведіть конкретні приклади. 4. Назвіть характерні риси науки та наукового дослідження. 5. Назвіть та обґрунтуйте основні періоди розвитку науки. Як наукові досягнення було зроблено у ці періоди. 6. Опишіть структуру та класифікацію науки. 7. Прокоментуйте сучасний стан організації науки в Україні та підготовки наукових кадрів. 8. Здійсніть інтерпретацію основних понять наукового дослідження. 	2	
2	<p>Тема 2. Наука і наукові дослідження</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Види діяльності людини. 2. Наука як результат пізнавальної діяльності людини. 3. Наука як особливий види пізнавальної діяльності людини. 4. Об'єкт, суб'єкт і предмет методології наукового дослідження. 5. Закони діалектики в науковому дослідженні. 6. Поняття принципів діалектики та їх роль у науковому пізнанні. 	2	
3	<p>Тема 3. Методологічні основи наукового знання</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Категорії діалектики. 2. Формальна логіка у науковому пізнанні. 3. Значення аргументації та доказу в пізнанні. 4. Систематизація результатів дослідження. 5. Шляхи викладення висновків наукового дослідження. 6. Визначення понять «спосіб», «метод», «методика» та «методологія». 7. Сутність, загальні принципи загальнонаукової та філософської методології. 	2	2

	8. Аналіз базових методів дослідження «синтез», «аналіз», «індукція», «дедукцію» тощо.		
4	Тема 4. Вибір напрямку й планування науково-дослідної роботи 1. Основні проблеми гносеології. 2. Суб'єкт і об'єкт наукового дослідження. 3. Чуттєве пізнання та його основні форми. 4. Проблеми істини у філософії та науці. 5. Людина як об'єкт і суб'єкт наукового пізнання. 6. Вимоги до складання звіту. 7. Продукція наукових досліджень. 8. Ефективність результатів наукових досліджень та її критерії.	2	2
5	Тема 5. Наукова інформація: пошук, накопичення і обробка 1. Основні етапи наукового дослідження. 2. Поняття про факти дійсності, їх види та зміст. 3. Види гіпотез та їх роль у дослідженні явищ і процесів. 4. Обробка наукових літературних джерел. Ознаки плагіату. 5. Обґрунтування проблеми наукового дослідження. 6. Основні етапи та форми процесу наукового дослідження. 7. Наукова гіпотеза: види, функції, етапи та призначення. 8. Формулювання положень наукової новизни.	2	
6	Тема 6. Робота над написанням наукових робіт 1. Структура процесу наукових досліджень. 2. Характеристика етапів наукового дослідження. 3. Науково-дослідна робота студента. 4. Види наукових публікацій 5. Наукова стаття, як вид публікацій. 6. Характеристика курсової роботи. 7. Вимоги до написання курсової роботи	2	
	Разом	12	4

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Не передбачено навчальним планом		

Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Не передбачено навчальним планом		

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Тема 1. Виникнення та еволюція науки <i>Завдання самостійної роботи</i> 1. Аналіз співвідношення теорії і практики в системі гуманітарного знання. 2. Оцінка рейтингу української науки в системі світових наук.	9	9
2	Тема 2. Наука і наукові дослідження <i>Завдання самостійної роботи</i> 1. Наука як результат і особливий вид пізнавальної діяльності людини. 2. Логічний аналіз об'єкта, суб'єкта і предмета методології наукового дослідження.	9	14
3	Тема 3. Методологічні основи наукового знання <i>Завдання самостійної роботи</i> 1. Судження як основна форма логічного мислення. 2. Поняття спростування та його логічна структура.	9	14
4	Тема 4. Вибір напрямку й планування науково-дослідної роботи <i>Завдання самостійної роботи</i> 1. Наукова проблема і обґрунтування теми дослідження. 2. Наукова дискусія як складова творчого процесу наукового дослідження.	9	14

5	Тема 5. Наукова інформація: пошук, накопичення і обробка <i>Завдання самостійної роботи</i> 1. Види продукції наукових досліджень та шляхи їх використання. 2. Шляхи впровадження та відповідальність за результати науково-дослідницької роботи.	9	14
6	Тема 6. Робота над написанням наукових робіт <i>Завдання самостійної роботи</i> 1. Система науково-дослідної роботи у вищій школі. 2. Спеціальні наукові підрозділи у вищих навчальних закладах.	9	9
	Разом	54	74

8. Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль: контроль за виконанням завдань самостійної роботи до кожного заняття та за планом заняття, усне чи письмове опитування, виконання модульної контрольної роботи.

9. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточний, модульний контроль та самостійна робота							Сума
Змістовий модуль Основи наукових досліджень							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	МКР	100
11	16	16	11	16	11	19	

10. Шкала оцінювання успішності студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності за 100-бальною шкалою	Форма семестрового контролю <i>екзамен</i>	Форма семестрового контролю <i>залік</i>
	Значення оцінки	Значення оцінки
90 – 100	відмінно	зараховано
75-89	добре	
60-74	задовільно	
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Рекомендовані джерела інформації

1. Андрос Е.Н. Истина как проблема познания и мировоззрения / Андрос Е.Н. – К.: Наука, 1984. – 144 с.
2. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень: підруч. / Микола Тимофійович Білуха. — К.: АБУ, 2002. — 480 с.
3. Єріна А.М. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. / А.М.Єріна, В.Б. Захожай, Д.Л. Єрін. – К.: ЦНЛ, 2004. – 212 с.
4. Клименюк О.В. Методологія та методи наукового дослідження: навч. посіб. / Клименюк О.В. – К.: Міленіум, 2005. – 186 с.
5. Крушельницька О. В. Методологія і організація наукових досліджень: навч. посіб. / Крушельницька О. В. – К.: Кондор, 2004. – 192 с.
6. Мочерний С.В. Методологія економічного дослідження / Мочерний С.В. – Л.: Світ, 2001. – 416 с.
7. Рассел Б. Исследование значения и истины / Рассел Б. – М.: Идея-Пресс, 1999. – 236 с.
8. Стеченко Д.М. Методологія наукових досліджень: підруч. / Д.М.Стеченко, О.С.Чмир. – К.: Знання, 2005. – 309 с.
9. Хлібкевич С. Б., Хоменко П. В. (2019) Дослідницька діяльність майбутнього учителя фізичної культури: теорія і практика. Навч. посіб. Полтава. 140 с.
10. Хлібкевич С. Б. (2019) Дослідницька діяльність учителя фізичної культури: збірник ситуаційних завдань і тестів. Навч. посіб. Полтава. 120 с.

Додаток Ж

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА
Факультет фізичного виховання
Кафедра теорії й методики фізичного виховання, адаптивної та масової
фізичної культури

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова вченої ради

факультету фізичного виховання

_____ П. В. Хоменко

Протокол № ____ від _____

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«Основи наукових досліджень у фізичній культурі»

підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр»

Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність	014. Середня освіта 017 Фізична культура і спорт
Предметна спеціалізація	
Освітня програма	Середня освіта (Фізична культура) Фізична культура і спорт

2018-2019 н. р.

Робоча програма навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень у фізичній культурі» підготовки здобувачів освітнього ступеня бакалавр за спеціальностями 014. Середня освіта та 017 Фізична культура і спорт – 11 стор.

Розробник (-и) програми:

Корносенко О.К. д.п.н., доцент, Хлібкевич С. Б.

(П. І. П., науковий ступінь, вчене звання, посада НПП)

Робоча програма навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень у фізичній культурі», обговорена і схвалена на засіданні кафедри ТМФВ,АМФК

Протокол засідання № 1 від 28 серпня 2018 р.

Завідувач кафедри ТМФВ,АМФК

Свертнєв О.А.

_____ (підпис)

ПОГОДЖЕНО:

Керівник групи забезпечення освітньої програми Середня освіта «Фізична культура» / «Фізична культура спорт»

_____ Бондаренко В.В.

(підпис)

---

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	вибіркова	
	Рік підготовки:	
		2
Загальна кількість годин – 120	Семестр	
		3
Кількість змістових модулів – 1	Лекції	
		6 год.
	Семінарські заняття	
		6 год.
Самостійна робота – 108 год.	Самостійна робота	
	72 год.	108 год.
	Вид підсумкового контролю: залік	
Мова навчання	Українська	

2. Мета вивчення навчальної дисципліни: розкриття закономірностей проведення наукових досліджень, методики проведення аналізу та обробки результатів, формування у студентів цілісної системи знань про науково-дослідну роботу, розвиток творчого мислення, формування вмінь і навичок самостійної розумової праці.

3. Передумови для вивчення навчальної дисципліни: «Філософія», «Психологія», «ТМФВ», «Біомеханіка», «Фізіологія спорту»

4. Очікувані результати навчання з дисципліни:

Сума балів, накопичених студентом у процесі вивчення навчальної дисципліни	Рівень досягнення студентом запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни
90-100	<p>Студент має глибокі міцні і системні знання з теми, використовує термінологію, вільно володіє понятійним апаратом, має чітке уявлення про зміст, структуру, види наукових досліджень; здатний відтворити основоположні поняття: «наука», «наукова діяльність», «методологія», «науковий ступінь», «вчене звання» тощо; вміє працювати з навчальним матеріалом; визначити й обґрунтувати види наукових робіт; обґрунтувати вибір методів наукового дослідження у галузі фізичного виховання; класифікувати етапи наукового дослідження; визначити алгоритм формулювання теми наукового дослідження; знає методи теоретичного та емпіричного дослідження у галузі фізичного виховання; знає загальну характеристику видів кваліфікаційних робіт; має ґрунтовні знання й усвідомлення важливості вивчення дисципліни, знає історію виникнення науки; вільно аргументує професійно значущі методи наукового дослідження; творчо та самостійно передбачає основні напрями наукових досліджень у галузі фізичної культури, вміє правильно планувати свою самостійну роботу. Будує відповідь логічно, послідовно, розгорнуто, використовуючи наукову термінологію.</p>
75-89	<p>Студент знає програмний матеріал повністю; має практичні навички з організації та здійснення наукової діяльності, але недостатньо вміє самостійно мислити, не може вийти за межі теми, вільно володіє понятійним апаратом, має не чітке уявлення про зміст, структуру, види наукових досліджень; здатний на доступно-побутовому рівні відтворити основоположні поняття: «наука», «наукова діяльність», «методологія», «науковий ступінь», «вчене звання» тощо; вміє працювати з навчальним матеріалом; визначити й обґрунтувати види наукових робіт; обґрунтувати вибір методів наукового дослідження у галузі фізичного виховання; класифікувати етапи наукового дослідження; визначити алгоритм</p>

	<p>формулювання теми наукового дослідження; знає методи теоретичного та емпіричного дослідження у галузі фізичного виховання; знає загальну характеристику видів кваліфікаційних робіт; знає історію виникнення науки; творчо та самостійно передбачає основні напрями наукових досліджень у галузі фізичної культури, вміє правильно планувати свою самостійну роботу.</p>
60-74	<p>Студент знає основний зміст теми, має уявлення про спеціальність, але його знання мають загальний характер, іноді не підкріплені прикладами, має практичні навички з організації науково-дослідної діяльності, але недостатньо вміє самостійно мислити, не може вийти за межі теми, понятійним апаратом володіє на репродуктивному рівні, має загальне уявлення про зміст, структуру, види наукових досліджень; зі складністю здатний відтворити основоположні поняття: «наука», «наукова діяльність», «методологія», «науковий ступінь», «вчене звання» тощо, визначити й обґрунтувати види наукових робіт; з важкістю обґрунтовує вибір методів наукового дослідження у галузі фізичного виховання, класифікує етапи наукового дослідження, визначає алгоритм формулювання теми наукового дослідження; знає методи теоретичного та емпіричного дослідження у галузі фізичного виховання; знає загальну характеристику видів кваліфікаційних робіт, але навички працювати з навчальним матеріалом несформовані; відсутнє й усвідомлення важливості вивчення дисципліни; складність викликає вибір професійно значущих методів наукового дослідження; вміє правильно планувати свою самостійну роботу.</p>
35-59	<p>Студент має прогалини в теоретичному курсі та практичних вміннях. Замість чіткого термінологічного визначення пояснює теоретичний матеріал на загально-побутовому рівні, має поверхове уявлення про зміст, структуру, види наукових досліджень; не вміє самостійно структурувати навчальний матеріал; не може аргументувати професійно значущі методи наукового дослідження, здатен передбачити основні напрями наукових досліджень у фізичній культурі і спорті на репродуктивному рівні, не вміє правильно планувати свою самостійну роботу.</p>
0-34	<p>Студент має фрагментарні знання з теми. Не володіє термінологією, оскільки понятійний апарат не сформований. Не вміє викласти програмний матеріал. Мова невиразна, обмежена, бідна, словниковий запас не</p>

	дає змогу оформити ідею. Практичні навички на рівні розпізнавання.
--	--

5. Засоби діагностики результатів навчання: питання й завдання для самоконтролю, усного та письмового опитування, завдання самостійної роботи, варіанти завдань модульної контрольної роботи.

6. Програма навчальної дисципліни: Змістовий модуль ОСНОВИ МЕТОДОЛОГІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ У ФІЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ

ТЕМА 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ. Виникнення та еволюція науки. Базові поняття дисципліни «Основи наукових досліджень у фізичній культурі». Класифікація наук.

ТЕМА 2. ОСНОВИ МЕТОДОЛОГІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ. Наукове дослідження. Етапи наукового дослідження. Основи методології наукових досліджень. Загальнонаукова й філософська методологія: сутність, загальні принципи.

ТЕМА 3. НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА СТУДЕНТА В СИСТЕМІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ. Загальна характеристика процесів наукового дослідження. Формулювання теми наукового дослідження. Обґрунтування актуальності обраної теми. Визначення мети, завдань, об'єкта й предмета дослідження. Вибір методів проведення дослідження. Виконання теоретичних і прикладних наукових досліджень. Формулювання висновків та оцінка отриманих результатів. Оформлення звіту про виконану науково-дослідну роботу. Бібліографічний апарат наукових досліджень. Пошук інформації у процесі наукової роботи.

ТЕМА 4. МЕТОДИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ. Аналіз науково-методичної літератури, документальних і архівних матеріалів у сфері фізичного виховання. Метод наукового дослідження у сфері фізичного виховання «педагогічне спостереження». Відеозйомка змагальної діяльності у командних ігрових видах спорту. Опитування у наукових дослідження сфери фізичного виховання. Характеристика анкетування, як методу наукових досліджень. Алгоритм застосування методу інтерв'ю. Характеристика методу експертних оцінок. Прийоми застосування методу «соціометричне опитування».

ТЕМА 5. КУРСОВА, КВАЛІФІКАЦІЙНА, ДИПЛОМНА РОБОТИ: НАПИСАННЯ, ОФОРМЛЕННЯ, ЗАХИСТ. Види наукових публікацій. Загальна характеристика видів кваліфікаційних робіт. Робота над написанням і оформленням курсової роботи

7. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин								
	Денна форма навчання				Заочна форма навчання				
	Лекції	Практ./ Семінар. заняття	Лаборат. заняття	Самост. робота	Теми узагальнених лекцій	Лекції	Практ./ Семінар. заняття	Лаборат. заняття	Самост. робота
Змістовий модуль «Основи методології науково-дослідної роботи у фізичній культурі»									
ТЕМА 1. Загальна характеристика наукових досліджень у сфері фізичної культури і спорту					ТЕМА 1. Загальна характеристика наукових досліджень у сфері фізичної культури і спорту	2	2		22
ТЕМА 2. Основи методології науково-дослідної роботи					ТЕМА 2. Основи методології науково-дослідної роботи	2	2		24
ТЕМА 3. Науково-дослідна робота студента в системі навчального процесу					ТЕМА 3. Науково-дослідна робота студента в системі навчального процесу				20
ТЕМА 4. Методи наукових досліджень у сфері фізичної культури і спорту					ТЕМА 4. Методи наукових досліджень у сфері фізичної культури і спорту	2	2		20
ТЕМА 5. Курсова, кваліфікаційна, дипломна роботи: написання, оформлення, захист					ТЕМА 5. Курсова, кваліфікаційна, дипломна роботи: написання, оформлення, захист				22
Усього годин						6	6		108

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	ТЕМА 1. Загальна характеристика наукових досліджень у сфері фізичної культури і спорту 1. Види діяльності людини. 2. Наука як результат пізнавальної діяльності людини. 3. Наука як особливий види пізнавальної діяльності людини. 4. Об'єкт, суб'єкт і предмет методології наукового дослідження. 5. Закони діалектики в науковому дослідженні. 6. Поняття принципів діалектики та їх роль у науковому пізнанні.	2	2
2	ТЕМА 2. Основи методології науково-дослідної роботи 1. Категорії діалектики. 2. Формальна логіка у науковому пізнанні. 3. Значення аргументації та доказу в пізнанні. 4. Систематизація результатів дослідження. 5. Шляхи викладення висновків наукового дослідження. 6. Визначення понять «спосіб», «метод», «методика» та «методологія». 7. Сутність, загальні принципи загальнонаукової та філософської методології. 8. Аналіз базових методів дослідження «синтез», «аналіз», «індукція», «дедукцію» тощо.	2	2
3	ТЕМА 3. Науково-дослідна робота студента в системі навчального процесу 1. Основні проблеми гносеології. 2. Суб'єкт і об'єкт наукового дослідження. 3. Чуттєве пізнання та його основні форми. 4. Проблеми істини у філософії та науці. 5. Людина як об'єкт і суб'єкт наукового пізнання. 6. Загальна характеристика процесів наукового дослідження. 7. Визначення базових понять «науковий напрям», «постановка завдань», «гіпотеза» тощо. 8. Технологія визначення мети, завдань, об'єкта й предмета дослідження 9. Ефективність результатів наукових досліджень та їх критерії. 10. Алгоритм оформлення звіту про виконання НДР.	4	
4	ТЕМА 4. Методи наукових досліджень у сфері фізичної культури і спорту 1. Методика роботи над друкованими літературними джерелами. 2. Методика роботи з поняттями. 3. Наукові школи у сфері фізичної культури і спорту, їхні головні ознаки. 4. Обробка наукових літературних джерел. Ознаки	6	2

	<p>плагіату.</p> <p>5.Обґрунтування проблеми наукового дослідження.</p> <p>6.Основні етапи та форми процесу наукового дослідження.</p> <p>7. Наукова гіпотеза: види, функції, етапи та призначення.</p> <p>8. Загальна характеристика методів наукового дослідження у сфері фізичного виховання.</p> <p>9. Методика застосування педагогічного спостереження при проведенні наукових досліджень у сфері фізичного виховання.</p> <p>10. Розширений аналіз методів хронометраж і стенографічний запис. Прийоми застосування.</p> <p>11. Значення відеозйомки змагальної діяльності у командних ігрових видах спорту.</p> <p>12. Технологія застосування методу опитування у наукових дослідження сфери фізичного виховання.</p> <p>13. Методика проведення анкетування та інтерв'ювання.</p> <p>14. Експериментальні дослідження і спостереження у сфері фізичної культури і спорту.</p>		
5	<p>ТЕМА 5. Курсова, кваліфікаційна, дипломна роботи: написання, оформлення, захист</p> <p>1.Обґрунтування теми наукової роботи.</p> <p>2. План курсової роботи, основні вимоги, структура, порядок затвердження.</p> <p>3. Основні прийоми наукових узагальнень.</p> <p>4.Формування висновків і рекомендацій за результатами досліджень.</p> <p>5.Наукова публікація: поняття, функції, основні види.</p> <p>6.Наукова стаття як форма апробації наукового дослідження.</p> <p>7.Методика підготовки та оформлення публікації.</p> <p>8.Види систематизації результатів дослідження та їх зміст.</p> <p>9.Впровадження результатів завершених досліджень та розрахунок їх ефективності.</p> <p>10.Ефективність наукових досліджень.</p> <p>11.Види продукції наукових досліджень та шляхи їх використання.</p> <p>12.Шляхи впровадження та відповідальність за результати науково-дослідницької роботи.</p>	4	
		18	6

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Не передбачено навчальним планом		

Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Не передбачено навчальним планом		

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	ТЕМА 1. Загальна характеристика наукових досліджень у сфері фізичної культури і спорту 1.Фундаментальна, загальнонаукова, конкретно-наукова методологія. 2.Наука як результат і особливий вид пізнавальної діяльності людини. 3.Логічний аналіз об'єкта, суб'єкта і предмета методології наукового дослідження.		22
2	ТЕМА 2. Основи методології науково-дослідної роботи 1. Загальнонаукові та емпіричні методи дослідження. 2. Судження як основна форма логічного мислення. 3. Склад та структура доказу.		24
3	ТЕМА 3. Науково-дослідна робота студента в системі навчального процесу 1. Об'єкти наукового дослідження та їх класифікація. 2.Наукова проблема і обґрунтування теми дослідження. 3.Наукова дискусія як складова творчого процесу наукового дослідження.		20
4	ТЕМА 4. Методи наукових досліджень у сфері фізичної культури і спорту 1. Медико-біологічні методи дослідження проблем фізичної культури та спорту. 2. Психологічні методи дослідження проблем фізичної культури та спорту. 3. Педагогічні методи дослідження проблем фізичної культури та спорту.		20
5	ТЕМА 5. Курсова, кваліфікаційна, дипломна роботи: написання, оформлення, захист 1. Наукова стаття, тези наукової доповіді. Методика написання тексту. 2. Вимоги до тексту наукової статті. Характер викладу.		22
	Разом		108

8. Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль: контроль за виконанням завдань самостійної роботи до кожного заняття та за планом заняття, усне чи письмове опитування, виконання модульної контрольної роботи.

9. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточний, модульний контроль та самостійна робота						Сума
Змістовий модуль «Основи методології науково-дослідної роботи у фізичній культурі»						
T1	T2	T3	T4	T5	МКР	100
19 5-усна відпов.; 9- сам. роб.; 5 - тести	19 5-усна відпов.; 9- сам. роб.; 5 - тести	19 5-усна відпов.; 9- сам. роб.; 5 - тести	19 5-усна відпов.; 9- сам. роб.; 5 - тести	11 5-усна відпов.; 6- сам. роб.	13	

10. Шкала оцінювання успішності студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності за 100-бальною шкалою	Форма семестрового контролю <i>залік</i>
	Значення оцінки
90 – 100	зараховано
75-89	
60-74	
35-59	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Рекомендовані джерела інформації

1. Андрос Е.Н. Истина как проблема познания и мировоззрения / Андрос Е.Н. – К.: Наука, 1984. – 144 с.
2. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень: підруч. / Микола Тимофійович Білуха. — К.: АБУ, 2002. — 480 с.
3. Єріна А.М. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. / А.М.Єріна, В.Б. Захожай, Д.Л. Єрін. – К.: ЦНЛ, 2004. – 212 с.
4. Клименюк О.В. Методологія та методи наукового дослідження: навч. посіб. / Клименюк О.В. – К.: Міленіум, 2005. – 186 с.
5. Крушельницька О. В. Методологія і організація наукових досліджень: навч. посіб. / Крушельницька О. В. – К.: Кондор, 2004. – 192 с.
6. Мочерний С.В. Методологія економічного дослідження / Мочерний С.В. – Л.: Світ, 2001. – 416 с.

7. Рассел Б. Исследование значения и истины / Рассел Б. – М.: Идея-Пресс, 1999. – 236 с.
8. Стеченко Д.М. Методологія наукових досліджень: підруч. / Д.М.Стеченко, О.С.Чмир. – К.: Знання, 2005. – 309 с.
9. Стеченко Д.М. Методологія наукових досліджень: підруч. / Д.М.Стеченко, О.С.Чмир. – К.: Знання, 2005. – 309 с.
10. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: навч. посіб. / А.С. Філіпенко. – К.: Академвидав, 2005. – 208 с.
11. Хлібкевич С. Б., Хоменко П. В. (2019) Дослідницька діяльність майбутнього учителя фізичної культури: теорія і практика. Навч. посіб. Полтава. 140 с.
12. Хлібкевич С. Б. (2019) Дослідницька діяльність учителя фізичної культури: збірник ситуаційних завдань і тестів. Навч. посіб. Полтава. 120 с.
13. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / Цехмістрова Г. С. – К.: Слово, 2003. – 240 с.
14. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підруч. / В.М. Шейко, Н.М. Кушнарєнко. – К.: Знання, 2006. – 307с.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА**

**Факультет фізичного виховання
Кафедра медико-біологічних дисциплін і фізичного виховання**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова вченої ради

факультету фізичного виховання

_____ проф. Хоменко П.В.

Протокол № 1 від 25.08.2020 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«Методи діагностики функціонального стану спортсмена»**

здобувачів другого рівня вищої освіти «магістр»

Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність/напрямок підготовки	014 Середня освіта (Фізична культура)
Предметна спеціалізація	культура)
Освітня програма	Середня освіта (Фізична культура)

2018 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Методи діагностики функціонального стану спортсмена» підготовки здобувачів освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю (предметною спеціалізацією) «Середня освіта (Фізична культура), 12 стор.

Робоча програма навчальної дисципліни «Методи діагностики функціонального стану спортсмена» обговорена і схвалена на засіданні кафедри медико-біологічних дисциплін і фізичного виховання: протокол засідання № 1 від 25 серпня 2020 р.

Завідувач кафедри медико-біологічних дисциплін і фізичного виховання

_____

(підпис)

доц. Квак О.В.

(П. І. П.)

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми Середня освіта (Фізична культура) освітнього ступеня «магістр»

_____

доц. Корносенко О.К.

---

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Обов'язкова	
	Рік підготовки:	
	2	-
Загальна кількість годин – 120	Семестр	
	3	-
Кількість змістових модулів (за умов поділу) –	Лекції	
	<i>10 год.</i>	-
	Семінарські заняття	
	<i>- год.</i>	-
Самостійна робота – 84/108 год.	Практичні заняття	
	<i>10 год.</i>	-
	Лабораторні заняття	
	<i>10 год.</i>	-
	Самостійна робота	
	<i>60 год.</i>	-
	Вид підсумкового контролю: залік	
Мова навчання	Українська	

2. Мета вивчення навчальної дисципліни: ознайомити студентів із найсучаснішими методами діагностики функціональних станів організму людини та досліджень різних патологічних станів, навчити володіти техніками проведення цих досліджень. За допомогою, як лабораторних так й інструментальних методів обстеження навчити відслідковувати динаміку впливу реабілітаційних заходів та їх ефективність, правильно визначити адекватність об'єму та змісту методів для діагностики результативності відновлювальної терапії, узагальнювати та застосовувати весь клінічний досвід попередніх навчальних курсів зі спеціальності для адекватності оцінювання станів організму людини.

3. Передумови для вивчення навчальної дисципліни: дисципліна «Методи діагностики функціонального стану спортсмена» базується на сучасних даних анатомії і фізіології, біомеханіки, біохімії, клінічних дисциплін, гігієни і спортивної медицини, психології і педагогіки, теорії фізичного виховання та інших дисциплін.

4. Очікувані результати навчання з дисципліни:

- Використовувати новітні технології діагностики та контролю у прогнозуванні, оцінці та корекції спортивних результатів;
- Володіти сучасними функціональними методами дослідження фізіологічних функцій та морфологічних особливостей органів та їх систем та навчити застосовувати їх на практиці;
- Застосовувати комплексний підхід у дослідженні спортсмена з використанням традиційних та інноваційних методів діагностики.
- Системне застосування провідних тестових систем для дослідження впливу навантаження на організм спортсмена;
- Оперування методами оптимізації величини фізичного навантаження при оздоровчому та тренувальному занятті спортом;
- Науково обґрунтовано проводити тренувальний процес і прогнозувати спортивні результати на основі біологічних показників організму спортсмена.

5. Засоби діагностики результатів навчання:

усне опитування, практичне виконання завдання, тестові завдання, виконання ситуаційних задач.

6. Програма навчальної дисципліни:

Тема 1. Функціональні проби серцево-судинної системи.

Загальна характеристика методів дослідження судинної системи. Теоретичні основи тонометрії. Кров'яний тиск в артеріях, венах, капілярах. Фактори, що визначають величину кров'яного тиску. Методи та способи визначення артеріального тиску. Звуковий і незвуковий методи тонометрії. Поняття про тони Короткова. Поняття про систолічний та діастолічний тиск. Поняття про пульсовий тиск, що він характеризує.

Дослідження артеріального і венозного пульсу методом пульсометрії.

Діагностична цінність функціональних проб із фізичним навантаженням.

Зміст та оцінка Гарвадського степ-тесту. Ортостатична та кліностатична проби та її оцінка. Зміст та оцінка індексу Руф'є. Проба Летунова: зміст, методика проведення та оцінка тесту. Типи реакцій серцево-судинної системи на проби з фізичним навантаженням.

Тема 2. Дослідження і оцінка функціонального стану нервової системи.

Дослідження стану основних черепно-мозкових нервів. Дослідження координаційної функції нервової системи (статична та динамічна проби). Дослідження функції аналізаторів (проби та їх оцінка). Дослідження функції вегетативної нервової системи (проби та їх оцінка).

Загальна характеристика методів дослідження електричної активності мозку. Теоретичні основи методу електроенцефалограми. Поняття методу електроенцефалографії. Фізичний принцип ЕЕГ. Апаратура для проведення ЕЕГ. Артефакти. Діагностична цінність методу ЕЕГ.

Методика ЕЕГ в стані спокою. Частота коливань біопотенціалів (ритми). Елементи електроенцефалограми, її аналіз.

Теоретичні основи методу електроенцефалограми при проведенні функціональних проб: ЕЕГ з реакцією активації; ЕЕГ з фотостимуляцією; ЕЕГ з гіпервентиляцією; ЕЕГ з фоностимуляцією; інтелектуальні проби.

Значення ЕЕГ в розумінні функціонального стану організму та клінічне значення в діагностиці епілепсії. Спайкова активність при приступах епілепсії. Генералізована епілептична активність. Локальна епілептична активність. Зміни ЕЕГ при медикаментозній інтоксикації. Зміни на ЕЕГ при черепно-мозковій травмі.

Тема 3. Функціональні методи дослідження респіраторної системи.

Загальна характеристика методів дослідження системи органів дихання. Функціональні параметри респіраторної системи: частота дихання, дихальний об'єм, життєвий об'єм, залишковий об'єм, резервний об'єм, хвилинний об'єм дихання. Розрахунки дихальних коефіцієнтів.

Теоретичні основи спірометрії, спірографії та спірогазометричного дослідження. Поняття методу спірометрії. Методика проведення спірометрії. Параметри дихальної системи, що реєструються за допомогою спірографії. Основні дихальні показники, їх фізіологічна норма. Параметри респіраторної системи у спортсменів. Поняття про максимальну вентиляцію легень. Визначення величини основного обміну. Поняття про спірогазометрію. Обладнання для проведення спірогазометричного дослідження. Діагностична цінність спірогазометричного дослідження. Методика проведення спірогазометричного дослідження. Основні показники спірогазометричного дослідження.

Поняття про метод оксигеметрії. Апаратура та методика проведення оксигеметрії. Фізіологічний принцип оксигеметрії.

Теоретичні основи пневмотахометрії та пневмотахографії. Поняття про пневмотахометрію та пневмотахографію. Обладнання для проведення пневмотахометрії і пневмотахографії. Методика проведення пневмотахометрії та пневмотахографії. Основні показники пневмотахометрії та пневмотахографії. Діагностична цінність пневмотахометрії та пневмотахографії.

Показання та протипоказання для застосування гіпоксичних проб. Проба Штанге. Проба Генче. Проба за Бутейком. Критерії вентиляції легень.

Тема 4. Дослідження опорно-рухового апарату.

Загальні аспекти морфо-функціонального обстеження опорно-рухового апарату. Теоретичні основи діагностики викривлення хребта. Причини розвитку сколіозу. Види сколіозу за формою і локалізацією. Ступені сколіозу. Тестові рухи, тестові позиції. Гоніометрія. Оснащення для проведення гоніометрії. Клінічна діагностика сколіотичних викривлень. Рентген-діагностика.

Методи діагностики рухів в суглобах. Дослідження рухів в суглобах за методикою SFTR на прикладі руху в плечовому суглобі.

Діагностика стану стопи. Поняття, види і ступені плоскостопості. Методи визначення плоскостопості: візуальний та вимірний (подометрія, плантографія), оцінка плантограми.

Діагностика неврологічних проявів остеохондрозу. Поняття, причини, механізми, види остеохондрозу хребта. Клінічні прояви остеохондрозу. Основні методи обстеження хребта. Дослідження особливостей активних рухів. Дослідження особливостей пасивних рухів. Пальпаторне дослідження структур хребта. Техніка мануального обстеження різних відділів хребта.

Діагностика пошкоджень м'яких тканин колінного суглобу. Анатомо-фізіологічні особливості колінного суглобу. Основні діагностичні симптоми пошкоджень м'яких тканин колінного суглобу. Діагностика пошкодження бічних та хрестоподібних зв'язок. Діагностика пошкодження менісків. Причини та механізми пошкодження менісків.

Тема 5. Дослідження типологічних особливостей вищої нервової діяльності та психічних процесів.

Поняття про вищу нервову діяльність. Властивості основних нервових процесів (гальмування та збудження). Методики дослідження простої зорово-моторної реакції. Методики дослідження складних зорово-моторних реакцій.

Методики визначення функціональної рухливості та сили основних нервових процесів. Методика дослідження властивостей нервових процесів за допомогою комп'ютерної системи «Діагност-1» та інтерпретація результатів.

Дослідження індивідуальних властивостей відчуття. Дослідження індивідуальних властивостей сприйняття. Дослідження індивідуальних властивостей уваги. Дослідження індивідуальних властивостей пам'яті. Дослідження індивідуальних властивостей мислення.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	усього	у тому числі			
л		пр	лаб	с.р.	
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Функціональні проби серцево-судинної системи.	18	2	2	2	12
Тема 2. Дослідження і оцінка функціонального стану нервової системи.	18	2	2	2	12
Тема 3. Функціональні методи дослідження респіраторної системи.	18	2	2	2	12
Тема 4. Дослідження опорно-рухового апарату.	18	2	2	2	12
Тема 5. Дослідження	18	2	2	2	12

типологічних особливостей вищої нервової діяльності та психічних процесів.					
Усього	90	10	10	10	60

Теми семінарських занять
Навчальним планом не передбачено

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		стаціонар	заочне від.
1	Електрокардіографія як метод дослідження електричної активності серця.	5	
2	Методи дослідження механічної активності серця: аускультация і фонографія.	5	
3	Ехокардіографічне дослідження.	5	
4	Діагностика рівня індивідуального здоров'я	8	
5	Дослідження судинної системи методами сфігмографії та флебографії	5	
Разом		28	

Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Дослідження роботи організму під впливом фізичних навантажень. Вивчення фізіологічних резервів кардіо-респіраторної системи	4
2	Методи дослідження дихальної системи	4
3	Методика антропометричних досліджень	4
4	Методи визначення рівня здоров'я при дозуванні фізичних навантажень	4
5	Дослідження типологічних особливостей вищої нервової діяльності та психічних процесів.	4
Разом		20

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		стаціонар	заочне від.
1	Електрокардіографія як метод	3	

	дослідження електричної активності серця.		
2	Методи дослідження механічної активності серця: аускультация і фонографія.	3	
3	Ехокардіографічне дослідження.	3	
4	Рентгенологічні методи дослідження.	3	
5	Ендоскопічні методи дослідження.	3	
6	Ультразвукові методи дослідження.	3	
7	Магнітно-резонансні методи дослідження.	3	
8	Діагностика рівня індивідуального здоров'я.	3	
9	Електрокардіографія як метод дослідження електричної активності серця.	3	
10	Функціональні проби серцево-судинної системи.	9	
11	Дослідження судинної системи методами сфїгмографії та флебографії.	3	
12	Артеріо- та коронарографія.	3	
13	Реографічний метод дослідження судин внутрішніх органів і головного мозку.	3	
14	Дослідження і оцінка функціонального стану нервової системи.	3	
15	Функціональні методи дослідження респіраторної системи.	3	
16	Дослідження опорно-рухового апарату.	3	
17	Лабораторні методи дослідження рідких середовищ організму.	3	
18	Дослідження типологічних особливостей вищої нервової діяльності та психічних процесів.	3	
	Разом	60	

Примітка:

*необов'язковий компонент самостійної роботи студента

**якщо передбачено навчальним планом

10. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточний, модульний контроль та самостійна робота						Сума
T1	T2	T3	T4	T5	МК	100
20	20	18	18	18	6	

10. Шкала оцінювання успішності студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності за 100-бальною шкалою	Форма семестрового контролю <i>залік</i>
	Значення оцінки
90 – 100	зараховано
75-89	
60-74	
35-59	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення:

1. Мироненко С.Г. Фізіотерапія в системі фізичної реабілітації: навчальний посібник. – Полтава: ПДПУ, 2007. – 20 с.
2. Мироненко С.Г. Фізична реабілітація при захворюваннях органів дихання: навчальний посібник. – Полтава: ПДПУ, 2020. – 74 с.
3. Мироненко С.Г. Фізична реабілітація при дефектах постави: навчальний посібник. – Полтава: ПДПУ, 2020. – 60 с.
4. Мироненко С.Г. Фізична реабілітація при хворобах серцево-судинної системи: навчальний посібник. – Полтава: ПДПУ, 2020. – 90 с.
5. Мироненко С.Г. Фізична реабілітація при захворюваннях обміну речовин: методичний посібник. – Полтава: ПДПУ, 2019. – 70 с.

12. Рекомендовані джерела інформації

Базова

1. Аулик И.В. Определение физической работоспособности в клинике и спорте. - М.: Медицина, 1990. - 192 с.
2. Войтаник С.А., Гавата Б.В. Мануальная терапия дистрофических заболеваний позвоночника. - К. : Здоровье, 1989. - 144 с.
3. Гамбурцев В.А. Гониометрия человеческого тела. - М. : Медицина, 1973. - С. 6-87.
4. Григорьев П.Я., Яковенко А.В. Клиническая гастроэнтерология: Учебник для студентов мед. вузов. - 3-е изд., перераб. и доп. - М. : Медицинское информационное агентство, 2004. - 768 с.
5. Дембо А.Г., Земцовский Э.В. Спортивная кардиология: Руководство для врачей. - Л. : Медицина, 1989. - 464 с.
6. Дибнер Р.Д. Фонокардиография спортсмена. - М. :

Физкультура и спорт, 1983. - 142 с.

7. Дощицин Е.Л. Клинический анализ электрокардиограммы. - М. : Медицина, 1982. - 208 с.

8. Инструментальные методы исследования сердечно-сосудистой системы / Под ред. Т.С. Виноградовой. - М. : Медицина, 1986. - С. 281-289.

9. Мартиросов Э.Г. Методы исследования в спортивной антропологии. - М. : Физкультура и спорт, 1982. - 199 с.

10. Милославский Я.М., Ходжаева Д.К., Нефедорова А.И., Ослопов В.Н. Основные инструментальные методы исследования сердца. Учебное пособие. - Казань, 1983. - С. 125-130.

11. Определение сердечного выброса методом тетраполярной грудной реографии и его метрологические возможности // О.Т. Пушкарь, Н.А. Елизарова и др. - Кардиология. - 1977. - Т. 17. - № 7. - С. 85-90.

12. Самосюк И.З., Лысенюк В.П., Лиманский Ю.П. и др. Нетрадиционные методы диагностики и терапии. - К. : Здоров'я, 1994. - 238 с.

13. Справочник по функциональной диагностике / Под ред. проф. И.А. Кассирского. - М. : Медицина, 1970. - 848 с.

14. Струтынский А.В. Электрокардиограмма: анализ и интерпретация: Учебное пособие. - М. : МЕДпресс, 2001. - 224 с.

15. Травелл Дж. Г., Симоне Д. Г. Миофасциальные боли / Пер. с англ. - В 2 т. - Т. 1. - М. : Медицина, 1989. - 256 с.

16. Філіпов М.М. Функціональна діагностика: Навч. посіб. - К. : НТУУ «КШ», 2000. - 90 с.

17. Финандо Д., Финандо С. Исцеляющие руки (Руководство по диагностике и лечению мышечно-фасциальных болей) / Пер. с англ. - М.: ЭКСПО-ПРЕСС, 2001. - 224 с.

18. Функціональна діагностика: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М.Ф. Хорошуха, В.П. Мурза, М.П. Пушкар. - К. : Університет «Україна», 2007. - 308 с.

19. Хорошуха М.Ф. Експрес-оцінка рівня соматичного здоров'я осіб з вадами опорно-рухового апарату // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: Тези допов. — К. : Університет «Україна», 2005. - С. 495-497.

20. Шмалей С.В. Діагностика здоров'я. - Херсон, 1994. - 206 с.

Допоміжна

1. Альхимович В.М. Электродная паста // Здравоохранение БССР. - 1975. - №3. - С. 75-76.

2. Анохин М.И. Спирография у детей. - М. : Медицина, 2003. - 120 с.

3. Апанасенко Г.Л., Науменко Р.Г. Соматическое здоровье и максимальная аэробная способность индивида // Теория и практика физической культуры. - 1982. - №4. - С. 29-31.

4. Бабин І.І., Царенко А.В., Черняк В.М. та ін. Пізнавай себе. - Тернопіль, 1996. - 232 с.

5. Башкирова В.Ф. Комплексная реабилитация спортсменов после травм опорно-двигательного аппарата. - М. : Физкультура и спорт, 1984. - 240 с.
6. Дубровский В.И. Спортивная медицина: Учебник для студентов вузов. - М.: Гуманит. изд. Центр: «ВЛАДОС», 1998. - 480 с.
7. Кассиль Г. Е. Наука о боли. - М. : Наука, 1975. - 399с.
8. Кашуба В.А. Биомеханика осанки: Монография. - К. : Олимпийская литература, 2003. - 279 с.
9. Макарова Г.А. Спортивная медицина: Учебник. М. : Советский спор, 2004. - 480 с.
10. Манджони С. Секреты клинической диагностики / Пер. с англ. - М. : БИНОМ, 2004. - 608 с.
11. Медицинская аппаратура. Полный справочник / Под ред. Елисеева Ю.Ю. – М. : Эксмо, 2007. – 608 с.
12. Меркулова Р.А., Хрущев С.В., Хельбин В.Н. Возрастная кардиогемодинамика у спортсменов. - М. : Медицина, 1989. - 112 с.
13. Превентивная кардиология. Руководство // А.В. Виноградов, А.Н. Климов, А.И. Клиорин и др. / Под ред. Г.И. Косицкого. - 2-е изд., перераб. и доп. - М. : Медицина, 1987. - 512 с.
14. Уилмор ДжХ., Кюетилл Д.Л. Физиология спорта и двигательной активности / Пер. с англ. — К. : Олимпийская литература, 1997. - 502 с.
15. Функциональная диагностика в акушерстве и гинекологии. - К. : Здоровье, 1988. - 224 с.

13. Інформаційні ресурси

1. <http://pnpu.edu.ua/ua/biblioteka.php>
2. elcat.pnpu.edu.ua – Електронний каталог бібліотеки Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка
3. <http://sport.pnpu.edu.ua/mbdfv.php> - сайт кафедри медико-біологічних дисциплін і фізичного виховання ПНПУ імені В.Г. Короленка

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
Кафедра медико-біологічних дисциплін і фізичного виховання

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Функціональна діагностика і контроль у сфері фізичного виховання і спорту
(назва навчальної дисципліни)

Освітній ступінь	Магістр
Галузь знань	01 Освіта
Спеціальність	014.11 Середня освіта (Фізична культура)
Спеціалізація (за наявності)	

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Обов'язкова	
	Рік підготовки:	
	2	-
Загальна кількість годин – 120	Семестр	
	3	-
Кількість змістових модулів (за умов поділу) –	Лекції	
	<i>10 год.</i>	-
	Семінарські заняття	
	<i>- год.</i>	-
Самостійна робота – 84/108 год.	Практичні заняття	
	<i>10 год.</i>	-
	Лабораторні заняття	
	<i>10 год.</i>	-
	Самостійна робота	
	<i>60 год.</i>	-
	Вид підсумкового контролю: залік	
Мова навчання	Українська	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Програма вивчення навчальної дисципліни “Функціональна діагностика і контроль у сфері фізичного виховання і спорту” складена відповідно до професійної програми підготовки магістра напрямку (спеціальності): 801020101 Фізичне виховання*.

Дисципліна “Функціональна діагностика і контроль у сфері фізичного виховання і спорту” є фаховою нормативною дисципліною для студентів галузі знань 0102 Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини у вивченні ними питань впливу реабілітаційних заходів та їх ефективності, визначення адекватності об'єму та змісту методів для діагностики результативності відновлювальної терапії за допомогою, як лабораторних так й інструментальних методів обстеження, оскільки у практику фізичного виховання, спорту та фізичної реабілітації все інтенсивніше впроваджуються найперспективніші методи функціональної діагностики функціональних та патологічних станів.

“Функціональна діагностика і контроль у сфері фізичного виховання і спорту” як науково-практична дисципліна і складова частина єдиної системи лікувально-профілактичного обслуговування населення має свою мету і чітко визначені зміст та завдання.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є методи дослідження функціонального стану людини у фізичній культурі та спорті.

Мета курсу:

Ознайомити студентів із найсучаснішими методами діагностики функціональних станів організму людини та досліджень різних патологічних станів, навчити володіти техніками проведення цих досліджень. За допомогою, як лабораторних так й інструментальних методів обстеження навчити відслідковувати динаміку впливу реабілітаційних заходів та їх ефективність, правильно визначити адекватність об'єму та змісту методів для діагностики результативності відновлювальної терапії, узагальнювати та застосовувати весь клінічний досвід попередніх навчальних курсів зі спеціальності для адекватності оцінювання станів організму людини.

Міждисциплінарні зв'язки

Функціональна діагностика міцно пов'язана з такими дисциплінами: анатомією людини, фізіологією людини, біофізикою, біохімією, цитологією, гістологією, фізичною реабілітацією при захворюваннях внутрішніх органів, фізичною реабілітацією при захворюваннях нервової системи, фізичною реабілітацією при захворюваннях опорно-рухового апарату, фізичною реабілітацією при захворюваннях сенсорних систем та ін. Окрім того, функціональна діагностика є базисом для всіх медичних наук.

Завдання курсу:

Методичні: викласти теоретичні основи та методологічні особливості застосування системного підходу у вивченні функціональної діагностики, науки яка стосується наукових знань про методи дослідження функціональних станів органів та організму в цілому, критерії та параметри оцінювання патологічних змін в цих станах, їх застосування в діагностуванні хвороб. Під час навчання студенти озброюються методичними підходами до фізичної реабілітації в контексті функціональних методів дослідження, як невід'ємного етапу всього процесу відновлення здоров'я людини.

Пізнавальні: дати уявлення про сучасний стан розвитку функціональної діагностики, як самостійної дисципліни, яка об'єднує теоретичну фізіологію і практичну медицину, так як тільки на сучасному етапі розвитку уявлень про структури систем, що здійснюють фізіологічні функції, і умови, які забезпечують певний рівень їх діяльності в нормальному стані чи патології, стало можливим використання досліджень функцій для встановлення діагнозу та впровадження цієї форми діагностики в різних галузях. В процесі вивчення цього курсу сформувані поняття важливості функціональних методів дослідження не тільки для того, щоб встановити ступінь відхилення функцій певного органу чи системи в кількісному виразі, але, перш за все, для визначення величини порушень («втрати») життєво важливих функцій організму, фізичних та психічних можливостей, що має надзвичайне значення для проведення реабілітаційних заходів і адаптації в соціуму людей зі спеціальними потребами.

Практичні: ознайомити студентів із сучасними функціональними методами дослідження фізіологічних функцій та морфологічних особливостей органів та їх систем та навчити застосовувати їх на практиці. Навчити володіти всебічним комплексним підходом в обстеженні хворого з використанням традиційних методів діагностики. Засвоєння відповідних знань, оволодіння навичками і вміннями має глибокий практичний зміст, тому що під час порушення функції таке дослідження визначає не тільки об'єм і ступінь цих змін, але й стан механізмів, які компенсують порушення, а також виявляють механізми пристосування до зміни умов зовнішнього середовища.

Перелік знань та умінь студентів**Студенти повинні знати:**

- поняття про функціональну діагностику як самостійну дисципліну; історію пізнання людиною проблем власного здоров'я в контексті розвитку суспільства, науки і культури; внесок вітчизняних та зарубіжних вчених у розвиток функціональної діагностики, як науки та її сучасний стан; предмет, завдання та методи функціональної діагностики; місце функціональної діагностики серед природничих наук та наук про

людину; місце функціональної діагностики в комплексі клінічного дослідження; поняття функціонального стану; поняття про фізіологічні та морфологічні норми, їх інтегративний зміст; донозологічний, або пограничний стан між здоров'ям і хворобою; поняття про функціональні навантаження;

- загальну характеристику методів дослідження електричної активності серця; анатоמו-фізіологічні основи електрокардіографії; будову та функції провідної системи серця; теоретичні основи стандартної електрокардіографії та електрокардіографії з фізичним навантаженням; особливості ЕКГ спортсменів; теоретичні основи холтермоніторингу ЕКГ та черезстравохідної електрокардіостимуляції; характеристику порушень ритму серця та їх зміни на ЕКГ; теоретичні основи варіаційної пульсометрії та ритмограми; інвазивні електрофізіологічні методи дослідження електричної активності серця;

- загальну характеристику методів дослідження механічної активності серця; фази серцевого циклу; внутрисерцеву гемодинаміку; тони та шуми серця в нормі та патології; теоретичні основи методів аускультативної та фонокардіографії; клінічне значення ФКГ; теоретичні основи ехокардіографії; фізичний принцип Ехо-КГ; параметри Ехо-КГ; режими Ехо-КГ; клінічне значення ехокардіограми в діагностиці пороків серця; класифікацію та характеристику пороків набутих та вроджених;

- загальну характеристику методів дослідження судинної системи; теоретичні основи сфїгмографії та тонометрія; поняття про тони Короткова; теоретичні основи коронарографії; фізіологічну суть коронарографії; клінічне значення коронарографії при ішемічній хворобі серця; контрастні речовини; теоретичні основи реографії органів черевної порожнини; реоенцефалографії; фізичний смисл методу реографії; клінічне значення РЕГ;

- загальну характеристику методів дослідження електричної активності мозку; теоретичні основи методу електроенцефалограми в стані спокою та при проведенні функціональних проб; значення ЕЕГ в розумінні функціонального стану організму та клінічне значення ЕЕГ;

- загальну характеристику методів рентгенографії; історію виникнення методу рентгенографії; внесок вітчизняних вчених в рентгенологію, як окрему науку; рентгенографія на сучасному етапі; фізичний принцип рентгенографії; значення рентгенологічного методу в клінічній медицині; переваги і недоліки; негативний вплив рентген-променів;

- загальну характеристику методів ультразвукової діагностики; фізичні основи ультразвукової діагностики; біофізику ультразвуку; умови проведення УЗД; переваги ультразвукового методу в порівнянні з рентгенографією; теоретичні основи УЗД черевної порожнини; УЗД в акушерстві та гінекології; УЗД в педіатрії; УЗД в онкології; УЗД в урології; поняття про променеву безпеку УЗД; діагностичне значення УЗД;

- загальну характеристику методів дослідження системи органів дихання; функціональні параметри респіраторної системи; теоретичні основи спірографії, пневмотахометрії, пневмотахографії, спірогазометричне дослідження, оксигеметрії;

- загальну характеристику методів дослідження органів черевної порожнини; теоретичні основи ендоскопічних методик; переваги ендоскопій; гастроскопія; фізіологічна основа методу зондування; теоретичні основи дуоденального зондування; діагностичне значення зондування; цистоскопія;

- загальні аспекти морфофункціонального обстеження опорно-рухового апарату; теоретичні основи діагностики викривлення хребта; гоніометрія; дослідження об'єму рухів у суглобах кінцівок; діагностика стану стопи; діагностика неврологічних проявів остеохондрозу; діагностика міофасціального болю; діагностика пошкодження менісків.

Студенти повинні вміти:

- досліджувати електричну активність серця методом стандартної електрокардіографії; проводити функціональні проби: степ-тест, велоергометрію, тредміл-тест, ергометричний тест, ортостатичну пробу; накладати електроди в позиціях

модифікованих відведень при холтермоніторингування ЕКГ; аналізувати електрокардіограму по її елементам у всіх відведеннях від кінцівок і грудних відведеннях; визначати види порушень ритму серця по змінам на ЕКГ;

- досліджувати механічну активність серця у різні фази серцевого циклу методом аускультативної; вміння диференціювати фізіологічні та патологічні тони і шуми серця; розраховувати геометричні та об'ємні показники серця за даними ехокардіографії в М-модальному режимі Ехо-КГ; за Ехо-КГ параметрами визначати ступінь і тип гіпертрофії серця, вміння відшукувати ознаки патології клапанного апарату серця;

- досліджувати артеріальний і венозний пульс методами пульсометрії та сфїгмографії, аналізувати сфїгмограму за її елементами; проводити тонометрію звуковим і не звуковим методами; за визначеними параметрами артеріального тиску розраховувати середній динамічний тиск і загальний периферичний опір судин; досліджувати стан судин органів черевної порожнини, головного мозку та кінцівок методом реографії; розраховувати гемодинамічні показники за реографічними параметрами;

- досліджувати електричну активність мозку методом електроенцефалограми; користуватися комп'ютерною системою обробки параметрів ЕЕГ; проводити функціональні проби: гіпервентиляція, фото стимуляція; інтелектуальні проби; аналізувати ЕЕГ;

- досліджувати функціональний стан респіраторної системи методом спірографії та визначати основні фізіологічні параметри: частота дихання, дихальний об'єм, хвилинний об'єм дихання; розраховувати дихальні коефіцієнти;

- діагностувати викривлення хребта; досліджувати об'єм рухів у суглобах кінцівок; діагностувати стан стопи; діагностувати неврологічні прояви остеохондрозу та міофасціального болю, пошкодження менісків.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин/ 3 кредита ECTS.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль I. Теоретичні аспекти функціональної діагностики у фізичній культурі та спорті

Тема 1. Функціональна діагностика як самостійна дисципліна.

Поняття про функціональну діагностику як самостійну дисципліну. Історія пізнання людиною проблем власного здоров'я в контексті розвитку суспільства, науки і культури. Внесок вітчизняних та зарубіжних вчених у розвиток функціональної діагностики, як науки та її сучасний стан.

Предмет, завдання та методи функціональної діагностики. Місце функціональної діагностики серед природничих наук та наук про людину. Місце функціональної діагностики в комплексі клінічного дослідження.

Поняття функціонального стану. Поняття про фізіологічні та морфологічні норми, їх інтегративний зміст. Донозологічний, або пограничний стан між здоров'ям і хворобою. Поняття про функціональні навантаження.

Тема 2. Електрокардіографія як метод дослідження електричної активності серця.

Загальна характеристика методів дослідження електричної активності серця. Анатомо-фізіологічні основи електрокардіографії. Будова та функції провідної системи серця.

Теоретичні основи стандартної електрокардіографії: поняття електро-кардіографії; електрокардіограми; фізичний смисл ЕКГ; поняття позиції електрода; відведення ЕКГ (грудні та стандартні відведення від кінцівок).

Аналіз електрокардіограми: основні елементи кардіограми; аналіз електрокардіограми по її елементам у відведеннях від кінцівок; аналіз електрокардіограми по її елементам у грудних відведеннях. Алгоритм аналізу електрокардіограми: поняття та критерії правильного ритму за ЕКГ; поняття та ознаки синусового ритму за ЕКГ; поняття вольтажу ЕКГ. Характеристика порушень ритму серця та їх зміни на ЕКГ.

Теоретичні основи варіаційної пульсометрії та ритмограми: апаратура, методика проведення, діагностична цінність методу.

Теоретичні основи електрокардіографії з фізичним навантаженням. Функціональні проби: степ-тест, велоергометрія, тредміл-тест, ергометричний тест, ортостатична проба. Динаміка відновлення основних показників після проведення проби. Особливості ЕКГ спортсменів.

Теоретичні основи холтермоніторинга ЕКГ. Суть методу холтер-моніторингу. Історія розвитку холтермоніторинга ЕКГ. Апарати холтер-ЕКГ. Методика накладання електродів при ХМ. Модифіковані відведення при холтермоніторингу ЕКГ. Показання до проведення ХМ.

Теоретичні основи черезстравохідної електрокардіостимуляції. Клінічне значення проведення ЧСЕКС.

Інвазивні електрофізіологічні методи дослідження електричної активності серця. Методика проведення внутрисерцевого ЕФД. Клінічні можливості інвазивного ЕФД серця. Відведення для запису ЕКГ при ЕФД серця. Аналіз ЕКГ з різних ділянок та камер серця при інвазивному ЕФД. Гісограма. Діагностичне значення інвазивного ЕФД серця.

Тема 3. Методи дослідження механічної активності серця: аускультация і фонографія.

Поняття механічної активності серця. Внутрисерцева гемодинаміка. Фази серцевого циклу. Тони серця та їх компоненти в нормі та патології. Функціональні й органічні шуми серця.

Теоретичні основи методу аускультации: поняття аускультации; загальні та спеціальні вимоги до проведення аускультации. Методика вислуховування серця. Основні точки вислуховування серця.

Теоретичні основи методу фонокардіографії. Поняття метода фонокардіографії. Апаратура для ФКГ. Основні параметри елементів ФКГ. Аналіз ФКГ за її елементами. Клінічне значення ФКГ.

Тема 4. Ехокардіографічне дослідження.

Теоретичні основи ехокардіографії: поняття ехокардіографії; фізичний принцип метода ехокардіографії; параметри Ехо-КГ; клінічні можливості метода Ехо-КГ. Апарати Ехо-КГ. Вимоги до проведення дослідження Ехо-КГ. Переваги та недоліки метода Ехо-КГ. Поняття про ультразвукове вікно. Позиції датчика при Ехо-КГ.

Режими Ехо-КГ. М-модальний режим. Принцип метода одномірної ехокардіографії (М-сканування). Структури візуалізації при одномірному скануванні: оцінка порожнини лівого шлуночка серця за параметрами Ехо-КГ; порожнина правого шлуночка, її виміри; міжшлуночкова перегородка, її вимірювання та оцінка; ліве та праве передсердя, вимірювання, оцінка.

Методи ультразвукової локації, що основані на ефекті Допплера. Діагностичні можливості доплерехокардіографії. Клінічне значення ехокардіограми в діагностиці пороків серця: ураженні митрального клапана; ураженні аортального клапана; гіпертрофії міокарда; міокардіопатії.

Тема 5. Рентгенологічні методи дослідження.

Загальна характеристика методів рентгенографії. Поняття про метод рентгенографії. Історія виникнення методу рентгенографії. Внесок вітчизняних вчених в рентгенологію, як окрему науку. Рентгенографія на сучасному етапі. Апаратура. Фізичний принцип рентгенографії. Рентгенівські знімки, візуалізація органів і структур. Значення рентгенологічного методу в клінічній медицині. Переваги і недоліки рентгенографії; негативний вплив рентген-промінів.

Рентгендослідження кісткового апарату. Рентген маркери при різних формах переломів кісток та вивихах суглобів.

Рентгендослідження органів грудної клітини. Візуалізація патологічних станів респіраторної системи, серця та його судин.

Особливості РГ-дослідження внутрішніх органів черевної порожнини. Контрастні

речовини. Види контрастного РГ-дослідження шлунково-кишкового тракту. Підготовка пацієнта до різних РГ-досліджень органів черевної порожнини. Урографія: методика, показники. Цистографія.

Тема 6. Ендоскопічні методи дослідження.

Загальна характеристика методів дослідження органів черевної порожнини. Теоретичні основи ендоскопічних методик. Переваги ендоскопій. Ендоскопічні методи дослідження шлунково-кишкового тракту. Поняття про езофагоскопію. Показання для езофагоскопії. Методика дослідження методом езофагоскопії. Поняття про фіброгастроскопію. Діагностична цінність фіброгастроскопії. Методика проведення фібро-гастроскопії. Фізичний принцип фіброгастроскопії. Поняття про ректоскопію. Показання для ректоскопії. Методика дослідження методом ректоскопії.

Методи зондування шлунково-кишкового тракту. Поняття про зондування. Фізіологічна основа методу зондування. Методика проведення зондування. Теоретичні основи дуоденального зондування. Діагностичне значення зондування.

Тема 7. Ультразвукові методи дослідження.

Поняття про ультразвуковий метод дослідження. Загальна характеристика методів ультразвукової діагностики. Фізичні основи ультразвукової діагностики. Біофізика ультразвуку. Складові системи ультразвукової діагностики. Умови проведення УЗД. Методики ультразвукового дослідження. Режими ультразвукового дослідження. Застосування ультразвуку в діагностиці внутрішніх хвороб. Переваги та недоліки ультразвукового методу в порівнянні з рентгенографією.

Теоретичні основи УЗД черевної порожнини. УЗД в акушерстві та гінекології. Органи малого тазу, що підлягають візуалізації при УЗД. Способи УЗД органів малого тазу. Процедура дослідження при абдомінальному УЗД. Процедура дослідження при трансвагінальному УЗД. Процедура дослідження при трансректальному УЗД. Підготовка жінок та чоловіків для дослідження органів малого тазу при УЗД. Діагностична цінність УЗД для жінок. Діагностична цінність УЗД для чоловіків. Фактори, що впливають на достовірність дослідження. УЗД в акушерстві.

Тема 8. Магнітно-резонансні методи дослідження.

Комп'ютерна томографія. Фізичний принцип КТ. Історія розвитку КТ і МРТ. Фізичний принцип МРТ. Переваги та недоліки МРТ. Діагностична цінність МРТ. Методика проведення МРТ. Види МРТ. Безпека та ризик МРТ. Абсолютні та відносні протипоказання для МРТ. Підготовка пацієнта для МРТ. Області застосування МРТ. Порівняльна характеристика КТ та МРТ.

Тема 9. Діагностика рівня індивідуального здоров'я.

Експрес-оцінка рівня соматичного здоров'я за резервами біоенергетики. Експрес-оцінка рівня соматичного здоров'я з вадами опорно-рухового апарату. Фізіологічне обґрунтування тестів. Експрес-метод самооцінки рівня абсолютного здоров'я в оздоровчому тренуванні.

Тема 10. Нетрадиційні методи діагностики.

Методи меридіанної діагностики за Накатані. Метод Р. Фолля. Метод К. Акабане. Уринодіагностика. Новітні апаратні методи нетрадиційної діагностики.

Змістовий модуль II. Методика функціональної діагностики вивченні фізіологічних систем організму

Тема 11. Функціональні проби серцево-судинної системи.

Загальна характеристика методів дослідження судинної системи. Теоретичні основи тонометрії. Кров'яний тиск в артеріях, венах, капілярах. Фактори, що визначають величину кров'яного тиску. Методи та способи визначення артеріального тиску. Звуковий і незвуковий методи тонометрії. Поняття про тони Короткова. Поняття про систолічний та

діастолічний тиск. Поняття про пульсовий тиск, що він характеризує.

Дослідження артеріального і венозного пульсу методом пульсометрії.

Діагностична цінність функціональних проб із фізичним навантаженням.

Зміст та оцінка Гарвадського степ-тесту. Ортостатична та кліностатична проби та її оцінка. Зміст та оцінка індексу Руф'є. Проба Летунова: зміст, методика проведення та оцінка тесту. Типи реакцій серцево-судинної системи на проби з фізичним навантаженням.

Тема 12. Дослідження судинної системи методами сфігмографії та флебографії.

Теоретичні основи сфігмографії: поняття методу сфігмографії; діагностична цінність методу СФГ; апаратура для сфігмографії. Методика проведення СФГ. Елементи сфігмограми. Аналіз сфігмограми за її елементами: сфігмограма центрального пульсу, її аналіз; сфігмограма периферичного пульсу, її аналіз. Практичне застосування СФГ.

Теоретичні основи флебографія: поняття методу югулярної флебографія; апаратура для проведення флебографія. Техніка дослідження ЮФГ. Флебограма центрального пульсу, її аналіз. Зміни кривої центрального пульсу. Клінічне значення югулярної флебографія: вплив порушень ритму серця на стан югулярного пульсу; вплив пороків серця на стан югулярного пульсу; вплив серцевої недостатності на стан югулярного пульсу.

Тема 13. Артеріо- та коронарографія.

Теоретичні основи артеріо- та коронарографії. Поняття методу ангиографії, коронарографії. Показання для проведення ангиографії. Фізичний принцип артеріо- та коронарографії. Техніка проведення дослідження. Підготовка пацієнта до артеріо- та коронарографії. Контрастні речовини, їх дозування та розрахунок. Параметри, що реєструються методами артеріо- і коронарографії.

Показання до коронарографії. Методики коронарографії та хід дослідження. Клінічне значення коронарографії при ішемічній хворобі серця. Норма та патологічні зміни судин серця при коронарографії.

Тема 14. Реографічний метод дослідження судин внутрішніх органів і головного мозку.

Теоретичні основи реографії органів черевної порожнини та головного мозку. Поняття методу реографії. Фізичний смисл реографії. Поняття емпідансу, омичного та ємкісного опору. Діагностичні можливості методу РЕГ. Апаратура для реєстрації реограм. Методика реографічного дослідження. Артефакти. Реографічні відведення. Основні елементи реограми. Реографічні показники. Аналіз реограми. Якісна характеристика реограми. Кількісний аналіз реограми. Розрахунки гемодинамічних параметрів за реограмою. Функціональні проби в реографії.

Реографія аорти і легеневої артерії. Прекордіальна реографія. Реогепатографія. Реовазографія. Метод реоенцефалографії. Аналіз реоенцефалограми. Функціональні проби при РЕГ. Клінічне значення РЕГ.

Тема 15. Дослідження і оцінка функціонального стану нервової системи.

Дослідження стану основних черепно-мозкових нервів. Дослідження координаційної функції нервової системи (статична та динамічна проби). Дослідження функції аналізаторів (проби та їх оцінка). Дослідження функції вегетативної нервової системи (проби та їх оцінка).

Загальна характеристика методів дослідження електричної активності мозку. Теоретичні основи методу електроенцефалограми. Поняття методу електроенцефалографії. Фізичний принцип ЕЕГ. Апаратура для проведення ЕЕГ. Артефакти. Діагностична цінність методу ЕЕГ.

Методика ЕЕГ в стані спокою. Частота коливань біопотенціалів (ритми). Елементи електроенцефалограми, її аналіз.

Теоретичні основи методу електроенцефалограми при проведенні функціональних проб: ЕЕГ з реакцією активації; ЕЕГ з фотостимуляцією; ЕЕГ з гіпервентиляцією; ЕЕГ з фоностимуляцією; інтелектуальні проби.

Значення ЕЕГ в розумінні функціонального стану організму та клінічне значення в діагностиці епілепсії. Спайкова активність при приступах епілепсії. Генералізована епілептична активність. Локальна епілептична активність. Зміни ЕЕГ при медикаментозній інтоксикації. Зміни на ЕЕГ при черепно-мозковій травмі.

Тема 16. Функціональні методи дослідження респіраторної системи.

Загальна характеристика методів дослідження системи органів дихання. Функціональні параметри респіраторної системи: частота дихання, дихальний об'єм, життєвий об'єм, залишковий об'єм, резервний об'єм, хвилинний об'єм дихання. Розрахунки дихальних коефіцієнтів.

Теоретичні основи спірометрії, спірографії та спірогазометричного дослідження. Поняття методу спірометрії. Методика проведення спірометрії. Параметри дихальної системи, що реєструються за допомогою спірографії. Основні дихальні показники, їх фізіологічна норма. Параметри респіраторної системи у спортсменів. Поняття про максимальну вентиляцію легень. Визначення величини основного обміну. Поняття про спірогазометрію. Обладнання для проведення спірогазометричного дослідження. Діагностична цінність спірогазометричного дослідження. Методика проведення спірогазометричного дослідження. Основні показники спірогазометричного дослідження.

Поняття про метод оксигеметрії. Апаратура та методика проведення оксигеметрії. Фізіологічний принцип оксигеметрії.

Теоретичні основи пневмотахометрії та пневмотахографії. Поняття про пневмотахометрію та пневмотахографію. Обладнання для проведення пневмотахометрії і пневмотахографії. Методика проведення пневмотахо-метрії та пневмотахографії. Основні показники пневмотахометрії та пневмотахографії. Діагностична цінність пневмотахометрії та пневмотахографії.

Показання та протипоказання для застосування гіпоксичних проб. Проба Штанге. Проба Генче. Проба за Бутейком. Критерії вентиляції легень.

Тема 17. Дослідження опорно-рухового апарату.

Загальні аспекти морфофункціонального обстеження опорно-рухового апарату. Теоретичні основи діагностики викривлення хребта. Причини розвитку сколіозу. Види сколіозу за формою і локалізацією. Ступені сколіозу. Тестові рухи, тестові позиції. Гоніометрія. Оснащення для проведення гоніометрії. Клінічна діагностика сколіотичних викривлень. Рентген-діагностика.

Методи діагностики рухів в суглобах. Дослідження рухів в суглобах за методикою SFTR на прикладі руху в плечовому суглобі.

Діагностика стану стопи. Поняття, види і ступені плоскостопості. Методи визначення плоскостопості: візуальний та вимірювальні (подометрія, плантографія), оцінка плантограми.

Діагностика неврологічних проявів остеохондрозу. Поняття, причини, механізми, види остеохондрозу хребта. Клінічні прояви остеохондрозу. Основні методи обстеження хребта. Дослідження особливостей активних рухів. Дослідження особливостей пасивних рухів. Пальпаторне дослідження структур хребта. Техніка мануального обстеження різних відділів хребта.

Діагностика пошкоджень м'яких тканин колінного суглобу. Анатомо-фізіологічні особливості колінного суглобу. Основні діагностичні симптоми пошкоджень м'яких тканин колінного суглобу. Діагностика пошкодження бічних та хрестоподібних зв'язок. Діагностика пошкодження менісків. Причини та механізми пошкодження менісків.

Тема 18. Лабораторні методи дослідження рідких середовищ організму.

Поняття рідких середовищ організму. Біохімічні методи дослідження крові. Показники біохімії крові в нормі та патології. Біохімічні методи дослідження сечі. Показники біохімії сечі в нормі та патології. Біохімічні методи спинномозкової рідини. Показники біохімії цереброспінальної рідини в нормі та патології.

Тема 19. Дослідження типологічних особливостей вищої нервової діяльності та психічних процесів.

Поняття про вищу нервову діяльність. Властивості основних нервових процесів (гальмування та збудження). Методики дослідження простої зорово-моторної реакції. Методики дослідження складних зорово-моторних реакцій.

Методики визначення функціональної рухливості та сили основних нервових процесів. Методика дослідження властивостей нервових процесів за допомогою комп'ютерної системи «Діагност-1» та інтерпретація результатів.

Дослідження індивідуальних властивостей відчуття. Дослідження індивідуальних властивостей сприйняття. Дослідження індивідуальних властивостей уваги. Дослідження індивідуальних властивостей пам'яті. Дослідження індивідуальних властивостей мислення.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	усього	у тому числі			
		л	пр.	лаб	с.р.
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль I. Теоретичні аспекти функціональної діагностики у фізичній культурі та спорті					
Тема 1. Функціональна діагностика як самостійна дисципліна.	2	2			
Тема 2. Електрокардіографія як метод дослідження електричної активності серця.	6		2		4
Тема 3. Методи дослідження механічної активності серця: аускультация і фонографія.	6		2		4
Тема 4. Ехокардіографічне дослідження.	6		2		4
Тема 5. Рентгенологічні методи дослідження.	6			2	4
Тема 6. Ендоскопічні методи дослідження.	6			2	4
Тема 7. Ультразвукові методи дослідження.	4				4
Тема 8. Магнітно-резонансні методи дослідження.	4				4
Тема 9. Діагностика рівня індивідуального здоров'я.	4	2			2
Тема 10. Нетрадиційні методи діагностики.	2	2			
Разом за змістовим модулем 1	46	6	6	4	30
Змістовий модуль II. Методика функціональної діагностики вивченні фізіологічних систем організму					
Тема 11. Функціональні проби серцево-судинної системи.	4	2			2
Тема 12. Дослідження судинної системи методами сфігмографії та флебографії.	4		2		2
Тема 13. Артеріо- та коронарографія.	6			2	4
Тема 14. Реографічний метод дослідження судин внутрішніх органів і головного мозку.	6		2		4
Тема 15. Дослідження і оцінка функціонального стану нервової системи.	6	2			4
Тема 16. Функціональні методи дослідження респіраторної системи.	6	2			4
Тема 17. Дослідження опорно-рухового апарату.	4				4
Тема 18. Лабораторні методи дослідження рідких середовищ організму.	4			2	2
Тема 19. Дослідження типологічних особливостей вищої нервової діяльності та психічних процесів.	4				4
Разом за змістовим модулем 2	44	6	4	4	30
Усього	90	12	10	8	60

5. Теми семінарських занять

Не передбачено навчальним планом.

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Електрокардіографія як метод дослідження електричної активності серця.	2
2	Методи дослідження механічної активності серця: аускультация і фонографія.	2
3	Ехокардіографічне дослідження.	2
4	Електрокардіографія як метод дослідження електричної активності серця.	2
5	Методи дослідження механічної активності серця: аускультация і фонографія.	2
Разом		10

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 5. Рентгенологічні методи дослідження.	2
2	Тема 6. Ендоскопічні методи дослідження.	2
3	Тема 13. Артеріо- та коронарографія.	2
4	Тема 18. Лабораторні методи дослідження рідких середовищ організму.	2
Разом		8

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Електрокардіографія як метод дослідження електричної активності серця.	4
2	Методи дослідження механічної активності серця: аускультация і фонографія.	4
3	Ехокардіографічне дослідження.	4
4	Рентгенологічні методи дослідження.	4
5	Ендоскопічні методи дослідження.	4
6	Ультразвукові методи дослідження.	4
7	Магнітно-резонансні методи дослідження.	4
8	Діагностика рівня індивідуального здоров'я.	4
9	Електрокардіографія як метод дослідження електричної активності серця.	2
10	Функціональні проби серцево-судинної системи.	2
11	Дослідження судинної системи методами сфінгографії та флебографії.	
12	Артеріо- та коронарографія.	2
13	Реографічний метод дослідження судин внутрішніх органів і головного мозку.	4
14	Дослідження і оцінка функціонального стану нервової системи.	4

15	Функціональні методи дослідження респіраторної системи.	4
16	Дослідження опорно-рухового апарату.	4
17	Лабораторні методи дослідження рідких середовищ організму.	2
18	Дослідження типологічних особливостей вищої нервової діяльності та психічних процесів.	4
	Разом	60

9. Методи навчання

За джерелами знань:

словесні – пояснення, бесіда, лекція;

наочні – демонстрація, ілюстрація;

практичні – лабораторна робота.

За характером логіки пізнання: аналітичний, синтетичний, аналітико-синтетичний, індуктивний, дедуктивний.

10. Методи контролю

– Відповідно до навчального плану викладачем запропоновано такі шляхи оцінювання навчальних досягнень студентів, як поточний, модульний, підсумковий контроль.

Форми поточного контролю: усне опитування, тести, бліц-опитування.

Форми модульного контролю: кількарівневе тестування, комплексна контрольна робота.

Форми підсумкового контролю: залік.

Педагогічний контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності, всебічності та професійної спрямованості контролю.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль та самостійна робота																			С у м а	
Змістовий модуль № 1									Змістовий модуль № 2									М К		
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 1	T 1	T 1	T 1	T 1	T 1	T 1	T 1	T 1		T 1	T 1
									0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	2	10
2	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	5	5	5	5	5	5	4	4	0	0

T1, T2 ... T19 – теми, включені до змістових модулів.

12. Шкала оцінювання успішності студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності за 100-бальною шкалою	Форма семестрового контролю <i>екзамен</i>	Форма семестрового контролю <i>залік</i>
	Оцінка за чотирибальною (якісною) шкалою	Оцінка за двобальною шкалою

90 – 100	відмінно	зараховано
75-89	добре	
60-74	задовільно	
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Навчальний контент (конспекти або розширені плани лекцій).
2. Плани семінарських/практичних/лабораторних занять та методичні рекомендації до самостійної роботи студентів.
3. Завдання для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь студентів.
4. Завдання комплексної контрольної роботи.
5. Тематика курсових робіт.

14. Рекомендована література

Основна література

1. Аулик И.В. Определение физической работоспособности в клинике и спорте. - М.: Медицина, 1990. - 192 с.
2. Войтаник С.А., Гавата Б.В. Мануальная терапия дистрофических заболеваний позвоночника. - К. : Здоровье, 1989. - 144 с.
3. Гамбурцев В.А. Гониометрия человеческого тела. - М. : Медицина, 1973. - С. 6-87.
4. Григорьев П.Я., Яковенко А.В. Клиническая гастроэнтерология: Учебник для студентов мед. вузов. - 3-е изд., перераб. и доп. - М. : Медицинское информационное агентство, 2004. - 768 с.
5. Дембо А.Г., Земцовский Э.В. Спортивная кардиология: Руководство для врачей. - Л. : Медицина, 1989. - 464 с.
6. Дибнер Р.Д. Фонокардиография спортсмена. - М. : Физкультура и спорт, 1983. - 142 с.
7. Дощичин Е.Л. Клинический анализ электрокардиограммы. - М. : Медицина, 1982. - 208 с.
8. Инструментальные методы исследования сердечно-сосудистой системы / Под ред. Т.С. Виноградовой. - М. : Медицина, 1986. - С. 281-289.
9. Мартиросов Э.Г. Методы исследования в спортивной антропологии. - М. : Физкультура и спорт, 1982. - 199 с.
10. Милославский Я.М., Ходжаева Д.К., Нефедорова А.И., Ослопов В.Н. Основные инструментальные методы исследования сердца. Учебное пособие. - Казань, 1983. - С. 125-130.
11. Определение сердечного выброса методом тетраполярной грудной реографии и его метрологические возможности // О.Т. Пушкарь, Н.А. Елизарова и др. - Кардиология. - 1977. - Т. 17. - № 7. - С. 85-90.
12. Самосюк И.З., Лысенюк В.П., Лиманский Ю.П. и др. Нетрадиционные методы диагностики и терапии. - К. : Здоров'я, 1994. - 238 с.
13. Справочник по функциональной диагностике / Под ред. проф. И.А. Кассирского. - М. : Медицина, 1970. - 848 с.
14. Струтынский А.В. Электрокардиограмма: анализ и интерпретация: Учебное пособие. - М. : МЕДпрес, 2001. - 224 с.
15. Травелл Дж. Г., Симоне Д. Г. Миофасциальные боли / Пер. с англ. - В 2 т. - Т. 1. - М. : Медицина, 1989. - 256 с.
16. Філіпов М.М. Функціональна діагностика: Навч. посіб. - К. : НТУУ «КШ», 2000. - 90 с.
17. Финандо Д., Финандо С. Исцеляющие руки (Руководство по диагностике и лечению мышечно-фасциальных болей) / Пер. с англ. - М.: ЭКСПО-ПРЕСС, 2001. - 224с.
18. Функціональна діагностика: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М.Ф.

Хорошуха, В.П. Мурза, М.П. Пушкар. – К. : Університет «Україна», 2007. – 308 с.

19. Хорошуха М.Ф. Експрес-оцінка рівня соматичного здоров'я осіб з вадами опорно-рухового апарату // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: Тези допов. — К. : Університет «Україна», 2005. - С. 495-497.

20. Шмалей С.В. Діагностика здоров'я. - Херсон, 1994. - 206 с.

Додаткова література

1. Альхимович В.М. Электродная паста // Здравоохранение БССР. – 1975. - №3. - С. 75-76.

2. Анохин М.И. Спирография у детей. - М. : Медицина, 2003. - 120 с.

3. Апанасенко Г.Л., Науменко Р.Г. Соматическое здоровье и максимальная аэробная способность индивида // Теория и практика физической культуры. - 1982. - №4. - С. 29-31.

4. Бабин І.І., Царенко А.В., Черняк В.М. та ін. Пізнавай себе. - Тернопіль, 1996. - 232 с.

5. Башкирова В.Ф. Комплексная реабилитация спортсменов после травм опорно-двигательного аппарата. - М. : Физкультура и спорт, 1984. - 240 с.

6. Дубровский В.И. Спортивная медицина: Учебник для студентов вузов. - М.: Гуманит. изд. Центр: «ВЛАДОС», 1998. - 480 с.

7. Импедансная реоплетизмография / М.И. Гуревич, А.И. Соловьев, Л.П. Литовченко, Л.Б. Доломан. - К. : Наукова думка, 1982. - 176 с.

8. Кассиль Г. Е. Наука о боли. - М. : Наука, 1975. - 399с.

9. Кашуба В.А. Биомеханика осанки: Монография. - К. : Олимпийская литература, 2003. - 279 с.

10. Макарова Г.А. Спортивная медицина: Учебник. М. : Советский спор, 2004. - 480 с.

11. Манджони С. Секреты клинической диагностики / Пер. с англ. - М. : БИНОМ, 2004. - 608 с.

12. Медицинская аппаратура. Полный справочник / Под ред. Елисеева Ю.Ю. – М. : Эксмо, 2007. – 608 с.

13. Меркулова Р.А., Хрущев С.В., Хельбин В.Н. Возрастная кардиогемодинамика у спортсменов. - М. : Медицина, 1989. - 112 с.

14. Превентивная кардиология. Руководство // А.В. Виноградов, А.Н. Климов, А.И. Клиорин и др. / Под ред. Г.И. Косицкого. - 2-е изд., перераб. и доп. - М. : Медицина, 1987. - 512 с.

15. Уилмор Дж Х., Кюетилл Д.Л. Физиология спорта и двигательной активности / Пер. с англ. — К. : Олимпийская литература, 1997. - 502 с.

16. Функциональная диагностика в акушерстве и гинекологии. - К. : Здоровье, 1988. - 224 с.